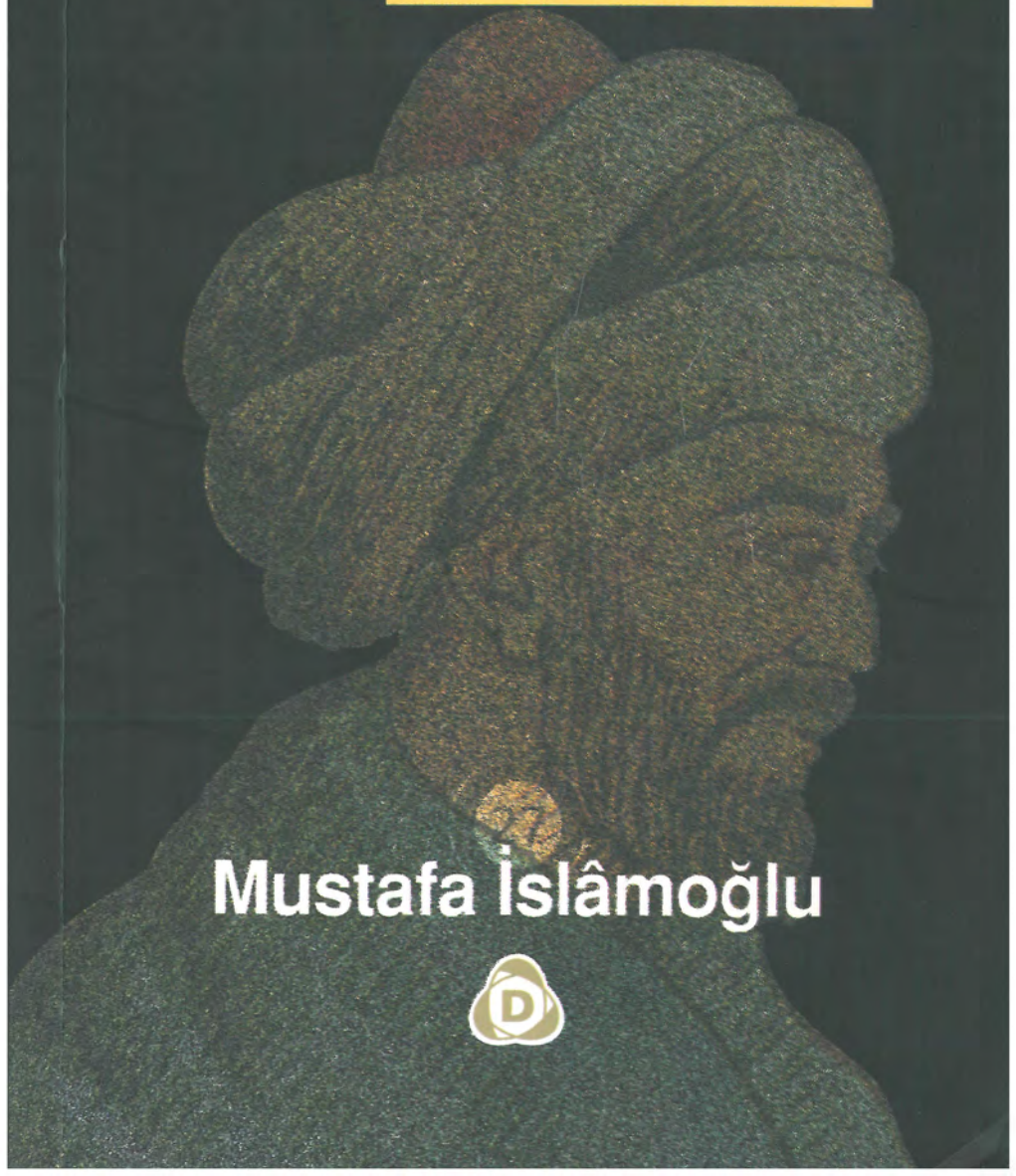
Seyrânî

HAYATI • KİŞİLİĞİ • SANATI • ŞİİRLERİ



Mustafa İslâmoğlu

D

DÜŞÜN YAYINCILIK ■ 140
Mustafa İslâmoğlu Serisi ■ 27
www.mustafaislamoglu.com

©
Eserin her hakkı DÜŞÜN YAYINCILIK'a aittir.
Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir;
izinsiz çoğaltılamaz, basılamaz.

Yayına Hazırlayan

İç Düzen ve Kapak ■ *İsra Tanıtım*
Dizgi ■ *Sabri Ünal*
Tashih ■ *Özcan Gökhan*
Baskı ve Cilt ■ *Dergah Ofset 0212 446 00 79*
1. Baskı ■ *Haziran, 2002*
6. Baskı ■ *Eylül, 2007*

ISBN 975-550-154-1

Fatma Sultan Mh. Kahhalbağı Sk. No: 49/A Topkapı-İST.
Tel: (0.212) 524 75 24 Fax: (0.212) 635 27 66
www.dusunyayincilik.com - www.kidap.com.tr
Sipariş Tel: (0.212) 528 12 26 - 27 Fax: (0.212) 528 12 20

SEYRÂNİ

HAYATI · EDEBÎ KİŞİLİĞİ · ŞİİRLERİ

Mustafa İslâmoğlu

DÜŞÜN YAYINCILIK

Tanıma saadetine eremediğim
annemin aziz ruhuna...

İÇİNDEKİLER

YAYINLARKEN 7
GİRİŞ 9

BİRİNCİ BÖLÜM
HAYATI • KİŞİLİĞİ

1. HAYATINDAN ÇİZGİLER 15
1.1. Seyrânî Payitaht'ta 17
1.2. Seyrânî Halep'te 18
1.3. Babalarının izinde iki kız 20
1.4. "Sarı Molla" 21

2. KİŞİLİĞİ 25
2.1. Melâmet yolu 28
2.2. Melâmî bir çevre 30
2.3. Hayata Bakışı 33

3. BEKTAŞÎ-ALEVÎ MİYDİ? 35
3.1. Seyrânî'den Alevî-Bektaşî eleştirisi 35
3.2. Ehl-i Beyt Aşığı 36
3.3. Nakşibendi mi? 40

4. SANATINA GENEL BİR BAKIŞ 43
4.1. Bir tekke şairi olarak Seyrânî 44
4.2. Tanzimat'ı eleştiren tek saz şairi 46
4.3. Hattat Seyrânî 47

5. ÇAĞI 49

6. HALK ŞİİRİNİN TARİHİ GELİŞİMİ 51
6.1. Halk şiirinin altın yüzyılı 52

7. AHMET HAZIM VE "SANİHAT" 55

8. SEYRÂNÎ ŞİİRİNDE SOSYAL ELEŞTİRİ VE HİCİV 59
8.1. İçeriden eleştiri 60
8.2. Siyasal eleştiri 61
8.3. Sosyal duyarlılık 63
8.4. Yapıcı eleştiri 66
8.5. Develi destanı 70

9. SEYRÂNÎ'DE AŞK VE İRFAN 73
9.1. Derdine âşık olmak 76

10. SEYRÂNÎ ŞİİRİNİN DAYANDIĞI KAYNAKLAR 79

11. TABİAT 87

12. ATASÖZLERİ VE DEYİMLER 91

13. DİĞER MAZMUNLAR VE SEMBOLLER 95

14. SEYRÂNÎ ŞİİRİNİN BİÇİM VE MUHTEVASI 101
14.1. Sıradışı bir şiir 101
14.2. Şiirlerinin genel teknik yapısı 103
14.3. Ses yapısı ve müzikalite 105

15. DİL VE SÖYLEYİŞ 109

16. İŞLEDİĞİ TEMALAR 117
16.1. "Şeriat babında susturdun beni" 117
16.2. "Muhabbetin Yelleri" 120
16.3. "Bilirsin eğlencem gurbet eldedir" 127
16.4. "Hak Seyrânî'sinden geçer mi bilmem" 128
16.5. "Evvel-âhir bir kurbanlık tekeyim!" 131
16.6. "Akıl bir ipliğe diziyor inci" 134
16.7. "Hüsn-i Yûsuf olsa ecel sevilmez" 137

17. ETKİLENMELER -ETKİLEMELER 136
17.1. Karacaoğlan-Seyrânî 136
17.2. Dertli-Seyrânî 142
17.3. Kazak Abdal-Seyrânî 144
17.4. Meslekî'nin Seyrânî'ye naziresi 146

18. HAKKINDA ANLATILAN MENKIBELER 149

İKİNCİ BÖLÜM
ŞİİRLERİ

AÇIKLAMA 157

SÖZLÜK 371

YAYINLARKEN



20 yıllık bir hikaye bu.

Kütüphanemi karıştırıyordum. Hiç gözden ve elden geçirmediğim bir köşesinde, adeta görünmemek için 'zulaya' saklanmış gibi duran kalın bir dosya ilişti gözüme. Elime aldım. Elle yapılmış karton kapağında büyücek "Seyrânî" yazıyordu. İnce pelür kağıda, daktiloyla inci gibi dizilmiş satırlar...

20 yıl öncesine gitti zihnim. Birden hatıralarım canlandı. Buruk duygular kapladı içimi. Bu benim ilk kitap çalışmamdı. Hemşehrim ünlü halk ozanı Seyrânî ve şiirlerini içeriyordu. Fakat yayımlanamamıştı.

Bu yayımlanamayışın ilginç bir de hikayesi var:

Ben eseri bitirdikten sonra geçtiğimiz yıllarda kaybettiğimiz can dostum Hasan Ali Kasır, biraz da kendisine tahmil edilen bir görevi yerine getirmek için "*Seyrânî*"sini hazırlamaya başladı. Rahmetli dostumun kısa sürede tamamladığı eser 1984'te basıldı. Kasır'ın *Seyrânî*'si basıldıktan sonra ben kendi eserimi basmaktan vazgeçtim.

Çok daha büyüklerini hak eden bir dostluk için, küçük bir jestti bu.

Üzerinden on yıllar geçti. Benim için farklı bir hatırası olan bu ilk çalışmamı ben bile unutmuştum. Ta ki, gizlendiği köşede tevafuken elime geçinceye kadar. "Demek ki" dedim

kendi kendime, "kitapların da bir yazgısı var". Öyle ya, Seyrânî'min bahtı, yazıldıktan tam yirmi sene sonra açılmıştı.

İşte bu kitap, o kitap.

Kitabı yayımlarken ana çatısına dokunmadım. Birkaç zaruri müdahale, birkaç küçük düzeltme, o kadar. İstedim ki, 20 yıl öncesinin kokusu, tadı kalsın. Okuyanlar, yazıldığı zamanın acemilik ve toyluk kokan sadeliğine tebessüm etsinler. Hem, nasıl olsa Seyrânî'nin sesi, eseri hazırlayanın sesini bastırmayacak mı? Seyrânî'nin gürül gürül akan manzumelerinin yanında, yazarın satırları sadece ürkek bir fon müziği gibi kalacak. Böyle düşündüm.

Şimdi aradan usulca çekiliyor, gençliğimin Seyrânî'sini okuruyla baş başa bırakıyorum.

Rûhu şâd olsun.

Ekim 2002, İstanbul

GİRİŞ

Seyrânî, Türk halk edebiyatı içerisinde işgal ettiği yerin büyüklüğüne rağmen gözlerden 'nihan' kalmaktan kurtulamamış şairlerimizin başında gelir. Hakkında birkaç eser yazılmışsa da bu onun tanınması için yeterli olmamıştır. Belirli ellerde ve kütüphanelerde bulunan bu kitaplar, Seyrânî'nin divanını eski ya da yeni harflerle yayınlamaktan öte bir şey yapmamışlardır. Elbet bu da bir şeydir, fakat yeterli olmadığı da ortada.

Seyrânî konusunda ilk eserin sahibi Osmanlı batıcılığının ünlü ismi Abdullah Cevdet'in şakirdi ve İctihad dergisi yazarı Ahmet Hazım'dır. Tabiatıyla o Seyrânî'ye Abdullah Cevdet'in ideolojik gözlüğüyle değer biçer. Bütün bir Türk edebiyat kamuoyuna şairi "cinnetten başka bir şeye hamledilemeyen acayip tavırların insanı" ve "okkalı bir ayyaş" olarak tanıtan da Ahmet Hazım Beydir.

Ahmet Hazım'dan sonra Seyrânî'nin şiirlerini ikinci kez yayımlayan isim Haşim Nezihi Okay'dır. Bu çalışma Sanihat'a göre daha ileri bir adım sayılabilir. Fakat Okay da Seyrânî'ye farklı bir kimlik dayatmaktan geri durmamıştır. Onun tüm derdi Seyrânî'nin "Alevi-Bektaşi" olduğunu ispatlamaktır. Halk ozanları geleneğinde öteden beri vazgeçilmez bir yeri olan "nefes", "ilahi", "mersiye", "koşma" türü ehl-i beyt sevgisini işleyen üç-beş şiirin varlığı, Okay'ın Seyrânî'nin sırtına "Alevi-Bektaşi" damgasını vurması için yeterli neden sayılmıştır.

Bütün bunların sonucunda edebiyat çevrelerinde Seyrânî, "tanınan" değil "tanımlanan", hatta "oluşturulan" biri olup çıkmıştır. Subjektif bir Seyrânî imajı oluşturan bu iki eser, kendilerinden sonra bu konuda çalışma yapan herkesi şu ya da bu ölçüde etkilemiştir. Söz konusu etkilenmeden bu alanın uzmanlarından Fuat Köprülü dahi kendini kurtaramamıştır.

Bu çalışmanın amacı, bir takım önyargılar ve art niyetli çalışmalar tarafından oluşturulan "Seyrânî imajı"nı bir yana bırakarak, Seyrânî'nin kendisini olduğu gibi tanımak ve tanıtmaktır. Bu hem onun ruhunu şâd edecek, hem de sevenlerini memnun edecektir.

* * *

Halk Edebiyatı, büyük halk kitlelerinin ilgi alanı içerisinde kalmayı başarıyla sürdürebilmiş en geniş tabanlı zümre edebiyatıdır. İlk yazılı verimleri 14. yüzyılda ortaya çıkan bu edebiyat, günümüzde neredeyse ölmeye yüz tutmuştur. Beş yüz yıllık yaşamında Karacaoğlan, Pir Sultan, Gevheri, Âşık Ömer, Dertli, Seyrânî, Zihni ve Erzurumlu Emrah gibi ustaları yetiştiren Halk Edebiyatı, son dört şairle altın çağını 19. yüzyılda yaşar.

Aynı zamanda sözkonusu yüzyıl, görkemli bir kapanışın seremonisidir.

Seyrânî bu edebiyatın taze kanı, zinde yüreği, hayırlı mirasçısı ve kendine kadarki yüklü birikimin yansıtıcısıdır. Her şairden bir parça bulunur onda: Fuzulî'nin lirizmi, Yunus'un coşkusu, Nesimî'nin aşk sarhoşluğu, Pir Sultan'ın kavgacılığı, Şeyh Galip'in ağırbaşlılığı, Karacaoğlan'ın sadeliği, Ruhî'nin dillere destan rindliği, Nabi'nin hikmetçiliği...

Onu bir "hiciv şairi" olarak nitelemek Seyrânî'ye haksızlık olur. Fakat şu da bir gerçektir ki toplumsal eleştiride Seyrânî Türk şiirinin zirvelerinden biridir. Bütün bir Türk edebi-

yatında Seyrânî'nin hicivde ulaştığı *zirveyi yoklayabilmiş* şair birkaçı geçmez. O ancak divan edebiyatının ünlü Nef'î'siyle kıyaslanabilir. Nef'î hicivde bireyselliğin, Seyrânî toplumsallığın temsilcisidir. İkisi de hicvin iki ucunu temsil eden ustalardır. Yine iki şair de eleştirileri yüzünden devletin gazabını üzerlerine çekmişlerdir.

Tasavvufa duyduğu aşırı ilgi, onu halk şiirinde olduğu gibi tekke şiirinde de söz sahibi kılmıştır. Tasavvufa duyduğu hayranlık, ardından mensubiyeti getirmiş, bu durum onun şiirinin tamamına bir ana motif olarak yansımıştır. "Aşk eri" olduğunu ilan etmiş, evreni aşkla yorumlamış, dünyayı bir aşk küresi olarak kabul etmiştir.

Bu eseri oluşturan şiirler, şairin üçüncü kuşak torunlarının elinde bulunan orijinal elyazması nüshaya dayanmaktadır. Bu çalışmada, şimdiye dek hiç yayınlanmamış ya da kısmen yayınlanmış otuzu aşkın şiir bulunmaktadır. Buna rağmen Seyrânî'nin şiirlerinin tümünü derlediğimiz iddiasında değiliz. Şairin olduğundan kuşkuya düştüğümüz şiirleri ve kimi destanları kitaba almadığımızı da burada hatırlatalım.

Ozanın yayınlanmış şiirlerini el yazması divanıyla karşılaştırdık. Bir çok şiirinin eksik yayınlandığını tesbit ettik. Bir örnek verecek olursak, kitaptaki "olanlar" redifli Destan, hem Sanihat'ta hem de Haşim Nezihi Okay'ın kitabında 12 dörtlük olarak geçmektedir. Halbuki şiirin aslı 24 kıtalık uzun bir destandır. Buna benzer birçok eksik şiir kitaba tamamlanarak alınmıştır.

Gönlümüz şu gök kubbeye salınmış tek bir hoş sadanın zayi olmasına razı gelmez. Zaten bu çalışmanın amacı da budur. Gayret bizden, başarı Allah'tandır.

Mustafa İslâmoğlu
20 Mart 1983, DEVELİ

BİRİNCİ BÖLÜM
HAYATI • KİŞİLİĞİ



1. HAYATINDAN ÇİZGİLER

Şairin yaşamını tüm ayrıntılarıyla bilmiyoruz. Elde bulunan belgelerin yetersizliği bunu mümkün kılmamaktadır. Efsaneleşmiş birinin gerçek kimliğini sayısız söylencenin içerisinden çekip çıkarmanın zorluğu ortada. İşte bunun için "hayatı" yerine "hayatından çizgiler" dedik.

Burada akla bir soru gelebilir: Topu topu yüz yirmi yıl gibi kısa sayılabilecek bir süreç içinde önemli bir kişilik, bu denli bilinmez olabilir mi?

Elbette olmamalı, fakat ne yazık ki gerçek bu. Tabi ki bunun sebepleri var. Birinci sebep onun kendi hayatı hakkında yazılı bir belge bırakmamış olmasıdır. O sözlü edebiyatın bir temsilcisidir ve onun manzumelerini dahi başkaları derlemiştir. Seyrânî'nin unutulmaya terk edilmesinin ikinci nedeni ise toplumun ona karşı ilgisizliğidir.

Toplum, gerçeğini ısrarla görmezden gelerek dışladığı birini, bir tür kendini bağışlatma kaygısıyla ölümünden sonra efsaneleştirmiştir. Anlamakta zorlandığı şairi kendi kavrayış düzlemine göre şekillendirerek, gerçek Seyrânî'nin içinde *sindirildiği* veli-deli karışımı efsanevi bir kişilik ortaya çıkarmıştır. Fakat şu da bir gerçek ki, Seyrânî'nin hayatında kalabalıklar hiç-

bir zaman belirleyici bir unsur olmamıştır. Şair, kendisini topluma uymaya zorunlu hissetmemiştir.

Şairin hayatı hakkında verilen ilk yazılı bilgi sayabileceğimiz *Sânihât-ı Seyrânî*'de aktarılan kıt bilgilerle kendi bilgilerimizi harmanlayıp, ozanı, mümkün olduğunca tanıtmaya çalışalım.

Seyrânî'nin asıl adı Mehmed'tir. Develi'nin Oruza mahallesinde doğmuştur. Doğum tarihi kesin olarak bilinmese de bir yaş şiirinde geçen "Altmış beşte kemiklerim ezdirdin" mısraına dayanarak onun 1800'de doğmuş olduğu genel kabul gören bir hususdur.

Seyrânî, iki çocuklu bir ailenin ikinci erkek evladı olarak dünyaya gelmiştir. Babası, mahallenin *imamlık görevini yürüten Cafer Efendi*dir. İlmihal bilgilerini babasından öğrenen Seyrânî, iki yıl kadar da medresede okur, lakin bilmediğimiz nedenlerden dolayı medrese öğrenimini tamamlayamaz. Bunun gerekçesi olarak, onun hakkında halk dilinde yaygın olan şu menkıbe anlatılır:

Develi, Erciyes'in kucağında, bir yaz gecesinin kasvetli sıcağını solumaktadır. *Vurulan kapı sesleri*, gecenin suratına bir tokat gibi iner. "Cemaat dışarıda kaldı! Sabah namazının vakti geçiyor!" gibi çığlıklar çınlatır ortalığı. Duyduğu bu sesler karşısında telaşla yatağından fırlayan mahalle imamı Cafer Efendi, henüz on beş yaşlarında olan oğlu Mehmed'i camiyi açmakla görevlendirir. Küçük Mehmed camiyi açmak için evden çıkar. Gidiş o gidiştir. Cami açılmış, kandiller yakılmıştır. Fakat Mehmed ortalarda yoktur. Uzun aramaların ardından üç beş gün sonra küçük Mehmed'i Develi'nin dışında bağlık bahçelik bir mesire yeri olan Elbiz'de bulurlar. Hikayenin gerisini küçük Mehmed şöyle anlatır: "Camiyi açtığımda kandiller yanıktı. Caminin içerisinde sarıklı ve sakallı adamlar saf saf dizilmişlerdi." Daha sonra bayılmış ve ne olup bittiğini kendisi de izah edememiştir.

Seyrânî'nin "Ne çare yalnız Seyrânî'yi meydanda bulmuş-

lar" mısraı bu menkıbevi olaya atıf gibidir. Artık o "Cafer'in Mehmet" değildir; "bilinmeyen alemlerin seyyahı" anlamına gelen "Seyrânî"dir.

Anadolu halkının olağanüstü olaylara aşırı iltifatkar mizacı, bu gibi menkıbelerin zihinlerde daha bir renklenmesine sebep olmuştur.

1.1. Seyrânî Payitaht'ta

Seyrânî'nin 1840'lardaki İstanbul seyahatine dek neler yaptığı hakkında bir bilgimiz yok. Bu tarihte İmparatorluk en istikrarsız anlarını yaşamaktadır. Bu istikrarsızlığın odağı da İstanbul'dur. Tahtta oturan Sultan Abdülmecit'tir.

Seyrânî, bağrı oldukça geniş olan 'Dersaadet' e geldiğinde otuzlu yaşlarının sonlarındadır. Her meslekten insanı barındıran bu kent, Seyrânî'ye de kucağını açmıştır. O çağda, şehrin gece hayatını renklendirme görevini üstlenen Semai Kahveleri, bir tür "sinema" işlevi görmektedir. Kendisini Semai Kahvelerinin ortasında bulan ozan, kısa zamanda sanat gücünü ortaya koyarak kahvelerin aranılan âşığı olur. Çevresinde tanınan birçok saz şairlerine etek öptürerek sazlarını ellerinden alır. Ünü, artık âşıkların rağbet gördüğü saraya kadar gitmiştir. Birçok devlet büyüğüyle tanışır, Sultan Abdülmecit'in bile ilgisini çeker. Ancak, geleneksel olarak padişahın huzurunda yapılan atışmalara katılıp katılmadığını bilmiyoruz.

Ne var ki, ozanın gözünü budaktan esirgemeyen mizacı, onu çabuk ele verir. Gördüğü haksızlıklar karşısında, hiciv taşlarını piramidin doruğuna fırlatır. Zaten evetlemediği Tanzimat'ın olumsuz sonuçlarını gördükçe muhalefeti daha bir artar.

Artık hedef, yönetimin en üst birimi olan padişahtan, en alt birimi olan köy kizirine varana dek, yönetenlerin tümüdür. Nazma döktüğü keskin eleştirileri kalabalıklar tarafından tutulmakta, âşık çevrelerinde hararetle çalınıp söylenmektedir. Kendisini çekemeyenlerin olumsuz propagandaları sonuç verir

ve saraydan sürgün kararı çıkar. Dilden dile dolaşan bu acı haber şaire ulaşınca şair tepkisini şöyle dile döker:

Bozmak mümkün ise aklım bikrini
Boz da bâkir iken dul gönder beni
Hakkın mekânından özge bir mekan
Bulmak mümkün ise bul gönder beni

Şairi acı sona uğramaktan iyiliksever bir hemşehrisi kurtarır. Seyrânî'yi İstanbul'dan gizlice kaçıran bu kişi hakkında elimizde doyurucu bir bilgi yok. Ancak o yıllarda, sarayda önemli görevleri bulunan bir Kasım Paşa vardır. Develi'nin köklü ailesi Develioğullarından olan bu paşanın (öl. 1876) veya yine aynı aileden, yüksek bir bürokrat olan Rauf Bey'in, şaire yardım eden bu iyiliksever kimse olması muhtemeldir.

1.2. Seyrânî Halep'te

Şair, İstanbul'dan kaçtıktan sonra memleketine dönemez. Belki de yakalanmaktan korkar. İmparatorluğun şirin kenti Halep'e gider. Bu kanaate *"Zindandır başıma Halep çölleri"*, *"Kader Seyrânî'yi Halep'e attı"* gibi mısralarından yola çıkarak varıyoruz. Kaldı ki, şimdi Develi ilçe sınırları içerisinde kalan bazı bölgelerin o çağda Halep Sancağı'na bağlı olduğunu biliyoruz. Bu imparatorluk kentinin Develi'ye uzaklığının, Develi'nin İstanbul'a olan uzaklığının yarısı kadar olduğu düşünülünce, Seyrânî'nin Halep'te bir müddet gizlendiği ihtimali daha da güçlenmektedir.

Dramatik bir kaçışla son bulan yedi yıllık İstanbul tecrübesi, Seyrânî'nin sanat gücünü geliştirmiştir. Seyrânî, halkın içinden biri olarak sosyal ve siyasal değişimi kaynağında görmüş ve yaşamıştır. Bu zaman içerisinde boş durmayıp bilgisini ve görgüsünü artırmış, İstanbul yıllarını kendisi için bir eğitim dönemine dönüştürmüştür. Kendine özgü sanat, hikmet, dev-

let anlayışlarını bu yıllarda oluşturmuştur. *Divan tarzına* giren aruzla yazdığı kimi şiirlerinde ulaştığı başarı, bir altyapı olmadan yazılamayacak türdendir. Örnek seçmekte hayli zorlandığım o güzel şiirlerinden işte iki dörtlük:

Ka'rı dilden cûş eder ummânım Allâh aşkına
Arş-ı âlâya çıkar efgânım Allâh aşkına
Bâd-ı aşkın zühre burcundan eser leyl ü nehâr
Savurur ömrümdeki harmânım Allâh aşkına

Makes-i hüsn-i ezelsin şüphesiz sen ey nigâr
Düşmüşüm ben aşkına aklım değil başımda yâr
Esmemiştir kimseler başında böyle rûzigâr
Sineni arzet bana cânânım Allâh aşkına

Ayet ve hadisleri şiirlerinde sık ve doğru bir biçimde kullanması, onun nakli ilimlere vakıf olduğunu düşünmemizi gerektirir.

Seyrânî bu dönemde, yalnız bir halk ozanı olarak nitelendirilemez. Aynı zamanda o, siyasal yönelişin toplumu gelecekte hangi badirelere sürükleyeceğini önceden doğru bir biçimde kestiren basiretli bir entelektüel olduğunu sanatıyla ortaya koyar. Şiirleri bunun açık birer örneğidir. İşte onun ilginç bir öngörüsü:

Zaman gelip insanoğlu azacak
İngiliz okuyup Frenk yazacak

Hasım olduğu batıcılar eliyle ölümünden 75 yıl sonra gerçekleşecek değişimleri böyle çarpıcı bir biçimde öngörmesi, onun keskin basiretine verilmelidir. Tamamını bulamadığımız için kitaba almadığımız bir şiirinde *"Mini mini yavrular üzerimde gezecek"* der. İlginç bir tevafuktur ki, mezarının üzerine okul binası yapıldığı için Seyrânî uzun yıllar mezarsız kalmıştır. Yine aynı nedenlerden almadığımız bir dörtlüğündeki *"Ya-*

parlar resmini dikerler bir gün" dizesini heykelinin yapılacağına bir atıf saymak da mümkündür.

Şair, hayatı boyunca ıstıraplı ve sefil bir ömür sürmüştür. Rivayete göre, ölümünden iki gün evvel açlığını dindirecek bir parça ekmek bulamadığı için üzüm yaprağını meşe külüne bandırıp yemiş, ardından da: "Ey nefis! Şimdiye dek ballar börekler yedin, adam olmadın! Şimdi şu küllemeyi ye de, belki adam olursun!" demiştir.

1866 yılında, Erciyes'ten kopan deli suların Develi'yı yıkadığı bir bahar günü ahirete intikal etmiştir. Kabri, Develi Lisesi binasının güney doğusundaki eski mezarlıktayken; bu mezarlığın kaldırılışı sırasında kemikleri toplanıp yine lise avlusunun batısında harçlı taşlarla yapılan bir yere konulmuştur. Bir buçuk asrı aşkın bir zamandır mezarsız olan ozan, sanki şu mısralarında bu gerçeği dillendirir gibidir:

Âkıbet benzim gibi sarı çiçekli ot biter
Âşık-ı sâdıklığım kabrim sana isbât eder

Ahmet Hazım merhum da, 'âşık-ı sâdıklık' delili olan bu durumu: "Medfeninin başı ucuna iki siyah taş dikmek suretiyle olsun faziletine, irfanına hürmet gösterilmemiştir" sözleriyle dile getirir.

1.3. Babalarının izinde iki kız

Şairin, dört kızı iki de oğlu olmuştur. Seyrânî ailesi Seyrânî'nin ölümüyle ozansız kalmamış; kızlarından ikisi babalarının mesleğini sürdürerek, âşık tarzında manzumeler söylemişlerdir. İşte kızlarından Havva'nın, babasının ölümü üzerine söylediği içli ağıt:

Düzen verdin çalamadın sazını
Süremedin şu baharın yazını
Kime koydun gittin Havva kızını
Kahrınan mı gittin bilemiyorum
Ne hâlde olduğun göremiyorum

Bahar seli gibi coşar bulanır
Bu aşk ile dağı taşı dolanır
Bilmeyen ahmaklar divane sanır
Kahrınan mı gittin bilemiyorum
Ne halde olduğun göremiyorum

Çok muhabbet görmüş harem odası
Her evden derilir bây ü gedâsı
Abdullah'ı sana savdım dedesi
Kahrınan mı gittin bilemiyorum
Ne halde olduğun göremiyorum

Güne bir uzuyor babamın yolu
Gözümden akıttım bulanık seli
Belgizâr eyledim diktiğin gülü
Kahrınan mı gittin bilemiyorum
Gülün bülbülünü bulamıyorum

1.4. "Sarı Molla"

Develi'ye bağlı Şâhmelik köyünde Seyrânî'nin çağdaşı Hüssük Baba vardır. Seyrânî'yle aynı yolun yolcusudur. Şair, içli dışlıdır bu zatla. Dostluklarını kan bağıyla da pekiştirmek için Seyrânî, kızı Zeliha'yı Hüssük Baba'nın oğlu Hasan'a verir. Bu evliliğin ilk meyvesi bir erkek çocuğudur. Adını Mehmet Fevzi koyarlar.

Mehmet Fevzi zamanının şartlarına göre iyi bir tahsil görür. Genç Mehmet, hem hafız hem de sözüne güvenilir bir din bilginidir artık. Halk, geleneği gereği, sarışın olan Mehmet Fevzi'ye bir lakap bulmakta gecikmez: "Sarı Molla".

Evlilik çağına geldiğinde, Sarı Molla'yı amcasının kızıyla evlendirirler. Ama, amca kızının gönlü bir başkasındadır. Hanımı, fizik olarak pek gösterişli olmayan Sarı Molla'ya, hiç de hoş olmayan bir tavır içerisindedir. Dilsiz kesilmiştir adeta; konuşmaz, surat asar, tersler... Sarı Molla bu duruma daha fazla dayanamayarak terk-i diyar eder ve gurbetin tozlu yoluna koyulur.

Önce İstanbul'a gider dedesi gibi, bilgisini daha da geliştirir. Ardından Bursa'ya uğrar. Gününü, Bursa camilerinde fahri müezzinlik ve vaizlikle geçirir. Birkaç konuşmasına rastlayan Bursa müftüsü, bu yabancı gencin bilgisine, ağırbaşlılığına hayran olmuştur. Onu evine çağırır, konuk eder, başından geçenleri dinler ve ona kızlarından birini vermeyi önerir.

Bu ikinci evlilikten iki çocukları olur; birisi, ellili yıllarda ikinci Ordu Komutanlığı görevinde bulunan Orgeneral Sırrı Acar; diğeri, 1940'larda Isparta milletvekilliği de yapan avukat Muhtar Acar'dır.

Sarı Molla, kayınbabasının ölümü üzerine Bursa Müftülüğüne atanır. Bu nedenle, halk arasında, "Damat Mehmet Efendi" diye anılır.

Beri yandan, Mehmet Fevzi Efendi'nin Şahmelik köyündeki cefalı karısı, yaptığına pişman olmuştur. Doğduğu toprağa küstürüp gurbetlere düşürdüğü kocasının acısıyla vereme tutulur ve ölür.

Annesi Zeliha, oğlunun Bursa'da olduğunu duymuştur; ama, on yıldır göremediği evladının hasretiyle yanmaktadır. İşte Seyrânî'nin kızı Zeliha'nın Bursa müftüsü olan oğlu Sarı Molla için söylediği "gurbetnâme":

Bursa yollarına diktim gözümü
Ağlayıp kör ettim iki gözümü
Kime emanet ettin elin kızını
Hasretinim oğul gel de gene git
Ananı sılanı gör de gene git

Baykuş gibi viranede yatarım
Kerem gibi içerimden tüterim
Hasretimi gözyaşıma katarım
Hasretinim oğul gel de gene git
Ananı sılanı gör de gene git

Çok ahbaplar gözetiyor yolunu
Terk eyledin vatanını elini
Gurbet elde kim soracak halini
Hasretinim oğul gel de gene git
Ananı sılanı gör de gene git

Gaziler de deli gönül gaziler
Köşeğin yitiren deve bozular
Anadan ayrılmış körpe kuzular
Hasretinim oğul gel de gene git
Ananı sılanı gör de gene git

Seyrânî'nin Zala[1] *diyorlar bana*
Çok gurbetlik kıldın aşkolsun sana
Dokuzu doldurdun giriyon ona
Hasretinim oğul gel de gene git
Ananı sılanı gör de gene git

Bugün, Seyrânî'nin nesli, Develi başta olmak üzere Isparta, Bursa, Yozgat, İstanbul gibi yurdun çeşitli kentlerine dağılmıştır. Kendileriyle görüştüğümüz sonraki kuşak torunları, büyük dedeleri konusunda pek birşey bilmediklerini, bu konuda meraklı da olmadılarını belirtmektedirler.

1 Zeliha'nın Anadolu ağzındaki söylenişi.

2. KİŞİLİĞİ

Bir ressamın tablosu biraz da kendi görüntüsüdür. Dünyaya bakışının karamsar ya da iyimser oluşu eserlerine renk ve çizgi olarak yansır. Bir şairin şiirleri için de söz konusudur bu durum. *Hele bu, bir de halk şairi olursa, bebeğinin hastalığından tutun da, binitinin ölümüne varana dek konu edinir şiirlerinde.* Bunun istisnaları da vardır.

Fuzûli'nin şiirlerinde görüldüğünün aksine gerçek hayatta şen şakrak olduğu, Nef'î'ninse hiç de öyle hırçın ve baş edilmez olmadığı, aksine şakacı, güleryüzlü ve hoş sohbet bir mizaca sahip olduğu söylenir. Fakat Seyrânî için böyle diyemeyiz. O, şiirlerinde ne ise gerçek hayatta da odur. *Sanatındaki kendisine hayran eden lirizmi*, duyan ve duyuran söyleyişi bu yekpâreliğinin sonucudur.

Şiirleri Anadolu'yu ve yaşadığı çağı bir belgesel gibi nasıl görüntülüyorsa, kişiliği de herşeyiyle yaşadığı tabii çevrenin özetidir: Sevinciyle, öfkesiyle, kavgasıyla, elemiyle... Erciyes'i sökün yerinden, oturtun iki ayak üzerine; 'Seyrânî' deyiverin bu haşmetli dağa.

Bu sönmüş volkan, bağrından çıkardığı aziz çocuğunun şahsında ete kemiğe bürünerek söz olup, şiir olup 19. yüzyılda ikinci kez püskürtür lavlarını zulmün, iki yüzlülüğün, haksızlığın, sahtekarlığın, ahlaksızlığın, batıperestliğin üzerine.

Ozanın hayatında, hoş olmayan olayların yaşandığı dönemler görüyoruz. Sanatında olduğu gibi, hayatını da: 1- Gençlik dönemi, 2- İstanbul dönemi, 3- Olgunluk dönemi olarak, üç bölümde ele alabileceğimiz şairin ilk iki dönemi

gelip geçici heveslerin yaşandığı devrelerdir. Fakat daha sonra yaşadığı varoluş sancıları, onu çevresince anlaşılmaz biri kılmıştır. Yalnızdır. Karmaşık bir ruh hali yaşamaktadır. İçindeki bu karmaşa dışına yansımakta ve tabi ki tepkiler de ona göre birbirinin tam zıddı olabilmektedir. İşte itirafı:

Döğerler kah söğerler kah kovarlar kah severler kah

Daha yaşarken biliyordur, kendi hakkında söyleneceklerı. Veli edilip önünde saygı duyulmakla, "deli" diye taşlanmayı bir tutar. Ahmed Hazım, bu konuya ilişkin görüşlerini şöyle dile getirir:

"Halkça Seyrânî, pirler elinden dolu içmiş bir "Hak Âşığı"dır. Tüm ilgisi Allah'a yönelmiştir. Bu kadar dindar ve yüksek bir şahsiyete sahip olan böyle bir adamın içki kullandığını halk görüyor; tabi yakıştıramıyor. Derhal şaire insanüstü bir kuvvet bahşediyor.. Halkça, tüm kötülüklerin timsal-i mâisi olan içkiyi gözleri önünde içip de yine kendisini keşif göstermiş veli kadar bir kudsiyyete malik göstermek, Seyrânî'ye has bir beceridir. Merhumun nüfuz-u manevisi hayatına münhasır değildir. Vefatından sonra da kendisine atıp tutanın rüyasına girerek: "Sağlığımda dilinden kurtulmadım, öldükten sonra da mı ta'n?" diye bağırır. Bu acı siteme, bu sert bağırışa hedef olan adam ise bir daha şairi ta'n etsin!"

Mehmet Fuat Köprülü, A. Hamdi Tanpınar, İsmail Habib Sevük, Pertev Naili Boratav, Abdulbaki Gölpınarlı ve daha nice edebiyat üstadları Seyrânî'yi ilk olarak bu değerlendirmelerle tanımışlardır. Onların zihnindeki Seyrânî imajı, bu sözler doğrultusunda oluşmuştur. Bu nedenle, Ahmet Hazım'ın söyledikleri üzerinde durmakta yarar var.

Bir defa şair, halkın tümünün gözünde "pirler elinden dolu içmiş bir veli" değildir. Onu sevenler kadar sevmeyenler de vardır. Kutsiyetine inanılan bir "Hak Âşığı"nın mezarsız kaldığı Anadolu'nun hangi yöresinde görülmüştür? Şimdi bile,

"Şurda bir yatır var" dense, halk hiç tanımadığı bu kimsenin başı ucuna değil bir taş dikmek, türbe yapmak için yarışır.

Diyoruz ki; Seyrânî'nin de gerçek dostları olsaydı hayatının hiç olmazsa bir bölümünü sefaletle geçirmez, öldüğünde o seven dostları şanına yaraşır bir mezar yapma vefâkarlığında bulunurlardı. Bu gerçek gün gibi ortadadır.

Peki, sevilmiyorsa nedeni nedir?

Birinci neden; ona, halkın da Ahmet Hazım'ın gözüyle bakmış olmasıdır. İçkiyle dindarlık birbiriyle uyuşmayan şeylerdir. Bu gerçeği müslüman olduğunu söyleyen herkes pekâla bilir. Halk, içkinin haram olduğunun, onu içen kimsenin velilik taslayamayacağının bilincindedir. O halde Seyrânî'yi sevdiğini iddia ettiğimiz gurup sarhoşlar, âlemciler, akşamcılar mıdır? Bunu böyle düşünmek gerçeğe aykırı olur. "İçki içtiği hal de kendisini 'veli' gösterme becerikliliğinde bulunduğu" iddiası hem mesnetsiz, hem de insafsızdır. Hayatının bir bölümünde görülen uyumsuzluklar yüzünden, şairi, halkı aldatan kibar bir dolandırıcı gibi görmek ve göstermek haksızlık olur.

Şu mısralar onun yukarıdaki iddiaya cevabı niyetine de okunabilir:

Veli ben halk-ı dünyanın gözüne çok görünsem de
Görünmez çeşmime zerre benim dünya ve mâ-fihâ.

Halkın 'veli' görme eğilimini kendisi kabul etmez. Toplumun, hakkındaki kanaatinin kendisi için bir değer ifade etmediğini şöyle açıklar:

Bana mecnun veyâ âkil demek bence müsâvîdir
Tımarhane nedir divane kimdir uslu ya bilmem

Ne denirse densin, o bunları dünden kabullenmiştir. Dahası o, olmakla görünmek arasındaki farkı çok iyi bilmekte-

dir. Bakınız o ne düşünüyor: *"Kim bilirse kendin ehl-i kerâmet/Seyrânî bil anda yok istikamet"*. Ahmed Hazım'ın dediği türden bir 'beceriye' sahip olan biri, kavuğuna içki kadehleri dizerek çarşı pazar dolaşmaz. Aksine ahlaksızlığını gizleyerek el görsün için yaptığı iyiliklerle tanınmayı ister.

2.1. Melâmet yolu

Söz konusu davranışlarını anlamak için önyargısız bir bakış açısı şart. Fakat bu yeterli değildir. Bununla birlikte binbir rengi bağrında barındıran İslam tasavvuf kültürünü ve bu kültürden beslenen insanların düşünce dünyasını da çok iyi bilmek gerekmektedir. Bir yerde kendisini halkın anlamadığından o da dert yanar:

Okur şi'rim velâkin anlamaz hâlim gazel anlar
Ne bilsin ârifin esrârını aklı perîşanlar

Peki, bütün bu olan bitenin anlamı nedir?

Tasavvufta, müstakil bir tarikat olmaktan daha çok her tarikatta bulunabilecek bir meşrep demeye gelen "Melamilik düşüncesi"dir. Şahsını, halkın kınamasına (melamet) hedef kılan şair, bu işi bilerek yapmıştır. İçerisinde kendisine yönelebilecek içki kullanma iddiasını kesinlikle reddeden *"Meyhur muyum elde yok dolu badem"* mısraının bulunduğu şu tek kıta Seyrânî'nin "kendini halkın gözünde kötü gösterme" demeye gelen "melamet yolunu" bilerek tercih ettiğini güzel ifade eder:

Kalmamış nasîhat verir bir âdem
Meyhur muyum elde yok dolu bâdem
Sınarım kendimi yoktur irademe
Ne yaman düşürdüm dile ben beni

Gerçekten de o kendisini çok yaman dile düşürmüştür. Öyle ki, halka kendisini bir sarhoş, bir ayyaş, bir mecnun, bir günahkar gibi göstermiştir. Bunu da bile isteye yapmıştır. Sonucun bu denli verimliliği karşısında kim olsa, *"Ne yaman düşürdüm dile ben beni"* diyecektir. Eğer deliliğinde ısrar ediliyorsa, bunu kendisi çoktan kabullenmiştir:

Seyrânî lafzının mânâsın sorma
Aklına düşeni işler bu deli

Mahlâsına yeni bir anlam yükleyen şairin, kendisini aşağılaması bu kadarla bitmez. Bunu genel kabul haline getirmeye çalışır, hem de ısrarla. Herkesin kendisini akıllı sandığı bir dünyada deli olmaya gönüllüdür o. Sözleriyle aklın çeperini zorlayan, 'dünyaya bir gelen' türden çok özel bir deli:

Âşıklık demir leblebi
Yersen aşk olsun çelebi
Bu Âşık Seyrânî gibi
Deli dünyaya bir geldi

Ve ardından üzerinde ciddi bir biçimde düşündüğünü sandığımız hayat felsefesini bir beyitte özetler. O halk katında iyi bilinip kibre kapılarak Hak katında gözden düşmektense, halk katında kötü bilinip Hak katında makbul olmayı tercih eder:

Hakka bir âdem riya ile ibâdet etmeden
Belki yeğdir kendini rüsva-yı bednâm eylese

Bu konuda, istenirse şiirlerinden bir çok örnek verilebilir.

Yaradan buyurmuş deli kullarım
Benim huzûruma gelmesin diye

Söylerken dünyaya boş vermişliğin edası sezilir. Belki de şair, kendisini hor görenlere bu şekilde sitem ediyordur.

Şairin içki kullanıp kullanmadığını kesin olarak bilemiyoruz. Ancak, İstanbul yolculuğuna kadarki gençlik döneminde tamamen hercâi ve başıboş bir hayat sürmüştür. Bu durumun çok sürmeyip geçici bir heves olduğu kesin. Değerli alim Abdullah Develioğlu'nun verdiği güvenilir bilgi, konumuza bu noktada ışık tutmaktadır. Halen 85 yaşlarında ve birçok eserin de sahibi bulunan üstadın yine din alimi olan pederleri H. Mahmut Develioğlu (1835-1928) Seyrânî'nin çağdaşıdır. Hocaefendi, şairin 200 beyitlik bir "istiğfarnâme"sini ele geçirmiş, ancak sonraki aramalarda kaybolan bu metin bir türlü bulunamamıştır. Abdullah Develioğlu, "*Büyük İnsanlar*" adlı eserinde de konuya değinerek, şairin tevbe ettiğini kesin bir dille belirtir.

2.2. Melâmî bir çevre

Bu bilgiler şairin fırtınalı bir yaşam sürdüğünü, lakin bunun uzun sürmeyen bir gençlik rüzgarı olduğunu gösterir. Söz konusu pişmanlıktan sonradır ki, daha önce andığımız melâmî meşrep tavırlara yönelmiştir. Melâmî meşreplilikten başka bir şeyle açıklanması mümkün olmayan davranışlara yönelmesinde, devrin bazı önemli şahsiyetlerinin payı çok büyüktür.

Seyrânî'nin, İstanbul seyahati sonrasında tanışıp dost olduğu kimi kişiler vardır: Borlu Şeyh Ahmet Kuddusi,[1] Nakşi şeyhi Halid Bağdâdi'nin halifesi Hasan Kozâni,[2] Kayseri ule-

1 **Kuddusi Baba:** Maraşlıoğlu Ahmet Kuddûsî bin Abdullah'tır (1760-1848). Niğde'nin Bor ilçesinden olan Kuddusi Baba, Seyrâni'nin çağdaşı ve dostudur. Eski ve yeni harflerle basılmış Türkçe Divan'ı vardır. Söz konusu divan, Tekke Edebiyatı'nın seçkin örneklerindendir. Kadiri Tarikatının şeyhliğini yürüten Kuddusi Baba'nın yurt içinde ve yurt dışında binlerce bağlısı olmuştur. 88 yaşında ölmüştür. Kabri Bor'dadır.

2 **Hasan Kozâni:** Hacı Hattat diye anılır. 1863 yılında ölmüştür. Arapça divanı ve Türkçe basılmış mevlidi vardır.

masından tasavvuf ehli Hacı Torun Efendi gibi.[1]

Şairin şiirlerinde olduğu gibi kişiliği üzerinde de, özellikle Kadiri şeyhi Ahmed Kuddusi'nin büyük etkisi vardır. Aynı zamanda güçlü bir tekke şairi de olan Kuddusi Babanın Develi'de de bağlıları bulunmaktadır. Dikkat çekici olan husus, bir Kadiri şeyhi olan bu zatın da melâmî meşrep olmasıdır. Onun melâmî meşrepli oluşuna ilişkin bir çok olay anlatılır. İşte onlardan biri:

Kayseri'nin ileri gelenleri bu zatı şehre davet ederler. Aylardan Ramazandır. Kuddusî Babanın Kayseri'ye geleceğini duyan halk, Boğaz Köprüsünde onu karşılamak için müthiş bir kalabalık oluşturur. Şehrin varoşlarında kendisini iştiyakla bekleyen insan selini görünce, binitinin heybesinde bulunan bir çöreği çıkararak kalabalığın şaşkın bakışları arasında yemeye başlar. Bir yandan da şöyle söylenmektedir: "Ey nefsim, altmış biri çekersen aklın başına gelir!" Durumu gören halk "Biz veli sanmıştık, meğer oruç yiyen bir zındıkmış" diyerek dağılır.

Bu olay, Seyrânî'nin dost çevresinde melamet felsefesinin yaygınlığını göstermektedir. Onun sarığının kenarına dizdiği kadehlere bakarak ayyaş biri olduğunu söyleyenlere söyleyeceği bir çift mısraı vardır:

Ezelden içmiştim aşkın şarabın
Sanma ki çubuklu üzümden içtim

1 Hacı Torun Efendi: Asıl adı, Mehmet Salih'tir (1799-1885). Daha çocukluk çağında babasını kaybedip dedesi olan, ulemadan Musa Efendi'nin yanında kalmıştır. Kayseri'nin ünlü bilginlerinden ders alıp öğrenimini tamamlayan Torun Efendi Cami-i Kebir'de imamlık ve müderrislik yapmıştır. Dedesi, hep 'torun' diye çağırdığı için 'Torun Efendi' olarak tanınmıştır. Hac dönüşü Darende müftüsü kanalıyla Nakşibendi Tarikatına girmiştir. 1839'da yazdığı 'İşâratü'l-Kur'an' adlı eseriyle Sultan Abduhmecit'in iltifatını kazanıp, hazineden kendisine aylık bağlanmıştır. 1885 yılında vefat eden Torun Efendi'nin mezarı Kayseri Hunat Camii'nin iç avlusundadır.

Seyrânî'nin bu davranışlarını ancak Melâmîlikle açıklayabiliriz. Melâmîlik, bir 'Tarikat' olmaktan daha çok, teorik yönü ağır basan bir meşrep, bir gidişattır. Bu yolu benimseyenler, toplumun nazarında kendilerini küçük düşürmek için çaba gösterirler. Melâmîliğin felsefesi; sevapları mümkün olduğunca gizleyerek, çevreye günahkar olduğu izlenimini vermek, kendilerini toplumun gözünde küçük düşürücü hareketlere yönelip kınanma ve suçlamaya hedef olmaktır. Çünkü *"Ehl-i hakikatın olmaz nişanı"* düşüncesindedirler. Seyrânî bu meşrebi benimsemiş, bunda da, *"Melâmîyyundanız biz"* diyen Ahmed Kuddûsi'yi örnek almıştır. Bu örnek alış, melametin darağacına sürükleyecektir şairi:

"Enel-Hak" demedim "ente'l-hak" dedim
Melamet dalında astırdın beni

Kim, nasıl varmışsa, *"Namaz ehli niyaz ehli beni varsın hakir görsün / Sevabım yok günahım çok ben de Seyrânî riyâ bilmem"* beytini onun namaz kılmadığına yormuşlardır. Oysa ki burada ozan, namaz kılmadığını değil 'riya' bilmediğini söylemektedir. Şairde, Dertli'de görüldüğü gibi namaz kılmadığı için *"çok şükür"* diyecek bir inanç sapması görülmez. *"Müslümanlıktan murad tutmaktır Allah emrini"* der, *"Beş vaktini kılan hakkın hasıdır/Vebali bilmeyen kişi âsîdir"* ihtarında bulunur. Ezanlar okununca camilerin boş kalmasını kıyamete yorar.

2.3. Hayata Bakışı

Vakıa, şairin kişiliğinde kendine özgü bir "meczubluk" gözlenir. Fakat bu miskinliğe yatkın bir meczupluk değil, celadete yatkın bir meczupluktur. Onun onurlu duruşu, toplumsal olaylar karşısında çok hassas olan mizacını ele verir.

Kendi dertlerine karşı vurdumduymaz bir edaya bürü-

nürken, haksızlık ve zulme uğrayanları görünce yırtıcı bir kaplan olur. Dünyayı bir pula satmış tavrı, yerini önüne geçilmez bir öfkeye bırakır. Dayanıklılığı olağanüstüdür. Hayatın çekilmezliği ve acı cilveleri karşısında dirençle sabretmeyi bilmiştir. Onda, ne Karacaoğlan'ın hazcılığı, ne *"Bâdehû mevt derdini çekmez cihanda Dertliyâ"* diyen Dertli'nin tek dünyacılığı vardır.

Aşk şiirlerinde bile somut bir sevgiliden çok az söz eder. Servet ve dünyalık konusunda Fuzuli ile aynı düşünceyi paylaşan şair; *"Hesap ettim cümle dünya malını / Neticesi bir top beze dayandı"* gerçegini yinelerken çağdaşı ünlü halk ozanı Dertli: *"Ne saltanat verdin ne devlet verdin / Ya niçin getirdin dünyaya beni"*[1] diye isyankar bir tavır ortaya koyacaktır.

Şairin hazır cevaplılığını ve eleştiri yeteneğini göstermesi bakımından anlatılan şu olay hayli çarpıcıdır: Seyrânî yolda gidiyordur. Eski bir dostuyla karşılaşırlar. Dostu âmâdır. Hatırı sorulunca körlüğünden yakınarak:

-Baba bende âleme bakacak göz kalmadı, der.

Şair, dostunu teselli yollu cevaplar;

-Hoş, âlemde de bakacak yüz kalmadı ya.

Şairin gereğinden fazla eli açık olduğunu, onun hakkında anlatılagelen şu olayda görüyoruz:

"Bin iki yüz altmış bire tarih basınca" (miladi 1845), dillere destan bir kıtlık yaşanmıştır Anadolu'da. 'Yoksulluktan kıvranan halkın otla beslendiği, bir lokma ekmek uğruna kanların akıtıldığı, zenginin kurban kesmediği, fırsatın tefeciye düştüğü' bir kıtlıktır hüküm süren. Seyrânî bu dehşetli kıtlığı, çok içli bir şiiriyle halk edebiyatına mâl etmiştir. Bu şiirde, buğdayın bir müdünün (yerel ölçüyle 16 çinik) 150 liraya çıktığını söylemektedir. Bu rakamın, tarih gözönünde bulundurulduğundan hayli yüksek bir fiyat olduğu anlaşılır.

1 *Şair Dertli*, Şemsettin Kutlu, II, 207.

Ölçülerini ana çizgileriyle sıraladığımız bu kıtlığı halktan biri olarak yaşayan şairi dinleyelim:

Koymuşum havana bu garip seri
Sefâ mı sürülür ah şimden geri
Ağniyâ olursan derler gel beri
Fukaraya yoktur rağbet bu sene

İşte böyle bir kıtlıkta, papazların da saygı duyduğu şairimize, Karacaören köyü papazı bir müd buğday yollamıştır. Bugün Eskisaray denilen yörede, eşekleri getiren kişi Seyrânî'yi sormaktadır. Bu arada, yine o yörede bulunan bir dükkan sahibiyle diğer bir kişinin münakaşa ettiğine şahit olur şair. İşyeri sahibi, alacağının verilmesini istemekte, istemekle kalmayıp adamın üzerine yürümektedir. Borçlu olan ise durumun kötü olduğunu, bunu kendisinin de bildiğini, ekilen tarlaların kuraklıktan kavrulduğunu, ürün alamadığını ileri sürerek biraz süre tanıması için dükkancıya yalvarır. Kavga böyle sürüp giderken, Seyrânî'yi arayan kişiye "İşte, Seyrânî geliyor!" derler. Şair, buğdayın kendisine armağan geldiğini anlayınca dükkanın önünü işaretleyerek "Yık evladım şuraya" der. Dükkancıya da; "Al bu buğdayı da bu adamın hesabını kapat" der.

Bu durum kendisine anlatıldığında, şairin yoksulluğunu bilen Papaz, aynı ölçekte buğdayı yine yollayacaktır.

3. BEKTAŞÎ-ALEVÎ MİYDİ?

Halk ozanı Seyrânî'yi edebiyat dünyasına bektaşî olarak tanıtan ilk kişi, Ahmet Hazım'ın *Sanihât*'ını çevirip kimi şiirler ekleyerek yayınlayan Haşim Nezihi Okay'dır. Söz konusu kitapta şairin başka hiç bir sosyal ve kişisel yönüne değinilmezken, *"Seyrânî'nin Tarikatı"* başlığı altında 12 sayfalık bir değerlendirmeyle 'Bektaşî şairi' olduğu ısrarla vurgulanır.

Anlaşılan o ki, Haşim Nezihi bir meşrep olan Bektaşîlikle bir mezhep olan Şiiliği aynı sanmaktadır: "Seyrânî'nin şiirleri dikkatle tetkik edilecek olursa bir Bektaşî şairi olduğu açıkça meydana çıkar" diyerek önce Bektaşî ilan ettiği ozanın, şiirlerinden yola çıkarak "Şiiliğe bütün kalbiyle bağlı" olduğunu dile getirir.[1]

Fakat Haşim Nezihi'nin kaynağı olan Ahmet Hazım bu konuda daha farklı şeyler söylemektedir. Şu cümleler ona ait:

"Şiirlerinin içine gömdüğü fikirlerden Bektaşîlik zevki seziliyorsa da samimiyeti şüphelidir. Çünkü, önünü sonunu bulamadığım için kitaba geçirmediğim bir şiirinde; müslüman sandığı birçok adamları bektaşî bulduğuna teessüf ediyor."

3.1. Seyrânî'den Alevî-Bektaşî eleştirisi

Yazarın "önünü sonunu bulamadım" dediği bir şiir olup olmadığını bilemem. Fakat Seyrânî'nin şimdiye dek hiç bir

1 *Develi'li Seyrâni*, Haşim Nezihi Okay, s. 18, 1963.

yerde yayınlanmamış olan bir manzumesi elimizdedir ve burada özellikle akidesi bozuk Bektaşîleri şiddetli bir dille eleştirmektedir:

Böyle mi müslümanlığın usûlü
Bıyığınız ağzınıza basılı
Hazret-i Ali yaptı gusulü
Gelsin imtihana bilenleriniz

Yoktur kitabınız şeytan piriniz
Hep murdardır ölenlerle diriniz
Gayya deresidir sizin yeriniz
Dolanır boynunuza yılanlarınız

Allah diye taptığınız Ali'dir
Ali Allah değil haşa velidir
Gittiğiniz yollar şeytan yoludur
Dört kitaptan hariç olanlarınız

Gel yanma Seyrânî Hüseyin için
Allah bilmiyor mu Yezid'in suçun
Gusulsüz ölüyü gömeniz niçin
Acem düzmesidir planlarınız

Seyrânî'nin bu şiirde dile getirdiği Bektaşî tipi, tüm Bektaşîleri kapsamaz. Fakat onun içinde yaşadığı çevrede bulunan Bektaşîler arasında bu inanç ve yaşayışta olan bir zümrenin bulunduğu anlaşılmaktadır.

3.2. Ehl-i Beyt Aşığı

Ehl-i Beyt'e gösterdiği sonsuz sevgiden dolayı çeşitli suçlalamalarla karşı karşıya kalacağını seziyordu şair. Hz. Ali'yi övmenin, Peygamber torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'e sevgi beslemenin, inananların kalbinde sürekli kanayan bir

yara gibi duran Kerbela vahşetine yanmanın Alevîlik ve Bektaşîlik demek olmadığını, yukarıdaki şiirinin sonunda dile getirir.

Seyrânî Alevî meşrep şairlerin aksine bir çok şiirinde dört halifenin dördünü de anar:

Hak dedi vermişim sana çâryâr
Ali Ebûbekir Ömer Osman'ı

Ebûbekir Ömer Osman
Var onlardan bize ihsan
Sefâat kânımız Burhan
Onlar tatlı diller bizi

Her evliya hakkın ser esrârıdır
Ricâl-i gâibler mihnet bârıdır
Hak habibullahın çâryârıdır
Ebûbekir Ömer Osman'a yalvar

Şair, İstanbul yıllarında uzun bir süre devam ettiği Semai Kahvelerindeki genel havadan etkilenmiştir. Bu nedenle Bektaşî zevkine pek yabancı değildir. Bektaşîlik kimi kavramlarıyla kendini şiirlerinde gösterir. Ama bu, Seyrânî'nin Bektaşî olduğunu iddia etmeye yetmez. Altı bin mısraya ulaşan şiir dağarcığında sadece iki mısrada 'Hacı Bektaş' ismi geçer. Kaldı ki; bir ulu kişi olan Hacı Bektaş'ın ismini, Karacaoğlan'a varana dek anmayan halk şairine az rastlanır.

Seyrânî'nin çocukluğunu ve gençliğini içerisinde geçirdiği ortamda Bektaşî-Alevî ögeler göremiyoruz. Şöyle ki: Ailesi Seyrânî'ye daha küçük yaşlarında İslamî bir terbiye vermiştir. Bir imam olan babası, ona klasik İslamî ilimleri öğretmiştir. Öte yandan, 19. yüzyıl Develi'sine baktığımızda, bu etkiyi sağlayacak bir mezhebi yapı da mevcut değildir. 'Evciler Mahallesi' adı verilen yerde oturan üç evin dışında Develi'de Bektaşî bulunmamaktadır. Bu da genel nüfus içinde yüzdeye bile girmeyecek kadar küçük bir guruptur. Başkaca bir etki-

lenme de söz konusu olmadığına göre, geriye İstanbul seferi ve orada bir müddet kendine yer bulduğu Semai Kahveleri kalmaktadır. Semai Kahveleri, yüzyılın başında dağıtılan Yeniçeriliğin karargahları haline gelmişti.

Seyrânî'nin nefeslerinin hemen tamamına yakını, işte bu dönemin ürünleridir. Sözkonusu şiirlerinde 'Bektaşî etkisi' yer yer yoğun bir biçimde görülür. Fakat ilginçtir ki, bu şiirlerinde dahi Sünni ön kabullere aykırı unsurlara rastlanmaz. Mesela Hz. Ali'ye neredeyse Tanrılık payesi veren Pir Sultan Abdal'ın şu mısralarına yakın bir tek mısraı yoktur:

Gafil kaldır şu gönlünden gümanı
Bu mülkün sahibi Ali değil mi
Yaratmıştır on sekiz bin âlemi
Rızıkların veren Ali değil mi[1]

ve

Ali padişahtır Muhammed vezir[2]

Seyrânî, değil Pir Sultan, bu konuda çağdaşı ünlü halk ozanı Dertli'yle bile kıyaslanamaz. Oysa ki Dertli'nin;

Ta'n kılman dertleriyle gözümün yaş olduğun
Ayıp görmen Dertli'nin sizler Kızılbaş olduğun[3]

ve *"Alevîyim Hüseyniyim Hayderi"* gibi dizeleri vardır. Böyleyken, bir Dertli hayranı olan ve hayatını onun hakkındaki araştırmalara adayan Çankırı'lı Ahmet Talat Onay Bey, Dertli'nin Bektaşîliği konusunda -Seyrânî için de aynen geçerli olan- şu görüşlere yer verir:

"Hem öyle şairler vardır ki en koyu Kızılbaş ve Şiîleri, gıbta ve takdire sevk edecek mersiyeler, methiyeler yazmış-

1 *Pir Sultan Abdal*, Sabahattin Eyüboğlu.
2 A.g.e.
3 *Şair Dertli*, Şemsettin Kutlu.

lardır. Divan tertip eden bir şair divanında behemehal bunlardan birkaç şey bulundurma zaruretinde idi. Çünkü bunlarsız divan tekamül etmiş sayılmızdı. Bu hal onları Hanedâna muhib olmadıkları gibi Kızılbaş ve Bektaşî olduklarını da ifade etmez."[1]

Şairin Peygamberimize sevgisi, sonsuz aşka dönüşmüştür. Hz. Ali, Hasan, Hüseyin'e olan sevgisinin kaynağı yine Peygamberler Peygamberine duyduğu sevgidir. Bütün beşeri sevgilere ondan yol alır şair. Odak "Muhammed'in muhabbeti"dir. İşte onun hem itikadını hem meşrebini ele veren bir dörtlük:

Dinim din-i İslâm temiz imânım
İkrârı dilimde sözümde buldum
Allah bir Rasûl hak yoktur gümânım
İmânın nûrunu özümde buldum

Onun işi *"Dünyanın şöhretini sevip Ali hürmetini inkar eden müfsitler"* dediği kimselerledir:

Şahın mertebe-i hikâyetine
Muhabbet gerektir alel ittifak

diyerek, tüm İslam ekollerinin Hz. Ali'nin fazileti hakkındaki görüşünü yansıtır. Hz. Ali'yi farklı yerlerde "Haydar-ı Kerrar, Şah-ı Merdan, Esedullah" gibi sıfatlarla anar ki, bu sıfatlar Hz. İmam için Nebevî birer iltifattır ve onu bunlarla anmak ve sevmek herkesçe güzel görülmüştür.

Bir başka manzumesinde Hz. Peygamber'e ve Hz. Ali'ye olan muhabbetini şöyle dile getirir:

1 A.g.e.

Vicdanıma uygun bir âlî fıtrat
Fahr-i Âlem gibi mîr bulamadım
Dîn-i Muhammed'e gayret ve nusrat
Etmiş Ali gibi şîr bulamadım

Hz. Ali, her inananın gözünde olduğu gibi onun gözünde de kutludur. Çünkü Rasulullah'ın davasına baş koymuştur. Şair, her müslümanın vicdanında kapanmaz bir yara olan Kerbela katliamının baş müsebbibi Yezid hakkında bile ölçülüdür:

Ah Yezid'in ruhuna eylerdim amma lâneti
Olmasa isyânına galip Rahîm'in rahmeti

3.3. Nakşibendi mi?

Ozanı bazıları Bektaşî-Alevî olarak takdim ederken bazıları da onun bir kaç mısraına dayanarak Nakşibendi tarikatı mensubu gösterirler:

Bahâüddin Muhammed'den o Pîr-i Nakşibendimden
Yetişti fikrime rûhani himmet dil-pesendimden

Her hangi bir delil göstermeden, onun Halid Bağdadi'nin halifesi Hasan Kozâni'ye intisab ettiği iddia edilmiştir. Bu zâta, "Seyrânî nasıldır?" diye sorulduğunda; "Melâmi meşreptir, sonunu iyi getirir," dediği nakledilir. Kozâni'nin bu öngörüsü doğru çıkmış, Seyrânî sonunda 200 beyitlik 'İstiğfarnâme'sini yazmıştır.[1] Şairin hayatında etkili olan bir başka Nakşibendi de Kayserili alim Hacı Torun Efendi'dir.

Seyranî mürşidim severim gayet
Bu sevgi benim'çün büyük ibâdet

1 *Büyük İnsanlar*, Abdullah Develioğlu

Bu türden dizelerine bakılarak somut bir mürşitten söz ettiği söylenebilirse de, onun hercâî mizacı bu tahmini geçersiz kılacaktır. Tarikatı hakkında söylenen bir rivayet ise şöyle: Üç yıllık Halep seyahati sırasında karşılaştığı bir Kâdirî şeyhine bağlanarak tasavvufî terbiyesini tamamlamış, Develi'ye bir Kâdirî halifesi olarak dönmüştür. Bundan sonraki tüm yaşamı boyunca uğraşıp didindiği halde 8 mürid toplayabilmiştir. Bunlardan biri de 'Sultanoğlu' adıyla bilinen Ermeni asıllı bir mühtedidir. Çok varlıklı olan Sultanoğlu, Develi merkezine ve köylerine birçok cami, köprü, çeşme yaptırmıştır.

4. SANATINA GENEL BİR BAKIŞ

Seyrânî'nin, hayatı şiirlerine en çok yansıyan şairlerden biri olduğunu düşünürsek, sanatının da hayatının izdüşümü olduğunu söyleyebiliriz. Dikkatli bir göz, şairin hayat grafiğini şiirlerine bakarak çizebilir.

Hayatındaki büyük değişimleri göz önüne alarak sanatını belli başlı üç dönemde inceleyebiliriz.

1. Gençlik Dönemi (1824-1840): Şairin 40 yaşlarında İstanbul'a gitmeden önceki dönemini kapsar. Bu süre içerisinde işlediği temalar geneldir. Sevgilisine yazdığı güzellemeler, tamamen beşeri aşkı konu edinen koşma ve semâîler, bu devrenin ürünüdür. Adı geçen şiirlerinde *bolca Karacaoğlan etkisi* görülür. Yer yer acemiliklere rastlanılan söz konusu şiirlerinin kimisinde taklit aşırı boyutlara varır. Tasavvuf kokusu sezilmez. Diğer şiirlerine bakarak daha sade bir dille yazılmıştır. Bu şiirleri, halk şiirinin en akıcı ve sade örnekleridir. Seyrânî'nin dillere destan hicvi bu dönemde yeni yeni gelişmektedir. Gençliğinde yaşadığı zevk u sefa âlemlerini resmettiği birkaç şiiri de bu sınıfa girer.

2. İstanbul Dönemi (1840-1848): Tasavvvuf merakı, aruzla yazmak, eleştiri kabiliyeti, filozofça edilen sözler... hep bu dönemin kazandırdıklarıdır. Bu döneme 'Bektaşîlik etkisindeki sanatı' adını da verebiliriz. İstanbul devresi onu Bektaşîliğin ilgi alanına sokmuş, bu sanatına da yoğun şekilde yansımıştır. Kimi nefeslerinde Bektaşîlik pek eğreti durmaktadır. Bu etki, şairin kendine özgü düşünce anlayışını bulana dek sürer.

3. Olgunluk Dönemi (1849-1866): Bu dönem, şairin her

bakımdan olgunluğa erdiği dönemdir. Yarı meczub, hikmet aşığı, nüktedan, dünyaya bir pulluk değer biçen "Seyrânî Baba"yı ele veren şiirlerdir bu dönemin ürünleri. Aşk-ı Mevlâ'nın cümle derde baş olduğu, bir başka âlemden gününe bir şeyler fısıldayan, bazen Yunus'ça, bazen Fuzûlî'ce, biraz da Nesimî'ce bir söyleyiş... Sade ve kolay bir söyleyiş. Her şiirinde tevbe ve pişmanlık kokan, öğüt veren, Mutlak Gerçeğe, doğruya ve güzele çağıran bir şiir dönemi..

4.1. Bir tekke şairi olarak Seyrânî

Seyrânî, saz ve halk şiirine el attığı gibi, tasavvuf ve tekke şiirine de el atmıştır. Divan şiirinden nasibini almış, iyi kullandığı hecenin yanında, zorlu vezin aruzla da şiirler yazmıştır. O şiirlerinde kah Yunus'u çağrıştırır, kah Nesimî'yi. Hicivde Nef'î'yi, kavgacılıkda Pir Sultan'ı çağrıştıran şiirleri az değildir. Nasrettin Hoca'nın eğitici nüktedânlığından ve Karacaoğlan'ın yeğni söyleyişinden payını almıştır. Yer yer Bağdatlı Ruhî'nin ele avuca sığmaz hırçınlığına, Hayâlî'nin rindliğine kayar.

A. Hamdi Tanpınar'a göre, Nedim'in divan şiirinde yaptığını, Seyrânî halk şiirinde yapmıştır. Kısır döngüye giren toplum edebiyatına yeni bir kan, yeni bir soluktur onun getirdiği. Onun asıl kudreti, âşık tarzının yorulmuş olan dilini gündelik hayata döndürmek suretiyle hiç beklenmedik şekilde tazelemiş olmasındadır. Klasik halk şiiri geleneğine bir dizi yenilik getirmiştir. Halk şiirinin, sırf 'selvi boylu'ya övgüler düzmek demek olmadığını ispatlamıştır. Kaf dağında bir zümrüdüanka olan şiir, güncel hayatın içerisine girmiş; bazen hiciv, bazen mersiye, bazen methiye olarak günün aynası olmuştur. Seyrânî söyleyişinde sözcükler namluya sürülmüş mermi gibidir. Neyi ne zaman vuracağı belli olmayabilir. Günümüz kavga şiirinin öncülerinden biri sayabiliz şairi.

Sanat dehâsını asıl heceyle yazdığı şiirlerde gösterir.

Çünkü Seyrânî bir hece şairidir. Saz şiirinin büyükleri sayılan Karacaoğlan, Âşık Ömer, Gevherî ile kolayca boy ölçüşebilecek bir sanat gücüne sahiptir. Hatta söz konusu şairlerde Seyrânî'deki duyan ve duyuran söyleyişi *bulamayız çoğu kere.* Dili, çağdaşları Dertli, Emrah ve Zihnî'den oldukça sade ve durudur. Kendinden öncekilerin geleneğini izleyerek divan edebiyatının çoğu terim, tamlama ve kavramlarını şiirlerinde kullanmış, anlatmak istediklerini bu edebiyatın mazmunlarıyla dile getirmiştir.

Aruzla yazdığı şiirleri, İstanbul'a gidip geldikten sonra yazmaya başlamıştır. Ne olursa olsun, bu ürünleri gelip giçici bir heves, bir kuru özenti diye dışlayamayız. Sözkonusu şiirlerinde, artık normal görülmeye başlayan imâle ve zihaflar haylicedir. Şairin, bunları pek fazla önemsediğini de sanmıyoruz. Kaideye gelmez mizacı her yönüyle sanatına da yansımış, biçimden çok muhteva ve sese önem vermiştir. Kullandığı öyle çeşitli kafiye dizilişleri vardır ki, hiç bir yerleşik kurala uymaz. Onun bu tutumu kendisini yenilikçi yapmıştır. O aruzda iddialı olmadığı halde aruzla yazdığı kimi şiirlerini alanının en güzel şiirleriyle rahatlıkla kıyaslayabiliriz.

M. Nihat Çetin onun için "Şiirimizde muhitini eserlerinde onun kadar şiirleştiren bilmem kaç şair vardır."[1] tesbitini yapar. Doğrudur. Ta Vidin'de yapılan kaleden, Padişahın yaptırdığı lüks saraya, Dürzi İsyanı'ndan Nizamiye Mahkemeleri'ne varana dek çağının önemli olaylarına bigane kalmamıştır. Osmanlı'nın askere alma usulünü şiirinde tartışarak suistimalleri belgeleyen kaç halk şairi görebiliriz edebiyatımızda? Yapılan yenilikler Anadolu'nun karlı dağlarını aşarak şairin şiirlerine girmiş, buharlı vapurdan, orgtan, teknik bir saz olan rübabtan söz etmiştir.

1 Seyrânî'nin neşredilmiş şiirleri, Türkiyat Mecmuası, c. 12, 1955

4.2. Tanzimat'ı eleştiren tek saz şairi

Seyrânî'yi çağının diğer saz şairlerinden ayıran en belirgin yönü, onu asıl farklı kılan şey Tanzimat'ı şuurlu bir biçimde eleştiren tek saz şairi oluşudur.

Kimi şiirlerinde *"Bin iki yüz altmış bire tarih basınca/Sene bin iki yüz altmış beş tamam/Sene bin iki yüz altmış sekizde"* gibi kronolojik bir rapor tutarcasına tarihler verir. Dolayısıyla biz de hem çağını, hem de hayatını öğrenmiş oluruz. Otobiyografisine gerek duyurmayacak kadar şiirlerine siner bu durum. Coğrafi çevrenin adlarından tutun yaşadığı kentin mahallelerine varana dek şiirlerinde yer alır. Sanatı ölümünden sonra geniş kitlelere mâl olur. Anadolu'da şiirlerinden bir parça bilmeyen hemen hemen yok gibidir.

Musa Peygamber'in hiç kırılmayan 'asa'sına benzettiği şiirinin gücüne güvenen şair, onu bir ejder olarak gördüğünü söyler. *"Gerçi şiir amma burhan-ı sahih"* dizesine bakılırsa, şiirin Mutlak Hakikat karşısındaki 'hiç'liğinin farkındadır. Gerçek kimliğinin kolay kolay anlaşılamayışı, 'sırat köprüsünden ince sözlü' olduğu için değil midir? Hece ile olan şiirlerini irticalen, aruzlu olanlarını ise yazarak oluşturmuştur. İrticalen şiir söylerken aldığı fiziki durumun tasvirini bile yapmıştır Ahmet Hazım:

"Hece ile olan şiirin tertibini tesbit ederken, gözünü belli bir noktaya diker, düşünür, elini kafatasının zirvesinde dolaştırır. Çevreden odağa doğru büzülen, daireselleşen dudağının bir iki saniye kadar tik yapmasının ardından söyler, coşar, taşarmış."

Seyrânî, kurulu düzenin gözü kapalı şakşakçısı olmadığı gibi bir sınıf ve zümre şairi de değildir. Yaptığı, yoksulluğun edebiyatı ve sömürücülüğü olmayıp, bütün acılığıyla yaşanmış yoksul bir hayatın söze dökülüşüdür.

Fuat Köprülü'nün, saz şairlerini 'küçük burjuva' şairi saydığı genel inanışa Seyrânî'yi de katmak imkansızdır. Unu-

tulmamalıdır ki, çağdaşı Dertli ve Emrah gibi kapısında durup himayesine sığınacağı bir 'Âlişân Ağa'sı olmamıştır Seyrânî'nin.

4.3. Hattat Seyrânî

Seyrânî şairliğiyle tanınmıştır, fakat o aynı zamanda bir hattattır. Günümüze kadar gelen iki eserinden biri, Develi'nin ilk büyük tarihi yapısı olan Ulu Cami'de hâlâ muhafaza edilmektedir. Geyik derisi üzerine sülüs yazıyla yazılmış olan bu kitabe, caminin büyük onarımı sırasında yazılmış olup tamamı şöyledir:

Sene bin yüz tamam kırk üç içinde eylemiş âdâd Kebir-i Camii Bay Ali nam bir veliyyullah
Edüp tarhı esâs-ı tâk-ı sâlisin beyt–i matla'da natak sâlisin bâkî binâsından edem âgâh
Sene bin yüz dahî seksen üçünde rub'u meskûnun sevenler hayrı tevsî eylemişler hasbeten lillah
İmâretten olup yetmiş yedi yıldan beri mahzun lisân-ı hâl ile feryâd ederdi bu ibâdetgâh
Muhâdimînden el-Hâc Mehmed bin-i İbrahim bin-i Yûsuf efendizâdeyi ma'mur ede Allah
Sene bin iki yüz altmış içinde eyledi ta'mir derûn-u camii kıldı münevver misl-i Beytullah
O zâz-ı zevi'l-kirâmi'l-hasleti me'cûr edüp vücûdun cûd-ü hayra ba's ede fî-sebîlillah
Duâ-yı hayr nâm tarihi ta'mir etti Seyrânî ola Hacı Mehmed hayrı makbûl muhibbullah

Günümüze kadar gelen diğer kitabe ise, bugünkü Çarşı Camiinin cephesine hakkedilerek yerleştirilen kitabedir. Yine şimdiki Çarşı Camii'nin yerinde bulunan ve küçük bir mescit olan eski Çarşı Camii için yazılmıştır:

Yaptı Çarşu Camiin esnâf-ı haffaf bî-bedel
Secde-i şükretti Mevlâ'ya ibâdi müslimin
Söyledi Seyrânî tam tarihi esâsın tarhedip
Oldu enver Cami-i Çarşu mutâf-ı mü'minîn
Ya Müfettiha'l-ehvâb İftahlenâ hayra'l-bâb
1259

İki yazı arasında, hat üslûbu bakımından açık seçik bir benzerlik vardır. Gerek geyik derisi üzerindeki yazıda, gerekse taşa hakkedilen kitabe üzerinde "Seyrânî"den başkaca bir imzaya rastlanmamıştır. Bu da, yazıyı yazanın Seyrânî olduğunu doğrulamaktadır.

5. ÇAĞI

Avrupa Fransız İhtilaliyle, 18. yüzyılın günbatımında çalkantılı bir değişimin sarhoşluğunu yaşamaktadır. Rönesansla başlayıp Aydınlanma ile devam eden süreçte bilim ve teknolojide yeni çığırlar açılmış, çeşitli sanat akımları doğmuştur.

Batıda bunlar olup biterken, Osmanlı güneşi çoktan zevali aşıp mukadder akşamına yol almaktadır. Özden ayrılan devlet, saltanat ve sefahatin sefalete dönüştüğü bir düşüşü yaşamaktadır. Biteviye kötüye giden hastanın teşhisi konulup yaralar sarılamamaktadır. Devlette zaafiyet baş göstermiş, rüşvet, yolsuzluk, zulüm, ihtikar alıp başını yürümüştür. Bu hastaya taze kan gerektir. Ancak, alınması son derece gerekli olan bu kan hastanın kan gurubundan olmalıdır. Aksi bir durum hastayı ölüme götürebilir.

İşte en büyük yanılgıya burada düşülmüş, müslüman kan gurubundan olan Osmanlı hastasına hıristiyan batının kanı verilmek istenmiştir. Doğal olarak da toplum hızlı bir çöküşün ve kokuşmuşluğun eşiğine getirilmiştir. Tanzimat, bu çöküşün sebebi değil belki sonucudur.

Sultan III. Ahmet'le başlayan batılılaşma hareketi II. Mahmut'la sürer. II. Mahmut eğitim ve kültür kurumlarıyla birlikte devletin istikametini batıdan yana çevirirken, Kavalalı Mehmet Ali isyancısının Kütahya'ya dek geldiğini umursamaz görünür. Oğlu Sultan Abdülmecit'le (1839-1861) müzminleşen hastalık, beraberinde Tanzimat ve Islahat Hattı Hümayunu'nu getirir.

Halkın 'gavura gavur denmeyecek' biçiminde özetlediği Tanzimat, özünde bundan fazla birşey değildir. Savaşların

tüm ağır yükünü sırtında taşıyan Anadolu insanıyken, boşalan kentlerde ve özellikle de payitahtta başta ekonomi olmak üzere eğitim, bürokrasi, sanat ve hatta siyaset kurumlarını ele geçiren azınlıklardır. Tanzimat, bozulan dengeleri daha da bozmaktan başka bir işe yaramamıştır.

Seyrânî, Tanzimat dönemini adlı adınca dile getiren ender münevverlerden biridir. O, Tanzimat döneminde devletin vesayet altına girdiği görüp şu soruyu sorar: *"Devr-i İngiliz mi Frenk mi bilmem"*. Bu vesayet döneminin baş aktörleri olan Mustafa Reşit Paşa, Ali Paşa ve Fuat Paşa gibi sadrazamları *"Geçti sadarete hayvan olanlar"* diyebilecek bir cesaretle eleştirmiştir.

Uygulayıcı memurlar yokken "kuyudan su çıkarır gibi" çıkarılan kanunlar, içine hakim yetiştirilmeden "onlarda var bizde de olsun" mantığıyla kotarılan Mahkeme Meclisleri, gerekli eleman yetiştirilmeden açılan işletmeler, en yüksek dereceli okul orta okulken; kurulan derme çatma Darulfunun'lar, Tanzimat'ın nasıl bir el gördülük pansuman paketi olduğunun göstergesiydi. Seyrânî, "düzenleme" (=tanzimat) adı altında bir şeylerin fena halde "bozulduğunun" farkına varmıştı. Bu palyatif tedbirlerin derde derman olmayacağını, dermanın bizi biz yapan değerlerde aranması gerektiğini şöyle dillendiriyordu:

Neden garip oldu hükm–i Şeriat?

Gerçekte Seyrânî, ne Padişahı ne kişileri eleştirmiştir. Onun bütün eleştirilerinin Tanzimat'a karşı olduğunu dikkatli bir göz ilk bakışta fark edecektir. Sonunda tarih Seyrânî'yi haklı çıkaracaktı. Tanzimat'ın üzerinden yaklaşık bir buçuk asırlık bir zaman dilimi geçti. Şimdi bizler, Seyrânî'nin Tanzimat'la başlayan sürecin varacağı vahim noktaya ilişkin öngörülerinin canlı tanıklarıyız.

6. HALK ŞİİRİNİN TARİHİ GELİŞİMİ

Halk şiirinin kaynağı ta İslam öncesi çağlara dayanır. Eski Türklerde 'kam, baksı, ozan' adını alan bu şairler, Türklerin İslam'ı kabul edip Anadolu'ya yerleşmesinden sonra da bu geleneği yaşatıp çeşitli değişimlerle günümüze kadar sürdürmüşlerdir. 'Saz Şiiri, Âşık Tarzı' gibi adlar altında da incelenen halk şiirinin, 11. ve 15. yüzyıllar arasındaki mensupları hakkında pek bilgimiz yok. Bu dönemde yetişen ozanların ürünlerinin anonim halk edebiyatına mal edilmiş olması muhtemeldir. 13-15. yüzyıllarda tasavvuf ve tekke hayatı çok kuvvetli olduğu için, çoğu şairlerin bu havaya kapıldıkları, bundan dolayı kaynaktan saz şairlerinin yetişmediği de söylenebilir.

Halk şiirinin daha su yüzüne çıkmadığı bu çağlarda tekke edebiyatı en güçlü temsilcilerini verir. Bütün bir Türk edebiyatında seçkin bir yeri olan Yunus Emre gibi bir kişiliği yetiştiren tasavvuf ve onun edebiyatı 13 ve 14. yüzyıllarda altın çağını yaşar. 14. yüzyılda Âşık Paşa, 16. yüzyılda Kaygusuz Abdal ve 'mevlit' yazarı Süleyman Çelebi bu edebiyatın en ünlü temsilcileridir. Tasavvuf şiiri, yüzyılları Hacı Bayram, Ümmi Sinan, Niyazi Mısrî ile aşarak 19. yüzyıla kadar gelmiş, bu asırda yeniden canlanarak Erzurumlu İbrahim Hakkı, Erzurumlu Emrah, Bursalı İbrahim Hakkı, Ahmet Kuddûsî, Seyrânî ve Es'âd Erbilî gibi isimlerce temsil edilmiştir.

Halk şiirinin bilinen ilk şairi 15. yüzyılda yaşamış 'Ozan' adında biridir. Yüzyılı aşkın bir sessizlikten sonra ilk güçlü temsilcisi Karacaoğlan'ı edebiyatımıza kazandıran halk şiiri, 17. yüzyıla dek saflığını ve dil sadeliğini korur. Bu yüzyılda

Gevheri ve Âşık Ömer ile en verimli çağını yaşar. Âşık edebiyatına yatak değiştirten bu sanatçılardır. 19. yüzyılda Aşık Şinâsi'nin önderliğini yaptığı 'Yeni Türk Edebiyatı' akımıyla bir yatağa akacak olan divan ve halk şiirlerinin ilk alış verişi 17. yüzyılda olur. Ünlü divan şairi Nedim, Enderunlu Fâzıl, Vâsıf gibi şairler divan edebiyatının şiir dilini halk şiirine yaklaştırarak bu dalda ürünler vermişlerdir.

Bunun tersini karşı taraftan ilk yapanlar ise Gevheri ve Âşık Ömer'dir. Divan şiirindeki çoğu halka mal olmuş Arapça ve Farsça kökenli kelimeleri halk şiirine uygulamışlardır. Bu yenilik, halk şiirinin asıl kaynağından çıkmasına neden olmuşsa da, ona zengin ve renkli bir dil kazandırmıştır. Söz konusu değişime kadar halk şiirini horlayan ve küçük gören divan şairleri, bu edebiyatın büyüklüğünü kabullenmek zorunda kalmışlardır. Daha sonraları halk şiirine özenerek 'nazire' bile yazacaklardır.

Büyük ozan Âşık Ömer'in, divan şiirini gözü kapalı taklitçiliği her zaman tenkitlere hedef olmuştur. Halk şairlerinin aruzla şiirler yazması da Âşık Ömer'le başlar. Asıl başarısını heceyle yazdığı şiirlerinde gösteren şair, değişik söyleyiş ve biçimde yaptığı yeniliklerle tanınır. Çağdaşı usta ozan Gevheri de aruzla yazmış, bir tür halk şiiri-divan şiiri sentezi olan 'Divan' tarzında bolca ürün vermiştir.

6.1. Halk şiirinin altın yüzyılı

Saz şiiri en görkemli çağını 19. yüzyılda yaşar. Bu yüzyılın yetiştirdiği yüzü aşkın halk ozanından en ünlüleri Dertli , Erzurumlu Emrah, Bayburtlu Zihnî ve Seyrânî'dir. Seyrânî'yle aynı çağı paylaşan bu büyük ozanlardan yeri geldikçe, örnekler vererek söz ettik ve edeceğiz. Ancak, şairlerin biyografisini kısaca da olsa vermeyi uygun bulduk.

Dertli (1772-1845): Asıl adı İbrahim'dir. Bolu'nun Gere-

de ilçesine bağlı Yeniçağa bucağının Şahnalar köyünde doğmuştur. Gençliğini çobanlıkla geçiren İbrahim, yapılan bir takım haksızlıklara dayanamayarak İstanbul, Konya, Mısır'ı içine alan bir geziye çıkar. Yıllar sonra, Çoban İbrahim olarak çıktığı köyüne Şair Dertli olarak döner. Devletten, bir zamanlar Bolu valisiyken Sadrazamlığa kadar yükselen Koca Hüsrev Paşa aracılığıyla Nahiye Müdürlüğü gibi resmi bir görev de alan Dertli, bir ara ruhi bunalım geçirir. Bu bunalım sırasında cebinden çıkardığı bıçakla boğazını keserek intihar etmek isteyen ozanı etrafındakiler kurtarır ve "Dertli" mahlasını bu olaydan sonra aldığı söylenir.

Medrese öğrenimi görmediği halde aruzu çağdaşları olan Seyrânî ve Emrah'tan çok iyi kullanır. Dilde ve anlatımda Seyrânî'yle karşılaştırılmayacak kadar ağdalıdır.

Emrah (?-1854): Erzurum'da doğmuş, iyi bir öğrenim görmüştür. Gençliğinde başıboş bir hayat süren Emrah, sonraları Nakşi Tarikatına girerek ünlü bir Nakşi şeyhi olmuştur. Tasavvufî coşkunun açıkça görüldüğü şiirlerinde ağdalı bir dil kullanır. İlahî aşkın hoş nağmeleri olan semâîlerinin, muhatabını sarıp sarmalayan bir havası vardır.

Zihnî (1801-1859): Bayburt'ta doğmuş ve iyi bir öğrenim görmüştür. Rus vahşetine sahne olan Bayburt'un harabe halini anlatan çok içli ve samimi bir koşması vardır. Zihnî'yi diğerlerinden ayıran özellik onun kendisini bir divan şairi saymasıdır. Buna karşın o, başarısını hecede, özellikle koşmalarında göstermiştir. Aruzla yazılmış bir de Divan'ı vardır.

Başta bu isimler olmak üzere bir çok ozan tarafından temsil edilen halk şiiri, geçen yüzyılda hayli yaygınlık kazanır. Sultan II. Mahmut devrinde saraya dek giren saz şairleri, İmparatorluk başkentinde güçlü bir örgüte de sahip olurlar. Çemberlitaş, Beşiktaş, Aksaray, Tahtakale, Yenibahçe, Unkapanı'nda faaliyet gösteren âşık kahveleri, bir Bektaşî derneği haline gelmiştir. Burada yetişenleri, Bektaşî olmasalar bile etkileyebilecek güçte olan bu akımın izleri Seyrânî'de de görülür.

7. AHMET HAZIM VE "SANİHAT"

Seyrânî'nin günümüze gelmesinde unutulmaz katkısı olan ilk isim, adını sık andığımız Develili Müftüzâde Ahmet Hazım Ulusoy'dur.

Ahmet Hazım, Develi'nin köklü ailelerinden olan Müftüzâdelerdendir. 1882-1948 yılları arasında yaşamış, köklü bir medrese eğitimi görmüştür. Develi'de vaizlik ve öğretmenlik görevlerinde de bulunan yazar 66 yaşında Develi'de ölmüştür.

Merhum, ömrü boyunca evlenmemiştir. Zengin kitaplığında batı dillerinden çeviri eserlerin çokluğu dikkati çeker. Ahmet Hazım, Abdullah Cevdet'le sıkı ilişkiler içerisine girmiştir. Seyrânî'yi gün ışığına çıkaran eseri *Sanihat-ı Seyrânî*'yi yayımlamadan önce Abdullah Cevdet'in çıkardığı *İctihat* dergisinde tefrika halinde neşretmiştir. Ünlü romancı Yakup Kadri Karaosmanoğlu ile de yazıştığını bidiğimiz yazarın Yusuf Gün adında bir de evlatlığı vardır. Mezarı Trem Mezarlığında olup, mezartaşı 11 beyitten oluşan manzum kitabe niteliğindedir. Kitabedeki doğumu Hicri 1299, ölümü Rumi 1364'tür. Mezartaşındaki bir beyitte şöyle denilmektedir:

Seyrânî'nin eş'ârını
Yaydı diritti nâmını

Sanihat-ı Seyrânî 1922 (H. 1340) yılında İstanbul Milli Matbaa'da basılmıştır. Anabaşlık dışında kitabın kapağında *Anadolu Halk Şairlerinden Everekli Merhum Muhammet Seyrânî* alt başlığı vardır. 206 sayfalık kitapta 56'sı aruzla olmak üzere 208 şiir vardır.

Yazarın halk edebiyatına pek yabancı olmadığı görülüyor. Fakat bu alanda bir uzmanlığa sahip olmadığı da açık. Ozanımızın şiirlerini bir elyazmasından aldığını bir dipnotta belirtiyor.

Ahmet Hazım, kitabında *'Bir Kaç Söz'* başlığı altında şairin hayatını ve kendi görüşlerini açıklar. "Şiirlerinin çok az bir kısmını tesbit edebildiğim" cümlesini kullanır ki doğrudur. Şairin nice değerli şiirleri kendilerini tedavüle sürecek bir hamiyetli el beklemektedir. Yazarın şair hakkındaki fikirleri, "Halktan aldığı kör kuvveti kullanıyor" gibi yersiz ve haksız yargılarının dışında genellikle saygılıdır. Hele kitapta yer yer dile getirdiği kimi fikirleri, Meşrutiyet ve Cumhuriyet aydınının tipik yabancılaşmasını ele vermektedir.

Yazar, kimi değerlere kin ve gayzla ateş püskürür. Körü körüne hayran edildiği "Garp medeniyetine doğru kıpırdama"ya hasret gittiğini dile getirir. Medreselerden söz ederken, ideolojik takıntısı diline kin ve nefret olarak yansır:

"Cehalet ve zulüm baykuşunun çirkin ve boğucu sesleri yükseliyordu. Bu devr-i cehalette Medrese namıyla rutubetli izbelerin basık ve kasvetli köşelerinden başka bir müessese-i ilmiyye yoktu. Buraya biriken talebe Rıza-yı İlâhi namına, ilim namına 'muhavvef' gibi korkunç kelimeleri 'mehûf' yapmak için nefes yoruyorlar, kafa patlatıyorlardı.."

Tarihin ironik bir gerçeğidir ki, "medrese namıyla rutubetli izbeler" olmasaydı merhum yazar bunları yazamayacak, dolayısıyla *Sânihat-ı Seyrânî* gibi bir eser veremeyecekti. Belki geçmişin tozlu sayfalarına karışan milyarların arasına, Seyrânî'yle birlikte kendisi de girecekti.

Yazar, eseri yazmaktaki amacını, "Vicdanımın üstüme yıktığı vazife bir Türk şairi nisyandan kurtarmak, muvaceheı umumiyeye arz etmektir" diye açıklar. Bu sözlerle, bir cinaslı şiirin altına düştüğü şu dipnottaki görüşleri bağdaştırmak zor: "Seyrânî malesef zamanının şiir oyunlarına kapılmış, cinas gibi kelime oyuncaklarıyla uğraşmıştır. Merhu-

mun adına kayıtlı bir çok cinas örneklerine rastlamışsam da kitaba geçirmeğe lüzum görmedim."

Bir sanat eseri, kişisel beğeni uğruna nasıl feda edilir? Birazını nisyandan kurtarırken diğer kısmını nisyana terk etmek... olacak iş değil.

8. SEYRÂNÎ ŞİİRİNDE SOSYAL ELEŞTİRİ VE HİCİV

Eleştiri, sosyal bir ihtiyaçtır. Aynı zamanda bir toplumun emniyet süpabıdır. Bir cemiyette eleştiri yaşıyorsa, o cemiyet ümitvâr demektir. Çünkü, düzeleceğine ihtimal verilmeyen hiçbir şey eleştirilmez... Eleştirilmiyorsa umut tükenmiş demektir.

Seyrânî başarılı bir hiciv şairidir. Onun hicivleri Nef'î'ninki gibi bireysel değildir. O şiiri toplumun ıslahında bir unsur olarak kullanmıştır. Tenkitleri çağına ve daracık çevresine sıkışıp kalmamıştır. Onun eleştirileri bugün bile aktüel değerini muhafaza etmektedir. Kendisini nazmın Nasrettin Hoca'sı yapan iğneli mısraları, muhatabını yerden yere vuran taşlamalarıyla bir yergi ustasıdır o.

Toplumun şirazesinden çıkan gidişatını var gücüyle yerine oturtmak için terlemiştir. O terlerin söze dönüşmüş biçimlerini billurlaştırıp bugünlere kadar taşıyan öz, işte bu soylu amaçtır. Yergideki bunca başarısını *"sırat köprüsünden ince sözlü"* oluşuna borçludur biraz da. Çevresinin açmazlarını böyle kıvrak bir üslupla dile dökmek maharet işi. Ona, halk edebiyatının bu daldaki en başarılı örneklerini verdirten işte bu maharetidir.

Hemen hemen her konuda hiciv şiirleri yazan şairin eleştirdiği odakları dört ana başlık altında toplamak mümkün: 1- yönetim, 2- din hizmetlileri, 3- adalet, 4- cemiyet.

Bu unsurların her biri de bir milleti ayakta tutan temel değerlere ilişkindir. Bu değerlerdeki çürüme ve yozlaşma, toplumu içten içe saran bir kanser gibi kuşatır ve öldürür.

8.1. İçeriden eleştiri

Kıyısından köşesinden hicve el atmayan şair yok gibidir. Ama, diğer şairlerin şiir geleneğine uyarak yazıp söyledikleri yergi şiirleriyle Seyrânî'nin usta işi hicivleri arasında hem mahiyet hem üslup farkı vardır. Bir uzmandır Seyrânî, bir eleştiri uzmanı... Bu işi öylesine ustalıkla yapar ki, ilk anda kimi ve neyi eleştirdiğini çıkartamazsınız:

Top top olmuş siyah zülfün mâr gibi
Sofu tabiatlı zıyankâr gibi

Bir taşla iki kuş vurma diye buna denir işte! Maharetli taşın düşürdüğü iki kuştan biri 'sevgili', diğeri 'sofu tabiatlı ziyankar'dır. Hem de en alır yerinden değmiştir taş.

Keskin zekası haksızlığa karşı daima isyankar mizacıyla birleşince, hicvinin önünde dağlar dayanmaz. Onun topunun ağzına kimler gelmemiştir ki? Riyakarlar, rüşvetçiler, zalimler, sonradan görmeler, cimriler...

Mesela meddahlık yapan ulemayı eleştirdiği şu mısralar, aynı zamanda alimin yüce değerini ve kadrini teslim eden en güzel medhiye olarak da anlaşılabilir:

Meddahı olmasa âlemde âlim
Ne haddi zulmetmek mazlûma zalim

Alimin değeri bu denli yücedir, isterse bütün zulümleri önleyebilir.

Edebiyatımızda, kimi toplumsal değerlerin kayboluşuna yergi şiirleri yazmak bir adet haline gelmiştir. Eski düzen bozulmuş, insanlardan kanaat kalkmış, kız gelinde haya kalmamış, kargalar bülbül kesilmiş, güller dalında kurumuştur. Bunlar ortak ve adresi belirsiz şikayetlerdir. Bu gelenekçi çizginin dışına çıkan bir kaç şairin en ünlüleri divan şiirinde Nef'î, Halk şiirindeyse Seyrânî'dir.

8.2. Siyasal eleştiri

Seyrânî'nin hicvi söz konusu olunca, Ahmet Kabaklı gibi edebiyat tarihçileri onu daima Nef'î ile karşılaştırırlar. "Nef'î için divan edebiyatında söylediğimiz gibi Everek'li Seyrânî için de Halk edebiyatının en kudretli yergi ustasıdır demek, uygun olur."[1] Bu iki yergi ustasını birlikte incelemek, söylemek istediklerimizi daha da kolaylaştıracaktır. Nef'î ve Seyrânî'nin en büyük ortak özelliği, hiciv kemendini zulüm yapanların boğazına ustalıkla geçirebilmeleridir. Bu yönleriyle diğer yergici şairlerden ayrılırlar. Nef'î, sonunda canına mal olacak bir yüreklilikle Bayram Paşa'yı eleştiriyordu. Seyrânî ise, ondan iki asır sonra, Ermeni ve Rum bankerlerine milyonlar borçlandıktan sonra azınlıklara olan bu borcunu Tanzimat 'rüşvetiyle' ödeyen Mustafa Reşit Paşa için şöyle diyecektir:

Küçük lokma ile dolmaz avurdu
Ne yaman insanı kastı kavurdu
Cihanın külünü göğe savurdu
Geçti sadarete hayvan olanlar

Sadaret makamını elde etmek için cihanın göğe savrulan külleri bütün bir yurt insanının tepesine de dökülecekti. Bu küllerin üst baş bırakmadığı yıllar Tanzimat yıllarıdır. Batılılaşma hastalığının 'Tanzimat'la tescillendiği yıllar. Milletin kaygısını, onu yönetenlerden daha çok taşımıştır. Âlemde dönen "yeni" devrin bizi "biz" olmaktan çıkaracağını 150 yıl önceden görmüştür:

Âlemde bir devir dönüyor amma
Devr-i İngiliz mi Frenk mi bilmem
Halli âsân değil müşkül muamma
Zulm-i zâlim göğe direk mi bilmem

1 Türk Edebiyatı, II, 510

Tanzimat'la yeniden düzenlenen kanunlara önceleri büyük umutlar beslemiş, fakat beklediğini değil beklemediğini görmüştür. Seyrânî, eski edebiyatımızda 'tenasüp' olarak adlandırılan sanatı bir yergi beytinde kullanarak, yasa olan 'kanun'u bir tür çalgı olan 'Kanun'a benzetir ve hicvini yapıştırır:

Usûl-i kânunu müstahzenede
'Kanun' düzeninde keman çaldılar

Padişahın yabancılardan alınan borç parayla yaptırdığı saray bile şairin dilinden kurtulamaz:

Eski sarayları beğenmez oldu
Yere sığmaz oldu Sultan olanlar

Sultan da eleştirilir. Fakat ustalık, makam sahibini makamına yaraşır bir incelik ve zerafetle eleştirebilmekte!

Bütün bunlar kör bir kinin tatmini değil, sınırsız bir bilincin hakseverlik örnekleridir. Bu hakseverlik, onun, İstanbuldan apar topar kaçmasına neden olacaktır. Kimbilir kaçmasa, kendisini de Nef'î'nin acı sonu bekliyor olacaktı?

Seyrânî, taşkın bir ruha sahip olmasına karşın, hiciv onda bir hastalık halini almamıştır. Onu Nef'î'den ayıran özellik budur. Yerinde ve gerektiğinde başvurmuştur eleştiriye. Yergiyi, asla bir doyum aracı olarak kullanmamıştır. Seyrânî, hicvi kendini övmek ya da düşmanlarından öç almak için kullanmaz. Methiye ve hicivde Nef'î'de görülen ölçüsüzlük onda görülmez. Seyrânî'nin, hâlen yaşamakta olan bir şahsiyeti övdüğünün örneğine rastlanmaz.

Nef'î'deki biçim bağımsızlığı onda da gözümüze çarpar. İkisinin de şiirinin güçlü yönü, ritmik olmasıdır. Lirizmdeki başarıları da benzeşen iki büyük söz ustasının ortak bir yönleri daha vardır; cesedi Nef'î gibi denize atılmamış olsa da, Seyrânî de Nef'î gibi mezarsız bir şairdir.

8.3. Sosyal duyarlılık

Toplumların kapanmaz yarası yoksulluk, Seyrânî'nin içinde yaşadığı cemiyette aşırı boyutlara ulaşmıştır. *"Fukara kalbine her kim dokuna/ Dokuna sinesi Allah okuna"* diye ilenen Yunus'dan yüzyıllar sonra 'eyvah!' çekiyordu o, yoksullar adına:

Eyvah fukaranın beli büküldü
Medet ticaretin gücüne kaldık
İyiler âlemden göçtü çekildi
Bizler zamânenin piçine kaldık

'Yaratılanı hoş gördük/Yaratandan ötürü' diyen Yunus'un 19. yüzyıldaki devamı Seyrânî'nin şu iki mısraı hiç de Yunus'tan aşağı kalır cinsten değildir:

Güzelin çirkinin telin kırmadım
İsmi Hak dilinde doludur deyu

Onun amacı, alınteri tacirliği yapmak değildir. Dile getirdiği yoksulluğun edebiyatı değil, bizzat yaşanmış bir hayatın acı gerçekleridir. O, emek sömrücüsü değil gerçek bir emekçidir. En çekilmezini yaşamıştır yoksulluğun. *'Yoksul rağbet görmemektedir', 'fukara hakkında hayırlı cevap söyleyecek sözler dilden kurumuştur', 'yarasa kuşuna benzer olmuştur' fukara, 'kanadı bitse de tüy tozak bitmemektedir'.*

Zümrecilik oyunu oynamaz. Zenginin malına düşman değildir ama, bir sosyal yardımlaşma dini olan İslâm'ın emrini yerine getirmediklerinden de yakınır. Bunun yanısıra bir genel gerçeği vurgular:

Sanma zengin dengin yolda kodurur
Para ile günah kirin yudurur
Müftü müderrise 'beli' dedirir
Söğütte kavakta biter nar dese

Hele cimriye vurduğu taşın acısı az zamanda çıkar gibi değildir:

Bahil âdem ile Cennete birlik
Girmemesi şâyân olur girmeden

Daha da ileri giderek, *"Pintinin dik kulaklısı/Boynu yoğun eşek olur"* tasvirini yapar. Sonradan görmüşten emanet almamayı öğütleyerek, gününün ahlak bozukluklarından yakınır: *'Has bahçede gülün kadri bilinmez, tilkiye arslan payesi verilir, cahilliğin mayası sütlere katılır, selam vermek için insan beğenilmez'...*

Adalet kurumunun kokuşmasını, geleneksel kadılık müessesesinin yerine Batı tarzı mahkemelerin kuruluşuna gerekçe gösterir. Sanırım Seyrânî şimdi yaşıyor olsaydı, kurulan bu modern yargı kurumlarının da derde derman olamadığını tüm çıplaklığıyla görecekti. Fark mı? Fark sadece "kadı"nın yerini "hakim"in, "kaz"ın yerini de "dolar"ın alması, o kadar:

Mahkeme Meclisi icat olduğu
Çeşme-i rüşvetin akmaklığından
Kaza bela ile âlem dolduğu
Kazların kadıya uçmaklığından

Hedef tahtasına, kadıların dışında ham sofular, ilmiyle amel etmeyen âlimler de girer. Ne yamandır bu gibileri taşlayışı:

Ham sofular tesbih çeker vird okur
Gözü hayvan yemi çalmada olur

Şair daha da ileri gider. Artık akıl almaz entrikaların odağı olmaya başlayan, devletin din kurumunun başı Şeyhülislam'a dek uzatır tenkit sopasını:

Şeyhülislama sor ey âlicenab
Sevaba günah der günaha sevab

Onun eleştirilerinden pay alan sınıflardan biri de hatip ve vaizlerdir. O aslında bu zümreleri eleştirmekle dini hitabetin zaaflarına dikkat çekmektedir. Özellikle Allah'ın rahmetinden insanların umut kesmesine yol açan söylemleri şöyle mahkum eder:

Açık kapıların hepsin örter mi
Bir avuç toprağın ettiği günah

Vakıa bu mısralarda bir parça günaha karşı laubalilik sezilmiyor değildir. Bu da şairin Melâmî meşrepliliğinden kaynaklanmaktadır. Onun keskin dili şu beyitte de vaizlere uzanır:

Herze-gû vâiz sözün sen çok uzatma kısa kes
Herkese yol gösterip sen gitmeğe etmen heves

Söylediklerini yapmayanlar ona göre "temiz olmayan yuyucu"lardır; çünkü "yuyucu temiz olmayınca yuduğu da temiz olmaz".

İmparatorluğun bir ucuna yapılan kale Anadolunun bağrındaki şairde yankısını bulur: *"Muhkem kal'a yapmış şehr-i Vidin'e/ Güya muâvenet etmiş bu dîne"* sözleriyle yönetimi eleştirir. Ecele bile minnet etmeyen şair, kendisini anlamayan çevresini *"Çoban gelip geçtik hayvan içinde"* gibi çeşitli mânâlara gelebilen ağır bir yergiye hedef kılar.

8.4. Yapıcı eleştiri

Seyrânî hicvinin özelliklerinden biri de, son derece yapıcı olmasıdır. Kargaşa çıkarmak için kullanmaz sanatını. Yol gösterir, yanlışlara dikkat çeker, hastalıkların tüm bünyeyi

sarmadan tedavi edilmesini ister. Onun hiciv üslubunu Pir Sultan Abdal'ın hiciv üslubundan ayıran temel özellik budur. *"Mervan soyunu vuralım/ Padişahın öldürelim"* türünden militanik bir söylemi Seyrânî'de bulamayız. Onun muhalefetinde ideolojik yandaşlıktan eser bulunmaz. Oysa Pir Sultan, İstanbul'u Safevi Şahına teklif etmektedir:

Çeke sancağı götüre
Şah İstanbul'da otura[1]

İşte Pir Sultan'dan buna benzer bir dörtlük daha:

Bir arzuhal yazdım gül yüzlü Şâh'a
Gelsin beni elden alsın ha n'olur
Beni yalvartmasın o Padişâha
Cârıma yetişsin gelsin ha n'olur[2]

Seyrânî kim yaparsa yapsın zulme karşı, kim olursa olsun mazlumdan yanadır. Çünkü o kendisini her alanda zulme uğramış hissetmektedir:

Balmumun yandırıp bezire kadar
Aradım Beşir'den Nezir'e kadar
Yokladın kizirden vezire kadar
Bana zulmetmedik zâlim kalmadı

Ataklıkta diğer çağdaşlarından geri değildir. Nâmık Kemal, *"Muîni zâlimin dünyada erbâb-ı denâettir/Köpektir zevk alan sayyâd-ı bî-insafa hizmetten"* derken, Seyrânî *"Meddahın olmasa âlemde âlim/ Ne haddi zulmetmek mazlûma zâlim"* gerçeğini haykırıyordu. Kendisini sürgün etmek için arayan devlet yöneticilerine şöyle seslenecektir:

1 *Pir Sultan Abdal*, Pertev Naili Boratav-A. Gölpınarlı, s. 64.
2 *Pir Sultan Abdal*, Sabahattin Eyuboğlu, s. 39

Hakkın mekânından özge bir mekân
Bulmak mümkün ise bul gönder beni

O, sonradan görmenin görgüsüzlüğünü de diline dolar. Ama ne dolayış:

Ormanda büyüyen adam azgını
Çarşıda pazarda seyran beğenmez
Başın balta ile tıraş ettiririr
Gider berbere de dükkan beğenmez

Yalnız bir kıtasını aldığımız bu şiir, edebiyatımızın en başarılı yergi şiirlerinden biridir. Onun içindir ki, Kazak Abdal ve Molulu Revâî'ye de mâl edilerek adeta anonimleşmiştir.

"19. yüzyıl Anadolu'sunun zaafını aktar" denilse, sanırım bunu şu beyitten daha güzel anlatan bir söz bulunmaz:

Ermeninin Rum'un yağlı ketesi
Kaypak Müslüman'ı dinden çıkarır

Sert eleştirilerinin çevresinde pek hoş karşılanmadığı açık. Bu yüzden mukabil eleştirilere hedef olmuş, yaşadığı çevrede horlanmıştır. Bu durumu kendisi de bildiğinden, *"Seyrânî'nin doğru olan sözleri/Helvanın içine giren tuz gibi"* itirafında bulunur. Çevresinden gelen bu tepki kimi zaman etkilidir. Bunu Şair, *"Bazan kartal gibi sarpta uçurdun/Bir vakit serçeye pusturdun beni"* dizeleriyle dile getirir.

Çağdaşlarından Emrah, toplumsal konulara hemen hemen hiç yanaşmamıştır. Bayburtlu Zihni ise zaten yönetimin nimetlerinden faydalanan bir şairdir. Dertli'ye gelince... Güçlü bir hiciv üstasıdır o. Lakin bu daldaki şiirleri bir kaçı geçmez. Yönetimle bir alıp veremediği yoktur; saraya beğenilmenin kendisini nelere malik kıldığını görmüştür. Sultan Abdulmecid'e niçin söylendiği belli olan şu fahriyenin şairi, sosyal kaygılar taşımanın uzağındadır:

Evvelâ Hak bâdehû Devlet rızasın hoş gözet
İltifât-ı Hazreti Sultan Mecit dergâr iken
Âleme cûd ü sehânı kimdir inkâr eyleyen
Lûtf u ihsânın bugün Hurşit gibi ızhâr iken[1]

Şairin, hiciv edebiyatımızın başarılı örneklerinden sayılan bir şiiri vardır. Gerçekten, hicvin bütün özelliklerini üzerinde toplar bu şiir. Gününün görüntüsünü sembollerle veren şair bunda da oldukça başarılıdır. İşte Seyrânî hicvinin seçkin örneklerinden biri:

Asırda acaib işle çoğaldı
Bilmem bu işleri kimler ediyor
Dünyayı hep rezil köpekler aldı
Gelen ümerâya karşı gidiyor

Biraz bahsedeyim ehl-i zamandan
Yahşiler aşağı düştü yamandan
Aralık itleri olmuş kumandan
Uyuz it kurtlara kumand'ediyor

Buğday unu beğenmiyor köpekler
İplikten aşağı düştü ipekler
Hep sedire geçti itler köpekler
Hânedân ayakta hizmet ediyor

Koltuk kılı fark olmuyor sakaldan
Tüccarlar aşağı indi bakkaldan
Arslanlara çoban düşmüş çakaldan
Şimdi arslanları çakal güdüyor

Mekteple medrese ortadan kalktı
Meyhâne kerhâne meydana çıktı
Ar namus denen şey ortadan kalktı
Şimdi kişi bildiğine gidiyor
Sarhoşlar çoğaldı kalmadı ayık

1 *Şair Dertli*, Şemsettin Kutlu, c. 1, s. 114

Bu asra böylece işler de lâyık
Müzevvirin adı muhbir-i sâdık
Şimdi kişi bildiğine gidiyor

İsimlerin tebdîl etsem satılmaz
Cisimlerin tahvil etsem 'zat' olmaz
Altın eğer vursam eşek at olmaz
Şimdi kişi bildiğine gidiyor

Şahinler yurdunu tuttu yarasa
Baklava yerine geçti pırasa
Şimdi rağbet deyyus ile terese
Zamane bunlara rağbet ediyor

Boy kürkünü beğenmiyor köçekler
Babasına akl'öğretir çocuklar
Yumurtadan burnu çıkan cücükler
Horoz oldum diye cık cık ediyor

Küçükler büyüğe çorap giydirir
Tatlıyı insana acı yedirir
Seyrânî zamâne böyle dedirir
Şimdi kişi bildiğine gidiyor

8.5. Develi destanı

Şairin 'Develi Destanı' adıyla bir hicviyesi daha vardır. Bu destan söyleyiş açısından akıcılıktan uzaktır. Üstelik bunda argo ve yer yer müstehcen kelimeler kullanılmıştır. Belki de bu nedenle Sanihat'tan sonra yayınlanan kitaplara alınmamıştır. Bu destanda Develi'nin tüm mahallerini eleştiri yağmuruna tutan şairin amacı, bizce, çevresinin kendisine gösterdiği ısrarlı ilgisizliği bu şekilde cezalandırmaktır. Seyrânî hicvinin genel karakterine uymayan bu aykırı destandan nisbeten 'sakıncasız' olan bir kısmını buraya alalım:

Develi'ye tabi karye kasaba
Ağaları destan edem bayağı
Bazı alimlerin katıp hesaba
Söylemezsem belki yerim dayağı
.....

Dört mahalle biri Camii Kebir
Ağaları cümle eshab-ı kibir
Şaşkın bulurlarsa ederler cebir
Hele yok onların semti salağı

Bir alimi olmuş riyadan hacı
Biri ahalinin olmuş muhtacı
Helalin tokudur haramın açı
Birinin yediği zakkum saçağı

Reayâ Everek dört mahalledir
Onlar ehl-i salip ile biledir
Geçene aşk olsun bu bir çiledir
Hristos'ta bilmez iş bu sokağı

Uğurlu mahlesi hepsi uğursuz
Koca başıları bilcümle nursuz
Kimi.....kimisi hırsız
Eşkiyayla onlar millet ortağı

Aygösten Rumları biraz yolludur
Onlar itaatte eski çulludur
Bazıları ise allı pulludur
Kadınları işler bahçeyi bağı

'Şiirleri' bölümüne aldığımız bu şiirin tamamı yirmi iki dörtlüktür.

Seyrânî'nin argo kelimeler kullandığı manzumeleri vardır. Bunlar onun gündelik kimi olaylara anlık tepkisini yansıtan manzumelerdir. Fakat o bazen müstehcenliği estetik bir

forma döküp örtmede Sümbülzâde Vehbi kadar başarılıdır. Kimi zaman da kabaca söylenmesi gereken gerçekleri yontarak verir:

Dağda eniş yokuş düzden gayrısı
Yılda kış bahar yaz güzden gayrısı
Kezzablarda iki sözden gayrısı
Arkalardan çıkan yelden sayılır

Eğer buna da kaba diyecekseniz, alacağınız cevabın inceliği sizi mahcup edebilir:

Seyrânî'nin kaba değil sözleri
Haddeden çekilmiş altın tel gibi

9. SEYRÂNÎ'DE AŞK VE İRFAN

Yoksulluk içinde geçen bir gençliğin sonucu olarak dünyalıklardan yüz çeviren hatta nefret eden Seyrânî, nasibini görünmeyen bir dünyanın eşiğinde aramaya başlar. Bütün fırtınasını içinde estirerek enejisini gönlüne verir. Gemisini birçok düşünce sularında yeldirdikten sonra, mutlak aşkın limanına demir atar. İnsanı aşk söyletince, "yâr zülfünün tellerine tarak" bile olunur:

Bir mürşide olsam çırak
Bir olurdu yakın ırak
Kemiğim yapsalar tarak
Yâr zülfünün tellerine

O aslında bir mürşide çırak olmuştur. Fakat onun mürşidi sizin bildiğiniz türden değildir. Çünkü o "gerçeğin tekkesine" bağlıdır:

Varsam kırklar tekkesine
Tuğra olsam sikkesine
Bir gerçeğin tekkesine
Seremedim postum seni

Her ne kadar postunu "bir gerçeğin tekkesine" sermek istese de, yine de hak yolunun tüm yolcularına selam, hürmet, minnet eder:

Hak yoluna gidenlerin
Asâ olsam ellerine
Er-pîr vasfın edenlerin
Kurban olsam dillerine

Hakikat tekkesinin müebbed dervişi olan Seyrânî de, *"Dervişlik olaydı tac ile hırka/Biz dahi alırdık otuza kırka"* diyen Yunus gibi işin farkındadır:

Ehl-i hakikatın olmaz nişânı
Kerâmet sahibi hırka şal değil

Her irfan sahibi aşık gibi onun gözünde de bu evren kocaman bir aşktır. Aşk ruhun ebedi özlemidir. İnsanoğlunun yücelere kurulmuş merdivenidir aşk. Derttir, çiledir, zevktir, safadır aşk. Saymakla bitiremeyiz aşkı ve sırlarını. Çünkü:

Bu aşkın esrârın şerhedem desem
Cevaba elkâba lisâna sığmaz

'Hasret'le 'vuslat' arasında bir çetin yoldur ki ucu Allah'a varır:

Aferin ey çeşmim yaşı
Yâr yoluna akışın var
Cennet'ten mi çıktın acep
Tâvus gibi nakışın var

Değil mi ki yâr yoluna akan yaş güzelliği temsil eder? Cennet de ebedi güzelliğin adı olduğuna göre, o yaş cennetlere layıktır. Ve cennete layık olan göz yaşına kim "aferin" demez ki?

Ârifin gözünde aşk, 'mecazi' ve 'hakiki' olmak üzere ikidir. Mecazi aşk yaratılmışı sevmektir, bu da saygıya değerdir Seyrânî'ye göre:

Sen kayırma benim belâlı başım
Senin aşkın veren kayıra beni

Öyle ya! O'nun aşkını da Allah vermiştir. O da güzelin güzelliğini, yaratıcının 'cemâl' sıfatından bir yansıma olarak görür. Bunun için muhabbetten ırak durmamak gerekir:

Hakikat kapısın muhabbet açar
Muhabbetten kaçan Haktan da kaçar

Eti, kemiği olan bir güzele de duyulsa, aşk aşktır, ola ki gerçeğe dönüşe; Leylâ'dan Mevlâ'ya:

Mecnun sevmiş Hakkı Leylâ yüzünden
El sanmış Mecnun'u sahraya gitmiş

Ve o dem gelince sevgi 'tek'e biner: Leylâ gider Mevla kalır. Bu olguyu çağdaşı Emrah,

Leylâ'sın terkeden bulur Mevlâ'yı
Bir gönülde iki sevda olur mu?

diye, Kuddusi Baba;

Sığar mı bir gönülde iki muhabbet var düşün bir kez
İki zıt içtima etmek muhal mümkün değil zîrâ

diye açıklarken, Seyrânî:

Yere çakan iki çatal kazığı
İkiden birine eyler yazığı

ve

Bir yalaktan iki sığır sulanmaz

dizesiyle daha şâirâne ve kendine özgü üslubuyla dile getirir.

Aşkın çağıldayarak şiire yansıyışını Seyrânî'de görürüz:

Ne mâden ne kimya ne zer Seyrânî
Aşkın deryâsında yüzer Seyrânî
Bir saz bir söz ile gezer Seyrânî
'El insân abîdü'l-ihsân' diyerek

9.1. Derdine âşık olmak

Aşkın riskleri pek çoktur; acısına, dikenine, elemine katlanmak gerektir onun. Lakin verdiği tarifsiz neşe ve erdirdiği yüce makamın sarhoşluğu ıstırabı neşeye, acıyı sevince, elem ve hüznü coşkuya, yanışı zevke dönüştürür. Muhabbet erleri bu yüzden hoşnutturlar aşkın çilesinden. Onun bitmemesi için adeta yalvarırlar, 'Yâr elinden gelen bu yare emlensin istemezler'. Dışardan bakınca, anlamsız gibi gelen 'çileye gönüllü koşma' işi yaşanmadıkça bilinmesi mümkün olmayan bir dünyadan seslenen aşk erleri için tarifsiz bir hazdır. Bu hazzı Yunus Emre,

Aşkından yanar yüreğim yandığım bana hoş gelür
Bizim sevdiğimiz Hakk'tır bu halka gözü kaş gelür

beytiyle şiire dökerken, aşk ülkesinin sultanı Fuzûli,

Aşk derdiyle hoşem el çek ilâcından tabîb
Kılma dermân kim helâkim zehr-i dermânındadır

ve

Merhem koyup onarma sînemde kanlı dağı
Söndürme öz elinle yandırdığın çerağı

diyen bu güzelim dizelerle açıklar. Şairimiz Seyrânî, ritmin zirvesini zorlayan, bu konuda şimdiye kadar söylenenlerden hiç de aşağı olmayan şu dizelerle katılmıştır onlara:

Ey tabîb elden gelirse yâremi gel emleme
Yâr elinden gelmedir bu yâreyi merhemleme

Aşk hangi halk şairinde bu denli çağıltılı ifadesini bulmuştur? Bir başka şiirinde

Tutma aşkı Seyrânî'yi dermansız bıraksın
Çünkü gitmez bükmeden dürülmeden mektup dost

şeklinde olağanüstü bir sanat gücüyle, namaz kılarken dört büklüm olan vücudunu Allah'a gönderilen bir mektuba benzetir. Mektupluğa soyunmak dürülmeyi bükülmeyi gerektirir.

10. SEYRÂNÎ ŞİİRİNİN DAYANDIĞI KAYNAKLAR

Şiir saçağını İlâhi Kelam'ın mutlak gerçeğine daldıran şairlerin başında gelir Seyrânî. Bir müslüman olarak bundan daha tabiî ne olabilirdi? Yüce Kitap'tan daha güvenilir daha sahih bir kaynak düşünülebilir mi? Her eserin güvenilirliği, Kur'ani çizgiye olan mesafesiyle ölçülebilir.

Bazı şiirlerinde şair söylemek istediği gerçekleri, ya Kur'an'dan doğrudan doğruya metniyle vermiş, ya da telmih ve sembollerle, ayetleri çağrıştıran ustaca kalıplarla aktarmıştır. Şiirlerinde dolaylı dolaysız Kur'ani kavramlar öyle kullanılmıştır ki, bunları şiirlerinden çekip çıkarmaya kalksanız geriye hemen hemen bir şey kalmaz.

Seyrânî'nin Kur'an'a baş vururken kullandığı ifade kalıpları, genelde "vahdet-i vücud" düşüncesinin klasik kalıplarıyla özdeştir. O bunları yer yer bir mazmun, bazen de kendi irfan anlayışını yansıtan bir sembol olarak kullanır. Bu kullanımların çoğunda, alıntıların ait olduğu bağlamla ilişkilerinin koparıldığı da bir gerçektir. Fakat bu Seyrânî'nin kusuru olmaktan daha çok, geçmiş yüzyıllara dayanan vahdet-i vücudcu irfan geleneğinin bir zaafıdır.

Kur'an'ın şiirilerine nasıl yansıdığını bir kaç örnekle verelim:

1.

Vech-i zâta lafz-ı 'İNNî LENTERÂNÎ'den nikâb
Tuttu zeytin yaprağından verdi Mûsâ'ya cevâb
Âlem-i ervâhta Hâk'tan duydu Seyrânî hitâb
İtikâda bağlı din îmânı ben bilmez miyim

İlk mısrada alıntı yapılan âyet Âraf 143'tür. Ayetin tamamının meali şöyle:

"Mûsâ, tayin ettiğimiz vakitte gelip Rabbi onunla konuştuktan sonra, 'Rabbim, bana kendini göster, sana bakayım' dedi. Allah: 'Sen beni göremezsin, ama dağa bak, eğer o yerinde kalırsa sen de beni görürsün' buyurdu. Rabbi dağa teveccüh edince dağ yerle bir oldu ve Mûsa da baygın düştü; ayılınca: 'Yarabbi, münezzehsin, sana tevbe ettim, ben inananların öncüsüyüm' dedi."

2.

Bilse 'İNNî ENALLAH'ın sırrını
Er olan bırakmaz yerde serini
Seyrânî seyretsin hangi birini
Her üstad oynatır ayrı bir köçek

Ailesi ile birlikte Şuayb peygamberin yurdu Medyen'den ayrılıp ata yurdu Filistin'e dönerken Hz. Musa'nın aldığı ilk vahiy Taha 13-14. ayetlerde aktarılmıştır: "Muhakkak ben Allah'ım" anlamına gelen *innî enallah* ibaresinin içinde geçtiği ayetlerin tamamının meali şöyledir:

"(Ey Mûsâ) ben, seni Peygamberliğe seçtim. Şimdi (sana) vahyolunacak şeyleri dinle:

Gerçekten ben Allah'ım; benden başka hiç bir ilah yoktur. Bana ibadet et ve beni anmak için namaz kıl.'

Bu ayetlerden hemen bir önceki ayet, şairin ne demek istediğini anlamamızı sağlamaktadır:

'Haberin olsun ben, senin Rabbinim. Hemen ayakkabılarını çıkar; çünkü sen, mukaddes vadi olan Tuva'dasın."

3.

Anlamaz Seyrânî ey vaiz sözünü bir zaman
Bildiğin 'EL-İLMÜ İNDALLAH'a ancak nisbetin

Şiirde geçen ibare Mülk suresinin 26. ayetine ait olsa gerektir. Ayetin tamamının meali şöyle:

"(Onlara) de ki: '-O (azaba dair) ilim, ancak Allah katındadır. Ben, sadece açık anlatan (azaba korkutucu) bir peygamberim'."

4.

Zahiren vermez semer kurur şecer olur türâb
Keyfe yuhyi'l-arda ba'de mevtihâ'dır ibretin

"Şimdi bak Allah'ın rahmet eserlerine; yeryüzünü ölümünden sonra nasıl diriltiyor! Şüphe yok ki yeryüzünü kuruduktan sonra dirilten, elbette ölüleri (kabirlerinden) diriltir. O, her şeye kadirdir." (Rûm, 50)

İmanın şiarlarından olan 'öldükten sonra dirilme'yi ele alan şair, ayetin anlatımına paralel olarak insanı tabiata benzetir; ölüm bir sonbahar, öldükten sonra dirilmekse sonbaharı gelmeyecek bir ilkbahardır.

5.

Bir 'yusr'e bağlıdır sonu 'usr'etin

Evet!... her zorluğun bir kolaylığı, her hüznün bir neşesi, her yokuşun bir inişi vardır:

"Zaten her zorlukla birlikte bir kolaylık vardı, evet evet; her zorlukla beraber bir kolaylık hala var." (İnşirah, 5-6)

Kur'an'ın pekiştirerek verdiği müjdeyi dile getirir şair.

6.

Harp olmasa toprak boşalıp dolmaz
Millet muhteliftir müttehid olmaz

Şair, bu dizelerle şu ayete telmih yapsa gerek:

"Ey insanlar! Sizi, bir erkekle bir dişiden yarattık. Hem de sizi soylara ve kabilelere ayırdık ki, birbirinizi tanıyasınız. Biliniz ki Allah katında en üstününüz, takvaca en ziyade olanınızdır. Kuşkusuz Allah herşeyi bilendir, herşeyden haberdardır." (Hucurât, 13)

Seyrânî sadece ayetlerden ibare iktibas etmez, onun Kur'an kültürünün nitelik ve niceliğini ele veren bir tarzda, Kur'âni sembolleri de bolca kullanır. İşte şiirinde en çok kullandığı Kur'âni sembol ve simgelerden bazıları:

1. Ahmed:

Terk-i zemin edip semâya İsâ
Ahmed-i Muhtar'ın uğruna gitti

Peygamberimizin isimlerinden biridir. Mükemmel güzelliği simgeler.

2. Musâ (a.s.):

Ger olduysa asâ ejder adûya dest-i Mûsâ'da
Olurdu düşmana sözüm ana nisbet bir ejderha

Kendisine kitap gönderilen dört peygamberden biridir. Zulme başkaldırıyı ve yaratıcıya yakınlaşmayı simgeler.

3. Eyyub (a.s.):

Eyyub'un derdi dert midir
Ben ondan besbeter çektim

Kur'an'da ismi geçen peygamberlerdendir. Sabır timsalidir.

4. Tûr:

Sina yarımadasında bulunan tepedir. Musâ aleyhiselamın Rabbi ile konuştuğu yer olarak bilinir. Tasavvuf terminolojisinde, Allah'ın tecelligahıdır.

5. Lokman (a.s.):

Artırır kadrini virdi aşkımın
Feryad-ı bülbüldür virdi aşkımın
Neylesin Lokman'ı derdi aşkımın
Eline kudretten çâre geçince

Kur'an'da adına bir sure bulunan bu hikmetli kişinin oğluna verdiği öğütler ayetlerle ölümsüzleştirilmiştir. Hekimlerin piri olarak kabul edilir. İslam tasavvufunda ise 'Kamil Mürşid' sembolü olarak kullanılır.

6. Âdem (a.s.):

Âdem bu demden imiş
Bu dem Âdem'den imiş
Âdem'den evvel bu dem
Kim bilir kimde imiş

İnsanoğlunun atasıdır. Hammaddesi olan çamur ve ruh ile insan soyunun meziyet ve zaaflarını sembolize eder. İdeal tevbe ve pişmanlık onun şahsında simgeleşmiştir.

7. İbrâhim (a.s.):

İbrâhimi nâra attı mancılık
Sebebi çingene yok yalancılık

Azim sahibi beş peygamberden biridir. Tüm put kırıcıların simge kişisidir. İkinci mısra halk arasında anlatıla gelen bir efsaneye atıftır. Bu efsaneye göre Hz. İbrahim'i ateşe atan mancınığı kullanan 'cellat' bir çingenedir.

8. Yusuf (a.s.):

Ya'kub gibi gam evinde bunalıp
Gözüm Yûsuf için ağla gez yürü

Adına Kur'an'da sure olan peygamberlerdendir. Fiziki ve ahlaki güzelliği şahsında birleştiren ideal güzellik sembolüdür.

9. Züleyha:

Suriye-Irak kökenli fatihler olan Hiksos hanedanına mensup bir yüksek yönetici olan Potifar'ın güzelliğiyle ünlü karısıdır. Kocasının kendisine hediye olarak aldığı bir 'köle' olan Hz. Yusuf'a duyduğu derin aşk, olumlu ve olumsuz yönleriyle Kur'an'da kıssa edilir. Tutkunun bir insana neler yaptırabileceği Züleyha örneği üzerinden verilmiştir. İslam irfanında "dünya"yı temsil eder ve Züleyha örneğinden yola çıkılarak şu yargıya varılır: "Dünya sen kaçarsan arkandan koşan, peşine düşünce seni arkasından koşturan bir Züleyha'dır."

10. Davut (a.s.):

Dâvut Nebi sadasından çekildi
Saz çalmayan telin kadrin ne bilsin

Kuran'da ismi geçen hükümdar peygamberlerdendir. Tabiatın evrensel ilahisine katılan ideal sesi simgeler. İslam ses

sanatlarında "pir" olarak kabul edilir. Hz. Davud'un bu misyonuna atfen söylenen şu beyit ünlüdür: "Âvâzeni bu cihanda Davud gibi sal / Bâkî kalan bu kubbede bir hoş sada imiş".

11. Habil ile Kabil:

Toprağın Habil'i kabul ettiği
Şüphesiz yüzünün yumşaklığından

Kur'an'da anlatılan bir kıssanın kahramanıdır. Kardeşi Kabil tarafından kıskançlık sonucu vahşice öldürülmüştür. Cinayete kurban giden ilk insanoğlu olarak tasvir edilir. Ademoğullarının arasında ilk kan dökme vakasının kahramanları olan Habil-Kabil kıssası, iyilikle kötülüğün mücadelesinin ilk insanla başladığına ve dünyanın sonuna kadar süreceğine bir atıftır.

12. Sâmirî:

Vak'a-i Tûr aks-i te'sîr yaptı rûh-u zahide
Sâmirî'nin kıssasından zâhidân âteşlenir

Hz. Musa önderliğinde İsrailoğullarıyla birlikte Mısır'dan çıkan topluluk arasında bulunan bir sanatkardı. Muhtemelen İsrailoğulları'na mensup değildi. Hz. Musa Tur'a vahiy almak için çıkınca İsrailoğulları'nın Mısır yerlilerinden işlemek maksadıyla ya da ödünç olarak aldıkları ziynet eşyalarını eriterek altından bir buzağı heykeli yapmıştır. Bu, Mısırlıların tanrı diye taptıkları totemlerden biriydi. Samiri de İsrailoğulları'nı yaptığı bu toteme tapmaya çağırmış ve çoğunluk onun bu çağrısına uymuştur. Doğru yolu bulduktan sonra sapmanın ve put yapıcılığının timsalidir. İslam tasavvufunda Şeytan'la eş anlamlı kullanılır.

13. Firavun:

Eski Mısır hükümdarlarına verilen ünvan; zalim ve baskıcı siyasi gücü temsil eder. Aynı zamanda tasavvufta "nefsi" temsil eder.

14. Nemrûd:

Atılıp Seyrânî İbrâhim Halilulah gibi
Nâr-ı Nemrûd'a düşüp gülşenı bulmaktır hüner.

Tanrılık idiasında bulunmuş puta tapan eski bir Ur kralını sembolize etse de bu isim de tıpkı "firavun" ismi gibi özel değil cins isimdir. Put kırıcılık sembolü olan İbrahim Peygamberin karşısında, put koruyuculuğun sembolüdür.

11. TABİAT

Mutlak san'atın yüce sahibi Yaradana yönelerek *"Ka'r-ı san'atında meçhul çok sır var"* diyen Seyrânî, Allah'ın san'atına hayrandır. O tabiata da ilahi bir san'atın bedîî eseri olarak bakar ve o gözle okur.

Öyle, efsanevi bir iklimde yetişmemiştir şair. Onun için, şiirlerinde, martıların su hışırtılarına karışan canhıraş çığlıklarını, portakal ağaçlarının uçuk kızıllığını, tütün tarlalarının büyülü havasını bulamayız. Onun yaşadığı doğal çevre, İç Anadolu ikliminin şekillendirdiği sade bir çevredir. Erciyes derler bir dağ vardır. Yaz kış kardan bir sarık sarar ve hiç çıkarmaz. Bu ak saçlı dağ, şairimiz için bir ilham perisi olabilirdi, ölümsüzleştirebilirdi onun adını, ustalığını Erciyes için de gösterebilirdi. Bir iki dizesini saymazsanız, Erciyes motifini işlememiş şiirlerinde. İşlediği diğer doğa motifleriyse harcı-âlem motifler. Yine de çevresinin bir fotoğrafını vermesi bakımından birkaç örneği buraya alalım:

Bu Seyrânî söyler sözün gerçeğin
Bul menter tohumun, bırak çiçeğin
Düşün yarasanın tüyle saçağın
Tülese de yâd kuş gibi tülemez

Şair, Orta Anadolu ağzında 'menter' şeklinde söylenen mantar bitkisinin sırrını faş eder. Bilindiği gibi bu bitkinin tohumu yoktur. Mantarın yıkandığı su, tohum işlevini görebilmektedir. 'Şahinler yurdunu tutan' yarasa ise, familyası içinde, bir 'hilkat garibesi'dir; kuşlar içinde memeli olan ender yaratıklardan...

Örümceğin sıratından
Kendi geçer kimse geçmez

"Örümceğin sırat", ilk olarak Seyrânî'nin kullandığı ilginç terkiplerden biri. Bitmedi, devamı var:

Ay güneşin suratından
Bir zerreyi Yerip seçmez

"Güneşin suratı"... Şiirsel bir ifade. Zaten şiiri nesirden ayıran yönlerden biri de bu değil mi?

Arılar zevk alır çiçek özünden
Rüzgarlar kül alır ateş közünden

Arı, çiçek, bal, öz...

Şairin, üzerinde kafa yorduğu mazmunlardır bunlar. Gül-bülbül mazmunlarının divan edebiyatındaki yeri neyse, arı-çiçek mazmunlarının tekke edebiyatındaki yeri de odur. Örgütlenmenin tabiattaki mükemmel örneğini sergileyen bu esrarlı yaratıklar, tükenmez bir gayretle hizmete koşan bir şakirt, çiçeklerse kendisinden 'himmet' dileyenleri geri çevirmeyen bir üstaddır. İşte tam da bu nedenle:

Arılara hastır çiçek devşirmek
Âriflere mahsus çiğ söz pişirmek

Arı ile çiçek arasındaki bağı herkes fark eder. İş çiçekle bahçe (=bitek) arasındaki bağı fark etmek ve hepsinin de birbirine bağlı olduğunu keşfetmektir ki, zaten "tevhid" de bu değil midir: Her şeyin birbiriyle ve her şeyin Allah'la olan bağını tasdik etmek. Seyrânî arı-çiçek mazmunları özelinde bu bağı şöyle nazma döker:

Arı geçmez çiçeğinden
Çiçek geçmez biteğinden
Pir erenler eteğinden
Kesme Rabbım elim benim

Kargalarla bir alıp veremediği vardır şairin:

Necasete müştak olan kargalar
Has bahçede gül kadrini ne bilsin

Şiirlerinde, İçanadolu'da yetişen tüm bitkilere yer veren şair, gülden kengele, kirazdan patlıcana, tereden keleğe varana dek, bölgenin meyve, sebze ve bitki örtüsünden bahseder.

12. ATASÖZLERİ VE DEYİMLER

Halkın dilinde klişeleşen özlü sözler, uzunca konuşmalarla anlatılabilecek belli durumların şifresel simgesidir. Biri, bir durumu anlatmak isteyince öyle uzun uzun konuşmaya gerek kalmamakta, bir çift özlü sözle karşısındakine anlatı-vermektedir diyeceğini. Toplum bütünlüğü için ortak dilin önemi göz önüne alınırsa, bu durumun, toplumsal dengesizlikleri önlemedeki payı açıkça anlaşılır.

Atasözleri ve yaygın halk deyimleri, halk şairleri için 'pişmiş aş' sayılabilir. Öteden beri pişmiş aşlara rağbet etmemesiyle tanınan Seyrânî'nin şiirlerinde atasözleri ve deyimler sayıya gelmez. Şairimiz gibi, sözün yağını çıkararak sunan, eskilerin 'hikemî' diye adlandırdığı türün en güzel örneklerini veren biri için bundan daha tabi ne olabilir? Seyrânî'yi iyi tanıyanların 'onun hemen her şiiri atasözü ya da deyim gibidir' yargısı, hiç de aşırı bir yargı değildir.

Anadolu'nun keskin iklimi, mizacına mürüvvet ve hikmet olarak yansımış İhtiyar Seyrânî'yi öğüt verirken dinlediğinizde bu yargıya siz de hak vereceksiniz.

Kullanım yönünden 'pişmiş aş' demiştik atasözüne. Muhtevada ise süzme bal diyebilirsiniz. Seyrânî bu balı öyle ustalıkla yer ki, izleyenleri şaşkın bırakır. Atasözlerinin sırtından iri iri laf etmek başka, bu özlü sözleri bir taşı gediğine koyar gibi yerinde kullanmak daha başkadır. Seyrânî taşı gediğine koymakla kalmaz, bir nakkaş gibi işler onu, her darbede daha bir güzelleşir. Artık o taş olmaktan çıkmış, konuşan, ağlayan, gülen bir şaheser olmuştur:

Dök Seyrânî gözden yaşı
Sağlıktır her işin başı
Merdin eşiğinin taşı
Kuş tüyünden döşek olur

'Her işin başı sağlıktır' deyiminin, dörtlükte oturduğu zemin sağlam. Bir de bu dörtlüğün söyleniş hikayesi vardır ki; o bilinmeden şairin söylemek istediği şey tam olarak anlaşılamaz:

Şair, bugün tamamen kaldırılmış olan Kayaaltı mahallesindeki kızı Emine'yi görmeye gider. Emine, babasını aniden karşısında görünce: "Ben ne yapayım şimdi? Altına verecek bir minderim bile yok!" diyerek kendi kendine sızlanır. Belli ki aşırı yoksuldurlar. Kızının bu telaşını engin ferasetiyle sezince bu dörtlüğü söyleyerek onu teselli eder.

"Pişmiş aşa soğuk su katmak" deyimini kullandığı şu kıtaya bakalım:

El vurmadım toprak ile taşına
Soğuk su katmadım pişmiş aşına
Seyrânî Yaradan kulun başına
Güzel çirkin başa kakmak istemez.

İşte "Ele kuyu kazan kendi düşer" atasözünün yer aldığı bir Seyrânî şiiri:

Söyleyin rakibe yoldan azmasın
Kendi düşer bana kuyu kazmasın
Kirâmen Kâtibîn yazsın yazmasın
Ben yüzüm karasın yüzümde buldum

Ya Seyrânî'nin dilinde "içi beni dışı eli yakar" deyiminin ustalıkla kullanıldığı şu dörtlüğe ne demeli:

Hem soğuğu vardır hem de sıcağı
Bulunmaz dünyanın ucu bucağı
Fitillendi aşktan bağrım ocağı
İçi beni dışı eli yakıyor

"Kurunun yanında yaş da yanar" mı? Seyrânî'ye sorarsak, "müzevvirin ocağında" olunca evet:

Tipi eser ocağında
Poyraz gezer bucağında
Müzevvirin ocağında
Yaş yanmaz mı kuruyunan!

"Tırnağı olan başını kaşır", bunu biliyoruz. Ama, Seyrânî'nin bunu "himmete muhtaç bir dede / nerde kaldı gayrıya himmet ede" formatında, yerbağır bir tevazuyla söylemesi bir başka:

Tırnak bulur isen başın kaşırdın
Seyrânî'yi doğru yoldan şaşırdın
Ey nefsim cürmümü baştan aşırdın
Tövbekâr olmağa yeminli misin!

Herkes bilir ki "keskin sirke küpüne zarar" verir. Ya da "eden kendine eder". Veya "öfkeyle kalkan zararla oturur"... Siz nasıl derseniz deyin, ama Seyrânî şöyle diyor:

Harman muhtaç olur bir süpürgeye
Bir kuşa bin dane Hak esirgeye
Küpünde acıyıp azan sirkeye
Çatlatıp kabını kırmak yok mudur!

Bir başkasının "defterini düren"e çok rastlanmıştır da, öz elleriyle kendi defterini dürene çok az rastlanmıştır:

Ömrümün defterin dürdüm
Hâk-i pâye yüzüm sürdüm

"Zamâne" kelimesinin sıradan bir kelime olmadığını hepimiz biliriz. Bazen "afacan", bazen "yaramaz", bazen "akıllı", bazen "ileri zekalı", bazen "tuhaf", bazen "soysuz ve köksüz", bazen "çıfıt" vs. anlamlarına kullanır dururuz. Herkesin "zamane"ye verdiği anlam "zaman"a verdiği anlamın bir uzantısıdır. Seyrânî Batının "doğrusal" zaman anlayışına inansaydı "en son gelen en iyi, en ileri olandır" felsefesine uyarak "zamâne"yi iyi anlamda kullanırdı. Fakat o zamanın düz olmadığını biliyor ve "insanlık sofrasına en son gelenin baş köşeye oturmasını" hazmedemiyor. Tabiî ki onu kendi dilince "soysuz" ilan ediyor:

Eyiler alemden göçtü çekildi
Bizler zamânenin piçine kaldık

Ya deyimler sözlüğümüze Seyrânî tarafından ilave edilen "cebi delik" deyiminin şu harika kullanılışına ne demeli:

Seyrânî'nin cebi delik
Her ne koysan döker saçar

Şu dörtlükte "İnsanlar madenler gibidir" diyen Hz.Peygamber'in tesbiti saklıdır. Bir de kadim ata sözü: "Mühür kimde ise Süleyman odur". Fakat Seyrânî'nin dilinde daha bir anlamlı duruyor:

Madenine göre altun gümüşler
Ağacına göre elvan yemişler
Mühür kimde ise ona demişler
Alemde Seyrânî Süleyman diye

13. DİĞER MAZMUNLAR VE SEMBOLLER

1. Gül-bülbül:

Türk edebiyatının, belki en çok kullanılan mazmunudur. Bu mazmun kavuşulamayan ebedi aşkı temsil eder.

Derler ki, bülbül güle kara sevdalıdır. Bunun için o küçücük cüssesinden beklenmeyen bir sadakatle, güle sabahlara dek ilan-ı aşk eder. Bıkmadan usanmadan yanık yanık ötüşünün sebebi budur. Tek isteği, ebedi aşkı olan gülü açarken görmektir. Bu uğurda sabahlara kadar karşısına geçerek hem aşk şarkıları söyler hem bekler. Fakat her seferinde tam güllerin açılma vakti olan seherde yorgunluktan bitap düşer ve uykuya dalar bülbül. Gözlerini açtığında basar feryad u figanı. Çünkü sevdiceği, uğruna sabahlara kadar şarkılar dizdiği aşkı yine kendisi görmeden açmıştır. Ve bülbülün umudu bir sonraki geceye kalmıştır. Bu böyle devam eder gider. İşte hikayesi böyle acıklı olan mazmunun Seyrânî'nin dilinden bir beyitlik ifadesi:

Gül ağzın bülbülden uğrun açması
Diken gibi göze batar mı bilmem!

2. Haydar-ı Kerrar:

Hz. Ali için kullanılan sıfatlardandır, yiğitliği sembolize eder. Seyrânî haklı ve haksızın olduğu her tarihi olayda taraftır. O hep haklının ve mazlumun tarafındadır. Şu beyitte ol-

duğu gibi:

Haydar-ı Kerrar-ı Şah-ı mümkinat
Zalim hükümdarın uğruna gitti

3. Yezit:

Türk halk ve saz şiirinde zulmün tarihsel simgesidir. Adaletin karşı kutbunu temsil eder:

Etmedi secde Yezid'e eyledi canın fedâ
Mert olanlar böyle cenkte korku izhar eylemez

4. Arz ve güneş:

Bu ikili de şiirimizin mazmunlarından biridir. Özellikle Türk halk şiirinde ve tasavvuf şiirinde dünyanın güneşin etrafında dönmesi, sevenin sevgili etrafında dönmesini temsil eder ve bu kozmik bir "raks", yani "semâ"dır. Bu mazmunu Seyrânî de bu anlamda işler:

Arz boşlukta güneş için dolanır

5. Hallac-ı Mansur:

Bağdat'lı Hüseyin B. Hallac el-Mansur (?-921). Vahdet-i Vücûd ekolünün en cerbezeli temsilcilerinden biridir ve savunduğu tezlerden dolayı şer'î olmaktan daha çok siyasi bir kararla ölüme mahkum edilmiştir. Ölümünden sonra sevenleri tarafından efsaneleştirilen Hallac, aynı ekole mensup şairlerin dilinde "aşkın son mertebesini" temsil eden bir "mazmun" ve "sembol" haline gelmiştir. Seyrânî, onu ve onunla

aynı akıbeti paylaşan ünlü Hurûfî şair Nesimî'yi birlikte anar:

Kim bildi Mansur'un 'enelhak'lığın
Nesîmî'nin postu yüzülmeyince

6. Kerbela:

Hz. Hüseyin ve yakınlarının şehit edildiği, bugün Irak toprakları içerisinde kalan bir çöl parçasıdır. Günümüz şiirinde de sık kullanılan sembollerdendir. "Zulüm yurdunu" sembolize eder.

Kerbelâ halinden olmuşum azâd

7. Kaf Dağı:

Masallarda adı geçen efsanevi bir dağdır. Soyut yüceliği ifade eder.

İdris terziliği icat etmezden
Endâzeden geçti boyumuz bizim
Anka yaratılıp Kaf'a gitmezden
Bin kafı bekliyor toyumuz bizim

8. Hümâ:

Kim sürüp hümânın izin çıkara

Hümâ bir masal kuşudur. Ele geçmeyen mutluluğu, ya da "kayıp güzelliği" temsil eder. Hümâ hakkında söylenmiş şu ölümsüz beyti de yeri gelmişken buraya alalım: *"Hümâ uçtu yuvasından yerine koydular hum'u / Görenler dediler*

eyvah hümâ dedikleri bu mu?"

9. Pervâne:

Işık çevresinde dönen küçük gece kelebeği. Hikaye ederler ki, pervâne böceği, şem'aya olan aşkıyla kandilin etrafında önce pervâne olup döner, sonra maşukuna kavuşmak için kendini kaldırıp yanan kandilin içine atar ve canını aşkı uğruna seve seve verir. Aşkı câna yeğ tutmanın sembolüdür:

Ne var dîvâneye zincir takmasa
Ne var pervânesin nâra yakmasa
Mecnûn gönlüm Leylâsına bakmasa
Korkarım başına bir ziyan gelir

10. Şem'a:

Mumlu fitil. Mecazi anlamı 'sevgili'dir; pervânenin uğruna canını verdiği sevgili. Tasavvufî metinlerde 'Allah' yerine kullanılır:

Nur-u Zât-ı Kibriyayı görmek istersen eğer
Şem'aya meftun olan pervâne veş sen nârı tut

11. Cemşîd:

Şarabın mucidi olduğu söylenen eski İran şahı. Mecazi anlamda kişiyi kendinden geçiren ilahi aşkı sunan aracı:

Câvidânî bir hayata mazhar olmaksa merâm
Rûz ü şeb Cemşîd gibi câm-ı mey sersârı tut

12. Şems-i Tebrizî:

Mevlananın ünlü mürşididir. Tasavvuf sözlüğünde ideal mürşidi sembolize eder:

Şems-i Tebriz gibi def u nay'inin

13. Behzâd:

Ünü çok yaygın eski Çin heykeltraşlarındandır. Kudretli san'atkârlığı simgeler:

Her nakkaşın adı diyar-ı Çin'de
Şöhret bulan Behzâd mâni değildir

14. Ferhat:

Destanlaşan aşk kahramanlarından. Sevgilisi Şirin'i elde etme uğruna, Bisütun Dağı'nı delerek kilometrelerce uzaktan kayalara su kanalı açtığı söylenen büyük aşkın kahramanı. Bu aşkın hatırası olarak bu güne kadar gelen, Amasya civarındaki bu kanal, hâlâ görenlere aşkın gücünü haykırmaktadır. Seyrânî şu beyitte yüz bin Ferhat'a bile meydan okuyan bir aşka dikkat çeker:

Toplansalar yüzbin Ferhat bir yere
Âşığın taş bağrın asla delemez

14. SEYRÂNÎ ŞİİRİNİN BİÇİM VE MUHTEVASI

Seyrânî, halk edebiyatında kullanılan nazım türlerinden koşma, semâî, nefes, ilahi ve destan türlerinde, aruzda ise gazel, divan, kalenderi, semâî gibi türlerde eser vermiştir. Bu kadar farklı alanlarda eser veren şairin kalıba gelmez mizacı, kimi şiirlerine biçim olarak yansır. Sınadığı öyle değişik biçimler vardır ki, başka örneğine pek rastlanmaz.

14.1 Sıradışı bir şiir

Mesela şairin aşağıya aldığımız şiiri, akranlarının hemen hemen hiç denemediği orijinal bir biçim taşır ve bu haliyle serbest şiiri hatırlatır türdendir. Söz konusu şiir hiçbir divan ve halk edebiyatı türlerine uymamaktadır. Halk edebiyatının "Ayaklı kalenderisi" ve divan edebiyatının "Müstezat gazeliyle" de bağdaşmayan şiir her yönden bağımsız, serbest ve alışılmışın dışındadır. İçinde dörtlüden yediliye kadar değişkenlik gösteren mısra düzeni vezin birliğine meydan vermez. Kafiye düzeni için de bilinen bir kalıbı vermek imkansızdır. Kimi dizeleri zorlamalarla aruza uyarlanabilirse de, şiirin tümü için bir tek aruz kalıbını tatbik etmek güçtür. İşte bu şiir:

Doldu cismim nemden
Nûş eder semden
Ah bedir doğmadan
Olmadım halâs
Değilim havass

Havass sözlü kemden
Mihnet ve elemden
Nâs dilinde zemden
Usanıp rakkas
Olup bir hasâs

Hasâs züğürdedir
Halka haber ver
Miftâha mutî pîr
Aklın başa der
Sen murada er

Ben adûye esir oldum et kısâs
Okurum İhlâs

İhlâstır ezberim
Belâlı serim
Nesîmî veş derim
Yüzüp dâre as
İster saman bas

Bas râh-ı hayra pay
Yoksul olur çok bay
Kuru kalır çok çay
Vay elinden vay
Seyrânî birkaç ay
Birkaç sene say
Adüvvün ölür hay hay
Sakın tutma yas

Seyrânî üzerine basılmış Türkçe kitapların hiçbirinde sözü geçmeyen bu şiir, edebiyat araştırmacılarının da dediği gibi Seyrânî'nin günümüz şiirine katkısının sadece öz yönünden değil, biçim yönünden de olduğunun bir kanıtıdır.

Bu bağımsız örnekleri aruzla yazdığı şiirlerinde de görebiliriz. Kimi şiirlerinin kafiye düzenini bilinen nazım şekillerine uygulamak mümkün değildir. *Teknik bakımdan başarı-*

lı olan bu şiirlerin, asıl metinleri göz önünde tutulduğunda, hata yok denecek kadar azdır.

14.2. Şiirlerinin genel teknik yapısı

Sonradan derlenen Seyrânî şiirlerinin, cönk ve el yazmalarına vezin inceliklerini bilmeyen kişilerin eliyle geçirildiği akıldan çıkarılmaması gereken bir noktadır. İşte bu nedenle, kelimenin kitabî olan şeklini değil yerel söyleyiş şeklini kullanan şairin bu kuralı amatör derleyiciler tarafından göz ardı edilmiştir. Mesela 'Develi Destanı'nda geçen 'mahalle' sözcüğü kimi dörtlüklerde, hem yöresel kullanımı öyle olduğundan hem de vezin zorunluluğundan 'mahle' olarak yazılmalıydı.

Aruzlu şiirlerinde imâle ve zihaf gibi teknik hatalara sık sık rastlanır. Bunlar öteden beri olağan karşılanmış, "seyyiatı şi'riyyeden" sayılmıştır. Bir gerçek daha vardır ki şiirler Osmanlıca'dan latin harflerine dönüştürülürken vahim yanlışlıklar yapılmakta, özellikle Arap ve Fars kökenli tamlamalar yanlış yazılmaktadır. Haşim Nezihi Okay'ın kitabında böyle yüzlerce yanlış görmek mümkündür.

Onbirli heceyle olan şiirlerinde duraklar (6+5, 4+4+3) şeklinde; sekizli olanlarda ise duraklar (4+4) şeklindedir.

Halk şiirinde görülen kafiye zayıflığı bu edebiyatın yapısındandır. Dilin ses imkanı sonuna kadar tüketildiği için; kafiye sistemi bir kısır döngüye giren ve ses benzerliğine kadar düşen halk edebiyatına, yeni ve diri bir soluk katar o. Halk edebiyatı araştırmacısı Cahit Öztelli, Seyrânî'nin "nazım tekniğinde yenilik yapabilecek kudrette" olduğunu vurgulayarak şu yargıya varır: "Seyrânî'nin yalnız kendine özgü bir özelliğini de kafiyelerinde buluyoruz. Öyle kafiyeleri var ki, şimdiye dek hiç bir şair bunları bulamamış, kullanamamış. En sade halk kelimelerini kafiye yapmakta büyük bir ustalık gösterir. Şaşırtıcı özel kafiyeler şiire ayrı bir tat verir."

Saz şairleri şiirlerinde kafiye yoksulluğu çekerken, o dilin tüketilen ses imkanlarını yeniden üretmek için hayli çaba gösterir:

Kuluna yardımcı Yaradan kefil
Yarattığın etmez bir vakit sefil
Sur düdüğün üfleyince İsrâfil
Çürümüş tenlere can gelse gerek

Şiirlerinde nakarat mısralar vardır, fakat bu Karacaoğlan'ın şiirlerindeki kadar yoğun değildir. Türk halk şiiri kafiye sözlüğüne başarıyla kattığı kelimelerin çoğu Anadolu halkının dilinde yaşayan kelimelerdir.

Sözkonusu kelimelerin geçtiği dizelerden bazıları şöyle:

Sökerler Seyrânî daldan KÖKECEK

Kökecek kelimesi "köke kadar" anlamına kullanılmıştır; yani "daldan köke kadar sökerler".

Biçmek elimizden gelmez ki BİÇEK

İç Anadolu halk ağzında birinci çoğul kipi bu formda kullanılır: "Biçek", yani "biçelim".

KÖŞŞEĞİN özleyen deve BOZULAR

Deve yavrusuna yerel ağızda *köşşek* adı verilir. *Bozulamak*, "böğürmek" karşılığı kullanılmıştır. Yavrusunu yitiren devenin haykırışıdır.

O da büyür GÖPE S..AR

Göp, öküzlerin tersini biriktirmek için kağnının önüne ve öküzün arkasına bez tahta cinsinden konulan ters biriktirme aracıdır. Seyrânî bu mısraında Orta Anadolu'da "yetersiz insanların boyundan büyük işlere kalkışmasını" ifade için kullanılan "öküz olmadan göpe s..mak" deyimine gönderme yapmaktadır.

Yoksa işkembesi SEMİNLİ MİSİN?

Kökeni Arapça "besili" anlamındaki "*semin*"den seminli kelimesi, İç Anadolu ağzında "obur", "doymaz" anlamında kullanılır. Bunun bir versiyonu da "dokuz avurtlu"dur.

Düşüremen ÇİRKE BENİ

Mısradaki *çirke*, "çirkefe, pisliğe, bayağılığa" anlamında kullanılmıştır.

Ne kimse üşümüş ne de BUYAN VAR

Buymak, Anadolu ağzında "donmak" anlamına kullanılır.

Galiba binası DÖLEK DEĞİLDİR

İç Anadolu'ya has kullanımlardan biri de *dölek* kelimesidir. "Düz, dürüst, doğru" kelimelerinin eş anlamlısıdır.

Münafığın ŞORUYUNAN

Şor sözcüğü de Anadolu'da sık kullanılan yerel bir terimdir ve "dedi kodu", "laf", "palavra" anlamına gelir. Söz taşıyan insanlardan etkilenen birine teselli için "onun lafı şoru batsın" deyimsel kullanımı oldukça yaygındır.

Kul kula sebeptir ŞELEK değildir

Şelek, Arapça'daki "vizr"in, Türkçe'deki "yük"ün eş anlamlısı olarak kullanılan yerel bir ifadedir.

14.3. Ses yapısı ve müzikalite

Seyrânî'nin şiirlerinde ritm ve ses uyumunun ayrıcalıklı bir yeri vardır. Bütün büyük ustaların üzerinde durduğu mısradaki iç ahenk (aliterasyon), Seyrânî'de daha bir öne çıkarak modern şiirin ritm anlayışına uygun bir şekil alır. İşte yalnız bir mısraı değil bütünü kulakta bir hoş sada bırakarak yankılanan bir bölüm:

İhlâstır ezberim
Belâlı serim
Nesîmî veş derim
Yüzüp dâre as
İster saman bas

Bu şiir parçasında "s" sesi birimin fonudur. Şiir geçip gider ama bu ses kulaklarda inceden inceye yankılanır durur. İşte bu yankıdır ki, o şiiri içimizin bir yerleriyle buluşturarak tadını damağımızda bırakır. Aruzlu şiirin birinde geçen şu beyitteki "e" sesinin oluşturduğu ahenge, onu duyan her gönlün ses vermemesi elde değil:

Ey tabip elden gelirse yaremi gel emleme
Yâr elinden gelmedir bu yâreyi merhemleme

Ee, "Aman canım, e harfi işte!" deyip geçebilir misiniz? Hem birini, ikisini, hadi üçünü geçtiniz diyelim, tamı tamına 18 adet "e"yi gönül kulaklarınızı tukayarak nasıl geçebilirsiniz ki?

Aruzla yazmasını bir kuru taklit görenleri yalanlarcası-

na, bir saz şairinin de aruzla 'berceste' dizeler değil berceste şiirler söyleyebileceğini kanıtlar:

Aks-i ruhsârıyla baksam ayn-ı cân âteşlenir
Korkarım vasfın beyânında zebân âteşlenir
Gelmemek mümkün değil yâr hayâlin hâtıra
İktibâs-ı nâr-ı aşkından dehân âteşlenir

Perde-i gaybiyyeden canan çıkınca şâhide
Tûr'da tâkat kalmamış seyr-i Cemâl-i Vâhid'e
Vak'a-i Tûr aks-i te'sir yaptı rûh-ı zahide
Samirî'nin kıssasından zâhidân âteşlenir

Cümle mahlukâtı yetirmiş ki tek bir habbeden
Yok mu ikrâmı gören destâr u tâc u cübbeden
Olmayıp tab'ı sükûnet âb-ı çarh-ı kubbeden
Ra'd-ı aşkım şûlesinden âsumân âteşlenir

Hüsn-i te'sir eyleseydi yâre ettiğim niyaz
Âşığı Seyrânî'yi etmez idi dâim böyle nâz
Hâlet-i şekvâ değil bu âşıkâne bir namaz
Yoksa dûd-ı ıstırabımdan cihân âteşlenir

Şu dizelerinde, Fuzuli kadar dokunaklı olmadığını kim söyleyebilir.

Bir erişmez menzil-i maksûde-râhım var benim
Bir atılmaz yâye bağlı tîr-i âhım var benim
Nokta döktüm cümle usturlab-ı aşkı yokladım
Lûtfu değmez kahrına baht-ı siyâhım var benim

Düşman olmaz âşıka âlemde bahtı şûm gibi
Necm-i ikbâlim münevver olmadan mahrûm gibi
Bir şem'adan sabrı sûze ben dikildim mum gibi
Gam duhânından çıkar başta külâhım var benim

Yârine yaztığı şu semâîsindeki yüreğe işleyen şu gürül gürül ses geçilesi gibi değil:

Beni çıkarma gönlünden
Kulun kurbanın olayım
Karanlıkta cân-u dilden
Şem-i sûzânın olayım

Bu müzik üstünlüğünün sonucu hicaz makamında bestelenen *"Hüsne mağrur olam ey rûy-i mâhım"* ve *"Dağlarda nergis sanırdım"* şiirleri klasik besteler arasında yer alır. Ama Seyrânî gibi bir değer için bu yeterli mi? Onun tanınmayışında, kendi değerlerinden habersiz aydınımızın günahı yok mudur?

Yaşadığı çevrede, "ilahi"leri kendine özgü besteleriyle halen dillerde söylenmektedir. Bir tür söz cambazlığı olan ve o günün gözde sanatlarından "cinas"ı bolca işler şair, kelimeleri ustalıkla seçerek bunun da hakkını verir. İşte bir örnek:

Ezelden bu aşka böyle giderdim
Gahi akar gahi böyle giderdim
Ben kalbim pasını böyle giderdim
Gel sen de bak bana bu çalım gider

Yazı yaz bilenler yazı yaz anlar
Dolaşıp geliyor yazı yazanlar

15. DİL VE SÖYLEYİŞ

Halk şiirinin hitap alanı diğer zümre edebiyatlarından daha geniştir. Her ne kadar Seyrânî bu konuda şanssız olsa da, Anadolu halkı saz şairlerine, kendi dert, elem, neşe ve sevincini dile getiren saygı değer bir sözcü gözüyle bakarak, eserlerini benimsemekte tereddüt etmemiştir.

Halk Şiiri'nin, 17. yüzyıldaki ünlü temsilcileri Âşık Ömer ve Gevherî eliyle Divan Edebiyatı'na ve onun ağdalı diline merak saldığı bir gerçek. Bu eğilim, halk şiirinin sade ve anlaşılır dil yapısını ağırlaştırmıştır.

Halk ozanlarını divan edebiyatının bu ağdalı dilini kullanmaya zorlayan bir takım makul gerekçeler vardı. Kaldı ki söz konusu dilin sözcük ve terkiplerini İstanbul surlarından dışarı çıkarmamak kimsenin elinde değildi.

Divan edebiyatı dilini yaygınlaştıran birinci unsur harpler ve göçlerle yoğunlaşan İmparatorluk içi gezgincilikti. Bu dil medreselerin öğrenim dili olan Arapça'nın da yardımıyla yurdun en ücra köşelerine yayılmıştı. Mesleki bir gelenek olan "icra-yı san'at için gurbete çıkma" işi, saz şairlerini bu yayılmanın aracısı kılmıştır.

Önyargısız olarak o günün siyasal ve sosyal tahlili yapıldığında, saz şairlerinin suçlanmaya değil kutlanmaya layık bir rol üstlendikleri açıkça görülecektir. Çünkü onlar, bilmeden halkla aydının bütünleşmesi gibi değerli bir görevi üstlenmişler, bunu da başarıyla yerine getirerek, şiiri yalnız aydınların tekelindeki vitrinlik bir san'at olmaktan kurtarmışlardır. Toplum yüklemiştir onlara bu görevi. Yarım yüzyıldan

beri dilimizden ısrarla koparılıp atılmaya çalışılan bu söz dağarcığı, o çağ insanının bayramlık değil gündelik konuşmasıdır. Üstelik tarihimizin hiç bir döneminde devlet eliyle dile müdahalede bulunulmamış, dil kendi yatağını kendisi bulmuştur.

Şairin dilde "kendine has"lığına yeri geldikçe değindik. Bir çıkmaz sokağa saplanan halk edebiyatının dilini değişik bir yatağa akıtarak ona taze kan verdiğini söyledik. Burada, kimi özgün üslûp özelliklerine değineceğiz.

Seyrânî saz şiirinin halk diline mensubu bulunduğu ikinci okul olan tekke şiirinin söz dağarcığını da katarak zenginleştirir. San'atına ilgi duyan değişik çevrelere hitap etme kaygısı tek bir zümre diliyle yetinmesine engel olmuştur. En sade halk terimlerinden en ağdalı divan şiiri tamlamalarına varana dek değişkenlik gösteren bir dil kullanır şair. Bir yanda divan edebiyatı diline taş çıkartırken öte yanda Karacaoğlan'dan daha sadedir.

Örnek olması bakımından en ağır dille yazdığı bir şiirini tahlil edelim:

Ey mürüvvet kânı şâh-ı risâlet
Bilmişim olduğun mahbûb-ı Mevlâ
Dilim ikrâr eder kalbim şehadet
Mefhar-ı âlemin kadrin muallâ

Ey zât-ı esrar-ı mir'ât-ı vâhid
Ahmed-i Mehmed-i Mahmûd-u Hâmid
Esrâr-ı derûnum zâtına âid
Değildir diyemem hâşa ve kellâ

Me'mûlünle beni mesrûr eylemek
Şânına şâyandır sertâc-ı felek
Vücûd-ı mümkinât ins ü cin melek
Cevher-i mâder-i ahsenin a'lâ

Ey nûr-ı sırâc-ı kandil-i ekvân
Nûrunla münevver vücûd-ı imkan
Mücrim Seyrânî'nin derdine derman
Sensiz olmaz, olur seninle illâ

Şiir yetmiş kelimeden oluşmuştur. Arap ve Fars kökenli sözcük sayısı 42'dir. Bunlardan *mürüvvet, şâh, risâlet, ikrâr, şehadet, âlem, zât, şân, şayan, felek, vucud, ins, cin, cevher, a'lâ, kandil, münevver, imkan* terimleri halkın özbe öz malı olmuş kelimelerdir. Geriye 19 kelime kalmaktadır:

Kân, mahbûb, mefhar, mualla, mir'ât, vahid, derûn, hâşa ve kellâ, me'mûl, mesrûr, sertac, mümkinât, mâder, ahsen, sırâc, ekvân, mücrim, illâ gibi...

Bir oranlama yapacak olursak, 19 Arapça-Farsça kökenli terimin şiirin tümüne oranı yüzde 27.1'dir. Bu sonuca göre, Seyrânî'nin yüzlerce hece şiiri içinden en ağdalısı dediğimiz bu şiiri, dil yönünden ortalama bir şiir saymamız gerekecektir. Kaldı ki bu tür şiirleri iki elin parmakları kadar dahi değildir.

Aruzla yazdığı şiirler bu değerlendirmeye girmemektedir. Çünkü aruzda özellikle ağır terimleri tercih eder şairler. Herhalde Seyrânî'nin, yüzyılların birikimiyle ilkeleşen divan şiiri sözlüğünü rafa kaldırmasını bekleyemezdik!

Tamamı sade bir dille yazılmış olan şiirleri sayıca hiç de az değildir. Aşağıdaki semâîsinde Seyrânî, bir Karacaoğlan, bir Dadaloğlu kadar yalındır:

Yavrusuna kuş yuvadan
Kısmet aramağa uçar
İniş yokuş düz ovadan
Kimi koğar kim kaçar

Poyrazının tipisinin
Hizmeti var hepisinin
Mevlâm kısmet kapısının
Kimin örter kimin açar

Anadan doğunca çulun
Var mı idi paran pulun
Tanrı yarattığı kulun
Verir rızkın koymaz nâçar

Sekiz olur dokuz olur
Kengel sütü sakız olur
Tosun büyür öküz olur
O da bir gün göpe s..ar

Tahtında oturur melik
Fırkaları bölük bölük
Seyrânî'nin cebi delik
Her ne koysan döker saçar

Sonuç olarak, *"şairin dili ne çok ağır ne çok yalın; ikisinin ortasında herkesin anlayabileceği bir dil"* demek daha yerinde olacaktır. Eğer biz onu anlamıyorsak, suç şairin değil, geçmiyişle bugün arasındaki tüm bağları "hayırsız evlat" mantığıyla bir çırpıda acımasızca koparanlarındır.

Şu da bir gerçektir ki, bizler ölümünün üzerinden henüz yüz küsür yıl geçmiş olan bir "halk" sanatçısını anlayamazken, bir İngiliz aydını Shakespeare'in oyunlarını dört yüz yıl evvelki diliyle okuyup anlayabilmektedir.

Seyrânî'yi yakından tanımış insanların onun hakkındaki ortak izlenimi onda "hak vergisi bir kabiliyet" olduğu yönündedir. Bu bir kanaattir. Şu gibi sıradan mısraların içindeki sıradan olmayan keskin bakışı fark edince, bu kanaatin sebepsiz olmadığı da açıktır:

Bir aynaya kılsam nazar
Sağ tarafım sol görünür

Gündelik yaşantımızın küçük bir ayrıntısı olan aynaya hergün bakarız. Kendimizi aynen gördüğümüzü sanırız. Ama

esaslı bir fark gözümüzden kaçar hep. İşte Seyrânî'nin gördüğü ve gösterdiği budur. Ondan da ötesi, aynaların söylediği yalanı herkesin fark edemeyeceğini öğretir.

Ataktır. Ucu yüzyıllar öncesine uzanan bir edebiyat tuvaline, kendine has renkleri kullanarak kelimelerden resimler çizer. Kelimelerin yerlerini değiştirir, fakat yine de söyleyeceğini etkili söyler:

Hicranlar mı çöktü içime benim?

Şimdi, bize çok normal gelen bu dizenin 150 yıl önceki kullanılan cümle kalıpları arasındaki garipliğini bir düşünün. Tanpınar, Seyrânî'nin bu tür şiirlerinden yola çıkarak onun ve onun şakirtlerinin günümüz şiirine atalık yaptıklarını söyler. İşte Tanpınar'ın bu hükmünü doğrulayan iki dörtlük:

Sakın dokunma destime
Kaza olur fincan düşer
Hançer çekersin kastıma
Gel eyleme bir kan düşer

Feryâdım hep gün yarısı
Kınayanadır darısı
Rast gelse güzel sürüsü
Sehmime bir civan düşer

Ne demek "Feryadım hep gün yarısı"? Feryadın gün yarısı nasıl olur?

İnsan ilk bakışta okuyup geçiyor. Bu soruları sormayınca şairin ustalığı da anlaşılmıyor. Günün yarısı, güneşin zirvede olduğu, sıcağın en yüksek olduğu, gündüzün kemâlini bulduğu andır. Gün yarısı olan feryâd, feryâdın zirvesidir ve işte Seyrânî'nin söz ustalığı da burada ortaya çıkmaktadır.

"Korkarım kan düşürür ortaya o kanlı gözün" mısraın-

da ulaştığı başarı tesadüf sayılmamalı. Ya aruzla söylediği şu şiirindeki harika ritm:

Zülfün gibi ah akl-ı perişânım efendim
Kurban tenine bende olan canım efendim

Divâneyim aşkınla değil elde iradem
Uslanmağa yok elde bir imkanım efendim

Her derde devâ olmağa var sende liyakat
Aşkın bilirim derdime dermanım efendim

Kalbimde karar eyleyeli nakş-ı hayalin
Gülşendeki güller gibi handanım efendim

Seyrânî'ye ver varını var yok değil asla
Ey Vacib-i Mevcudu Kerem-Kânım efendim

Şiirleri bir bütünlük sergiler. Dizeler birbirinden kopuk değildir. Şâir kafasındaki cümleyi aynıyla kağıda geçiriyor; fakat vezin ve kafiyede bozulma yok:

Aklın hallonulmaz birçok müşkülü
Vardır ermemesi evlâ ermeden

Kafiye ve hece düzeni kusursuz olan bir kıtadan aldığımız bu dizeler onu birçok halk şairinden ayırır. Bir şey demek ister şair: *'Aklın hallonulmaz birçok müşkülü vardır. (Bu müşküllerin sırrına) ermemek sırrına ermekten evla(dır).'*

Kafiyenin azizliğinden yararlanarak eline geçirdiği sözcükleri dizelere yığma kolaylığına kapılmadığı açık.

İdarelice kullanır kelimeyi. 'Sekiz olur dokuz olur' gibi birkaç mısra dışında doldurma dizelere çok rastlanmaz.

Sevdiğinin güzelliğini övmek isteyen biri bunu hangi ke-

limelerle yapabilir? Seyrânî bunu hiç kimsenin aklına gelmeyen bir ustalıkla yapar; aşkını "cennet sürgünü" olarak niteler, ne de olsa cennetten sürülmek için cennete girecek kadar güzel olmak şarttır:

Cennetten etmişler dünyaya sürgün

Ya insanlara bir gerçeği duyururken kendi halini de duyurduğu şu mısralardaki ustalığa ne demeli:

Cahilin meyvesi kemâle yetmez
Seyrânî'nin keyfi gibi ham kalır

Rüşvetçilere çatarken, "alçak gönüllü" tabirini olumlu anlamıyla değil de olumsuz bir anlam yükleyerek kullanır:

Davet-i rüşvete icabetleri
Sıdk ile gönlünün alçaklığından

16. İŞLEDİĞİ TEMALAR

16.1. "Şeriat babında susturdun beni"

Kırılsın kanunun telleri felek
Aksi murat üzre çaldığın yeter
Hakka hakikata oldun büvelek
Zulmü adalete saldığın yeter

İslam dini Anadolu halkının hayatına damgasını silinmez bir biçimde vurduğu gibi bu halkın edebiyatına da damgasını vurmuştur. Anadolu insanı yüzyıllardır cephede ölüme doğru koşarken "Allah! Allah!" demiş, bir işe başladığı zaman "bismillah" demiş, bir şeyi arzu ettiği zaman "İnşaallah" demiş, iltifat gördüğü zaman "estağfirullah" demiş, bir teklif yapıldığında "eyvallah" demiş, bir şeyden korktuğu zaman "maazallah" demiş, bir şeyi beğendiği zaman "maşaallah" demiş, bir şeye kızdığı zaman "fesübhanallah" demiş, başına bir iş geldiği zaman "lâ havle velâ kuvvete illâ billah" demiş, bir aksilik olduğu zaman "hay Allah" demiş, bir şeyden bıkıp usandığında " illallah" demiş, biriyle karşılaştığında "selamün aleyküm" ayrılırken "Allaha ısmarladık" demiştir. Bütün bu kelimeler onun kültür dokusunu İslam'ın oluşturduğunun en bariz göstergesidir. Çünkü bunlar sıradan birer tepki sözcükleri değil, bir inanç, duygu, düşünce ve medeniyet dünyasının kültür kodlarıdır.

İşte bu nedenle bütün bir edebiyatımız incelendiğinde İslâm'ın temel inançlarına, birkaç istisna dışında dil uzatılmaz. Onlar tartışmasızdır.

İslâm, kavram olarak bütün zümre edebiyatlarımızın ruhuna sinmiştir. Âlemi ilahi bir san'at olarak algılayan bir dünya görüşünün ışığında gelişen Anadolu halk edebiyatı Yunus Emre'yle başlayıp yüzyıllardan beri bir çok isim yetiştirmiştir. Bu isimler kendilerinden geriye oldukça hacimli bir sanat mirası bırakmışlardır.

Seyrânî halk şairi olduğu kadar bir inanç şairidir. Dini duyarlığı, halk şairlerinin klasik din anlayışından hayli ileridedir. Seyrânî, gerek ailesinden aldığı terbiye, gerekse medrese eğitiminin sonucu devletin, bireyin, toplumun dindeki yeri hakkında kafa yormuş, İslâm'ın bütüncül bir yaşayış biçimi olduğunu şiirlerinde vurgulamıştır. Yana yakıla daha o zamandan *"diyanet şehrinden akan çeşmelerin, bütün susuz kalmış özden kurumuş"* olduğunu söylüyor ve Osmanlı gibi bir İslam devletinde şu kritik soruyu soruyordu: *"Neden garip oldu hükm-i Şeriat?"*

Daha sonraki zamanlarda "hürriyet", "müsavat", "ittihat", "terakki", "cumhuriyet", "demokrasi" vs. gibi kavramların başına gelenler, Seyrânî'nin hayatında "Şeriat" kavramının başına gelmiş görünmektedir. İşte şu dizeler bunun delilidir:

Lâfzı var mânâsı yok ahkâm-ı şer'in şimdilik
İsmini yâd etmeğe dillerde resmen bir tuzak

Şair, Şeriat'a aykırı iş yapanların, hatta ona düşman olanların bile onu ağzından düşürmediğine dikkat çekiyor ve bunun bir tuzak olduğunu söylüyor. Yani o istismardan şikayetçidir.

Şair feleği, Karacaoğlan gibi *"bir karagözlüye yâr etmediği"*, Dertli gibi *"çille-i felekten bezip usandığı"*, Emrah gibi *"devranını tersine çevirdiği"* için değil, Hak ve hakikat adına suçlar:

Kırılsın kanûnun telleri felek
Aksi murâd üzre çaldığın yeter
Hakka hakikate oldun büvelek
Zulmü adalete saldığın yeter

Feleğe kızgınlığı bununla da kalmaz. Onun işlediği büyük bir cürüm vardır; İslâm şekerine şap katmış, onun duruluğunu bozmuştur:

Seyrânî feleğin olsa edebi
Sükker-i İslâm'a katmazdı şebi

Seyrânî yöneticiye itaatin ancak "adalet" şartıyla olacağını, adaletle yönetmeyen yöneticinin "ulü'l-emr"lik iddiasıyla itaat istemesinin çirkin bir din istismarı olduğunu şöyle dile getirir:

Etmek farzdır ulü'l-emre itaat
Ulü'l-emre farzdır etmek adalet
Evliya-yı umûr gâyetü'l-gayet
Müstakîmü'l-etvâr gerektir her ân

Halkın din anlayışının sulanmasının getireceği tehlike, saf altın paraların içine karıştırılan tunçtan daha tehlikelidir. Biri iktisadi kalpazanlığı diğeri manevi kalpazanlığı doğurur. İşte bunları söylemenin Seyrânî'cesi:

Halk bilmiyor dini şer'i sünneti
Bozuldu sikkenin tunçuna kaldık

Çağdaşı ünlü halk şairi Dertli'de bu çabayı aramak boşuna. O,

Gayra şerhet ey hoca savm u salâtın ecrini
Çok şükür yoktur benim savm u salâta niyyetim

diyen Bektaşî tarzı bir ağızla ibadetsizliğiyle övünürken, Seyrânî şikayet dilekçesini tarihiyle birlikte sunuyordu geleceğe:

Sene bin iki yüz altmış beş tamam
Okunur ezanlar boş bekler imam

Camilerin boş kalması, şairi *"İnanın dünyanın ucuna kaldık"* diyecek kerte umutsuzluğa düşürür; müslümanlardan güleryüzlülüğün kalktığını, ne düğününde ne bayramında tat kalmadığını vurgular. Yüce Peygambere yâr olma aşkıyla yazdığı bir na'tında, *"Ben bir abd–i hak perestim ey Nebiyyi Muhterem"* derken Ziya Paşa'nın söyleyişine elle tutulur bir biçimde yaklaşır.

Münkirler 'lâ' dedi 'illâ' dedim
Şeriat bâbında susturdun beni

Padişahların fermanının bile susturamadığı şairimizi bir tek inancı susturmuştur.

Şer'in ahkâmında zevi'l-ukûlün
Reylerinden âlem bıktı usandı

16.2. "Muhabbetin Yelleri"

Erdin güzellik çağına
Bağladın zülfün bağına
Bizi hüsnün ayağına
Nal mıh gibi çakışın var

Şiirimizin şah teması aşk için *"İşitin ey yârenler aşk bir güneşe benzer /Âşık olmayan kişi misâl-i taşa benzer"* der Yunus Emre. Bir tek söz ustası yoktur ki, aşkı şiirine konuk

etmemiş olsun. Değil mi ki söz sarayına aşk gibi bir sultan yaraşır?

Ama aşk iklimine girildikte Seyrânî bir bülbül gibi şakır, bir keklik gibi seker, bir ceylan gibi koşar... O şiirdeki tüm ustalığını aşka ayırmış gibidir. *"Muhabbet bir yana âlem bir yana"* diyen birinden de başkası beklenemezdi. *"Seyrânî'yim boş küp gib inlemem"* diyen şair, bu işin ciddiyetinin farkındadır. Onun için *"Cambazım ben aşk ipinde"* deme yürekliliğini gösterir. Çünkü, daha ruhlar âleminde her ruha bir pay verilirken, Seyrânî'nin payına aşk düşmüştür:

Ezelden her kısmet verilir iken
Âşık olsun dedi canan bizlere
Ruhlar bir araya derilir iken
Aşk nasip eyledi Sübhân bizlere

Aşk oduna yanıp, külünü *"muhabbetin yellerine"* savuran üç er tanımıştır şiirimiz: Yunus, Fuzuli, Seyrânî. Anadolu edebiyatının ilk güçlü sesi Yunus Emre, edebiyatımızdaki "ilahi aşk" okulunun da ilk hocasıdır. Seyrânî ise bu okulun yetiştirdiği son devlerden biri. Şiirleri aşk ekseni etrafında döner hep. Sonu olmayan bir muhabbetin eridir Seyrânî. O aşk elbisesini, aşk ipliği geçirdiği aşk iğnesiyle diken bir aşıktır. Zaten şu mısralar ancak böyle birinin dilinden dökülebilirdi:

Aşkın iğnesiyle dikilen dikiş
Kıyamete kadar sökülmez imiş

Yüreğine kıyamete kadar sökülmeyecek bir dikiş atmanın yolunu bulmuştur. Bu aşk kemendi kurtulacak tuzak değil, al değildir; ama kendisinin de yapabileceği pek birşey yoktur. Çünkü, *"Herkes istihkakın aldığı zaman /Seyrânî'ye aşk-ı Mevlâ verilmiş"*tir, çaresiz çekecektir şairimiz:

Ben bu aşkın çillesini
Yanar çektim tüter çektim
Yedim gonca sillesini
Bülbül gibi öter çektim

Aşkı şiirlerinde konuk eden şairler saysızdır ama, "Aşk nedir?" sorusuna cevap verenine pek rastlanmaz. Seyrânî, aşkı kendine özgü kıvrak üslûbu ve sade söyleyişiyle ne de güzel özetleyiverir:

Muhabbeti bil ne iştir
Bir can bir canı seviştir

Evet, bu "bir canı seviş", gün gelir şairin gönlünü yüce duyguların mekanı yapar ve ona "Elimde çaldığım sazı dinlemem / *Aşkım sazı verir türlü hâl bana*" dedirtir. Bir dem de gelir "Aşk-ı Mevlâ cümle derde baş olur". Musâ gibi tûr-u aşka çıkar. Aşkının şiddet-i nârına nisbet cehennem ateşi nâr değil nûr olur... İşte ondan sonradır ki, o demin seyrânını yaşayacak, onun sarhoşluğuyla taşıp coşacaktır. Bu coşku onu Yunus Emre ile aynı yanışın ve söyleyişin gözesinde buluşturur:

Bu denize düşen ölür dediler
Ölür ise ko ki kalsın n'oluser!

Yunus'un bu meydan okuyuşunu ondan beş asır sonra Seyrânî daha bir gür sesle dillendirecektir:

Derlerse desinler efendim ne var
Seyrânî bir yârin uğruna gitti

Bir Leyla'ya sahip olmuştur artık Seyrânî. Mecnûn'luk dertsiz, elemsiz olmayacaktır. Keder ve hüzün artık onun ekmeği aşıdır. Ruhu elemle sükûn bulmakta, hatta ondan zevk almaktadır. Tek çekincesi vardır, bunu şöyle ifade eder:

Mecnûn gönlüm Leylâ'sına bakmasa
Korkarım başına bir ziyan gelir

Seyrânî, *"Sâdıkız aşk ile sevdâ ile âşık değiliz"* dizesinde, ikiye ayırdığı aşkın her iki sahnesinde arz-ı endam eder. Onun hayatında Karacaoğlan'ınki gibi "Bizim'çin ayrılık yoktur/Ya sen ya ben ölmeyince" diyebileceği olumlu bir sevgili olmamıştır.

Âşığın ölüsü de olurmuş; vebali Seyrânî'nin boynuna:

Ben âşığın birisiyim
Ölü değil dirisiyim

Sevdiği vefasızdır, *"Aşkının bağına gazel düşürmüştür"*. Şiirinin bir yerinde de şöyle hayıflanacaktır: *"İbrişimden nazik sandığım güzel / Meğer pulat gibi bükülmez imiş!"* Kendisine sürekli acı çektiren bu güzel için bulduğu sıfat ilginçtir: *"sofu tabiatlı ziyankar"*. Özelliklerini de sıraladığı 'çeşmi mest'ten şöyle yakınır:

Çeşme boğazına helkesin takan
Benden gayrısının kabına akan
Cümle tiryakiye kav-çakmak çakan
Bir çakım çakmak da bana çakmadı

Bu vefasız kimi zaman *"soyu insan, huyu melek"* bir güzele dönüşür. Gel gör ki onu da ayırmışlardır yârinden. Sevmeyi öğrettiği sevgilinin gününü görememiştir çileli âşığımız:

Atın vurdum ben gemini
Eller sürdü ah demini
Azgın yara merhemini
Sarmasalar onar m'ola

Elbette ki onmaz. Hele onu 'yâr'dan ayıranlar hiç onmaz, çünkü seven bir yüreğin bedduasını almıştır:

Yâri benden ayıranlar
Kar buz gibi donar m'ola

Şiirlerinde somut bir sevgiliden, ürünlerinin tümüne oranla çok az söz edilir. Topu topu beş altıyı geçmez bu tür şiirleri. Sözünü ettiği güzel genellikle mecazidir. Manevi ve ilahi aşkı sembolize eder. Kimi şiirleri vardır ki, dikkatli bir gözle incelemeyen, şiirdeki sevgiliyi eti kemiği olan biri olarak algılayabilir. Ama biraz dikkatle bakıldığında, bunun böyle olmadığı görülecektir. İşte böyle bir dörtlük:

Bence hüsnün gören Yusuf'u anmaz
Temâşâ eyleyen gözler usanmaz
Senin aşkınla tek Seyrânî yanmaz
Kim görse der sana vay bu nedir bu

Söz sanatının şaheserleridir aşka dair semâîleri. İşte okurken dahi insanın dilinden su gibi kayıp giden ölümsüz bir aşk türküsü:

Erdin güzellik çağına
Bağladın zülfün bağına
Bizi hüsnün ayağına
Nal-mıh gibi çakışın var

Sağlıktır her işin başı
Sabırdır ekmeği aşı
Aferin ey gözüm yaşı
Yâr yoluna akışın var

Bir heykeltraş gibi, güzellik taşını şiirle yontar. Artık o 'güzellik' denen şey karşınızda canıyla kanıyla arz-ı endam eden göz alıcı bir kısrak kesilir. Sanki elinizi atsanız tutacak

gibi olursunuz. Bir koşmasından aldığımız şu dörtlükte ise, bu endamlı kısrak şaha kalkmıştır. Dörtnala koşar içinizin bir yerlerinde, heyheylenir yüreğiniz:

Yükseklerden taşkın esme yel gibi
Bulandırma Seyrânî'yi sel gibi
Haddeden çekilmiş demir tel gibi
Çek beni bağrına çal kara gözlüm

Şiirlerinde sözünü ettiği *"baygın bakan göz, yosma bakış, değirmice yüz, bir tek karış gerdan, zülfünün telleri tubâ, şeker ve bal sözlü"* nitelemeleri, şairin gönlünde yatan idealize edilmiş güzeliğin kelimelere dökülüşüdür.

"Elden gelse bu aşk kâr değil bana" dediği beşeri sevdayı geçilmesi mukadder bir basamak olarak görür şair. O bu tatlı belaya *"Mecnûn sevmiş Hakkı Leylâ yüzünden"* olduğu için katlanmıştır. Geçici güzellikler Mutlak Güzelliğe açılan bir penceredir. Yukarıda özelliklerini sıraladığı ideal sevgili, burada bambaşka bir muhtevaya bürünmüştür. Onun sık kullandığı "Leylâ" mecazı da, Fuzûli'nin Leylâ'sı gibi ölümsüz güzelliğin aynasıdır:

Ermiş Mevlâ'sına Leylâ yolundan
El sanmış Mecnûn'u sahraya gitmiş

Aşk erlerinin iki ayaklı yanardağ gibi yana yakıla geçirdikleri acı hayatı bilir bilmesine de, yine de "naz makamında", şu soruyu sormadan edemez:

Bu Seyrânî yarın dese gerektir
Seni seven niçin bu hâle düşer?

"Böyle de, hâlâ ne diye aşkta ısrar?" diyemezsiniz. O zaman, sizi bile yolunuzdan caydırıp kendi yoluna sürükleyebilecek güçteki şu mısralar bir beddua olur, oturur içinize:

Ben veririm muhabbete akçemi
Sen yel çalış ömrün rûzigâra ver
Muhabbete nasib olmayan malı
Hakime hekime nâra kara ver

Seyrânî aşkın zorlu yolunu seyran eyleyip sonunda "hakikat aşkının" peşine düşmüştür. Yani aşkı onu "gerçeklerin huzuruna" çıkarmıştır. Ve o da, hayatın çürüyen yanlarını Mutlak'a olan bu aşktan aldıklarıyla "sağlama" almaktadır. İşte şu dörtlükte bunu dile getirir:

Seyrânî aşkın Tur'unda
Tecelli gördüm nûrunda
Gerçeklerin huzûrunda
Çürüğüm sağlar gezerim

Son sözü bu şairin. Muhatabına "Eyvallah pirim!" demekten başka ne düşer ki?

16.3. "Bilirsin eğlencem gurbet eldedir"

Merhemlerin telef etme tabibim
Yârelerim kabul etmez em benim
Tecelliden böyle imiş nasibim
İşim gücüm oldu derd ü gam benim

Gurbet, yazgısıdır gönül adamının. Saz şairleri geleneğinde hayli yer tutar gurbet. Her âşık, sanatında yetkinleşmek, ününü yaymak ve çoluk çocuğunun rızkını saz ve sözüyle kazanmak için yurdunu yuvasını terk ederek gurbetin tozlu yoluna koyulur.

Ama Seyrânî'nin gurbeti zorakidir. Sılasından nafaka için ayrılmamış, her fırsatta defterini dürmek istediği kişilerce koparılmıştır yurdundan, yuvasından. Onların *"yedi başlı*

ejder" görünen yenilmezlikleri karşısında, bedduadan gayrı bir şey gelmez elinden:

Haktan bulsun bize eden muzular
İki bacım gardaş der de bozular
Sılada bağrışır körpe kuzular
Mor sümbüllüm siyah saçlı görünür

Karacaoğlan boşuna dememiş "Üç derdim var birbirinden seçilmez / Bir ayrılık bir yoksulluk bir ölüm" diye. Şairimizin dilinde bu gerçek *"ya ayrılık ya bir ecelsiz ölüm"* şeklinde karşılığını bulur. "Halep çölleri başına zından olmuştur", "yâra dönmez" bir yola düşmüştür.

Seyrânî'yi kederde safdışı etmek kimin haddine? Eyyub peygamber mi dediniz? Şair hayli iddialıdır:

Eyyûb'un derdi dert midir
Ben ondan besbeter çektim

Hani, aynı kıyaslamayla, aşk konusunda Fuzulî de Mecnûn'la boy ölçüşüyordu *"Âşık-ı sâdık menem Mecnûn'un ancak adı var"* diyerek.

İrfan ehli için çile çekmek, ekmek yemek, su içmek kadar doğaldır. Bu nedenle bulamayacağınız birini teklif eder şair. Bir acı ağlama sınırını da aşmışsa ne yapılır? Gülünür herhâlde. *"Ağlamak sayılır bu gülüşmeler"* dizesiyle şair bunu anlatmak ister gibidir?

Sonbaharı yoktur şairimizin. Yılın dört mevsiminde de coşkun akar onun söz ırmağı. Hani baharın gürül gürül gelişi vardır ya, Seyrânî'nin gamı gibi:

Seyrânî gam deresinden
Cûş eyledi selim benim

Kimi zaman da kanlı, alkanlı gelir:

Çalkan ey tecelli deryası çalkan
Yüreğim yaralı gözlerim alkan

16.4. "Hak Seyrânî'sinden geçer mi bilmem"

Mîzan-ı kudretin suçum tartar mı?
Rahmetin var iken cürmüm artar mı?
Açık kapıların hepsin örter mi?
Bir avuç toprağın ettiği günah

Günahkarlığını her fırsatta itiraf eden şair, kendisini olduğundan başka gösterme çabasında değildir. "İstiğfar eli"ni tutmuş, "günah eteği"ni bırakmıştır. Nasıl ki "her derdin bir devası" vardır, günah derdinin de bir devası bulunacaktır. Onun için *"ben derdime ümit kesmem çâreden"* der. "Yaratıcıdan umut kesilmeyeceği, O'ndan umut kesenlerin ancak inkarcılar olduğu" ilahi buyruğunu bilir. *"Everek'in edna Seyrânî'si"* bağrını yerlere yatırarak yakarır da, Rabbi onu bağışlamaz mı hiç:

Kelb iken kelb yavrusundan geçmiyor
Hak Seyrânî'sinden geçer mi bilmem?

Kendine kahrettiği olur, kendisini günaha yönelten egosuna:

Ey nefsim cürmümü baştan aşırdın
Tevbekâr olmağa yeminli misin?

Korku ve umut, gece ve gündüzün insanın içindeki tezahürleridir. İnsan doğasının dengede kalması için bu iki duygunun hep birlikte bulunması şarttır. Umut cennete yaklaştı-

ran, korku cehennemden uzaklaştıran bir işlev görür. Şair, bu iki zıt duyguyu dengede tutmayı başarmış sayılı kişilerden dir. Onda bu iki kavram, Hz. Peygamber'in buyurduğu biçim de yer alır. Bir yerde şöyle der:

Tuttum günahımdan yüzüme perde
Rabbım divanında kara yüzlüyüm

Bir başka yerde ise bu ezilmişliği birden umuda çevirir. Görür gibi olursunuz Allah'ın bağış ve rahmet denizininin çağladığını:

Şefaat kâsesin Ahmed'e sunmuş
Deryâ-yı rahmette kir bulamadım

İyice buruklaştığı demler de olur. Karşınıza çıkan Seyrânî, yanmanın bin bir çeşidine muhatap olmuş biridir. O gürül gürül çoşkunluk, yerini hazin bir gönlün iç kanatıcı inleyişlerine bırakır:

Gönlümü bir yârdan ayıramadım
Hakkın fermânını buyuramadım
Sağır kulak imiş duyuramadım
Enişim yokuşum düzümde buldum

Bu alçakgönüllü itiraflar, gözümüzde daha bir yüceltir şairi. "Bâtılın fermanına" borazanlık yapanların alkışlandığı bir dönemde, Seyrânî "Hakkın fermânı"nı canı pahasına haykırmaktan geri durmamıştır. Ömrünü, sağır kulaklara hakkı duyurmaya adayan şair, kutsal değerlerin aşınmaya yüz tuttuğu bir dönemde gelmiştir. Ne, iş olsun diye şiir söylemiş, ne bir takım dünyalıklar için temennalar çakıp övgüler döktürmüştür. Tek amacı vardır: "Hakk'ın fermanını duyurmak!" Fakat o tevazuu elden bırakmaz:

Açık kapıların hepsin örter mi
Bir avuç toprağın ettiği günah!

Bağışlayıcı Rabbin huzurunda, günahı değil günahkarı küçük görmek gerektir. Dahası, o halini Rabbine arzetmeye cesaretinin olmadığını söyler. Bu Seyrânî'ce bir bakış açısıdır. Buyurun:

Nefsin hevasında yelmiş olurum
Zikrini dilimden silmiş olurum
Hakkı benden gâfil bilmiş olurum
Diye arzuhâle cesâretim yok

16.5. "Evvel-âhir bir kurbanlık tekeyim!"

Seyrânî çeşmine alkan dolanlar
Çekip bu sevdâyı benzi solanlar
Kınamasın bizi kâmil olanlar
Nasıl anlatayım ele ben beni!

"Rind" kelimesinin karşısına ne çok şey yazmış sözlükler: *Hazcı, boşvermiş, miskin, zevkperest, asalak, hercâî, sarhoş, serseri, laubali, ayyaş, sefih, dinsiz imansız, mütevazı, kalender, kusurunu bilen kişi, görünüşte kusurlu fakat kalben ve ruhen yüce, ilahi aşkla mest olmuş kişi* vs. diye devam eder gider...

Bu tariflerin bir kısmı bir kısmının tam karşısında duruyor. Belki rind de böyle zıt vasıfları kendinde toplayan bir garip kişiliktir.

Mesela Namık Kemal 19. yüzyılın en ünlü rindiydi. 20. yüzyılın ve hatta tüm yüzyılların en ünlü rindi ise Neyzen Tevfik'ti. Bazıları Seyrânî'yi de rindler taifesine katar. Fakat Seyrânî'nin rindliği kalenderlikten öte geçmez. Mesela onun sarığına kadeh dizerek gezdiği iyi bilindiği halde, içki ya da

dinen yasak olan her hangi bir müskirat kullandığına dair hiç bir kanıt bulunamamıştır. Yukarıda "Meşrebi" başlığı altında bu konuyu yeterince tartıştığımız için geçiyoruz.

Seyrânî kalender meşrepli idi. Meşrebi onu "rindan" sınıfına sokmuş ve çağının Bağdatlı Ruhî'si yapmıştır. Onun rindliğinin zevkçi, mübahçı, ayyaş, dinsiz imansız bir rindlik olduğunu kimse iddia etmemiştir. Belki o kalender, müteva-zı, ilahi aşkla mest olmuş, kusurunu dışa vuran, dünyayı bir pula satan anlamında bir rinddi. Baksanıza, şu mısralarda örnek aldığı Hz. Peygamber'in hangi vasfını öne çıkarıyor:

Sultân-ı Enbiyâ âhir zamanda
Duydum râzı olmuş bir kıl çula ben

Geçici şeylerde gözü yoktur Seyrânî'nin. "Bir gönülde iki sevda olmaz" diyenlerdendir. "Cebi delik" olmanın kaygısızlığıyla, koyduğunuzu döker saçar. Fakrı servet bilmiştir. *"Hesab ettim cümle dünya malını / Neticesi bir top beze dayandı"* diyen odur. İddiasızdır. Kendisini Allah'a adamıştır, tıpkı bir kurbanlık koç gibi kurban olma sırasını beklediğini söyler. Yani o kendini İsmail görenlerdendir:

Mesnedim yok azlim kaygı çekeyim
Ustabaşı gibi ölçüp biçeyim
Evvel âhir bir kurbanlık tekeyim
Vakti gelsin bıçağını çal bana

Bu tür erdemliliklerle doludur yaşamı, yüklü dünyalıkların birbiri ardınca kapısını vurduğu demlerde bile bu fırsatlardan yararlanmak istemez. Yukarıdaki dizeler, Fuzulî'nin *"Ne mülk-i mal bana çarh verse memnûnem/ Ne mülk-i maldan âvâre kılsa mahzûnem"* mısralarına ne kadar benzemektedir.

Rind yaratılışı Seyrânî'yi her ne kadar ayrıksı davranışlara yöneltirse de, aynı zamanda bu durum onu engin bir düşünce ufkuna da sahip kılar. Serâzadlığı ve dizgin kabul etmez

mizacı onu sadece dış dünyanın seyyahı yapmaz, iç dünyasında da bir seyyahtır o. Zaten "Seyrânî" mahlası onun bu yanını ele vermektedir: Daima seyir halinde olan, "seyreyleyip yandım" diyen Yunus gibi seyreyleyip yanan, düşüncenin tüm çiçeklerinden bir arı gibi bal devşiren biri kabul eder kendini. O bir düşünce seyyahı oluşunu şöyle dile getirir:

Seyrânî fikrimle gezdim her suyu

Tüm renklere taliptir. Çünkü o kendini, tüm renkleri bünyesinde toplayıp onlar arasında muhteşem bir ahenk kurarak görenlere renk ziyafeti sunan tâvus kuşu yerine koymaktadır:

Gönül bir boyadan rengin almadı
Her boyaya tâvus gibi dalıyor

O hakka ulaşan yolların mahlukatın sayısı adedince olduğuna inananlardandır:

Çok Seyrânî benim sağ ve sollarım
Dost köyüne doğru gider yollarım

Bu mısralarda "Bizim uğrumuzda cihad edenleri elbette yollarımıza yönelteceğiz" diyen Ankebut 69. ayete bir telmih var gibidir. Allah'ın "yolları" vardır fakat hepsi de O'na çıkar. Seyrânî de işte bu yolların hepsinde seyran etmek istemektedir.

Delikanlılık döneminin "Bektâşi heveskarlığı" da, onun "çok olan sağ ve sollarından" sadece biridir. Ancak, her ne kadar ayrıksı yollarda gezip tozsa da, sonunda dost köyüne varmayı bilir. Asıl olan da bu değil midir? "Tavus gibi" olmak kaç sanatçının özelliğidir? Bu çok renklilik, kimi zümrelerin kendi renklerinden bir rengi şairde görüp "Seyrânî şudur!" demelerine yol açmıştır. Kimileri ise onu görmek istediği yerde görmeyince "deli" sanmıştır:

Koydun Seyrânî'yi Mecnun yerine
Aklın ermez ettin hayır şerrine

Çoğu tekke şairi, her nedense biraz deli görünmeye heveslidir. Belki de bunun sebebi aşkın delilikten bir şube sayılmasındandır. Çünkü Leyla'sına olan aşkı dillere destan olan Kays, adıyla değil sıfatıyla gönüllere taht kurmuştur: "Mecnûn", yani "deli". Fakat Seyrânî "Mecnûn" olmaktan çok "meczub" olmağa yakındır. Zaten kendisi de, şu şiirinde bunu dile getirir:

Ferhat gibi dağ bağrını delmedim
Mecnûn gibi Leyla deyip yelmedim
Ben testime su doldurup gelmedim
Erenler çeşmesi doludur diye

Seyrânî seyrimden geri durmadım
İnişe yokuşa atım yormadım
Güzelin çirkinin telin kırmadım
İsmi Hak dilinde doludur diye

Bir ömür savaş verdiği ikiyüzlülüğe bulaşmayarak, kendisini "Develi'nin ednâ Seyrânî'si" kabul eder. Tüm iltifatın "kürk"e yapıldığı bir ortamda, bunlardan mahrum olanların toplumdaki yeri malum:

Mâsivâ ehli yanında kıymetimi koymayan
Eğnim üzre sofiyâne bir libâsım yokluğu

16.6. "Akıl bir ipliğe diziyor inci"

Akıl bir ipliğe diziyor inci
Fikir merâmınca delip takıyor

Aklın çalışma düzeni üzerine kafa yorar şairimiz. Bilin-

diği gibi bu, insanı diğer canlılardan ayıran temel niteliklerden biridir. Çünkü arı bal yapar fakat balı izah edemez. İnsan ise hem iş yapar hem de yaptığını izah eder. İnsanı, kendi kendinin farkında kılan da işte bu yanıdır.

Akılla fikir arasındaki fark üzerine çok az şair söz düşürmüştür. "Aklım yok" demekle "fikrim yok" demek arasındaki farkı, ancak bu sayede fark ederiz.

Sözcükler, Seyrânî'nin elinde bir kukladır, istediği gibi oynatır onları. Bazı mısralarında öyle fikir işçiliği vardır ki, onları bir şifre gibi çözmek gerekir. Belki de bazıları sadece erbabınca çözülsün diye kurgulanan bir bulmacadır. Tıpkı şu mısraları gibi:

Ne tırnak idim ayakta
Ne taç gibi serde idim

Ne er gibi avrat aldım
Ne zen gibi erde idim

Zıtlıkların bir arada anıldığı bu dizeleri incelerken, bir tasavvuf ehli gibi düşünmemizi öğütleyen Çankırılı Ahmet Talat Onay, bu şiiri şöyle irdeler:

"(Er) nedir, 'avrat' kimdir? Niçin 'kız' almıyor? Neden evlenmiyor? 'Zen kimdir? Niçin kocaya varmamıştır? Bu âzadeliğe, nefis hürriyetine nasıl ermiştir? Seyrânî, nefsine hakim olamadığını, onun için nefsini hükmü altına alamadığını ve kadının erkek tahakkümü altına girmesi gibi nefsini de bir mürşide bağlayamadığını anlatmak için bu kısa beyti söylüyor."

Yunus'un *"Çıktım erik dalına/Anda yedim üzümü"* dizelerinde yaptığını Seyrânî de bazı şiirlerinde yapar. Esasen bu tür şifreli söyleyişler tekke şiirine mensup tüm şairlerin kullandığı ve erbabınca bilinen mazmunlar ve simgeler etrafında döner. Hakikati mecaza mecazı hakikate ekler. Bunu yaparken de ne yaptığını çok iyi bilir. Onun kendince bir dil felsefesi vardır ve bunu dile getirir şu dörtlükte:

Bir yalaktan iki sığır sulanmaz
Irmaklar bulanır deryâ bulanmaz
Hakîkate mecaz ili ulanmaz
İncelip Seyrânî üzülmeyince

Bu dörtlükte *"Bir yalaktan iki sığır sulanmaz"* şeklinde dile getirdiği gerçek Kur'an'daki "Allah bir göğüste iki kalp yaratmamıştır" ayetine bir atıf olsa gerektir. O bu gerçeği bir başka şiirinde *"Yere çakan iki çatal kazığı / İkiden birine eyler yazığı"* şeklinde dile getirir. İlginç olan bir nokta da, Seyrânî'nin "vahyin mânâ ve lafzının mahiyeti" gibi çok uzmanlık isteyen bir konuda oldukça tutarlı bir sonuca varmasıdır: *" Kudret lisânından Kur'an okundu / Arap lisânından mana verildi"*.

Kuru iltifatların topuna birden şamar attığı şu dizelere bakalım:

"Gözlerimsin sen benim" derse severken kes ümit
Umma kendin görmeyip gayrı gören gözden kerem

"Berceste" nitelemesi genellikle divan edebiyatı için geçerlidir. Ama Seyrânî'nin kimi hece şiirleri için de kullanabiliriz bu nitelemeyi. İşte bunlardan biri:

Ehl-i kemal ile cefâ çekmesi
Yeğdir câhil ile safa sürmeden

Ziya Paşa, ünlü *"Bed asla necabet mi verir hiç üniforma / Zer dûz palan vursan eşek yine eşektir"* beytini söylemeden çok önce Seyrânî, *"Altın eğer vursan eşek at olmaz"* diyordu.

Dünya bir okul, insanlar ise bu okulun öğrencisidir. Seyrânî mi? O da bu okulun fahri öğretmenidir, sürekli hayat dersi verir:

Bilmediğin nâsa olursan kefil
Sancını kesemez tarçın zencefil

Düşer itibârın olursun sefil
Cerâimin süt kardeşi kefâlet

16.7. "Hüsn-i Yûsuf olsa ecel sevilmez"

Bir avuç hâke doyar kenz-i cihâne doymayan

"Her can ölümü tadmaktadır" ilahi buyruğunun hitap alanı dışında kalan bir tek can gösterilebilir mi? Her canlı doğduğu andan itibaren ölümüne doğru yürüyen bir yolcu değil midir? Tek dünyalı biri için ölüm bir yok oluştur. İki dünyalı bir mümin içinse bir eşik; bu dünyadan öte dünyaya açılan kapının eşiği. O eşikten herkes atlar. Fakat bazıları eşiği bitiş zannederler. İşte onlardan biri olan hazcı felsefenin babası eski Yunan filozofi Epiküros "Ölümü düşünmemek gerek" der. Onun felsefi torunlarından Albert Camus ise ölümü "saçma" olarak niteler, çünkü ona göre "hayat saçmadır".

Bir mümine göre ölüm ne saçmadır ne de hiçliğe açılan kapı. Ölüm intikaldir fakat "en hafifi ete saplanmış bir kancayı zorla çekip çıkarmak kadar zor" bir olgudur. Onun için olsa gerek, Seyrânî der ki:

Hüsn-i Yusuf olsa ecel sevilmez
Öperken ısırıp dişlemesi var

Seyrânî'nin ölümden başka "ecel" ve "kader" düşüncesinin ipuçlarını da ele veren şu mısraları manidardır:

Âdemoğlu Azrâilin şanını
Bilse kuldan dâvâ etmez kanını

Halk şairlerini yalnızca ölüm söyletmemiştir. "Bir gün" ile simgeleştirdikleri ölüm ötesi de onların ilgi alanlarındadır. Yunus'tan Eşrefoğlu Rûmî'ye kadar bir çok tekke şairi "bir

gün"e hazırlanmak için insanları uyarırlar. Şairce tasvirlerle o "bir gün"ü şiirlerinde canlandırmaya çalışırlar. İşte Seyrânî'nin "bir gün"ünden dörtlük:

Sâkî-i devrânın peymânesinden
Ne bir gün ne bâde ne de câm kalır
Mecâzi şahların darphanesinden
Ne sikke ne tuğra ve ne nâm kalır

Muhkem kal'a yapmış Şehr-i Vidin'e
Gûya muavenet etmiş bu dine
Ne Kâbe ne Mekke ne de Medine
Ne Haleb ne Mısır ne de Şam kalır

Şair oturmuş, üşenmeden bir de hesap yapmıştır. Hoş, bu hesabı çokları yapmıştır, ama onun gibi ustalıkla söz kalıbına dökememiştir:

Hesabettim cümle dünya malını
Neticesi bir top beze dayandı

17. ETKİLENMELER - ETKİLEMELER

Her sanatçı, kendi yatağını oluşturuncaya dek başka yataklardan akmak zorundadır. Değil mi ki, ustalığın yolu çıraklıktan geçer? Seyrânî, İslam uygarlığının şiir burçlarında bayraktarlık yapan şairleri tanımış, şiirini bu geleneğin üzerine bina etmiştir. Yer yer şiirlerinde görülen, Yunus'ça ve Fuzûlî'ce söyleyişler, bunun göstergesidir.

Yunus'u, Fuzûlî'yi ve Karacaoğlan'ı yeteri kadar tanıdığından kuşkumuz yok! Ne var ki, her bölümde örneklerle sunduğumuz benzerlikleri, çakışmaları, örtüşmeleri, kuru bir etkilenmeden daha çok, aynı medeniyete mensubiyetle ve aynı inanç, düşünce ve duygu kaynağına mensubiyetle açıklamak daha isabetli olacaktır. Bu yüzden de, onda kimi ortak yönleri görülen şairleri bütün boyutlarıyla tanımış olması gerekmez.

Nazire ve tanzirini, yeri geldikçe içerdiği konulara uygun bölümlerde vermeye çalıştık. Burada bütünüyle benzer olan "nazirelerden" sözedeceğiz..

17.1. Karacaoğlan-Seyrânî

'Kara gözlüm' redifli koşması[1] en başarılı aşk şiirlerinden biridir şairin. Dörtlük sayısı, düzenlemesi, redifi, kafiyesi aynı olan bir "kara gözlüm" de Karacaoğlan'ın vardır. Sözkonusu benzerlikleriyle Seyrânî'nin şiiri, Karacaoğlan'ınkinin bir naziresidir, ama ne nazire! Şiirlerin ikisi de okunduğunda, Seyrânî'nin usta-

1 *Karacaoğlan*, Mustafa Necati Karaer, s. 185, şiir nr. 170.

lığını teslim etmemek elde değil. Okuyalım Seyrânî'ninkini:

Aşkın arısına düşürme telâş
İster isen benden bal kara gözlüm
Muhabbet istersen semtime dolaş
İstemezsen gamda kal kara gözlüm

Er gerektir erin kadrin bilmeğe
Âşık gerek mâşuk gülün dermeğe
Mevlâ kul keyfince meyve vermeğe
Kâdir yaratmağa dal kara gözlüm

İnsan dedikleri hep bir soy imiş
Kudret ölçüsünde hep bir boy imiş
Gönül kimi sever güzel o imiş
Sen Hak'tan dileğin al kara gözlüm

Yükseklerden taşkın esme yel gibi
Bulandırma Seyrânî'yi sel gibi
Haddeden çekilmiş altın tel gibi
Çek beni bağrına çal kara gözlüm!

Bir de Karacaoğlan'ın "kara gözlüm"ünü duyalım:

Kısmet olup ben bu ilden gidersem
Sen de bu illerde kal kara gözlüm
Gurbet elde kem haberim duyarsan
Başının çâresin bul kara gözlüm

Âşık bilir âşıkların hevesin
Kömür sandım yâr kaşının karasın
Sevdiğim kapına kul mu ararsın
İşte ben kapına kul kara gözlüm

Âşık bilir âşıkların suçunu
Cennet sandım yâr koynunun içini
Tarayıp zülfünü dökmüş saçını
Hilâl kaş üstüne tel kara gözlüm

Karacaoğlan benzerliği, bu şiirle sona ermez şairin. Bir koşması daha vardır ki, asla tesadüf diyemeyeceğimiz bir benzerlik arz eder Karacaoğlan'la. Seyrânî gibi bir ustanın, hem de olgunluk döneminde bu denli taklîdî şiir yazması garip gelmektedir. Kimi farklılıklarla bir başka çağa uyarlanmış şekli de diyebiliriz. Şiirin ortak redifleri değiştirilerek "dil kadrini ne bilir", "dilin kadrin ne bilsin" şeklinde söylenmiştir. Kafiyeler ve dörtlük sayısı aynıdır. İşte o manzume:

Ateş vapurunu icat edenler
Yelken açıp yelin kadrin ne bilsin
Süleymandır kuşun dilin söyleyen
Her Süleyman dilin kadrin ne bilsin

Hayvanlarda çeşit çeşit fırkalar
Kimi düzden aşar kimi ırgalar
Necasete müştak olan kargalar
Hasbahçede gülün kadrin ne bilsin

Hancılar da bilir hanın hayratın
Veren bilir tatlı canın kıymetin
Kendi bilir ancak şanı şöhretin
El yazmayan elin kadrin ne bilsin

Seyrânî Baba'nın beli büküldü
Ağzının içinde dişi döküldü
Dâvut Nebi sadasından çekildi
Saz çalmayan telin kadrin ne bilsin

Karacaoğlan'ın şiiri:

Nuh'un gemisine bühtan edenler
Yelken açıp yel kadrini ne bilir
O Süleyman kuş dilini bilirdi
Her Süleyman dil kadrini ne bilir

Arap atlarında olur fırkalar
Kimi sarhoş yürür kimi ırgalar
Zibilliğe inip konan kargalar
Has bahçede gül kadrini ne bilir

Dünya benim diye zenginlik satan
Helâl ekmeğine haramlar katan
Sonradan sonraya beğliğe yeten
Zalim olur il kadrini ne bilir

Karacoğlan der ki belim büküldü
Ağzımın içinde dişim döküldü
Nuh Nebi'nin haddesinden çekildi
Saz çalmayan tel kadrini ne bilir[1]

Son dörtlüğün üçüncü mısraındaki peygamber Hz. Nuh değil, Hz. Davut olması gereklidir. Çünkü Halk Edebiyatı sözlüğünde demir eritme işleminde kullanılan 'hadde' sözcüğü, Kur'an'da "demirin kendisine yumuşatıldığı" ifade edilen Davut peygambere izafe edilir.

17.2. Dertli-Seyrânî

Yukarıdakine benzeyen bir durum da "baht" şiiri için geçerlidir. Seyrânî ve Dertli'nin açtıkları "kara bahtım" çığırı, kendilerinden sonra gelen şairlere ilham kaynağı olmuştur. Cumhuriyet dönemi hece şairleri de içinde olmak üzere, bu şiire sayısız nazire yazılmıştır. Seyrânî'nin koşmasının, çağdaşı Dertli'ninkinden üstün olduğu bir gerçek. Bu gerçeğe, 'Şair Detli' kitabının yazarı Şemsettin Kutlu da işaret ederek, "Seyrânî' nin dil ve anlatımdaki rahatlığı Dertli'den çok daha üstün ve tabiîdir" der. Hangisinin benzeyen hangisinin benzetilen olduğunu kestirmenin güç olduğu bu şiirlerden, Dertli'nin 'kara bahtım'ını okuyalım:

1 *Karacaoğlan*, Mustafa Necati Karaer, s. 263, şiir nr. 299.

Girdâb-ı mihnette kapandın kaldın
Vermedin bir yandan ses kara bahtım
Anladım gâfilsin uykuya daldın
Deli poyraz gibi es kara bahtım

Âlemde bir candan korkulmaz iken
Pençenden kimseler kurtulmaz iken
Arslana kaplana yırtılmaz iken
Dedirdin tilkiye pes kara bahtım

Dertliyâ çıkar mı bu işin ucu
Şimdi fark eden yok altını tuncu
Evvel beğenmezdin mesti pabucu
Verdirdin çarığa mes(h) kara bahtım.[1]

Dertli'nin şiirinden üstünlüğü her yönüyle kendini gösteren Seyrânî'nin koşmasıysa şöyle:

Nice defterlerden ismim sildirdim
Gelmedi hiç senden ses kara bahtım
Bahtın gemisinde yelken yok bildim
Durma lodos gibi es kara bahtım

Ahdettim bir gonca yolmamasına
Bulmadım bir çâre solmamasına
Bu derdinden iflâh olmamasına
Kat'iyyen ümîdin kes kara bahtım

Âlem yıkıcıdır yoktur yapıcı
Kimi cellat olmuş kimi kapıcı
Ezel giymez iken mesti pabucu
Verdirdin çarığa mes(h) kara bahtım

Ağır meclislerde sıkılmaz iken
Mengeneye versen bükülmez iken
Seyrânî arslana yıkılmaz iken
Dedirdin tilkiyi "pes" kara bahtım!

1 *Şair Dertli*, Şemsettin Kutlu, s. 276.

17.3. Kazak Abdal-Seyrânî

Şairin, öteden beri dost olduğu halk ozanı Molu'lu Revâî için yazdığı 'beğenmez' redifli koşması da Bektâşî şairlerinden Kazak Abdal'ın bir şiirine yazdığı naziredir. Biz buraya yalnız Kazak Abdal'ın şiirini almakla yetineceğiz:

Ormanda büyüyen adam azgını
Çarşıda pazarda insan beğenmez
Medrese kaçkını softa bozgunu
Selâm vermeğe dervişân beğenmez

Elin kapısında karavaş olan
Burunu sümüklü gözü yaş olan
Bayramdan bayrama bir traş olan
Berbere gelir de dükkan beğenmez

Bir çubuğu vardır gâyet küçücek
Aklınca kendine keyf getirecek
Kırık çanağı yok ayran içecek
Kahveye gelir de fincan beğenmez

Yaz olunca yayla yayla göçenler
Topuz korkusundan şehre kaçanlar
Meşe yaprağını kıyıp içenler
Rumel'eğlencesi duhan beğenmez

Aslında neslinde giymemiş hâre
İş gelmez elinden gitmez bir kâre
Sandığı gömleksiz duran mekkâre
Bedestana gelir kaftan beğenmez

Kazak Abdal söyler bu türlü sözü
Yoğurt ayran ile hallolmuş özü
Köyden şehre gelse bir Türkmen kızı
İnci yakut ister mercan beğenmez[1]

1 *Şiir Defteri*, Vasfi Mahir Kocatürk, s. 66.

Seyrânî'nin nazire olarak yazdığını sandığımız taşlaması da nüanslar dışında hemen hemen aynıdır. Bunlardan ayrı olarak, 15. yüzyıl halk ozanlarından Kâtip Ali'nin de, 'beğenmez' redifli bir taşlaması olduğu bilinmektedir. Alacağımız bir dörtlükle, bu şiirin de Seyrânî'nin ve Kazak Abdal'ın taşlamalarına ne kadar benzediği ortaya çıkar:

Anası babası koyun güttüren
Kendi dağ başında kaval öttüren
Kazma ile başın tıraş ettiren
Gider şehre bir berberin beğenmez

Katip Ali'nin şiirini asıl kabul edecek olursak, diğerleri türevi ve türevinin türevidirler. Ama itiraf edelim ki şiir, Seyrânî'yle en mükemmel halini almıştır.

Abdullah Satoğlu, *Molulu Revâî* adlı kitabında, Seyrânî'nin 'di gelsin' redifli bir şiirini, Revai'ye mal eder. İki şiir, tıpatıp denebilecek bir biçimde birbirine benzer. Şiirin aidiyeti konusunda bir hükme varmak mümkün olmamaktadır.

Şairimizin kimi şiirlerinin, 19. yüzyılın ilk yarısında yaşayan Ispartalı Seyrânî'ye ait olduğu ileri sürülmüştür. Prof. Fuat Köprülü de bu kanıdadır.[1] Fakat bu çok uzak bir ihtimal gibi gözükmektedir. Bir kere dil, biçim ve üslûp yönünden benzerlik bulunmamaktadır. Muhteva yönünden de bir çakışma yoktur. İki Seyrânî'nin ne sanatlarında, ne de kişiliklerinde, mahlas benzerliği dışında bir benzerlik yoktur. Daha çok, "destan" türünde ürünler veren Ispartalı Seyrânî'nin söz konusu manzumeleri, Develili Seyrânî ile karşılaştırılamayacak kadar işçiliksiz ve savruktur.

17.4. Meslekî'nin Seyrânî'ye naziresi

Seyrânî, etkilendiğinden daha çok, etkilemiş ve etkile-

1 *Türk Saz şairleri Antolojisi*, Prof. M. Fuat Köprülü, s. 536.

meye devam eden bir sanatçıdır. Saz şairleri Figânî (1876-1928) ve Sivaslı Meslekî (1857-1930), onun şiirlerine nazireler yazmışlardır.

Meslekî'nin, şairin bir şiirine yazdığı nazire:

Azrâil serime çöktüğü zaman
Kırılır kanadım kol yavaş yavaş
Mevlâm nasip etsin din ile îman
Akar gözlerimden sel yavaş yavaş

Yüksek uçan gönül yorulur bir gün
Mîzan terazisi kurulur bir gün
Herkesin ettigi sorulur bir gün
Döner mi yarabbi dil yavaş yavaş

Kabrim üzerine dikerler taşı
Kimin gölgesine saklarsın başı
Baba oğul görmez kardaş kardaşı
Gider geri dönmez kol yavaş yavaş

Seyrânî ve Dertli'nin açtığı çığırı izleyen Rıza Tevfik Bölükbaşı'dan başka, Cumhuriyet dönemi hece şairlerinden Ömer Bedrettin Uşaklı, Kemalettin Kamu, Necmettin Halil Onan, Behcet Kemal Çağlar ve Çoşkun Ertepınar gibi isimlerin şiirlerinde Seyrânî'nin etkisi göze çarpar.

18. HAKKINDA ANLATILAN MENKIBELER

Yığınlar efsaneleştirmeyi severler. Bu biraz da doğu toplumlarına has bir hissiyatın sonucudur.

Şairler, efsaneleştirilmeye daha müsaittirler. Çünkü şiir akla değil duyguya hitap eder ve tüm efsaneleştirmeler de zaten duygusal nedenlere dayanır. İslam kültüründeki menâkıb geleneği, bire bir efsaneyle örtüştürülemez elbet. Fakat ulu bilinen kişiler hakkında anlatılagelen menkıbelerde efsanevi bir yan da yok değildir.

Efsaneleşmiş kişilerin halk dilinde anlatılagelen menkıbelerinin gerçekliği, rasyonel bir bakış açısıyla sorgulanamaz. Sorgulanmaya kalkıldığında, bazılarının ya tamamen ya da kısmen "gerçek dışı" ilan edileceği aşikardır. Fakat bu gerçek, tüm menkıbelerin kendine has, çok özel bir "iç gerçekliğe" sahip olmadıkları anlamına da gelmez. Bu çok özel iç gerçeklik, onları üreten toplumsal muhayyilenin hayata, eşyaya, olaylara ve insanlara bakış açısında, olağan ve olağan dışını algılayışında, kutsal ve kutsal dışına bakışında aranmalıdır.

Kaleme aldığımız menkıbeler, kişilerin ağzından derlediklerimizdir. Böyle bir çalışmaya daha önce hiç girişilmemiştir. Bu menkıbelerden kimileri Seyrânî'nin şiirlerinden çıkartamadığımız yanlarını açıklığa kavuşturabilir. Şaire değişik yönlerden yaklaşmak isteyenlere kimi kapılar aralayabilir. Buraya aldıklarımız, şair hakkında anlatılanların hepsi değildir kuşkusuz. Araştırmalar sonucu daha çok menkıbe derlenebilir. Bunlar "makul" sayabileceğimiz bir kaç örnektir:

* * *

Seyrânî'ye sorarlar:

-Baba! Saz çalmak fasık işidir diyorlar, sen ne dersin buna?

Şair daima yaptığı gibi, çoğu ağarmış seyrek sakalını sıvazlarken, muhatabını derin bakışlarla bir süre süzer. Ve imbikten geçirdiği cevabı patlatır:

-Âşığın aşkını, fâsığın fıskını artırır!...

* * *

Eşeğin yürürken çıkardığı ritmik sesler, yolun iki yakasındaki çam ağaçlarının dalında keyif çatan kuşların cıvıltısına karşmaktadır. Âşığımız bazen köyler, bazen sülaleler arasında patlak veren ve önü alınmazsa kan davasına dönüşecek olan ihtilafların en çok aranan arabulucusudur. O gün de Feke'deki (Adana) bir ihtilafı kan dökülmeden halletmiş olmanın iç huzuruyla Develi'ye dönmektedir. Alnında domur domur olan terler ışığı yedi renge dönüştüren kristaller gibi, ağaçların arasından bir çıkıp bir kaybolan güneşin ışınlarıyla parlamaktadır. Elinin tersini, yarısını sarığının gizledini yorgun ve yağız alnında gezdirir. Güneşe bakar. Şunun şurasında sekiz saatlik bir yolu kalmıştır Develi'ye. Heybeye yerleştirdiği sazına ziyan vermemeye çalışarak dizlerini eşeğin karnına bastırır; ormanın derinliklerinde kaybolur sesi:

-Deh!..

Feke'nin kaymakam ve kadısı, Develi'deki bölge toplantısından Feke'ye dönmektedirler. Altlarında besili kısraklar, güle oynaya yol alırken, kaymakam kadıya yolun ucunda görünen garip tavırlı adamın kim olduğunu sorar. Kadı, *"Kim olacak canım, bizim pasaklı Seyrânî delisi"* cevabını verir. Birlikte gülüşürler. Bir süre sonra yolcular yaklaşmıştır birbirine. Seyrânî, yaşından umulmayan çevik bir hareketle eşeğinden atlar ve başlar hayvanı kıyasıya dövmeye. Bu durumu seyreden diğerleri, merakla sorarlar:

-Baba, suçsuz günahsız hayvanı ne diye döversin?

Babanın deyneği havada kalakalır. Solumaktadır. Bir eşe-

ğe bakar, bir soru sahibine ve şöyle söyler:

-Suçsuz mu ki! Suçsuz mu ki! Yahu, beyefendi evladım! Ben bu hayvana "Çal çağır da benim gibi adam ol!" diyorum. Hayvan değil mi, tövbe lafımı tutmuyor. İlle de "Okuyup Feke'ye kadı olacağım, kaymakam olacağım" diyor. Sen ol da dövme!"

Kaymakam ve kadı durumun farkındadırlar. Ağızlarının payını almış olmanın mahcubiyetiyle selam verip uzaklaşırlar.

* * *

Seyrânî bir gün şahitlik yapmak için mahkemeden celp alır. Çok kavimli ve çok dinli bir imparatorluk olan Osmanlı'da herkes kendi kutsallarına göre yemin etmektedir. Fakat bunun için de şahidin inancının tesbiti gerekmektedir. Hakim mahkemede önce kimlik tesbiti yapmak için Seyrânî'ye sorar:

-Kimin kulusun!

-Boyacının kuluyum.

-Neuzübillah! Hangi boyacıymış o bakayım!

Koynundan bir demet rengarenk kır çiçeği çıkararak hakime uzatır:

-İşte, bunları boyayan boyacının!

* * *

Şahmelik köyünden Süllü Ağa bölgede nam salmış bir avcıdır. Elinden kaçan kurtulmaz. Bir gün ava çıkar ve bir tavşana çakmaklı tüfeğiyle nişan alır. Alır almasına da, çakmak taşının barutu ateşlediği bir mekanizmayla çalışan tüfek ateş almaz. Açıp baktığında çakmak taşının düştüğünü fark eder. Bir anlık umutsuzluğa kapıldıysa da, toparlayıverir kendisini, aklındakini yapar: Sigara yakmada kullandığı kavı barutun üzerine koyar ve ateşler. Tabi ki tavşan vurulmuştur. Allah

kısmetini bol eylemiştir bugün; dönüşte aynı yolla bir tavşan daha girer çantaya. Taze avlar getirilir, kesilip hazırlanır ve çömleklerle pişmesi için tandıra indirilir.

Şahmelik'e gelin verdiği kızını görmeye gelen Seyrânî, gelmişken bir de Süllü Ağayı görmek ister ve çalar kapısını. Süllü Ağa göstermelik iltifatlar yağdırmaktadır ama, içinden de "Kuzgun yapılı herif, et kokusunu aldı" diye söylenir. Seyrânî: "Canım av eti istiyor" der. Süllü Ağa; "Yok baba, ava gitmedim bugünlerde!" yalanını savurur. Korktuğu başına gelmiştir: Seyrânî "Beni söylettin yine!" der ve başlar:

Seyrâna çıkalım haydin ağalar
Süllü Ağamız da avdan geliyor
Alışmamış tüfeğinin çakmağı
Barutun kokusu kav'dan geliyor

Biz de çattık çandıroğlu çandıra
O da gelmiş Seyrânî'yi kandıra
Çifte çömleği de koymuş tandıra
Yahninin kokusu evden geliyor

* * *

Olayın kahramanlarından Ömer Ağa'nın torunu Halit Develioğlu'ndan dinlediğimiz şu yaygın menkıbe, halk arasında dilden dile hâlâ anlatılır durur:

Develioğlu Ömer Ağa'nın Yukarı Develi'deki bahçesinde şenlik vardır. Başta Kayseri mutasarrıfı olmak üzere yemeğe bölgenin tüm ileri gelenleri davetlidir. Tabi, Develioğulları'nın ötedenberi sevip saydıkları Seyrânî de davetin şeref misafiridir. Herkesin kendi âleminde olduğu bir demde Seyrânî gözlerini kapar. Bir yandan gülümsemekte, bir yandan da ayağıyla garip hareketler yapmaktadır. Bu hareketi bir kaç kez tekrarlar ve ardından Seyrânî'nin "Aman!" demesine kalmaz, sırtını dayadığı kayaya kocaman bir çamur gelip yapışır. Oradakiler şaşkınlık içindedirler. "Gaipten gelen çamur"un sırrı-

na bir türlü akıl erdiremezler ve Seyrânî'den bir açıklama beklerler. Seyrânî olan biteni şöyle açıklar:

-Bizim Borlu Kuddûsî bahçesini suluyormuş. Deli delinin şakasından götürür diyerek, şaka yapayım dedim. Ayağımla yaptığı su arkını bozdum. Birincisinde ses çıkarmadıysa da, iki, üç derken dayanamadı, sinirlenerek, şu gördüğünüz çamuru fırlattı.

* * *

Erciyes eteklerinin göl olduğu, dağdan kopup gelen deli suların derelere sığmadığı zamandır. İhtiyar şair evinin önünden coşup taşarak akan suyu geçmek için bir kaç hamle yapar fakat nafile. Öteden gelen uzun boylu bir delikanlı farketmiştir durumu. *"Baba!"* der, *"Sırtıma bin, ben seni karşıya geçireyim!"* Seyrânî'yi sırtladığı gibi suyun öbür tarafına geçirir. Seyrânî oracıkta söylediği bir dörtlükle bu anın resmini çeker:

Boyu uzun cerek olur
Mârifetten ırak olur
Senede bir gerek olur
O da binip su geçmeye

* * *

Seyrânî'nin veli olduğuna inanan sevenleri, onun her eyleminden bir anlam çıkarmaya çalışırlar. Bu işte çoğu zaman başarılı da olurlar. Şairin, başına kadehleri dizerek halkın kınamasına hedef olması, değişik bir yorum kazanmıştır halkın gözünde.

Seyrânî bu tavrıyla yakın gelecekte milletin başına geçenlerin sarhoş taifesinden olacağını ima etmiştir. Külahının önüne siyah çuha parçasına sarılı bir çöp dikmesini ise, Develi'ye yakında asker geleceğine işaret olarak yorumlarlar.

Halka göre bu iki yorum da doğru çıkmıştır. Tanzimat döneminde sadârete geçen paşalar içki işret sofralarıyla ün kazanmışlar, öte yandan Kozan Ayaklanması'nı bastırmak için sevkedilen birlik Develi'de konaklamıştır.

İKİNCİ BÖLÜM
ŞİİRLERİ



AÇIKLAMA

1. Şiirler, a) Alfabetik sıraya göre, b) hece sayısına göre küçükten büyüğe doğru dizilmişlerdir. Alfabetik dizimde şiirlerin ilk dörtlüklerin son dizesindeki kafiye ya da redif esas alınmıştır. Mesela *"Hak yoluna gidenlerin / Asa olsam ellerine"* mısralarının ait olduğu şiiri bulmak için önce şiirin hece sayısına, daha sonra "ellerine" redifinin son harflerine bakılmalıdır. Şu halde bu şiir 8 heceliler bölümündeki "e" maddesinde kayıtlıdır.

2. Sıralamada, sekizli ve yedili ölçüyle yazdığı tüm semâî, ilâhi, varsağı ve güzellemeleri öne, onbirli ölçüyle yazdığı koşma, taşlama, nefes vb. türü şiirleri onun ardına; aruz ölçüsüyle yazdığı şiirleriyse en sona bırakılmıştır.

3. Şiirlerin yayınlanmış tüm şekilleri, elyazması Dîvan'la karşılaştırıldıktan sonra, en doğru olanı kitaba geçirilmiştir. Yanlışın, ilk dikte sırasında yapıldığına kanaat getirilmişse öylece bırakılmış, doğrusu ise dipnotta belirtilmiştir.

4. Değişik varyantlı şiirler; eğer ikisi arasındaki fark nüansı aşmıyorsa yaygın olan şekliyle alınmıştır.

A
-1-
Kavuşmadım cânânıma
Gözüm yaşı pınar m'ola
Gelse acep yâr yanıma
Yağmur gibi diner m'ola

Geri gelmez geçen günler
Çürür toprak olur tenler
Yâri benden ayıranlar
Kar buz gibi donar m'ola

Atın vurdum ben gemini
Eller sürdü âh demini
Azgın yara merhemini
Sarmasalar onar m'ola

Sert taş imiş düşman bağrı
İçerimden çıkmaz ağrı
Yâr yönünü bana doğru
Acep bir gün döner m'ola

Özün pâkle sözün tanı
Dünya muhanet zındânı
Gam yeme âşık Seyrânî
Hak kulunu bunar m'ola

-2-
Tüfeğine acar derler
Demirine macar derler
Yatan kelb'e kocar derler
Kalk koca'oğlan yat(ı)cı olma

Bu mu senin neferliğin
Şerefi var askerliğin
Yeri midir tembelliğin
Boşa dolu at(ı)cı olma

Seyrânî'yi iyi tanı
Bu milletin büyük şânı
Sarmış düşman çevre yanı
Yâdı içe kat(ı)cı olma

-3-
Alınan ettiler dâvet
Şâh-ı cihân etti avdet
Gelmedi bir yandan imdat
Düşman çıktı yollarına

Kondurdular susuz yurda
Düştüler onulmaz derde
Azdı Yezit döndü kurda
Bak Kerbelâ çöllerine

Kandı Kasım'ın her yanı
Hakka teslim oldu cânı
Gelin kınasıdır kanı
Fatıma'nın ellerine

Hep bağlandı su yolları
Kesildi Abbas kolları
Figan etti bülbülleri
Şâh-ı Merdân güllerine

Kerbelâda kesik başlar
Çeşmimden akıttım yaşlar
Meydanda yoktu ilaçlar
Atlar bastı bellerine

Zulm'etti Yezid'in kahrı
Harap olsun Kûfe şehri
Kurusun Fırat'ın nehri
Su değmedi dillerine

Aman Yârab bu ne şelek
Ne aman bilir ne dilek
Mâtem tuttu ins ü melek
Ehl–i Beytin hallerine

Şimdi Şaha elin sundu
Ay gamlandı güneş dundu
Şehrîbânı ata bindi
Gitti düşman ellerine

Kul Seyrânî durma ağla
Kara giyin kızıl bağla
Çoşkun sular gibi çağla
Karış aşkın sellerine

E
-4-
Kahır çeken ehl-i dilin
Gör ne çeker cânı tende
Erir akar böyle bilin
Tükenir tâb o bedende

Sen bir zalim Neccâr isen
Baltan bende sınar isen
Ben ednâyı kınar isen
Benim gibi olun sen de

Kişi uğrar melâmete
Güvenilmez kad kâmete
Çıkarır bir selâmete
Hâkkın kulu isem ben de

Hüzn ü elemden yatamaz
Zulüm alıp hak satamaz
Âşık Seyrânî atamaz
Kimse ile hiç parende

-5-
Bir olur mu gülün rengi
Patlıcanın moru ile
Olamaz Konya'nın dengi
Niğde şehri Bor'u ile

Tipi eser ocağında
Poyraz gezer bucağında
Müzevvirin ocağında
Yaş yanmaz mı kuru ile

Kör önünde çekmek fener
Olmamıştır âdet hüner
Ay yıldız da doğar iner
Hakk'ın kudret nûru ile

Deve köşeğin süser mi
Beyhûde bir yel eser mi
Gönül dosta hiç küser mi
Munâfığın şoru ile

Der Seyrânî âlem fenâ
Hakk'a mahsus hamd ü senâ
Ehl-i İslâm kurmuş bina
Zülfikâr'ın zoru ile

-6-
Hak yoluna gidenlerin
Asâ olsam ellerine
Er pîr vasfın edenlerin
Kurbân olsam dillerine

Torunuyuz bir dedenin
Tohumuyuz bir bedenin
Münkir ile cenk edenin
Silah olsam bellerine

Bir üstâda olsam çırak
Bir olurdu yakın ırak
Kemiğim yapsalar tarak
Yâr zülfünün tellerine

Bir kâmilin yolun tutsam
Aşk oduna yanıp tütsem
Bülbül gibi feryâd etsem
Muhabbetin güllerine

Yönüm yâre çevirseler
Vücûdumu kavursalar
Harman gibi savursalar
Muhabbetin yellerine

Seyrânî kaldır parmağın
Vaktidir Hakka durmağın
Cennette akan ırmağın
Katre olsam sellerine

I
-7-

Peygambere arz olundu
Gâfil olma kıl namazı
Üstümüze farz olundu
Gâfil olma kıl namazı

Namazı emreden Haktır
Kılana sevabı çoktur
Namaza hiç özür yoktur
Gâfil olma kıl namazı

Namaz dinin direğidir
Karanlık yer çırağıdır
Hem sıratın burağıdır
Gâfil olma kıl namazı

Bu Seyrânî söyler heman
Kıl namazı Hakka dayan
Günahkâr olur kılmayan
Gâfil olma kıl namazı

İ
-8-
Kahbe felek benim nerde
Kara bahtım ak eyledi
Pervâneler gibi nâre
Vücûdumu yak eyledi

Bir yâr bana dolap kurdu
Hicâbımdan dilim durdu
Fincan gibi yere vurdu
Gönlüm iki şakk eyledi

Deve korkar köşeğinden
Asilzâde uşağından
Hânesinde döşeğinden
Dövdü sövdü kak eyledi

Sikke olmaz bu tuğrada
Eremedim bir murada
Âşık Seyrânî burada
Ne söylese hak eyledi

-9-
Zülfikâr u Kamber ile
Ali dünyaya bir geldi
Hak ana arslanım dedi
Veli dünyaya bir geldi

Erenlerin ereninin
Sultanımın kereminin
Şah-ı Veysel Karânî'nin
Eli dünyaya bir geldi

Âşıkların irfânının
Bülbüllerin gülşânının
Hazreti Nûh tûfânının
Seli dünyaya bir geldi

Âşıklık demir leblebi
Yersen aşk olsun çelebi
Bu âşık Seyrãni gibi
Deli dünyaya bir geldi

-10-
Efendim almış züğürtlük
Kaşa beni göze beni
Sürükler yıl cepte dörtlük
Yaz bahar kış güze beni

Dedim züğürtlük çelebi
Nedir ezdiğin sebebi
Ben değilim yoğurt gibi
Yağım çıkar öze beni

Âteş belli yakışından
Günlük belli kokuşundan
Müflisliğin yokuşundan
Kurtar çıkar düze beni

Dedi dinlemem ben çene
Bakalım beş yüze bine
Al da nişangâhı dene
Çeşmin süze süze beni

Değil şimdi ara ile
Padişahlık para ile
Sikke ile tuğra ile
Muhtaç sanma söze beni

Seyrânî'ye şöyle böyle
Ne suçu var ise söyle
Şânına düşeni eyle
Ayna etme yüze beni

-11-
Yumurtasın kokutmağa
Yatar sanma gürke beni
Aşkın dersin okutmağa
Sanma korkup ürke beni

Ben âşığın birisiyim
Ölü değil dirisiyim
Siyah tilki derisiyim
Kapla samur kürke beni

Cambâzım ben aşk ipinde
Büyür meyve hep çöpünde
Temiz aşkın zevk küpünde
Sanma sulu sirke beni

Seyrânî bir arı beyi
Çiçeği aşkın göbeği
Nazlıyım gözüm bebeği
Düşüremen çirke beni

-12-
Dağlarda nerkis sanırdım
Elâ gözlüm mestim seni
Sözünden özün tanırdım
Fehmederdim dostum seni

Ben soyundum samurlardan
Tohma oldum hamurlardan
Olur olmaz çamurlardan
Sakınmazdım üstüm seni

Varsam kırklar Mekke'sine
Tuğra olsam sikkesine
Bir gerçeğin tekkesine
Seremedim postum seni

Dersim aldım ism-i hû'dan
Kara toprak kanlar yutan
Seyrânî keyfimce sudan
Doldurmadım testim seni

-13-
Soyun gaflet libâsını
Yu kalbinin kir pasını
Dilersen Tanrı'dan izzet
Oku sıdk ile Yâsin'i

Bu sûre sırr-ı Rahman'dır
Bu sûre celb-i Gufrândır
Bu sûre kalb–i Kur'an'dır
Oku sıdk ile Yâsin'i

Ne devlet ezberin bile
Dahi hem okuyan kula
Yirmi iki hatip ola
Oku sıdk ile Yâsin'i

Belâlara ola perde
Şifâ ola gam u derde
Şefaat ede mahşerde
Oku sıdk ile Yâsin'i

Sana cennette bir durak
Olsun hem bindiğin burak
Yüzün mahşerde ola ak
Oku sıdk ile Yâsin'i

Senin için Rabbü'l-izzet
Veriptir ilm ile devlet
Elinde var iken fırsat
Oku sıdk ile Yâsin'i

Seyrânî der ki dostuna
Kitabın al gel destine
Ölünce kabrim üstüne
Oku sıdk ile Yâsin'i

-14-
Gel Azrâil canımı al
Ruhumda yâd et serimi
Yok almağa onda mecal
Gözler emer serverimi

Bir alıcı kuştur felek
Kuş tülerse döker telek
Etrafımda olan melek
Silmeyince defterimi

El sanır deli tefeğim
Deli olsam da ipeğim
Tükenmeyince kepeğim
Galil etmez ekserimi

Nâs yanında yoktur yerim
Zem ederler işitirim
Dâim "hasbiyallah" derim
Unutmam bu ezberimi

Seyrânî'den suç sadırdır
Zem etmeyen pek nâdirdir
Büyük Tanrım pek kâdirdir
Saklamağa her şerimi

-15-
Hak cemâlinden alınmış
Güzelliğin sermâyesi
Güzel sevmekten çalınmış
Aşkın muhabbet mâyesi

Muhabbeti bil ne iştir
Bir can bir canı seviştir
Arş u kürsîden geniştir
Ülfet elinin âyesi

Aşkın zağı gör ki neyler
Kalbin pasın her dem siler
Aşk çocuğun çözüp beler
Gönül beşiği dâyesi

Ayık demler mestimizde
Seyrânî can destimizde
Dâim olsun üstümüzde
Şâh-ı merdanın sâyesi

-16-
Seyrânî:
Aşk sevdası başa bela
Yürü etti yollar bizi
Âşığım ben gonca güle
Ne zem eder eller bizi

Derviş Osman:
Kötüyünen konup göçme
Bahillerin suyun içme
Muhanet köprüsün geçme
Düş al gitsin seller bizi

Seyrânî:
Bekir Osman Ömer Ali
Biz onlara dedik veli

Seyrânî olursan deli
Dîvân'eder eller bizi

Derviş Osman:
Bize Derviş Osman derler
Aşka gelir söyler diller
Gıybetimiz eder eller
Günahlardan yurlar bizi

M
-17-
Beni çıkarma gönlünden
Kulun kurbanın olayım
Karanlıkta cân ü dilden
Şem'i sûzanın olayım

Eser ise seher yeli
Iğralanır zülfün teli
Dudu gibi açıp dili
Oku fermânın olayım

Aldı aşkım kaşın yayı
Dîvâneden gedâ bayı
Ak döşüne bu ednâyı
Takın gerdanın olayım

Zülfünün telleri tûbâ
Seyrânî canım merhabâ
Dokunursa bâd-ı sabâ
Örtü yorganın olayım

-18-
Ara bul şem'anı yak da
Su gibi engine ak da
Ne tırnak idim ayakta
Ne taç gibi serde idim

Ne martıyım bahre daldım
Ne gemim ummâna saldım
Ne er gibi avrat aldım
Ne zen gibi erde idim

Mahremiyim Hak râzının
Makesiyim âvâzının
Âlem-i ervâh sazının
Kolunda bir perde idim

Seyrânî kader göçünde
Ne bir iki ne üçünde
Âlem-i ervâh içinde
Himmetli bir pîrde idim

-19-
Şu kimsesiz sahrâlarda
Diken oldu gülüm benim
Uğrun uğrun tenhalarda
Ağlamaktır halim benim

Gülü dikene katalı
Diken elime batalı
Yâr beni yardan atalı
Felek büktü belim benim

Arı geçmez çiçeğinden
Çiçek geçmez biteğinden
Erenlerin eteğinden
Kesme Rabbim elim benim

Yedim acı teresinden
İçtim kanlı şiresinden
Seyrânî gam deresinden
Cûş eyledi selim benim

-20-
Aşk–ı Mevlâya düşeli
Mecnûn'um dağlar gezerim
Katran kaynayıp çoşalı
Sel oldum çağlar gezerim

Pîr eşiğin bildim Kâbe
Hatası var ise tövbe
Derdiyle döndüm Eyyûb'e
Yaramı bağlar gezerim

Kimi baydır kimi gedâ
Cümlesine yârân Hüdâ
Yûsuf'umdan düştüm cüdâ
Yakub'um ağlar gezerim

Seyrânî aşkın Tûr'unda
Tecelli gördüm nûrunda
Gerçeklerin huzûrunda
Çürüğüm sağlar gezerim

-21-
Ben bu aşkın çilesini
Yanar çektim tüter çektim
Yedim gonca sillesini
Bülbül gibi öter çektim

Dizgin etsem gönül atın
Geçer göğün yedi katın
Yalan dünya maslahatın
Kâh bitmez kâh biter çektim

Çeşmim yaşının yavuzu
Aksa doldurur havuzu
Oldum turna kılavuzu
Kâh bozuk kâh katar çektim

Seyrânî bilmem mert midir
Yoksa câna cömert midir
Eyyub'un derdi dert midir
Ben ondan besbeter çektim

N
-22-
Can ipini ten yükünden
Saran kirmen ular bir gün
Sulu yalçınlar önünden
Açılan gül solar bir gün

Gül dalında diken yarar
Diken güle vermez zarar
Toprak saçın baştan tarar
Saçlarını yolar bir gün

Dünya olur bir gün harab
Ne bülbül kalır ne gurab
Rızka sebep olan türab
Gözlerine dolar bir gün

Ne gam çekerim ne keder
Hak verdiğin alır gider
Takıben boynuna kemer
Amel adlı yular bir gün

Acı tatlı yenmez olur
Yalan gerçek denmez olur
Taş çark ile dönmez olur
Hep kesilir sular bir gün

Çal Seyrânî durma sazı
Hakka eyle sen niyâzı
Sana secdesiz namazı
Kısmet olan kılar bir gün

R
-23-
Yavrusuna kuş yuvadan
Kısmet aramağa uçar
Eniş yokuş düz ovadan
Kimi koğar kimi kaçar

Poyrazının tipisinin
Hizmeti var hepisinin
Mevlam kısmet kapısının
Kimin örter kimin açar

Anadan doğunca çulun
Var mı idi paran pulun
Tanrı yarattığı kulun
Verir rızkın koymaz nâçar

Sekiz olur dokuz olur
Kengel sütü sakız olur
Tosun büyür öküz olur
O da bir gün göpe s..ar

Tahtında oturur melik
Fırkaları bölük bölük
Seyrânî'nin cebi delik
Her ne koysan döker saçar

-24-
Soralım yoksula baya
Aslı nedir neden ağlar
Ne hikmettir şu dünyaya
Gelen ağlar giden ağlar

Ömrümün defterin dürdüm
Hâk-i pâye yüzüm sürdüm
Bir acâyip kal'a gördüm
Burc u bâr u beden ağlar

Bir deveci yeder deve
Yularından seve seve
Birbirinden eve eve
Deve ağlar yeden ağlar

Seyrânî'ye acep n'olmuş
Derûnu dert ile dolmuş
Kimi etmiş kimi bulmuş
Bulan ağlar eden ağlar

-25-
Sırrını meydan eylemek
Gülde yok da bülbülde var
Zâr ile figân eylemek
Gülde yok da bülbülde var

Seher ile hem bir demde
Dost bağının etrafını
Cevlânı devrân eylemek
Gülde yok da bülbülde var

Hak yeğin edip sadâsın
Gâhi olup yavaşlayıp
Bir sevdayı havâsıyla
Güle civcivler taşıyıp
Lâne âsitân eylemek
Gülde yok da bülbülde var

Ben bir ismi ta'lim etti
Bülbüle Cebrâil heman
Her hitapta şol Hüdâ'ya
Eyler el-amân el-amân

Ey Seyrânî müdâvemet
Eyleyüben bunca zaman
Evrâd-ı lisan eylemek
Gülde yok da bülbülde var

-26-
Ey sevdiğim artık yeter
Bana yosma bakışın var
Ateşlerden daha beter
Âşıkları yakışın var

Erdin güzellik çağına
Bağladın zülfün bağına
Bizi hüsnün ayağına
Nal mıh gibi çakışın var

Sağlıktır her işin başı
Sabırdır ekmeği aşı
Âferin ey çeşmim yaşı
Yâr yoluna akışın var

Güzel senin hüsnün sebep
Olup gören eyler talep
Cennetten mi çıktın acep
Tavus gibi nakışın var

Güzellerin çok gencisin
Seyrânî'ye birincisin
Aşk ipine zevk incisin
Güzel delip takışın var

-27-
Sakın dokunma destime
Kaza olur fincan düşer
Hançer çekersin kasdime
Gel eyleme bir kan düşer

Feryâdım hep gün yarısı
Kınayanıdır darısı
Rast gelse güzel sürüsü
Sehmime bir civan düşer

Mecnûn'unum leyl ü nehâr
Zâr ederim vakt-i sahar
Kande doğsa yaz ve bahar
Bülbüllere efgan düşer

Seyrânî'yim yolum uzak
Turnalarda olur tozak
Ben bülbüle kursam tuzak
Tecellîmden yılan düşer

-28-
Evvelâ dilber olana
Hüsn–i Yusuf cemâl ister
Bakan gözler hep bulana
Boyu serviden dâl ister

Beli ince beyaz teni
Olmalı kâfur mâdeni
Tut kulağın dinle beni
Dudak kirazdan al ister

Ak gerdanda üç çift bir tek
Olmalı benleri seyrek
Aşkın ağusuna tiryak
Verir yârda bir hal ister

Kudretten sürmeli gözler
Değirmi olmalı yüzler
Lisânından çıkan sözler
Tadı şekerle bal ister

Gerdan olmalı bir karış
Küser ise yalvar barış
Eğer bilmezsen yalvarış
Bahşişi yüz miskal ister

Ak ufak inci dişleri
Keyf yetirir bakışları
Selâm verip alışları
Gönül böyle nihâl ister

Çeşmin süzerek bakmalı
Yağı eriyip akmalı
Gerdana inci takmalı
Ne cevap ne suâl ister

Gaflet yatağında yatma
Perişân saçların atma
Seyrânî çok alıp satma
Bu târife mecal ister

-29-
Bu dünyaya gelen gider
. . . . . .
Ölenler borcunu öder
Görelim sağlar ne olur

Alttan gelir yeşil başlı
Kargısının ucu taşlı
El kamçılı bel kılıçlı
Görelim beğler ne olur

Kemâl ehli özlü olur
Her kabahat gizli olur
Ne vezirler nazlı olur
Görelim tuğlar ne olur

Gam kervânı yük götürür
Kemâl fazilet yetirir
Türlü çiçekler bitirir
Görelim tuğlar ne olur

Seyrânî öldü dirildi
Suçu yüzüne vuruldu
Derdinden yerler yarıldı
Görelim gökler ne olur

-30-
Pintinin dik kulaklısı
Boynu yoluk eşek olur
Pek mülâyım yolaklısı
Sanma tunçtan gevşek olur

Haberden kaçar uzağa
Mağrur olur tüy tozağa
Bilerek düşer tuzağa
Ağlayarak evşenk olur

Gıybet eder eve eve
Adam eti geve geve
Top vaktinde olur deve
Yük vaktinde köşek olur

Dök Seyrânî gözden yaşı
Sağlıktır her işin başı
Merdin eşiğinin taşı
Kuş tüyünden döşek olur

-31-
Bir aynaya kılsam nazar
Sağ tarafım sol görünür
Pâdişahlar ferman yazar
Tatarlara yol görünür

Her ölüye olmaz tabut
Atlas eskir olur çaput
Olsa ak çuhadan kaput
Eskiyince çul görünür

Eğer Seyrânî'nin yârî
Olsa hûri melek peri
Gönül sevmedikten geri
Kız olsa da dul görünür

-32-
Doldu cismim nemden
Nûş eder semden
Âh bedir doğmadan
Olmadım halâs
Değilim havas

Havas sözlü kemden
Mihnet ve elemden
Nâs dilinde zemden
Usanıp rakkas
Olup bir hasâs

Hasâs züğürdedir
Halka haber ver
Miftâha mutî pir
Aklın başa der
Sen murada er
Ben adûye esir oldum et kısâs
Okurum ihlâs

İhlâstır ezberim
Belâlı serim
Nesîmî veş derim
Yüzüp dâre as
İster saman bas

Bas râh-ı hayra pay
Yoksul olur çok bay
Kuru kalır çok çay
Vay elinden vay

Seyrânî bir kaç ay
Birkaç sene say
Adüvvün ölür hay hay
Sakın tutma yas

Ş
-33-
Âdem bu demden imiş
Bu dem âdemden imiş
Âdemden evvel bu dem
Hâk bilir kimde imiş

Lâfzan ismi müsemmâ
Mânen ilmi muammâ
Âdemden olmuş Havvâ
İsâ Meryem'den imiş

Bir deryâda bir balık
Var bilmez âşinâlık
Tab'ında var hastalık
Keder keremden imiş

Terâzinin kolu var
Ağzı yoktur dili var
Veznecinin eli var
Kantar dirhemden imiş

Z
-34-
Örümceğin sıratından
Kendi geçer kimse geçmez
Ay güneşin suratından
Bir zerreyi yerip seçmez

Bir koyunu kurt yese de
Kalır bin bir veresede
Pis denir kelb batan süte
Susuz kalsa çoban içmez

Seyrânî daldan budaktan
Dilin esirge dudaktan
Çoban kurtulmaz ödekten
Bir tene iki can geçmez

-35-
Olgunlaşmış bir bostan var
Şu kıraçta susuz nesiz
O bostanda bir ağaç var
Meyvesi yok dalsız nesiz

Bu bahçede .....
Bir ağaç var göğe uzar
Ol ağaçta bir kuş gezer
Kanadı yok tüysüz nesiz

Yeryüzünün menekşesi
Her birisi bir yol açmış
Bu ne şekil irenk imiş
Boyası yok seğsiz nesiz

Seyrânî bir eski derviş
Ona bu Haktan verilmiş
Dividin yok kalem mâfiş
Yine okur cüzsüz nesiz

A
-36-
Yolum hak erkânım Mefhar-ı Âlem
Hak'tan haberdârı buldum bu yolda
Zikr u fikrim budur benim demâdem
Haydar-ı Kerrârı buldum bu yolda

Muhammed zâhirde edip istimdat
Anları hayırla her dem kıldı yâd
Kadri zâyi olmaz ebedü'l-âbâd
Câfer-i Tayyar'ı buldum bu yolda

Hiç eder mi ümmet olan böyle suç
Nasıl ümmet bilmem Yezit bağrı tunç
Şehr-i Horasan'dan eyleyen hurûç
Müslim Teberdâr'ı buldum bu yolda

Bugün gâfil oldu Seyrânî dünden
Hak zâhir ehline ay ile günden
Hızır Nebî gibi ilm-i ledünden
Vâkıf-ı esrârı buldum bu yolda

-37-
Bilirken ölüm var bu halk-ı âlem
Gözleri dünyanın ihtişâmında
Mevlâya mâlumdur feryad ü nâlem
Evkât-ı hamsede subh u şâmında

Müşkülüm halledin ehl-i zamirler
Tutar mı altının yerin demirler
Merhametsiz olan ulü'l-emirler
Korkarım şeytanın iltizamında

Ezelden böyledir Seyrânî âdet
İbâdetten yeğdir nefse ticâret
Kalmadı dünyada bitti halâvet
Ne düğün arefe ne bayramında

-38-
Ey mürüvvet kânı şâh-ı risâlet
Bilmişim olduğun mahbûb-ı Mevlâ
Dilim ikrâr eder kalbim şehâdet
Mefhar-i âlemin kadrin muallâ

Ey zât-ı esrâr-ı mir'at-ı vâhid
Ahmed ü Mehmed ü Mahmûd u Hâmid
Esrâr-ı derûnum zâtına âid
Değildir diyemem hâşa ve kellâ

Me'mûlünle beni mesrûr eylemek
Şânına şâyandır sertâc-ı felek
Vücûd-ı mümkinat ins ü cin melek
Cevher-i mâder-i ahsenin a'lâ

Ey nûr-ı sirac-ı kandil-i ekvân
Nûrunla münevver vücûd-ı imkân
Mücrim Seyrânî'nin derdine dermân
Sensiz olmaz olur seninle illâ

-39-
Dost kapısı ister isen doğruluk
Dosta inayeti elden bırakma
Doğru olmayanın sonu uğruluk
Olur feraseti elden bırakma

Kal'ada kurarlar toplar bedene
Atarlar kemliğe gelip gidene
Kâmil insan sana kemlik edene
Eyle riâyeti elden bırakma

Firavun beklerken bâb-ı mezarlık
Sonunda gör neye vardı pazarlık
Tanrılık dâvâsın ettirdi varlık
Aza kanaatı elden bırakma

El küpüne elde turşu kurucu
Var Seyrânî olma aslın sorucu
Sen ol şer düşleri hayra yorucu
Hakka ibadeti elden bırakma

A
-40-
Destiğirlik ummam senden bir zaman
Göster ağacında sağlam dal bana
Pervazıma dardır geniş âsuman
Dâima açıktır istikbâl bana

Mesnedim yok azlim kaygı çekeyim
Usta başı gibi ölçüp biçeyim
Evvel âhir bir kurbanlık tekeyim
Vakti gelsin bıçağını çal bana

Esmeyince emr-i Hakkın yelinden
Koku gelmez şefaatin gülünden
İdris'in cennette gelse elinden
Hulle biçer yeşil bana al bana

Seyrânî'yim boş küp gibi inlemem
Üç sıfırla bir rakamı binlemem
Elimde çaldığım sazı dinlemem
Aşkım sazı verir türlü hâl bana

-41-
Sahte bir cilveyle gülme yüzüme
Candan muhabbetin var değil bana
Gelip görünsen de gâhi gözüme
Derim aşkla gönlün yâr değil bana

Hatırımı hasta iken sormağa
Geldin mi şer düşüm hayra yormağa
Sevdin birdenbire geri durmağa
Sana nâmus ama ar değil bana

Gönülde parlarken ümid-i vuslat
Beynimize düştü ateş-i firkat
Aşkımın şiddeti nârına nisbet
Cehennem âteşi nâr değil bana

Seyrânî bülbülde olsa ötmemek
Güllerin elinden gelse bitmemek
Âteş-i aşkınla yanıp tütmemek
Elden gelse bu aşk kâr değil bana

-42-
Yusuf peygamberi alıp babadan
Götürüp attılar haset câhına
Bir Tanrı selâmı bir merhabâdan
Delil bulunmamış hürmet râhına

Cihânı ibretle kıldın temâşâ
Kaştan göze medet yok gözden kaşa
Çarh-ı gerdûn ile çıkılmaz başa
Katıp seçer nûrdan mihr ü mâhını

Çalkan ey tecelli deryası çalkan
Yüreğim yaralı gözlerim alkan
Kurtaramaz hasûd ger tutsa kalkan
Âhım okun alsa nişangâhına

Câm-ı tecelliden teşneyim müle
Akranlığım vardır benim bülbüle
Bülbül meftûn ise dikenli güle
Seyrânî âşıktır bir Allah'ına

-43-
Güreş meydanında boşa dolanın
Alta giden hasmın merdan olursa
Başına başkası değmiş olanın
Bilir alâmetin irfân olursa

Kız doğarsa başı olur dışarı
Oğlan doğsa olur meşhur haşarı
Kimle konuşursa dokunur şeri
Bir adam aslından çingân olursa

İbrâhimi nâra attı mancınık
Sebebi çingene yok yalancılık
Sütünde bulunan yâd yabancılık
Islah olur mevtle derman olursa

Ahbabların vali hâkim sayılar
Kokutmadan yemez eti ayılar
Çoğaldı Seyrânî kabadayılar
Kedi fare yemez arslan olursa

-44-
Kurtuluş yok el oğlunun elinden
Dilerse akıtır suyu yokuşa
Kızarmış yanağın vahdet gülünden
Kande nâil oldun sen bu kokuşa

Sanma ki arkadaş dünya döleşe
Ecel pehlivanı çıkmış güreşe
Mezarlı mezarsız yatan üleşe
Gelip akrep çıyan bir gün çöküşe

Olur ahvalimiz mahşerde yaman
Var ise gam değil zerrece îman
Seyrânî bir şair gördüğü zaman
Koç gibi meydana girip tokuşa

D
-45-
Halk-ı âlem bana mürşid-i kâmil
Olmuş olmayınca bende îtikad
Benzer ol âlime ilmiyle âmil
Kendi olmaz elden umar îtimad

Dünya ahret birbirine müşterek
Bir fırında iki pişmez bir çörek
Yerden göğe zâhir dikilmiş direk
Olsa bir cihana olmaz iki ad

Bir çoban elinde dünya bir kirmen
Misâli yün eğrip ip sarar hemen
Hiç keyfince çatal iğli değirmen
Unundan ağzına dokunur mu tad

Yere çakan iki çatal kazığı
ikiden birine eyler yazığı
Seyrânî çobanın belde azığı
Olmasa sayılmaz çoban kurttan yâd

E
-46-
Âheng-i aşkımdır inleyen defte
Boğuluyor kalbi yâre geçince
Her katre bir inci olur sedefte
Zehir olur tab'ı mâre geçince

Tedbîr-i Lokmâna bağlanma âşık
Belki ıslah etmiş yârân-ı sâdık
Tedbirin takdire gelmez muvâfık
Merhemin eline yâre geçince

Artırır kadrini verd-i aşkımın
Feryâd-ı bülbüldür vird-i aşkımın
Neylesin Lokmanı derd-i aşkımın
Eline kudretten çâre geçince

Seyrânî unsurun bir pâk-i tıynet
Olmasa cevheri rûhunda himmet
Korkar mıydı sana verdi hakîkat
Gülün bûyi kalmaz hâre geçince

-44-
Hak bilir yastığa başım koymadım
Uyku gelip gözüm süzülmeyince
Sâz-ı mecâzîden elim yunmadım
Marifetin sazı düzülmeyince

Vâcibü'l-vücûdun bil mutlaklığın
Ona vücûdunun bil mülhaklığın
Kim bildi Mansur'un "ene'l-hak"lığın
Nesîmî'nin postu yüzülmeyince

Bir yalaktan iki sığır sulanmaz
Irmaklar bulanır deryâ bulanmaz
Hakîkate mecâz ili ulanmaz
İncelip Seyrânî üzülmeyince

-45-
Gam yemezdim Recep olsa cümle ay
Döner Muharreme ay gide gide
Bunda gedâ olan anda olur bay
Anda gedâ olur bay gide gide

Ömrüm kaba yelden kar gibi erir
Vücûdum toprağa düşünce çürür
Her eşyâ aslının hükmünü verir
Dîvân atı olur tay gide gide

Nazar eyle otlu sulu koyağa
Çiçekler boyanmış elvân boyağa
Mütevekkil baykuş gibi ayağa
Gelir kısmet olan pay gide gide

Zannetme Seyrânî yıldız ay olur
Doğru oku atan eğri yay olur
Katreler karışır ırmak çay olur
Bulur deryâsını çay gide gide

-46-
Kudret-i hallâka ibretle baktım
Gördüm her bir mahluk bir şân içinde
Uyanıp çerâğım çakmağım yaktım
Vücûdum bir buldum cihân içinde

Sebeb-i vücûdum vâlide peder
Pederde mahsul var mahsulde bider
Mahsul hükmündeyiz bi-hükm-i kader
Bider hükmündeyiz harmân içinde

Anamızdan bile bile doğmadık
Seve seve alıp kabre koymadık
Keyfimizce bir süt bile sağmadık
Çoban gelip geçtik hayvân içinde

Müessirle eser birdir gözümde
Meâl-i Hüdâyı buldum özümde
Seyrânî'yim hata yoktur sözümde
Noksan olmaz sun'u Yezdân içinde

-47-
Rabbim senin ile ettiğim ahdi
Bulayım kal'a-yı îman içinde
Âhir zaman olup doğunca Mehdi
Kalmasın îmânım güman içinde

Kimin ayağına gelse bir oyun
Cellat satırına uzatır boyun
Kendi rızâsıyla kurda bir koyun
Var mı vermiş göster çoban içinde

Yumurtanın iki olsa sarısı
Beyazına çıkar onun yarısı
Câhil adam misli yaban arısı
Çeç yapsa bal yapmaz orman içinde

Aşkın çıkrığını eğirse iği
Seyrânî ateşsiz pişirir çiği
Okkanın dirhemin artık eksiği
Belli olur mizan irfan içinde

-48-
Kırklar kâsesinden bâde nûş ettim
Gönül mesken tuttu meyhânelerde
Dünyânın vârını ferâmûş ettim
Sûretâ kalmışım gam hânelerde

Can bülbülü uçar kalır bir kafes
Erenler rûhuna kim eder heves
Bir pîr-i azizden almışız nefes
İlm-i yektâ vardır irfânelerde

Seyrânî âdemlik hâlini takın
Âdem ilmelyakîn hem aynelyakîn
Harâbât ehline hor bakma sakın
Define bulunur vîrânelerde

-49-
Seyrânî:
Müşkül bir muammâ sırrı Hüdâ'nın
Kapı penceresi yok ki odanın
Türlü yoldan câna giren gıdânın
Cânı senden sorsam sadâsı nerde

Nâmî:
Söylediğin ayan cânı cân taşır
Boş kovanda dokuz ayı dolaşır
İhtiyaçta melek gelir ulaşır
Ana yavrusunu gezdirir serde

Seyrânî:
Halk olan kim idi meçhul bir yerden
Tek gidip çift dönen kim idi Tûr'dan
Âşık-ı sâdığın sîmâsın nûrdan
Yoktan var edenin rızâsı nerde

Nâmî:
Âdem'in mayası alındı yerden
Mûsâ asâ ile dönmüştü Tûr'dan
Sevdiği Mahmûd'u yarattı nurdan
Sabır şükür inanç üçü bu sırda

Seyrânî:
Âşık Seyrânî'yim aslâ yorulmam
Aşkın mihengiyim dostum darılmam
Yakasız gömleğe boydan sarılmam
İdris peygamberin hüneri burda

-50-
Yerin göğün ismi cismi yok iken
Bir ezan okunur sadası nerde
El ermedik göz görmedik bir nesne
Yapılmış kubbesi hüdâsı nerde

Bâzı âşıklar da kendisin över
Kâmilin cevabın biri bin değer
Cümle kitab gökten inmezden evvel
Bir Kur'an okunur sadâsı nerde

Gözlerimden akan kanlı yaşlarda
Katresinde dert bulunur başlarda
İlham derler bir kuş vardır kuşlarda
Gökten yere inmez yuvası nerde

Çok ahdettim konamadım bu dala
Yok imiş ikrâmın hayyalessalâ
Ucu bulunmadık böyle bir mânâ
Söyle ey Seyrânî ustası nerde

-51-
Allah'ın emrine mutîyim dersen
Resûlün emrine itâat eyle
Helal haram demez bulduğun yersen
Mü'minlik sözünden ferâgat eyle

Zahm-i aşka gelip merhem sarmağa
Ferhad olup bir gün bağrın yarmağa
Kudretin yok ise beyte varmağa
Gönül Beytullahtır ziyâret eyle

Kulun rızkın verir Hazret-i Bârî
Açılan gülleri incitmez hârı
Kötülük değildir er kişi kârı
Kemlik edenlere inâyet eyle

Kalbini geniş tut sıkma Seyrânî
Rızâ-yı Bârîden çıkma Seyrânî
Gönül Beytullah'tır yıkma Seyrânî
Elinden gelirse imâret eyle

-52-
Ağlıyor gönlümüz ey melek sıfât
Bizi gayrı güldür ferahyâb eyle
Cerrâhın âbından sun âb-ı hayât
Lutf u kereminden feyizyâb eyle

Okur tâbiblerin aşk kitâbından
Ver sâkî ruhlara sen şarâbından
Lütf-u miftâhınla kendi bâbından
Âlemin matlûbun fethi bâb eyle

Bir aşktır serptiğin lâyıklarına
Harâretler verme yanıklarına
Güleryüz gösterip âşıklarına
Aziz başın için bir cevap eyle

Seyrânî seyreder sağ ve solların
Bâb-ı vuslat için bekler yolların
Yeter ağlattığın güldür kulların
Ganî duâlarım müstecâb eyle

-53-
Ahvâl-i âlemden yâr sorsa bana
Mübtelâyım cânım gibi tenime
Muhabbet bir yana âlem bir yana
Güzel sevmek zarar değil dînime

Üftâdeyim bülbül gibi güle ben
Çevrilirim turna gibi göle ben
Yârin ismin aldım dilden dile ben
Sürüklerim gömmek için sîneme

Seyrânî mürşidim severim gayet
Bu sevgi benimçin büyük ibâdet
Tamuda yanmağa etmem kasâvet
Yanarım gafletle geçen günüme

-54-
Rabbim sana hâcet değil arzuhâl
Her nefeste sen alîmsin sözüme
Tenimde cânımda kalmadı mecâl
Meded senden yokuş ile düzüme

Amel sazım bozuk düzen çalmışım
İsyan deryâsına düşüp dalmışım
Aziz gecelerde gâfil kalmışım
Nevm–i gaflet düşman imiş gözüme

Düzemedim turna gibi katarım
Vîrânede baykuş gibi öterim
Ben aşkın nârına yanar tüterim
Hayrettedir tamu nârı özüme

Hevâ-yı nefsimle ettim ülfeti
Başa satın aldım gamı mihneti
Açıldığı zaman amel hücceti
Seyrânî'yim suçum vurma yüzüme

-55-
Bin iki yüz altmış bire tarih basınca
Pek ziyâde oldu sıklet bu sene
Eski âdet bitip devir dönünce
Kalktı insanlardan şefkat bu sene

Koymuşum havana bu garip seri
Sefâ mı sürülür âh şimden geri
Ağniyâ olursan derler gel beri
Fukarâya yoktur rağbet bu sene

Fukarânın hâli Mevlâ'ya belli
Merhamet yok ağniyâda ezelî
Buğdayın bir mutu oldu yüz elli
Muhtekire düştü fırsat bu sene

Zengin artık kesmez oldu kurbânı
Kalmadı dünyanın rengi elvânı
Sultan Süleymân'a kalmadı fânî
Bize Haktan ola rahmet bu sene

İş böyle giderse kopacak fesat
Yaklaşmadı gitti şu vakt-i hasat
Sanatlar işlemez ortalık kesat
Boşadır çalışmak gayret bu sene

Bu Seyrânî sahih sohbet söylesin
Nâçar olan fukaralar n'eylesin
Ricâ niyâz edin halâs eylesin
Mevlâ'mız belâdan millet bu sene

-56-
Everek şehrinde gördüm bir güzel
O da düşmüş bir kötünün eline
Ol hâk-i pâyine yüzümü sürdüm
Salınıp giderken kendi iline

Yüz yüze rast geldim günlerden bir gün
Cennetten etmişler dünyaya sürgün
Kötüye düşmüş de gönülü kırgın
Hayran oldum tatlı güzel diline

Selâmı verince eğlendi biraz
Atardı ağzına uğrunca çerez
Dudağının rengi sultânî kiraz
Hiç bir gül benzemez kendi gülüne

Karşıma geçmiş de gözünü süzer
Sanki Seyrânî'nin bağrını ezer
Saçının bir teli bin câna değer
Bin kız kurban olsun böyle geline

-57-

Kim çalarsa kara düzen bağlama
Kullanır parmağın mızrâp yerine
Âşıkların güzel boşa ağlama
Koymuşlar kaşların mihrâb yerine

Gedâ gönlüm kapısında uyursa
Uyanıp merâmın şâha duyursa
İçeri almayıp dışarda korsa
Koysun kapusunda bevvâb yerine

Aşk odundan kalbi gedâ göyünür
Ciğer kebabından şâh yer doyunur
Kalbinden gedânın aşkı soyunur
Şâh olan cisminden esvâb yerine

Derd-i Seyrânî'den anlayan güzel
Sazını sözünü dinleyen güzel
Kuş gibi kalbinden inleyen güzel
Şimdi koymaz oldu ahbâb yerine

-58-
Mahlâs üzerine ser mahlâs diye
Tuğlar taktı elin Seyrânî'sine
Yirmi dokuz harften al mahlâs diye
Teklif eder durur Seyrânî'sine

Er isen sözünü yürüt bin ata
Söz ana değildir söz bence ata
Olur olmaz âdem söz ata ata
Pare pâre oldu Seyrânî sîne

Her âşık içtiğin hayat sanırlar
Her meclisi havlu-hayat sanırlar
Ben memât olsam ber hayât sanırlar
Sağlığında girdi Seyrânî sine

Belki bu şeb bizde o yâr bulunur
Başı yastıktayken duyar bulunur
Sanma bu dünyâda uyar bulunur
Evereğin ednâ Seyrânî'sine

-59-
Gelecekten haber veren bulunmaz
Gelen baştan geçmiş hikâyetine
Nûr-u şems-i zât-ı vahdet dolunmaz
Benzemez mihrimâh kesâfetine

Her eşyâ mazhar-ı kudret sıfatlı
Kimisi piyâde kimisi atlı
Ne var yaratılmış âlemde tatlı
Benzemez muhabbet halâvetine

Hazreti Îsâ'ya indi mâide
Yine bozulmadı eski kâide
Sağ gözden sol göze yoktur fâide
Bak kendi başının selâmetine

Kim bilirse kendin ehl-i kerâmet
Seyrânî bil anda yok istikâmet
Sofu her ne kadar etse ibâdet
Başın bağlar nefis ticâretine

-60-
Ezelden her kısmet verilir iken
Âşık olsun dedi canân bizlere
Ruhlar bir araya derilir iken
Aşk nasip eyledi Sübhân bizlere

Dergâh-ı Mevlâ'nın mihmânesiyiz
Câm-ı ilâhînin mestânesiyiz
Mahbûb-ı Hüdâ'nın dîvânesiyiz
Ehl-i diller olur hayrân bizlere

Seyrânî ednâyız türâb aslımız
Seyrâni yektâyız türâb aslımız
Seyrânî dânâyız türâb aslımız
Niye pîrimizdir mihmân bizlere

-61-
İstemez bin hâkim şâhidi baydan
Kurda koyun ata eğer hâr dese
Yahşî balık tuttum ben kuru çaydan
Yerden göğe doğru yağar kar dese

Sanma zengin bir gün olur kudurur
Malı ile günah kirin yudurur
Hacıya hocaya beli dedirir
Söğütte kavakta biter nar dese

Yorulmaz Seyrânî hak yolda yelen
Hak rahmeti günah cürmünü silen
Hak yanında kendin günahsız bilen
Gam yemezdim bana günahkâr dese

-62-
Yüce Tanrım her bir derde bir ilâc
Yaratmış mı tabîb bilmesin diye
Bir sedef incisin etmemiş ihrâc
Nâ-ehil delici delmesin diye

Tatmışız tadını bûy-i fülfülün
Koklamış doymuşuz kokusun gülün
Güldüren güldürmüş gülistan gülün
Bülbül-i şeydâsın gülmesin diye

Yaratmanın diğer ismi âferin
Yaradılmışların hayırla şerin
Kirâmen kâtibîn kudret defterin
Yazmış müdebbirler silmesin diye

Çok Seyrânî benim sağ ve sollarım
Dost köyüne doğru gider yollarım
Yaradan buyurmuş deli kullarım
Benim huzûruma gelmesin diye

-63-
Erenler üstadlar ettiler himmet
Bize Yaradanın kuludur diye
Anınçün onlara eyleriz minnet
Bu yolda bizlerden uludur diye

Ferhâd gibi dağ bağrını delmedim
Mecnûn gibi Leylâ deyip yelmedim
Ben testime su doldurup gelmedim
Erenler çeşmesi doludur diye

Seyrânî seyrimden geri durmadım
İnişe yokuşa atım yormadın
Güzelin çirkinin telin kırmadım
İsmi hak dilinde doludur diye

-64-
Aşk-u sevdâ ile Mecnûn gezerken
Ben bir güzel sevdim Müslüman diye
Muhabbetin deryasında yüzerken
Şimdi bir su vermez al iç kan diye

Şimdi eller ile alıp satmakta
Gülüp oynamakta yatıp kalkmakta
Benim ciğerime ateş atmakta
Tutuş tutuş mahşere dek yan diye

Madenine göre altın gümüşler
Ağacına göre elvân yemişler
Mühür kimde ise ona demişler
Âlemde Seyrânî Süleymân diye

H
-65-
Takdîrine uygun fi'lim muvafık
Etmeye kâdirsin Hazret-i Allâh
Bileydim etmezdim nefsime yazık
Var mıdır emrinden taşra giden râh

Kestin mi çâreyi ben bîçâreden
Kimden şekvâ edem bahtı kâreden
Vâr ederken kalbim sen ey Vâreden
Murad etmedin mi etmek nazargâh

Mîzân-ı kudretin suçum tartar mı
Rahmetinle benim cürmüm artar mı
Açık kapıların hepsin örter mi
Bir avuç toprağın ettiği günâh

Seyrânî'yim kabul eyle hâcetim
Sen kabul etmezsen yok selâmetim
Benim çile çekmekliğe tâkatim
Var mı yok mu sensin hâlime âgâh

I

-66-

Aşkım bülbülüne şevkim bağında
Gül açar dikenli çalım kalmadı
Gül gibi bitmişken aşkın dağında
Bülbül konmak için dalım kalmadı

Çerâğım sönmeden pervânem ulaş
Ölmeden etrafım bir daha dolaş
Kuru kovan oldum kurdetten telâş
Düştü arım çecim balım kalmadı

Balmumun yandırıp bezire kadar
Aradım Beşir'den Nezir'e kadar
Yokladım kizirden vezire kadar
Bana zulmetmedik zâlim kalmadı

Âşık Seyrânî'yim dinle sözlerim
Yâkub'um elbette Yûsuf özlerim
Servetperestlerden korktu gözlerim
Anadan üryânım malım kalmadı

-67-

.....
.....
.....
.....

Bunca cefâ fazla fâni insana
Düşersin sen de bak dile lisâna
Gelenler göç etmiş hani tantana
Dünyaya hükmeden sâlim kalmadı

İlm-i hikmetinden mânâ aradım
Bir fâni gelmişim neye yaradım
Bize zulmetmekse eğer muradın
Dünya Süleymân'a mâlum kalmadı

Âşık Seyrânî'yi yaktı yandırdı
Gözler görür gönül isyan kaldırdı
Her gelen milletin cebin çaldırdı
Hazine tamtakır malım kalmadı

-68-
Ocağımda tütmez oldu tütünüm
Söndü ateşlerim közüm kalmadı
Ay misâli yarım oldu bütünüm
On dörde gelince sözüm kalmadı

Kış havası gibi bulanmadığım
Hayat çeşmesinden sulanmadığım
Muhabbet dağını dolanmadığım
İnişim yokuşum düzüm kalmadı

Gezerim kahrınla her zaman mahzûn
Bir saat lûtfunla eylesen memnûn
Varınca Tanrıya Leylâ'dan Mecnûn
Demiş Leylâ'sında gözüm kalmadı

Yâr aklımı aldı gönlüm almadı
İbrahim'i Mevlam nâra salmadı
Seyrânî aşkından gayrı yanmadı
Ebedî zındanda Yûsuf kalmadı

-69-
Bir sulu çeşmenin başına vardım
Testime bir damla suyu akmadı
Arzuhâlim yâre uzatıp verdim
Merhametle nazar edip bakmadı

Çeşme boğazına helkesin takan
Benden gayrısının kabına akan
Cümle tiryâkiye kav çakmak çakan
Bir çakım kavçuk da bana çakmadı

Kerbelâ hâlinden olmuşuz âgâh
Susuz şehid etti Yezîd-i gümrâh
Fırat ırmağında bir damla eyvâh
Merhamet tesbîhin delip takmadı

Seyrânî var her bir işin sebebi
Dolaşıktır ikbâlimin gelebi
Fakrın uykusuna yatmış Arabî
"Ya kıyâmet!" demiş yatıp kalkmadı

-70-
Sûretâ karına mahlûku insân
Kandil-i kibriyâ ilişti kaldı
Yazıldı besmele işâret nihân
Ol arş-ı â'lâya ilişti kaldı

Alan aldı erenlerden himmeti
Cahile âlemde etmem minneti
Ehlinden sorarlar seyr-i hikmeti
Muallak bâlâya ilişti kaldı

Seyrânî'yim henüz aşkım dolmadı
Mağrûr olan murâdını bulmadı
Melek tevekkeli şeytan olmadı
Azrâil "lâ lâ"ya ilişti kaldı

-71-
Hakk'a cânım kurbanlığı sezâdır
Muhabbetin yaylasında yayındı
Rûhu'l Kudüs sundu câm-ı mualla
Nefha-i dehânî vahdet sayıldı

Kâdir u kayyûm hayy u lem-yezel
Aşkın mahbûbumu yaratmış güzel
Âteş-i vahdete düşmezden ezel
Dert üstüne dertten yükün kayıldı

Elmas peymâneli billur şişeli
Yâr ile buluşup biz bilişeli
Sevdâ-yı aşkına düştüm düşeli
Gedâ gönlüm yoksul iken bayıldı

Rabbime Seyrâni âşıktır özüm
Haksız çıkmaz dilimden aslâ sözüm
Nevm-i cehâletten uyandı gözüm
Mest-i müdâmlıktan gönlüm ayıldı

-72-
Bir seher vaktinde çekip giderken
Ansızın yollarım düze dayandı
Gaflet uykusunda bir hoş yatarken
Eyvah geçti ömrüm yüze dayandı

Sevdiğim sen bâri bir selâm gönder
Felek altımıza vermedi minder
Ey çark murâdınca dön bizi dönder
Ömrüm bahar yaz kış güze dayandı

Seyrâni dar buldu yaş kemâlini
Bir daha görseydim mâh cemâlini
Hesâb ettim cümle dünya malını
Neticesi bir top beze dayandı

-73-
Gülüne dolanmış diken görse de
Aşkım dikeninin duymaz kulağı
Yılan dişlerinin zehrin sürse de
Çözülmez leyleğin dizinin bağı

Tıfl-ı kalbim mehd-i aşka belenmiş
Yüzlerim Kâbe-i vasla yönelmiş
Cevher-i aşk zât-ı Haktan bilenmiş
Âşığın kalbinin pas tutmaz bağı

Nazargâh-ı Haktır gönüller şehri
Hakk'a ayan halkın kafa ve cehri
Nâsa ziyan amma yılanın zehri
Nâsın tükrüğü de yılana ağı

Seyranî bir katre deryâdan kanar
Katre uça uça deryâya konar
Kandili ömrümün içinde yanar
Fitil bitti söndü ömrüm çerâğı

-74-
Develi'ye tâbi karye kasaba
Ağaları destan edem bayağı
Bazı âlimlerin katıp hesaba
Söylemezsem belki yerim dayağı

Develizâdeler devlet ma'lumu(xxx)
Ehline ma'lumdur sözün mefhûmu
Hiç çakal olur mu arslan mahdûmu
Nâmertlerin tuttu diye tuzağı

Anadan doğunca döşek kavgasın
Beşiğe yatmadan sürer davasın
Sanma birbirinin tutmazlar yasın
Girip ma'beynine yeme şaplağı

Dede Efendi'nin oğlundan gayrı
Yok âlimlerinde hazzeden hayrı
Sair âlimleri olur haşarı
Yemeseler eğer beylik kaymağı

Orta mahallenin edelim sözün
Eşrafları şerden çevirmez yüzün
Vali sofrasına dikmişler gözün
Atbağıya artırmazlar ufağı

Aşağı mahleyi atma yabana
Vermez ağaları hakkı çobana
Sivilceyi kardırırlar çıbana
Uzundur onların dişi tırnağı

Güney Mahallesi çok çorap örer
Ağaları ...in güneşe serer
Onların dostluğu harmana sürer
Dikerler kal'aya vira bayrağı

Kopçulu'nun soğuk suyu içilir
Ağaları ayrı yere seçilir
Valilere kaftan anda biçilir
Everek'tir şimdi ... ocağı

Dört mahalle biri Cami-i Kebir
Ağaları cümle eshab-ı kibir
Şaşkın bulurlarsa ederler cebir
Hele yok onların sağı solağı

Meteris Mahlesi Kebir'den işli
Ağaları sözde sohbette dişli
Maslahattan bilir çok ağzı keşli
Tuttururlar ettikleri yasağı

Bir âlimi olmuş riyâdan hacı
Biri ahalinin olmuş muhtacı
Helâlin tokudur haramın acı
Birinin yediği zakkum saçağı

Yeni Mahalle de savruldu yele
Onların ağası benzemez ele
Onlar da alkanı verdiler sele
Bellidir onların sağı solağı.

Reâyâ Everek dört mahalledir
Onlar ehl- i salip ile biledir
Geçene aşk olsun bu bir çiledir
Hristos da bilmez iş bu sokağı

Uğurlu mahlesi hepsi uğursuz
Kocabaşıları bilcümle nursuz
Kimi kancıktır kimisi hırsız
Eşkiyâyla onlar millet ortağı

Kilise Mahlesi fesâda müştak
Kocabaşıları iblise mülhak
Ahlaksızdır hepsi cehûddan alçak
Onlardan mûteber Malta kazığı

Bir mahallenin de adı Tekişe
Kocabaşıları mail ....şe
Yatağın içinde başlar çekişe
Bastıkça .....

Birisine derler Mahalle-i su
Kocabaşıları Gâyetle bedhû
Müslüman aybını eder cist u cû
Bunların sokağı çamur batağı

Aygösten Rumları biraz yolludur
Onlar itaatte eski çulludur
Bazıları ise allı pulludur
Kadınları işler bahçeyi bağı

Mahalle-yi evvel müslim Fenese
Keklik olup sanki girmiş pinese
Mazgaldan tüfeği atar kümese
Sırmadandır tüfeğinin kundağı

Müslüman Fenese gayet müzevvir
Ağaların koy da kalburda çevir
Onların işleri çok tevir tevir
Hep birbirlerine geçer sıcağı

Reâyâ Fenese çoktur sayılmaz
Kocabaşıları yüke kayılmaz
Ekserisi sarhoş gezer ayılmaz
Ellerinden düşmez şarap bardağı

Seyrânî birazı yanıp tutuşur
Her biri bir dilden dinler ötüşür
Birazı haz eder keyfi yetişir
Birazının yoktur dalı budağı

-75-
Yaratmış dünyayı cîfe şeklinde
Kudret-i hallâk-ı Hazret-i bârî
Halkı hâris etmiş şürb ü eklinde
Mahlûk birbirinin olmuş şikârı

Anlaşılmaz aşkın derdi heceden
Merd-i kâmil bilir bu neticeden
Güneş gâfil bilmez hâl-i geceden
Aya sor ahvâl-i leyl ü nehârı

Vird-i şemse gelmiş açılıp solmak
Kurs-ı mâha gelmiş boşalıp dolmak
Mârifet bağından bir gonca yolmak
Binde bir ârifin değildir kârı

Halimden dünyada bir felek bildi
Onun da defterin tez bâri sildi
Gurbete gidecek vakit değildi
Anın için yanar vücûdum nârı

Kimse yârin gurbet ele salmasın
Bencileyin gam bahrine dalmasın
Dilerim ki sebebine kalmasın
Perîşan eylesin Hazret-i Bârî

Kahpe felek bildiğinden yanılmaz
Dâvam âhirete kadar görülmez
Der Seyrânî deli gönül yenilmez
Yoksa yâr elinden bir belgizârı

-76-
Zulmünden vekîl-i âl-i Resûl'ün
Hicâbdan sikkenin kızılı çıktı
Şer'in ahkâmında zevil ukûlün
Reylerinden âlem usandı bıktı

Varsa söyle zulmün boyun bükmezin
Bul ehl-i irfânın çile çekmezin
Adâlet küpünün döküp pekmezin
Bu zulüm sirkesi küpünü sıktı

Seyrânî mazlumun malın yiyenin
Mertebem Tanrı'dan yüce diyenin
Dünyâda Tanrılık tacın giyenin
Hak deryâ çamurun ağzına tıktı

-77-
Dikenli çalıda açılan güller
Âşıklara kanat gerip kol açtı
Feryâda başladı şeydâ bülbüller
Gül vasfın etmekten diller dolaştı

Güllerin çeşmine şebnemler dolar
Teşne bülbülleri çeşminden sular
Bal tutan elbette parmağın yalar
Cismine hüsnünden gör ne bulaştı

Severken hâlimce ben de bir yârı
Taşa çalıp kırdı kâseyi ârı
Cânıma cefâdan yok gayrı kârı
Sevdâsı başıma uydu ulaştı

Ey Seyrânî çürük ile sağların
Yok içinde yaram çözüp bağların
Yaratılmış alçak yüce dağların
Hep üstünden kervan geçti yol aştı

İ
-78-
Dostun sitem sözü tene dokunmaz
İşler içeriye zehr-i mâr gibi
Defterde her dostun ismi okunmaz
Gökten yağar yere erir kar gibi

Kim gözü gözüne kaşı kaşına
Benzemezse tuzun katma aşına
Bir gün şu cihânı eder başına
Esir zındanından daha dar gibi

Ârifler Seyrânî ay gibi ayân
Âriften sayılar ârife uyan
Câhil sohbetinin encâmı ziyân
Âriflerin ziyân sözü kâr gibi

-79-
Kendine gel bre ey gâfil insan
Her güle el sunma sunalar gibi
Amelin fâsittir temelin çürük
Var yıkıl Şeddâdî binâlar gibi

İncitmen mazlûmu olmasan çılgın
Mevtinden alırlar ıskatın salgın
Ananın adıyla verilir talkın
Olmazsan veled-i zinâlar gibi

Zinâ kem söz ile sohbetle olur
Zinâ kem nazarla gözden de olur
Zinâ kem niyetle özden de olur
Ne desem yakışmaz kınalar gibi

Seyrânî sazını çalmış çağırmış
Kader bizi böyle yapmış yoğurmuş
Elbet bizi tek bir ana doğurmuş
Sizleri doğuran analar gibi

-80-
Lâ-yu'ad mana var amma lafzının
Harfi bir yiğirmi bir otuz gibi
Faydası yok güle o mahfazanın
Bulur rüzgarını tozar toz gibi

Oğulun anacın balları ayrı
Değil mi hâlince hâlları ayrı
İki çürük vardır dalları ayrı
Biri fındık gibi biri koz gibi

Haydutlar acabâ bilmem ne millet
Çektirir âleme fakr u mezellet
Âdeme bulaşır var iki illet
Bir tanesi humma bir uyuz gibi

Şem'a pervâneden evvel yakılmış
Başına duhâni sümbül takılmış
İki sıfat vardır başa çakılmış
Teşhir eder başı bir boynuz gibi

Sâdıkların hakka bağlı özleri
Yalancının kara olur yüzleri
Seyrânî'nin doğru olan sözleri
Helvanın içine giren tuz gibi

-81-
Elestü bezminde cem oldu ruhlar
"İllâ" diyen inzivâya çekildi
Ayırt oldu münafıklar ol günde
Çün "lâ" diyen yanlış yola çekildi

Yarın kıyamette bell'olur hile
Her ne diler isen Mevlâ'dan dile
Nerde kaldı kavim kardeş kabîle
Birer birer musâllaya çekildi

Seyrânî sabırla buldular bâbı
Derûnumda yanar aşk mâhitâbı
Âlim tefsir etti yüz dört kitâbı
Sor manasın Fâtiha'ya çekildi

-82-
Kudret lisânından Kur'an okundu
Arap lisânından mânâ verildi
Tarağına göre bezi dokundu
Musa'ya mucize asâ verildi

İsa göğe kaçtı zulm ü zemînden
Kim kurtardı onu âh u enînden
Kendi sıfatından kendi teninden
Ademe eğlence Havva verildi

Hak bahr-i kudrete daldığı zaman
Ki levh üzre kalem çaldığı zaman
Herkes istihkâkın aldığı zaman
Seyrânî'ye aşk-ı Mevlâ verildi

-83-
Hazırladım ey aşk gönül tarlasın
Gam biderin haydi şimdi yekindi
Âsuman gürlesin şimşek parlasın
Dağ gibi başımdan duman yekindi

Ey dil çektin fânî sürûrun yasın
Gönül aynasının Hak ile pasın
Acı nedâmetin şimdi libâsın
Biçip kâmetine göre dikindi

Âşığın kalbinin yarası emsiz
Kalsa elbet kalmaz gözleri nemsiz
Geçmez beş vaktimin hiç biri gamsız
Akşam yatsı sabah öğle ikindi

Yakın gel sevdiğim gitme uzağa
Tâvus kuşu gibi elvân tozağa
Mağrur olup düşme sen bu tuzağa
Bu dert senin kisb ü kârın çekindi

Seyrânî'yim kaldım yine yüreksiz
Mevlâm bir şey yaratmamış gereksiz
Yedi kat gökleri sanma direksiz
Âhım benim arşa direk dikildi

-84-
Kıblenin sağından sol cânibine
Otuz üç yıl oldu bir kuş gideli
Ednâ çıkıp a'lâ merâtibine
Olalı a'lâlar ednâ bedeli

Aç kaldı hep çuha bezi yapanlar
Kaşınmaktan yara oldu çıbanlar
Tokluya yüğürttü koçu çobanlar
Kurt ile müşterek koyun güdeli

Düştü çuhalardan çula güveler
Çuhalı çulluyu sanma seveler
Köpük saçmaz oldu pohur develer
Tek tırnaklar savran olup gideli

Aşkın kuyusuna dolabın kurma
Su bulurum diye fikrini yorma
Seyrânî lafzının mânâsın sorma
Aklına düşeni işler bu deli

-85-
Seher yeli sen Mevlâ'yı seversen
Sılada bir yârim var seher yeli
Bu kağıt içine üç beyit yazdım
Bul sen bir tenhada ver seher yeli

Ezel ikrar verdin n'oldu sözüne
Kul olayım şifâ bele nazına
Uyku arasında dokun yüzüne
Mübârek hatırın sor seher yeli

Bakmaz mısın şu feleğin işine
Yaktı ciğerimi aşk ateşine
Pervâneler gibi dolan başına
Mebârek cemâlin gör seher yeli

Girmedim odaya baktı Seyrânî
Mevlaya emânet verdi yârini
Benim sevdiğimin zülüflerini
Gerdânına sarıver seher yeli

-86-
Tekebbürlük etme aslını düşün
Bâr u hevâ türab sudan değil mi
Emredince eşyâya Hak lafz-ı "kün"
Eczâdan mürekkep beden değil mi

Kafesinden bir gün uçurur cânı
Açılıp kalınca boşlar bu cânı
Alt eyledi toprak Şâh-ı Merdân'ı
Dest ile devesin yeden değil mi

Cân kulağın keşfet dinle kelâmı
Mağrûrâne bana verme selâmı
Ahmed için halk eyledi âlemi
Âkıbet ukbâya giden değil mi

İkbâlim güneşi eylerse tal'at
Hakîkat hırkasın eylerim hil'at
Erenler elinden Seyrânî elbet
Yetişmiş cihanda fidan değil mi

Ecel şarabının acısı başka
N'ola gelmeseydim cihana keşke
Beğenip girmezdim konağa köşke
Varacağın kabir dar bilmedin mi

Bir gün o kabirden üryan kalkarlar
Günah levhasını sana takarlar
Tartılır günâhın cümle bakarlar
Meclis-i Kübrâda âr bilmedin mi

Mahşer yerlerine üryan varılır
Ettiğin günahlar bir bir sorulur
Cehennem üstüne sırat kurulur
Sana hamle eder nâr bilmedin mi

Der Seyrânî oldun başın kaygusu
Yılanın akrebin yoktur sayısı
Cehennemde vardır gayya kuyusu
Katrandan libâslar var bilmedin mi

-87-
Ey Allah'tan korkmaz hercâî dilber
Yeter saldın kıra bayıra beni
Bu çektiğim aşkı sevdâyı dilber
Bilirken yayarsın çayıra beni

Aşkı sevdâlığım ekmeğim aşım
İçtiğim su akan gözümden yaşım
Sen kayırma benim belâlı başım
Senin aşkın veren kayıra beni

Anka gibi ünsiyet-i Kâf eyle
Var kalbini her riyadan saf eyle
Aldatıp yüzüme gülme nâfile
Düşte görsen yorman hayıra beni

Ayıran yâr seni Seyrânî benden
Ecel tekmil olur girince sinden
Alakası olan îmân u dinden
Mümkün değil senden ayıra beni

-88-
Mirâcıyım ben de Mûsâ-yı aşkın
Yârab tecellîden Tûr eyle beni
Sönük yıldızıyım semâ-yı aşkın
Nûr-ı zâtınla pür-nûr eyle beni

Şu Çin seddini tâ toprak temelden
Eğer yıksalar mülk gitmez mi elden
Rızâna muğayir olan amelden
Refik et tevfîkın dûr eyle beni

Ka'r-ı san'atında meçhul çok sır var
Sensin cümlesine vâkıf-ı esrâr
Esrâr-ı hilkatten eyle haberdâr
Gör kalplere mürşit mûr eyle beni

Seyrânî kuluna halkı güldürme
Setreyle isyanın nâsa bildirme
Cihânı sen ism-i mevtle öldürme
Âzâde-i nefh-i sûr eyle beni

-89-
İndirdi atımdan etti piyâde
Yürüttü âkıbet bir güzel beni
Bu âlemde aşkım hadden ziyade
Sürüttü âkıbet bir güzel beni

Söndürdü içimde yanmış ocağım
Gün be gün artmakta sînemde dağım
Ateş-i aşkıyla yürekte yağım
Eritti âkıbet bir güzel beni

Sa'ye meşgul olur benim nişânım
Bî-huzur eyledi bedende cânım
Kemikte iliğim damarda kanım
Kuruttu âkıbet bir güzel beni

Seyrânî maslahat bitmez nafile
Yandım mim ayın şın vav u kaf ile
Tükendi gurbette ömrüm nafile
Çürüttü âkıbet bir güzel beni

-90-
Karışmadan evvel pîrler göçüne
Turna kılavuzu sanaman beni
Bâde olsam girsem kadeh içine
Destur deyip dosta sunaman beni

Bahr-i hakîkattan yıkanmış tenim
Riyâ pası tutmaz hulk-ı ahsenim
Cevheri hâlistir asıl mâdenim
Demir âlât ile yontaman beni

Seyrânî'nin çıkan sözler dilinden
Haddeden çok geçmiş sazın telinden
Nefs-i emmârenin hâin elinden
Dostlar âciz kaldım kınaman beni

-91-
Acep güzel sana neyledim bilmem
Sensin bu dertlere saldıran beni
Bağrım yaslı kaldı ağlarım gülmem
Yok elimden tutup kaldıran beni

Yâr zülfünden bana gelen kokunun
Sebep ne ki hatırıma dokunun
Bu âlemde yine mihnet okunun
Sensin nişânına aldıran beni

Ben aşığa sultanlığın hanlığın
Ne dostluğun belli ne düşmanlığın
Değil midir senin kalpazanlığın
Böyle mihenklere çaldıran beni

Mîmar olan elin çekmez yapıdan
Bîçâre Seyrânî geçmez kapıdan
Aşkın gemisine edip kapudan
Sensin deryâlara saldıran beni

-92-
Bu aşk-u sevdâyı ben çeke çeke
Dönderdim tez solan güle ben beni
Rûz-ü şeb gözümden yaş döke döke
Verdim turna gibi sele ben beni

Kalmamış nasîhat verir bir âdem
Meyhur muyum elde yok dolu bâdem
Sınarım kendimi yoktur irâdem
Ne yaman düşürdüm dile ben beni

Seyrânî çeşmine alkan dolanlar
Çekip bu sevdayı benzi solanlar
Konamasın bizi kâmil olanlar
Nasıl anlatayım ele ben beni

-93-
Padişâh-ı aşka olalı nedim
Çilehâne oldu mesken-i kâdim
"Enelhak" demedim "entelhak" dedim
Melâmet dalında astırdın beni

Eyledim dervişlik bir hüdâ dedim
Başladım eliften sonra "ba" dedim
Münkirler "lâ" dedi ben "illâ" dedim
Şerîat babında susturdun beni

Aşkla güreşmenin vaktin geçirdin
Ben bâde istedim sen zehr içirdin
Bazen kartal gibi sarpta uçurdun
Bir vakit serçeye pusturdun beni

Koydun Seyrânî'yi Mecnûn yerine
Aklın ermez ettin hayır şerrine
Cellat oldun kılıç urdun serine
Baht-ı siyâhıma küstürdün beni

-94-
İsa gibi çıkıp göğe ağmadım
Mansûr gibi kabûl etmez dâr beni
Rahmet gibi gökten yere yağmadım
Yaradanım yoktan etmiş var beni

Dikenli çalılar güller sokunmuş
Bülbüller dilinden mehdi okunmuş
Aşk u sevda yeli bana dokunmuş
Etmiş zülfün gibi târumar beni

Aşk u sevda koyun değil güdeyim
Turna değil katarlayıp yedeyim
Senden gayrı bilmem nere gideyim
Eden sensin derde giriftâr beni

Bostan-ı vaslından senin ey melek
Yemedi Seyrânî bir dilim kelek
Azrâil çekmeğe bırakmaz şelek
Öldürür çektiğim renc-i âr beni

-95-
Şehr-i hakîkata doğru gidenin
Ayağı altına yol gönder beni
Fazilet elinde şâhlık edenin
Rabbim kapısına kul gönder beni

Cehennem yoluna sapsam da şâyet
Cennete rehberim ol gönder beni
Bozmak mümkün ise aklın bikrini
Boz da bâkir iken dul gönder beni

Ey Seyrânî fermanıdır "kün fe kân"
Mantûku vâhiddir kudret-i lisan
Hakkın mekânından özge bir mekân
Bulmak mümkün ise bul gönder beni

-96-
İptidâ vücûdum yapan üstâda
Bes eylerim daim besten içeri
Sununca o pîrîm bir kâse bade
Aşk-ı mevlâ girdi re'sten içeri

Hep böyle devr eder felekler burçlar
Kendi kendim bildim affoldu suçlar
Aşkın kitabından yediler üçler
Ders verdiler bana dersten içeri

Seyrânî'yim ben de Hakka dayandım
Gaflet uykusundan şükür uyandım
Gönül iklimini gezdim dolandım
Tunus Trabulus Fas'tan içeri

-97-
İnsanoğlu sana nasîhatım var
Dünyada akıldır âr eğlencesi
Şerîki yok nazîri yok Allah'ın
Pâk niyetlilerin bir eğlencesi

Ey Rabbim emrine olayım kurban
Yarattın kevkebi ziynetli şâban
Gökyüzünde döner mâh ile tâban
Âhir peygamberin nûr eğlencesi

Der Seyrânî alâmetler çıkacak
Arzı şiddetli bir ateş yakacak
Muntazırlar Hak emrine bakacak
İsrâfil elinde sur eğlencesi

-98-
Dû cihan serveri Fahr-i Kâinât
Takdir-i Cebbâr'ın uğruna gitti
Haydar-ı Kerrâr-ı Şâh-ı mümkinat
Zâlim hükümdarın uğruna gitti

Zuhur-ı Âdemle rical-i nisâ
Âleme yâr olmuş subh ile mesâ
Terk-i zemin edip semaya Îsâ
Ahmed-i Muhtar'ın uğruna gitti

Kandil-i aşk arş u kürse takıldı
Zincir kubbelere muhkem çakıldı
Pervâneler mecâz nâre yakıldı
Hakikat envârın uğruna gitti

Seçemez lafzının mânâsın ağyar
Altında gömülmüş hikmet-i esrar
Derlerse desinler efendim ne var
Seyrânî bir yârin uğruna gitti

-99-
Zerremiz eyledi şemse azimet
Katre-i aşkımız deryâya gitti
Gördü mümkün değil kesrette vahdet
Anın'çün kûşe-i tenhaya gitti

Melekler hıfz etti sağ u solundan
Zencir-i aşk çözülmedi kolundan
Mevlâ'ya erişti Leylâ yolundan
El sandı Mecnûn'u sahraya gitti

Seyrânî nükte-i şi'rimiz fesih
Gerçi şiir amma bürhan-ı sahih
Feryâd ü nâlemiz Mânend-i Mesih
Yer ehlinden göğe şekvaya gitti

-100-
Arayıp bulmalı bir ince belli
Sözüm nasihattir tutana belli
Bir insan dünyada olsa ik'evli
Dağıtır uykuyu cefâsına bak

Eğer birin sevse cefâsı çoktur
İkisini sevse .ok üstü .oktur
Moskof kavgasından kavgası çoktur
Şaşırma nöbeti sırasına bak

Boyu yüce olsa derler ki yüce
Boyu kısa olsa derler ki cüce
Sararsan kısayı üç gün üç gece
Pamuk yorgan döşek safsına bak

-101-
Yarasa kuşuna benzer fukara
Kanadı bitse de bitmez tüy tozak
Kim sürüp hümânın izin çıkara
Gönül birbirine olmuş bir tuzak

Oku var sûre-i "nûn velkalem"den
Hazreti Eyyûb'a derdi elemden
Gidip sual eyle Fahr-i Âlem'den
Nedir "el-firâru mimmâ lâ-yutak"

Seyrânî kıssanın nihâyetine
O Şah-ı Kerbelâ hikayetine
Şahın mertebe-i şehadetine
Muhabbet gerektir alel ittifak

-102-
Sene bin iki yüz altmış sekizde
Alâmet dumanı çöktü çökecek
Dikilecek kudret kalmadı dizde
Ecel belimizi büktü bükecek

Bitmez oldu hurmaların iyisi
Hurma tadı verir erik kayısı
Sadrıâzam etsen eğer seyisi
Ölmüş eşek arar nalın sökecek

İnsan yılan zehrin malına döktü
Köpekler zehrini yılana döktü
Arı çiçek zehrin balına döktü
Bal da bu insana döktü dökecek

Hiç çoban koyunu güder mi dağda
Olmasaydı gözü süt yoğurt yağda
Meyvesi bitmedik ağacı bağda
Sökerler Seyrânî daldan kökecek

-103-
Açmayınca gözün arıya özün
Teslim Rıza sözün edemez çiçek
Örümcek çulhanın dokunmuş bezin
Biçmek elimizden gelmez ki biçek

Arz boşlukta güneş için dolanır
Güneşe bakılmaz gözler sulanır
Karışırsa pekmez süte bulanır
Seçmek elimizden gelmez ki seçek

Göğsün nişan almış gönül tîrine
Deli gönül nişan diker pîrine
Seyrânî seyretsin hangi birine
Her üstâd oynatır bir türlü köçek

-104-
Şu fânî dünyaya geldim geleli
Kırıldı kanadım gülmedim felek
İyiler alemden göçtü göçeli
Adalete vicdân girmedi felek

Hak bilip de din aşkına duranlar
Semâda sineği görmeli felek
İmam olup camiye girenler
Geçmiş namazını kılmalı felek

Hakim olup hükmü ile duranlar
Milletin hakkını bilmeli felek
Masuma acize zulüm verenler
Adalet hakkından gelmeli felek

Aşık Seyrânî'yi koyma gümânda
Acıyı elemi silmeli felek
Ecel pençesini takar bir anda
Kul olup güzelce ölmeli felek

-105-
Kırk birinde her hevesim yetirdim
Kırk beşinde bağdaş kurup oturdum
Ellisinde göçüm çekip götürdüm
Vâdesi yetmişe döndürdün felek

Elli beşte senetlerim yazdırdın
Altmışımda her düzenim bozdurdun
Altmış beşte kemiklerim ezdirdin
Beni sıbyânlara döndürdün felek

Âşık Seyrânî'yi yakıp yandırıp
Hakk'ın rahmetinden verip kandırıp
En sonunda Azrâili gönderip
Beni doğmamışa döndürdün felek

-106-
Gönül sarayını eyle müzeyyen
Belki mihmanlığa hân gelse gerek
Vahdetten kesrete olmuş muayyen
Kesretten vahdete şân gelse gerek

Kuluna yardımcı yaradan kefil
Yarattığın etmez bir vakit sefil,
Sur düdüğün üfleyince İsrâfil
Çürümüş tenlere cân gelse gerek

Merdâne görünmüş Süleymân'a mûr
Bedîhi vallâhi âlemü'l-umûr
Huzûra hâzır var hâzıra huzûr
Yatıp bu Seyrânî yan gelse gerek

-107-
Cennetten dünyaya Âdem gelince
Aramış Havvâ'yı yârân diyerek
Arafat dağında bulup bilince
Sevmiş canım sana kurban diyerek

Sermâyesi olan gider kârına
Bugünün işini koyma yârına
Mısır'da Züleyhâ aşkın nârına
Yanmıştır Yusuf-ı Ken'ân diyerek

Gülün vücûdundan kül etmiş hârı
Dilinde bülbülün artmıştır zârı
Nemrud İbrahîmi yaktığı nârı
Yakmadı bülbüle gülşân diyerek

Ne mâden ne kimyâ ne zer Seyrânî
Aşkın deryâsında yüzer Seyrânî
Bir saz bir söz ile gezer Seyrânî
"El insân abîdu'l-ihsân" diyerek

-108-
Eyvâh fukarânın beli büküldü
Medet ticaretin gücüne kaldık
İyiler âlemden göçtü çekildi
Bizler zamânenin piçine kaldık

Rüşvet ile yazar hakim hücceti
Hüccet ile alır kadı rüşveti
Kimse bilmez oldu sözü sohbeti
Bozuldu sikkenin tuncuna kaldık

Zaman gelip insanoğlu azacak
İngiliz okuyup Frenk yazacak
Evlat babasına mezar kazacak
İnanın insanın acına kaldık

Sene bin iki yüz altmış beş tamam
Okunur ezanlar boş bekler imam
Seyrânî bu nutkun sonu vesselâm
İnanın dünyanın ucuna kaldık

Seyrânî bu işin sonu n'olacak
Haklılar haksızdan hakkın alacak
Herkes ettiğini er geç bulacak
Darılman zâlimin hıncına kaldık

-109-
Ey dilber aşkına düştüm düşeli
Başta aklım elde irâdetim yok
Gece gündüz oldum ben endişeli
Derd ü gamdan gayrı ticâretim yok

Rabbim seni seven gayra tapamaz
Hidâyet ettiğin yoldan sapamaz
Senin yıktığını kimse yapamaz
Mahlûktan ümmid-i imâretim yok

İmtihan çün nâre Halil yârını
Attın göstermeye bu esrârını
Âteş-i Nemrûd'a fakrın nârını
Müreccah görmeye liyâkatım yok

Nefsin hevasında yelmiş olurum
Zikrini dilimden silmiş olurum
Hakk'ı benden gâfil bilmiş olurum
Diye arzuhâle cesâretim yok

Mahlûkun dilinde var Hak selâsı
Seyrânî çektiğin nefsin belâsı
.....
El nefsinden benim şikayetim yok

L
-110-
Zelha gibi aşk ateşi içinde
Yûsuf gibi düşün yorduğum güzel
Muhabbet menzili iki üçünde
Huzûrunda divan durduğum güzel

Sevdâ bizim beynimizde var oldu
Kırmızı gül etrafını hâr aldı
Gönül bu sevdâna giriftâr oldu
Yoluna bin tuzak kurduğum güzel

Seyrânî der sadık dosta yâr olsam
Dost gibi düşmana soğuk kar olsam
Kasâvetin bilmem haberdâr olsam
Perîşân hatırın sorduğum güzel

-111-

Yolunu bekledim böyle kaç zaman
Aç göğsünü düğmelerin der güzel
İnandım hakikat kalmadı gümân
Uğrun uğrun bana meylin var güzel

Suhûnet değil mi sonu vuslatın
Tanırsın bilirsin kadr ü kıymetin
Lezzetin mi bilmem acep vuslatın
Niçin yaklaşmaya eylen âr güzel

Uzak giden memûl belki vatandan
Çoğaldı noksanım damarda kandan
Eğer Seyrânî'yi seversen candan
Yarasına durma merhem sar güzel

-112-
Bu aşkı farz vacip sünnet ise de
Çekilecek sefil başta hâl değil
Boyu fidan gibi servi ise de
Merâmımca meyve verir dal değil

Hayâl aldatamaz ehl-i irfânı
Hakîkat artırır şöhreti şânı
Ehl-i hakîkatin olmaz nişânı
Kerâmet sahibi hırka şal değil

Düşman görülmezse bir ok atılmaz
İktizâ etmezse kalkan tutulmaz
Cân cevheri akçe ile satılmaz
Bil kadrini ele geçer mal değil

Döner mi ay güneş kendi kendine
Ârif muhtaç değil vâiz pendine
Tutuldu Seyrânî aşk kemendine
Kurtulacak tuzak değil al değil

-113-
Beş vaktini kıl da gözet Sübhânı
Cehennem nârından kurtar bu cânı
Yanaşma şeytana aldatır seni
Şeytanın konduğu daldan ırak ol

Beş vaktini kılan Hakkın hasıdır
Vebâli bilmeyen kişi âsîdir
Gönüllerin yeri gül bahçesidir
Bülbülün konduğu gülden ırak ol

Seyrânî de der ki Hâk benim arkam
Hak benim arkam da ben kimden korkam
Fazîlet ehli ol isteme görkem
Mevlâdan korkmayan kuldan ırak ol

-114-
Ben tecessüs ettim rûh-ı meskûnu
Bulmadım merâmı maksada vusul
Leylâ irşad etmiş Hakka Mecnûn'u
Bana da gösterir aşkım doğru yol

Kokusu tükenir gonca solunca
Hiç bir kemâl yoktur zevâl olunca
Mecnûn'un kalbine sevgi dolunca
Bütün Leylâ ile doldu sağ ve sol

Her çeşmeden âb-ı hayat içilmez
Ekmeyince hiç bir mahsul biçilmez
İnd-i Hakta a'lâ ednâ seçilmez
Mevlâsından gâfil bulunmaz bir kul

Seyrânî'yim kime gitsem çâreye
Bir keyfince merhem sarmaz yâreye
Cami-i kalbimde Ak Minare'ye
İsâ gibi aşkım etmese nüzûl

-115-
Seyrederler sarayından köşkünden
Kokularlar amberinden miskinden
İçindeki güzellerin aşkından
Yanıp tutuşursun nâra İstanbul

Dünyanın yokuşu düzü sendedir
Bütün güzellerin özü sendedir
Yedi düvelin de gözü sendedir
Âlem sana gelir kâra İstanbul

İstanbul dediğin dağdır meşedir
İçinde oturan beydir paşadır
Doksan bin mahalle yüz bin köşedir
Çarşısı pazarı şâre İstanbul

Yedi yıl eğlendi kaldı Seyrânî
Bütün tahsil etti ilm ü irfânı
Sendeyken her türlü mürüvvet kânı
Bulmadın derdime çâre İstanbul

-116-
Alâkayı zât-ı Haktan kesmeli
Tecelli bâdesin içmeyen gönül
Sen de şaştın hangi yönden esmeli
İyiyi kötüyü seçmeyen gönül

Ne mümkün def etmek Hakkın kudretin
Hak def'e kâdirdir gönül kederin
Zât-ı haktan alıp kudret biderin
Bulunur mu ekip biçmeyen gönül

Halîlullah Nemrud nârından geçer
Mansur enelhakkın dârından geçer
Rızâsın terk edip yârından geçer
Kendi rızâsından geçmeyen gönül

Seyrânî ezelden kaderin böyle
Hak nasıl bilirse eylesin öyle
Bence yoktur sence var ise söyle
Konduğu yayladan göçmeyen gönül

M
-117-
Gel gönül Mevlâ'ya edelim niyâz
Hak murad verici parasız gönül
Sahibinin ismin çıkarmaz beyaz
Hâtem yüzük olsa karasız gönül

Âşığın kalbinde görüp yarayı
Beytullah yas tutmuş giymiş karayı
Derde Haktan isteyelim çâreyi
Dert olmaz elbette çâresiz gönül

Âşığın ağlatan elbet güldürür
Muhabbet bâdesin döken doldurur
Derler kulağına girse öldürür
Arslan yurdun ister fâresiz gönül

Kalb-i âşık Hakk'ın kenz-i irfânı
İyd-i visâlinin cânım kurbânı
Der ki varmak âdet değil Seyrânî
Tabib huzuruna yarasız gönül

-118-
Tıfl-ı muhabbetin olsam dâyesi
O yâr kucağıma yatar mı bilmem
Sütü kaymak eder lebin mâyesi
Mâyesiz hiç yoğurt tutar mı bilmem

Bakıp halkın gedâ ile bayına
Düştüm erenlerin hâk-i pâyine
Merkezleyip beni vuslat yayına
Himmet nişânına atar mı bilmem

Seyrânî gülünden bülbül kaçması
Yok ammâ var kendin döküp saçması
Gül ağzın bülbülden uğrun açması
Diken gibi göze batar mı bilmem

-119-
Âlemde bir devir dönüyor ammâ
Devr-i İngiliz mi Frenk mi bilmem
Halli âsan değil müşkül muammâ
Zulm-i zâlim göğe direk mi bilmem

Üzerinden güneş doğup aşıyor
Eriyip kar gibi bahtım üşüyor
Gönül tandırında bir aş pişiyor
Yanan ciğer midir yürek mi bilmem

Aşkımın sönmüyor eyvâh gözleri
Ne gecesi belli ne gündüzleri
Dinleyene Seyrânî'nin sözleri
Gerek değil midir gerek mi bilmem

-120-
Muhannet küpünün olsam şarâbı
Yâr beni doldurup içer mi bilmem
Ma'mur olmak için gönül harâbı
Bir mîmâr eline geçer mi bilmem

Âşığın olmaz mı çile çekmezi
Çilenin olmaz mı boyun bükmezi
Helâl süte katan haram pekmezi
Seçmek murâd etse seçer mi bilmem

Bülbüle gül yarar deveye diken
Çiledir âşığın boynunu büken
Tarlasına haram tohumu eken
Helâl mahsulünü biçer mi bilmem

Kimi mevtâsına kefen biçmiyor
Kimi helâl rızık yiyip içmiyor
Kelb iken kelb yavrusundan geçmiyor
Hak Seyrânî'sinden geçer mi bilmem

-121-
Kavm-i İsrail'e helvâ'yı kudret
İnmiş ne selvâ'yım ve ne de men'im
Beni mecnun eden Leyla-yı hasret
Cünun-u aşk ile ne ehl-i fenim

Kelîmullah gibi Tûr-u Sinâ'ya
Çıkan meclûb olur dâr-ı fenâya
Îsâ gibi çıkam çâr-ı mînâya
Rif'atime engel olmasın eğnim

Geçerim dâvamdan Hak divanında
Tenle yâr ettiğim kulun cânında
Yârin zamparası kendi yanında
Bir benî Âdemdir ben sanki cinim

Seyrânî aşk ile gördük biliştik
Hasret ateşinde kaldık iliştik
Ateş azabını yârla bölüştük
Sehmine ahrette düştü cehennem

-122-
Vicdânıma uygun bir âl-i fıtrat
Fahr-i Âlem gibi mîr bulamadım
Dîn-i Muhammed'e gayret ve nusrat
Etmiş Ali gibi şîr bulamadım

Rahmetin bâdesi içene konmuş
Katresinden bahr-i masiyet yunmuş
Şefâat kâsesin Ahmed'e sunmuş
Derya-yı rahmette kir bulamadım

Her cân giymez bu tarağın bezini
Giyse dahi açıkta kor dizini
Sürüp gittim erenlerin izini
Cümleden geç buldum er bulamadım

Her sözün mânâsın erbâbın tanır
Kişi isyanından kendi utanır
Kimisi severken kimi usanır
Başa denk bir tane yâr bulamadım

Seyrânî fikrimle gezdim her suyu
Herkesin cânının altında huyu
Biz kimin demine çekelim "Hû"yu
Vera-yı perdede pîr bulamadım

-123-
İkidir kulağım hiç biri duymaz
Erenler izini izler ağlarım
Yüküm ağır yolum menzile uzak
Deve gibi ben de dizler ağlarım

Bir münâsip tâcım yoktur giyecek
Bir helâl ekmeğim yoktur yiyecek
Bir tabib bulmadım derdim diyecek
Derdi derûnumda gizler ağlarım

Ulu bezirganlar metâın satar
Üzümünü yiyip çöpünü atar
Buyrulmadık sözü puşt oğlan tutar
Efendimden izin gözler ağlarım

Doğması farz amma ölmesi sünnet
Seyrânî ecele eylemez minnet
Kimi hûrî ister kimisi cennet
Ben hakkın rızasın gözler ağlarım

-124-
Hicrânlar mı çöktü içime benim
Göz yaşımı kimse silmez ağlarım
Mezârım olsaydı keşke vatanım
Sılamdan hiç haber gelmez ağlarım

Aşkın mızrağını engine saldım
Diyâr-ı gurbette ben garip kaldım
Unuttum kendimi deryâya daldım
Kimseler halimden bilmez ağlarım

Seyrânî'nin yâre dönmez yolları
Başına zındandır Halep çölleri
Sert esiyor bana seher yelleri
Tâlihim yüzüme gülmez ağlarım

-125-
Nice defterlerden ismim sildirdin
Gelmedi hiç senden ses kara bahtım
Bahtım gemisinde yelken yok bildin
Durma lodos gibi es kara bahtım

Ahd ettim bir gonca yolmamasına
Bulmadım bir çâre solmamasına
Bu derdinden iflâh olmamasına
Katiyyen ümidin kes kara bahtım

Âlem yıkıcıdır yoktur yapıcı
Kimi cellat olmuş kimi kapıcı
Ezel giymez iken mesti pabucu
Verdirdin çarığa mes(h) kara bahtım

Ağır meclislerde sıkılmaz iken
Mengeneye versen bükülmez iken
Seyrânî arslana yıkılmaz iken
Dedirdin tilkiye pes kara bahtım

-126-
Mevtimden sakınıp eyle merhamet
İnceltip canımı üzme sevdiğim
Cânımı tenimde gel eyle rahat
Zülfünü gerdâna düzme sevdiğim

Mestâne mahbûbum çeşmini süzer
Kim görse şüphe yok yüreğin üzer
Dalga-i düşmandan eyleyip hazer
Bahr-i muhabbette yüzme sevdiğim

Süzüp gözlerini kaşların çatar
Perîşân kâkülün ruhsâra atar
Ok gibi kirpiği cânıma batar
Gözlerini gayet süzme sevdiğim

Bağ-ı muhabbette meyve bulmağa
Seyrânî cam gibi bâde dolmağa
Nakışlı kilime nakkaş olmağa
Aşkın ipliğini çözme sevdiğim

-127-
Seyrânî:

Kayseri ilinden geldim buraya
Hasretlik duygusu başlar sılaya
Teker teker çalın geçin sıraya
Mert oğlu mert ile güreşe geldim

Nâmî:
Kayseri ilinin yolları uzun
Tıfıla benzersin acırım kuzum
Ulu Mevlâ bana verirse izin
Senin ile oğul güreşe geldim
Seyrânî:

Yaşlısın pederim kâmil değilsin
Baktım bu dîvâna âmil değilsin
Bu sazın sözünü şâmil değilsin
Mert oğlu mert ile güreşe geldim

Nâmî:
Cezâsını çeker zöhmün azgını
Yaradan Hak verir kulun rızkını
Senin de keserim çabuk hızını
Senin ile oğul güreşe geldim

Seyrânî:
Âşık Seyrânî'yim Hak'tan korkarım
Aşkın şâhiniyim pençe takarım
Gözüne kestirme seni yıkarım
Mert oğlu mert ile güreşe geldim

Nâmî:
Âşık Nâmi'yim ben nâmdârdır ismim
Çetine benziyor gönlünce hasmım
Fidansın kıyamam söylensin ismin
Senin ile oğul güreşe geldim

-128-
Asıl sermayemiz bir avuç toprak
Âşinâsın sen bu sırra sevdiğim
Pervâne şem'inin nârına müştak
Bile bile yanar nâre sevdiğim

Bir fazilet veren ehl-i dillere
Kelâm verip tâlim eden dillere
Tanrım emretmese idi güllere
Musahhar olur mu hâre sevdiğim

Kal'a yapılır mı burçsuz bedensiz,
Halk olunmamış hiç bir mahlûk tensiz
Dertli Seyrânî'nin derdine sensiz
Hak bilir bulunmaz çâre sevdiğim

-129-
Teleksiz kanatla şahin uçamaz
Kanat ister elbet telek sevdiğim
Leylek şikârının kanın saçamaz
Kaynak ister pençe bilek sevdiğim

Aşk atlası dokunsaydı ipekten
Giymeyen kalmazdı deli tepekten
Değirmen öğütür unu kepekten
Temizleyen ince elek sevdiğim

Kulun her hâcetin Tanrı bitirir
Noksanını koymaz hepsin yetirir
Baş üstünde gönül dostun götürür
Koça boynuz değil şelek sevdiğim

Âşıkların cânı mâşukun teni
Cevher-i cân Hakkın güzel madeni
Âşık Seyrânî'den sorsunlar seni
Soyu insan huyu melek sevdiğim

-130-
Âfitâb cemâlin görelden beri
Arttı derûnumda hicran sevdiğim
Lâyık mı gezeyim böyle serseri
Yok mudur lûtf ile ihsân sevdiğim

Bîçâre gönlümün nevâsı yoktur
Açılmış bir gül-i rânâsı yoktur
Derd-i derûnumun devâsı yoktur
Sen eyle derdime dermân sevdiğim

Kadrini bilesin bağrı yanığın
Uyma hiç sözüne her münâfığın
Gönlünün tahtına her bir âşığın
Sensin hükm eyleyen sultân sevdiğim

İnsaf et hâlime yandım derdine
Aşkım gâlip zemherinin berdine
Merhem eyle Seyrânî'nin derdine
Envâ-ı ilaçla Lokman sevdiğim

-131-
Şah olan gedâya eylemez cebri
Ama şahtan şikayetim çok benim
Beytullah gönlümün içine girdi
Bundan sonra kuldan davam yok benim

Kalb-i gedâ Yaradana gereksiz
Olsa idi yaratmazdı direksiz
Bir ciğer bul kebâb eyle yüreksiz
Dalak kebâbından karnım tok benim

Gönül Beytullah'tır misal-i semâ
Direksiz halk olmuş bir ibret nümâ
Ecelim gelende misal-i hümâ
Olur ismim var da cismim yok benim

Gümüşten altından ayarı engin
Olsa dokundurma aşkın mihengin
Seyrânî başına gazi çelengin
Candan alâkayı kes de sok benim

-132-
Merhemlerin telef etme tabîbim
Yârelerim kabul etmez em benim
Tecellinden böyle imiş nasîbim
İşim gücüm oldu derd ü gâm benim

Can havfinden geçit yere varılmaz
Selâmet geçmeye köprü kurulmaz
Kızılırmak gibi asla durulmaz
Hasret ile akan gözden nem benim

Seyrânî geçmiş gün geçmez destime
Rabbim kavuştura çeşm-i mestime
Gâm keder gurbette bindi üstüme
At gibi ağzıma taktı gem benim

-133-
Aşkın eleğini aldım elime
Çalkamadan unu eler eleğim
Dil ağlar avunmaz pîr-i velîme
Beşiğine niyaz edip belerim

Beşik bulunmazsa pîrin evinde
Salıncak çok Şâh-ı Merdân Ali'mde
Demir âsâ aşındırıp elinde
Ayağımda demir çarık delerim

Terk eyledi gönül kuşu yuvasın
Bulamadım ben bir yayla havasın
Buluncaya kadar derdim devasın
Elbette ağlarım sanma gülerim

Ey Seyrânî sağmal ile yozumu
Sınamışım taşlı değil düzümü
Arzularım ben bulamam kuzumu
Dertli dertli koyun gibi melerim

-134-
İdris terziliği icad etmezden
Endâzeden geçti boyumuz bizim
Anka yaratılıp Kâf'a gitmezden
Bin Kâf'ı bekliyor toyumuz bizim

Çıldırtır zâhidi bizim sırrımız
Zâhid kırk yıl yusa çıkmaz kirimiz
Dünyâmızda bizi pâklar pîrimiz
Murdâr ölmek değil huyumuz bizim

Bir Seyrânî vardır başı feslimiz
Bütün çarıklıyız yoktur mestlimiz
Münkîre karışmaz bizim neslimiz
Evlâd-ı Rasûldür soyumuz bizim

-135-
Dinim din-i İslam temiz îmânım
İkrârı dilimde sözümde buldum
Allah bir Rasûl hak yoktur gümânım
Îmanın nurunu özümde buldum

Rabbim ma'mûr eyle gönül harâbım
Akıbet bulacak tenim turâbım
Ezelden içmiştim aşkın şarâbın
Sanma ki çubuklu üzümde buldum

Gönlümü bir yârdan ayıramadım
Hakkın fermânını buyuramadım
Sağır kulak imiş duyuramadım
İnişim yokuşum düzümde buldum

Söyleyin rakîbe yoldan azmasın
Kendi düşer bana kuyu kazmasın
Kirâmen Kâtibîn günah yazmasın
Ben yüzüm karasın yüzümde buldum

-136-
Tâkatım kalmadı aşkın yayının
Çekip kirişinden kuramıyorum
Her gece düşümde bir hercâinin
Âteş-i aşkından duramıyorum

Aşk u sevda hayal midir zan mıdır
Mekânları can mı bilmem ten midir
Cezbe dilden midir dilberden midir
Dil bilmez dilberden soramıyorum

Seyf-i aşkım çarh-ı canda bileşir
Her binalar temelinde döleşir
Çoktan beri bu aşk ile güreşir
Gönül pehlivânın yoramıyorum

Lâle bağrın aşk oduna dağlamış
Bülbül güle âşık olup ağlamış
Seyrânî'yi bir kıl ile bağlamış
Muhabbet bendidir kıramıyorum

-137-
Uğradım Bozok'a al yeşil olmuş
Alaçamlı karlı bellerin gördüm
O yer cennet misâl ne hoş süslenmiş
Kokar burcu burcu güllerin gördüm

Ezel Göndelen'de işlerdi kayık
Meleşir mor koyun böğrüşür geyik
Yaylalar içinde Çatal, Bozhüyük
Alaçamlı karlı yerlerin gördüm

Gurul gurul öter dağların kuşu
Bir şeye benzemez Mevlâ'nın işi
Kanak Çukuru'nda gör konak taşı
Misâfir almayan köylerin gördüm

Kara Ziyâret'in mumları yanar
Nalbantın başında turnalar döner
Üçoluk Suyu'ndan içenler kanar
Nice güzel konmuş yerlerin gördüm

Armutalanı'nda çıkınca düze
Meleşir boz koyun karışır yaza
Orada rast geldik geline kıza
Güzellerin zülfün telini gördüm

Sarıklı'yı sorsan sıralı taştan
Kefenli Burun hiç görünmez göçten
Sakla dağlar sakla borandan kıştan
Kışı eksik olmaz yaylayı gördüm

Yahyasar dağından indik konağı
Parlıyordu güzellerin yanağı
Mustafa Aparmışın açık konağı
Yumuşak tatlıca dillerin gördüm

Güzellerde çadır kurmuş oturmuş
Çoban boz koyunu yaymış getirmiş
Esmiş acı poyraz kaymak yetirmiş
Sütü kaymağı bol yerlerin gördüm

Gel gönül gelmişken gel seyrân eyle
Bir daha yolumuz uğramaz böyle
Ardıçalanı da başına yayla
Beylere münâsip yerlerin gördüm

-138-
Seherde kalkarsın niçin ötersin
Sen de mi eriştin nâra bülbülüm
Aşkın ateşine yanıp tütersin
Buldun mu derdine çâre bülbülüm

Bunda gaflet uykusuna yatılmaz
Sözüm cevâhirdir alıp satılmaz
Şu yalan dünyada mesken tutulmaz
Buldun mu derdine çâre bülbülüm

Dostun bahçesinde eğlenip kalma
Bu dünya fânîdir asla inanma
Aldanıp nefsine şeytana kanma
Mevlam murâdımız versin bülbülüm

Seyrânî'yim derim yürekte derdim
Hakk'ın bin bir ismi dilimde virdim
Bir gün ıssız kalır bu vîrân yurdum
Mevlâm murâdımız versin bülbülüm

-139-
Aşkın arısına düşürme telâş
İster isen benden bal kara gözlüm
Muhabbet istersen semtime dolaş
İstemezsen gamda kal kara gözlüm

Er gerektir erin kadrin bilmeğe
Âşık gerek maşuk gülün dermeğe
Mevlâ kul keyfince meyve vermeğe
Kâdir yaratmağa dal kara gözlüm

İnsan dedikleri hep bir soy imiş
Kudret ölçüsünde hep bir boy imiş
Gönül kimi sever güzel o imiş
Sen Hak'tan dileğin al kara gözlüm

Yükseklerde taşkın esme yel gibi
Bulandırma Seyrânî'yi sel gibi
Haddeden çekilmiş altın tel gibi
Çek beni bağrına çal kara gözlüm

-140-
Gönül serden geçer yârdan geçemez
Bağlanmış ikrâra kavî özlüyüm
Her sözüm dinleyen özüm seçemez
Sırât köprüsünden ince sözlüyüm

Benim sözüm çürük değil sağ gibi
Çürük sözler erir akar yağ gibi
Üzerinden kervan geçer dağ gibi
Yokuşluyum sanma beni düzlüyüm

Yolcu ateş yakmak ile yol yanmaz
Erenlerin dokuduğu çul yanmaz
Cehennemde günah yanar kul yanmaz
Ben günahtan sürmelenmiş gözlüyüm

Sığındım Seyrânî Kayyûm-u Ferd'e
Aşk-ı Mevlâ ile düştüm bu derde
Tuttum günahımdan yüzüme perde
Rabbim dîvânında kara yüzlüyüm

N
-141-
Hak nûr-u zâtından bize hidâyet
Eyleyip bildirmiş aktan karadan
Kulu kuldan suâl etmek ne hacet
Yarattığı kulu bilir Yaradan

Her kuşun elbette vardır yuvası
Yaylasına göre âb u havası
Elbette her derdin var bir devâsı
Ben derdime umut kesmem çâreden

Lâfızdır mânâsın tefsir eyleyen
Cümle lisânları bilip söyleyen
İsmi tebâbetle gönül eğleyen
Şifanın kadrini sor bîçâreden

Gönül aynasında leke koma sil
Mîzan-ı irfânda mikdârını bil
Seyrânî Mevlâ'ya muhkem bağla bel
Kullarına dilin kes mudâradan

-142-
Mahkeme meclisi îcâd olduğu
Çeşme-i rüşvetin akmaklığından
Kazâ belâ ile âlem dolduğu
Kazların kadıya uçmaklığından

Kadının rüşvetle huccet yazması
Halefin anlayıp hükmün bozması
Yıkılan binanın birden tozması
Asıl sermâyenin topraklığından

Asıl sermâyeyi niyâbetleri
Emvâl-i eytamdır ticâretleri
Davet-i rüşvete icâbetleri
Sıdk ile gönlünün alçaklığından

Bülbülün aşkıdır dalda öttüğü
Çobanın sütedir koyun güttüğü
Toprağın Kâbil'i kabul ettiği
Şüphesiz yüzünün yumşaklığından

Dünyadan ahrete gidip gelmemek
Olmasa iktiza eder ölmemek
Balık baştan kokar bunu bilmemek
Seyrânî gâfilin ahmaklığından

-143-
Kimler verdi kimler aldı selâmı
Bilmezsen sor bilir şuârasından
Kalbime yazılmış Hakkın kelâmı
Ne hacet okumak ulemâsından

Amel ile râh-ı Hakka girilir
Murâd-ı maksûda anda erilir
Şems ile kamere destur verilir
Âlem ihya olur pür-ziyâsından

Eyyub'un hakkında edelim inhâ
Sabredenler bulur şüphesiz kimya
Bir karıncasından geçmeyen Mevlâ
Geçer mi zannettin Seyrânî'sinden

-144-
Allah baktım şem-i aşka muhabbet
Sermâyesin etmiş Habîbin heman
Mekteb-i irfanda ders-i hakîkat
Okuyan âşıklar olmuş ârifan

Birbirine uymaz derdi kimsenin
Hâlikı bir ins ile cân u tenin
Aşkın olmaz ise bir katre menin
İhtimâldir olmak anda din îmân

Âdem ne demektir insan kaç bölük
Kimi şâh padişâh kimisi melik
Kiminin kulağı kalbine delik
Kiminin beynine deliktir iz'ân

İnsan yedi bölük olduğun sana
Bir bir beyan edem kulak tut bana
Meylin verir isem dünyadan yana
Bulunmaz âlemde sen gibi nâdan

Birinci bölüğü münkîr-i nimet
İkinci bölüğü ehl-i meşakkat
Üçüncü bölüğü zulmet ü gaflet
İçinde kalmıştır sermesti hayran

Dördüncü bölüğü ehl-i acele
Ednâmız yenemez sanma bu çile
Devâ bulunursa derd-i ecele
Ednâ olan a'lâlanır ol zaman

-145-
Birinci bölüğün îmânı zayıf
Olur îtikâdı kuvvetsiz hafif
Altıncı bölüğün sorma ey zarif
Sûrette insandır sîrette hayvan

Yedinci bölüğün rif'ati ednâ
Olur encâmında ey dil-i rânâ
Kerâmet âdemde tutmuştur bina
Nisyandan mürettep olmuştur insan

Yedi bölük insan içinden biri
Ahsen-i takvîmin olmuş mazharı
Cami-i insanın mihrâb minderi
Ezvâc-ı tâhirât hayrunnisâ cân

Âyet hadis içre bundan mûteber
Bulmuş olsam sana veririm haber
Dört kitap yüz suhuf eylese ezber
Mü'min olmaz Hakka gayrı eş koşan

Mekteb-i irfândan esrâr-ı hikmet
Dersin almak olmuş mü'mine kısmet
Şerîat marifet ilm-i tarikat
Hakikât ehline olmuştur âyân

İlm-i ezelide mü'min-i kâmil
Seyrânî ârif ol ilmiyle âmil
Fetvâyı nefsine uyduran câhil
Etmiş olur Hak Habîbine bühtân

-146-
Hükm-i Şerîatça fakir ü mazlûm
Emânetullahtır değil mi malûm
Zâlimin keyfince icra-yı rüsûm
Edenler çekmez mi azâb-ı nîrân

Etmek farzdır ulü'l-emre itâat
Ulû'l-emre farzdır etmek adâlet
Evliyâ-yı umur gayetu'l-gayet
Mustakîmu'l-etvâr gerektir her an

Mustakîm olmayan ulü'l-emirler
Ne olduğun bilir ehli zamirler
Sîm ü zerre kıyas olmaz demirler
Hiç bir yıldız olmaz bir mâh-ı tâban

Meddâhın olmasa alemde âlim
Ne haddi zulmetmek mazlûma zâlim
Zâlimler zulmünden sabra mecâlim
Kalmadı Yârabbi bende el-amân

Terk eyle Seyrânî sû-i ameli
Adâlet değil mi mülkün temeli
Dünyada herkesin kendi ameli
İsbât eder lazım değil tercümân

-147-
Islah-ı nefsime değilim kâdir
Ne kılıç sallayım sağa sola ben
Kâmillerden olmaz kem kelâm sâdır
Kâmil demem çiğ süt emmiş kula ben

Mü'min olan olmuş din ü îmânda
Münkir olan şimdi kaldı gümânda
Sultân-ı enbiyâ âhir zamanda
Duydum razı olmuş bir kıl çula ben

Yitik bulan Yakup gibi bulmasın
Vay ne mümkün boşalmasın dolmasın
Güzel Yûsuf Ken'an gibi olmasın
Duydum satıldığın bir kaç pula ben

Aramaz Seyrânî yitirmediğin
Hak bitirir halkın bitirmediğin
Yaradanın yola getirmediğin
Haddim değil getiremem yola ben

-148-
Atamız Hazret-i Âdem'den evvel
Sırr-ı Kibriyâ'da pinhân idim ben
Hiç âb-ı engûru nûş eylemeden
Revân-ı çeşmimden seyrân idim ben

İsmim bu âlemde düşmeden dile
Aşkın defterine yazıldık hele
Atamız Hazret-i Âdem'le bile
Vücut ikliminde cevlân idim ben

Kaf nûn emriyle halk etti Hallâk
Seyrânî Hâlık'ın esrârına bak
Nazargâh-ı Hüdâ basmadan ayak
Bir tenhâ makamda pinhân idim ben

-149-
Bülbül gibi gülistânda subh u şâm
Bir gül-i şeydânın meyyâliyim ben
Kurtulmadım yanıp tütmekten encâm
Şem-i pervânenin emsâliyim ben

Güzeller âşığın dil destânıdır
Aşkı muhabbetin bağ bostânıdır
Hüsnü kenz-i kudret bedestânıdır
Metâ-ı vaslının tellâlıyım ben

Güzeller ağyârın keyfince ammâ
Ne dilerse kılar merâmın icrâ
Âşıklara eder nâz u istiğnâ
Derd ü gam yükünün hammâlıyım ben

Vird-i zebân ettim evsâf-ı pâkin
Makbûle geçmedi Seyrânî lâkin
Verse kabûl etmem cümle emlâkin
Seyr-i cemâliyin abdâlıyım ben

-150-
Aşkın hallolunmaz bir çok müşkülü
Vardır ermemesi evlâ ermeden
El uzatıp bağda biten her gülü
Dermemesi evlâ imiş dermeden

Kimi şâhlık ister kimi vezirlik
Kimisi kâhyalık kimi kizirlik
Hâsis adam ile cennete birlik
Girmemesi şâyân olur girmeden

Çıkrığa sezâdır iplik bükmesi
İğneye layıktır libâs dikmesi
Ehl-i kemâl ile cefâ çekmesi
Yeğdir câhil ile safâ sürmeden

Seyrânî'yim eğri doğru sözüm bu
Özümle müşterek olmuş gözüm bu
Göz kulak kapusu olmuş özüm bu
Borç vermek hayırlı zekat vermeden

-151-
Muhabbet bâdesin bezm-i ezelden
Nûşeden sâki-i ebrâr elinden
Bir yâr bulup huyu suyu güzelden
Kurtarmış yakasın ağyâr elinden

Bülbül hicâbında güldür terleyen
Yavru bülbülleri güldür perleyen
Ârifin rûhudur hakkı birleyen
Âşık çile çeker dildâr elinden

Nazarını atma Hicaz Aden'e
Bir cân taksîm olmuş cümle bedene
Her gönül Kâbe'dir tavâf edene
Çıkmış binâ değil mîmâr elinden

Seyrânî beyhûde gezme her suyu
Alma kulağına her güft ü gûyu
Bir su teskin eder nâr-ı tamuyu
Serpilip Ahmed-i Muhtar elinden

-152-
Elestü bezminde sâkî-i kudret
Kandırdı dem bedem peymânesinden
Kılmak murâd etti vahdette kesret
O zaman çıkardı meyhânesinden

Sefine-i aşka dâd olmayınca
Bâdübân neylesin bâd olmayınca
Pervâne şem'inden yâd olmayınca
Şem'a vaz geçer mi pervânesinden

Evvelin düşünme âhirin düşün
Gelmişlere nisbet gelecek üstün
Bu çarh-ı devrândan Seyrânî bir gün
Lâne kuştan geçer kuş lânesinden

-153-
Akıl almaz kulak duymaz göz görmez
Şükret kula Hakk'tan ihsan var iken
Göz görmüş olduğun sanma öz görmez
Sen küfre yâr olma îmân var iken

Hırs varise cihân kavgasız olmaz
Harp olmasa toprak boşalıp dolmaz
Milletler muhtelif müttehid olmaz
Tevrat Zebur İncil Kur'an var iken

Seyrimiz Seyrânî zâhirde sâir
Olsa da bâtında Mevlâ'ya dâir
Ümidin keser mi ehl-i kebâir
Şefî-i Rahmet-i Rahman var iken

-154-
Behey gafil öleceksin bilmen mi
Azrâil canını alsın almasın
Son deminde n'olacağın bilmen mi
Dünya dolu malın olsun olmasın

Dinle nasihâtim cân kulağın aç
Nâmerdin yanına varma geri kaç
Olursa düşmanın kapına muhtâç
Sen bir eylik eyle bilsin bilmesin

Seyrânî der Hakk'ı hâzır bilince
Gönül aynasının pasın silince
Benim canım Hakk'a vasıl olunca
İmam cenazemi kılsın kılmasın

-155-
Ey adımı Mecnûn andıran Leylâ
Gam yemezdim olsa senin idrâkin
Etmem nefsim için âh u vâveylâ
Çekmem kasâvetin bir avuç hâkin

Halk iki kısımdır erkek dişidir
Sende göz kulak var duyar işitir
Kimin yaratması kimin işidir
Sofu elde tesbih belde misvâkin

Bir yaydan çıkmışız hedefe vusûl
Bulmak için biz siz ararız bir yol
Hak bilir etmezdin ölmeyi kabûl
Olsa bu cân u ten kendi emlâkin

Bitmeye gölgeye atılmaz bider
Riyâ ile etme emeğin heder
Bir demin sürûrdur bir demin keder
Birisi zehrindir biri tiryâkin

Mülk dâva etmeye benzer yelişin
Hakla ortak isen malı bölüşün
Seyrânî âleme senin gelişin
Benzer gubârına has ü hâşâkin

-156-
Sen gibi gelmemiş güzel âleme
Gözleri anadan sürmeli gelin
Kaşların benzettim aynı kaleme
Anadan saçları sırmalı gelin

Ne ola olaydım ben de bir bekâr
Sevdâm duman olmuş serime çöker
Yanakların olmuş kırmızı şeker
O sırma saçları örmeli gelin

Beni mecnun ettin ey dili bülbül
Ben sana şeftali sen bana bir gül
Köleyim kapına eylersen kabul
Ya çırak ya çoban durmalı gelin

Seyrânî'yim derdim n'edip n'olmalı
İnip aşkın deryâsına dalmalı
Has bahçede gonca gülün dermeli
Soyunup koynuna girmeli gelin

-157-
Hünkâr Hacı Bektaş tâlibiyim ben
Değilim Abdal-ı Aksarâyî'nin
Şems-i Tebriz gibi galibîyim ben
Mevlevîlerdeki def ü nâyînin

Çok küheylân kuyruğunu düğerim
Düldül'e Kamber'e boyun eğerim
Översem ben böyle bir er överim
İsmini çekmezem Hâtem Tâyi'nin

Âşıklardan güzel sevmek şân kalır
Âşığın benzinde sanma kân kalır
Dokunsa ok ucu kimde cân kalır
İbn-i Vakkâs gibi gâzi yayının

Seyrânî yemiştir felek sillesin
Evvelden çekmiştir aşkın çillesin
Gözünün kanıyla biçmiş hullesin
Kerbelâ cenginin mâtem ayının

-158-
Söyle nefsim ne olduğun bilelim
Gökten misin rû-yi zeminli misin
Defterini ağyâr isen dürelim
Yer altında gezer keminli misin

Kayık isen göster kanca küreğin
Gemi isen göster yelken direğin
Yiğit misin göster çatal yüreğin
Yoksa işkembesi seminli misin

Benim gamım eşi Nehr-i Fırat'ın
Üzerinden geçtin mi sen sıratın
Oku yahu dinleyelim berâtın
Cehennem narından eminli misin

Tırnak bulur isen başın kaşırdın
Seyrânî'yi doğru yoldan şaşırdın
Ey nefsim cürmümü baştan aşırdın
Tevbekâr olmaya yeminli misin

-159-
Açıl ey gonca-i bağ-ı letâfet
Bülbülü zâr eden sen değil misin
Meseldir ârife târif ne hâcet
Beni nâçâr eden sen değil misin

Göz halk eden etmiş baktırmak için
Ağlatıp göz yaşı aktırmak için
Karanlıkta şem'e baktırmak için
Nûrunu nâr eden sen değil misin

Seyrânî maksûdun çifte ben iken
İki beşli bir hesapta bin iken
Meydân-ı muhabbet arştan genişken
Başıma dâr eden sen değil misin

-160-
Zâlimin zulmünden yıkıldı cihân
Hak Habîb-i Mustafa'ya de gelsin
Dört tarafım oldu adüvv ü düşman
Şâh Aliyye'l-Murtazâ'ya de gelsin

Niçin düşünmedin Hakkın dîvânın
Nasıl kestin şâh evlâdı gerdânın
Dava etsin zâlim Yezit'ten kanın
Şâh Hüseyn-i Kerbelâ'ya de gelsin

Dûr oldu dergahtan ol iblis hele
Niçin azâb oldu ol Azâzil'e
Kıyâmet yakındır Mehdî'de bile
Semâvâtta Mesîhâ'ya de gelsin

Seyrânî kabul et Hak nefesini
Bir gün boş bırakır ruh kafesini
Zâhir bâtın ilm-i ledün dersini
Tefsîr eden ulemâya de gelsin

-161-
Ateş vapurunu îcâd edenler
Yelken açıp yelin kadrin ne bilsin
Süleymân'dır kuşun dilin söyleyen
Her Süleymân dilin kadrin ne bilsin

Hancılar da bilir hânın hayrâtın
Veren bilir tatlı cânın kıymetin
Kendi bilir ancak şânı şöhretin
El gezmeyen elin kadrin ne bilsin

Hayvanlarda çeşit çeşit fırkalar
Kimi düzden aşar kimi yorgalar
Necâsete müştak olan kargalar
Has bahçede gülün kadrin ne bilsin

Seyrânî Baba'nın beli büküldü
Ağzının içinde dili döküldü
Davut nebî haddesinden çekildi
Saz çalmayan telin kadrin ne bilsin

-162-
Mahbûslukta elin yoklukta dilin
Cömert olur sanki vezir tuğusun
Varlığa gelince bağlanır elin
Yokluğun varısın varın yoğusun

Ârif olan âdem kılı kırk seçer
Herkes bu dünyada ektiğin biçer
Çıplağın gönlünden kırk gömlek geçer
Amma çoğun azı azın çoğusun

Mekke'den Kudüs'ten hacılık neden
Atadan anadan bacılık neden
Ey mey sendeki bu acılık neden
Sen üzüm suyunun elbet buğusun

Arslanın mekânı olmuş meşeler
Ateşle Seyrânî çiğler pişeler
Elmâslı kadehler billur şişeler
İçinde büyümüş bir ak kuğusun

-163-
Dilberin kalmamış aklı serinde
Gördüm olmuş gezer dîvâne bir gün
Neylesin ki şitâ gezer serinde
Dedim uslanırsın dîvâne bir gün

Aldanmam cihâna bay ü gedâlar
Ecel bir elektir bay ü gedâlar
Cem olmuş huzura bay ü gedâlar
Varmış Şâh katına dîvâne bir gün

Dilberin yanına gidersin dedim
Yüzünde nikâbın gidersin dedim
Gelir ecel bir gün gidersin dedim
Huzûr-u mahşere dîvâne bir gün

Dedim bir kişiye sen ne yüzersin
Dedi biz kaçız ki sen kaç yüzersin
Ey Seyrânî aşk bahrinde yüzersin
Aklın gider olun dîvâne bir gün

-164-
Yedi yıldız doğdu üçü Terâzi
Kavuştu Ülker'e gitti birazı
Yarın mahşer günü ararlar bizi
Mîzan terazisi kurulur bir gün

Bîçâresin deli gönül nâçârsın
Amel defterini bir gün açarsın
Sırat köprüsünden nasıl geçersin
Günâhın sırtına sarılır bir gün

Makâmımız ala karlı dağ olsa
Etrâfı hep lâle sümbül bağ olsa
Her ne kadar paşa olsa beğ olsa
Yakasız gömleğe sarılır bir gün

R
-165-
Âdemoğlu dünya nîmetin yerken
Bilinmez çiy sütten aş kapar kaçar
Er ekmeğin taştan çıkarır derken
Unun incesini taş kapar kaçar

Sikkesi kesilen şâh mezârından
Sordum yok haberi sim ü zerinden
Bir gün gamze okun hep üzerinden
Yay gibi kurulan kaş kapar kaçar

Âdemoğlu Azrail'in şânını
Bilse kuldan dava etmez kânını
Ölen Hakka teslim eder cânını
Sağların gözünden yaş kapar kaçar

Çeşme-i zulmette âb-ı hayat ol
Merhamet bendine ak mîr-i Haydar
Gönülden gönüle var gitmeğe yol
Bulunur Rızâ-yı Hak mîr-i Haydar

Cebrâil'dir Hak emrini getiren
Hep peygamberlere buyruk yetiren
İlm-i ümmet mektebinde oturan
Murâdım şem'ini yak mîr-i Haydar

Arz eder gözüne gönül gördüğün
Ah edip göğsünü def gibi dövün
'Enelhak' darına Mansûr'um bu gün
Rızâ kemendini tak mîr-i Haydar

Dikenlidir her kuş konmaz çalıma
Gül yakışır benim her bir dalıma
Âşık Seyrânî'yim kemter hâlime
Çeşm-i insâf ile bak mîr-i Haydar

-166-
Kınamayın bende can acısı var
Ansızın bağrıma neşter saldılar
Habl-i verîdimde kan acısı var
Yunan hekimleri âciz kaldılar

Âzâlar icrâ-yı muâyenede
Evvelce bulundu müdâhenede
Usûl-i kânun-ı müstahzenede
Kânûn düzeninde kemân çaldılar

Dürzî dağlarını vermez dürzîler
.....
Kur'a libâsını biçen terziler
Çok yanmış harmanın öşrün aldılar

İnşallah Seyrânî gelir gidenler
Zulmün devesini yedsin yedenler
Dünyayı ahrete tercih edenler
Necâtı imkânsız bahre daldılar

-167-
Edelim nazm ile bir hoş nasihât
Dinlesin tâlib-i destân olanlar
Verirse de nazmım câhile sıklet
Kadrim bilir sahib'irfân olanlar

Görmüş yok cihânda câhilden vefâ
Vefâ edip etme kendine cefâ
Olur mu insana zehirden şifa
Fikretsin gönülden irfân olanlar

Sultan isen koyma boynunda vebâl
Her işin sonunda elbet var zevâl
Bir mezaristâna git eyle suâl
Kimdir o hâk ile yeksân olanlar

Niçin garip oldu hükm-i Şerîat
Kadının müftünün yediği rüşvet
İçkiden zinâdan cahile nöbet
Vermiyor hâfız-ı Kur'ân olanlar

Küçük lokma ile dolmaz avurdu
Ne yaman insanı kastı kavurdu
Cihânın külünü göğe savurdu
Geçti sadârete hayvân olanlar

Cellatlar elinden yemişler satır
Kimisi tellâktır kimisi natır
Kara toprak içre gark olmuş yatır
Kimi vâli kimi sultân olanlar

Meylini vermişsin kisb ile kâre
Zikrinden fikrinden olup âvâre
Bulunmaz ey miskin ölüme çâre
Bulmadı âlemde Lokmân olanlar

Gözlerin yaşlarla dolmaz mı idi
Gül benzin sararıp solmaz mı idi
Kem işi tutmasan olmaz mı idi
Tutup da sonunda pişmân olanlar

Behey âdemoğlu encâmın bulsun
Gün ola gözlerin kan ile dolsun
Dağ ne kadar yüce olursa olsun
Muhtaçtır aşmağa kervân olanlar

Sen tâlip olalı mustarip hâra
Büyükten küçüğe yoktur mudâra
Hizmet gördürürler pîr ihtiyâra
Üç beş yaşındaki sübyân olanlar

İlâhi ey müftü altun eden pul
Ara da hüccetin fetvâsını bul
İnd-i Hak'da olmaz şüphesiz kabul
Sermayesi harâm kurbân olanlar

Harâmı helâli sarf etse bilmez
Anın'çün Hak duamızı işitmez
Meyhâneye gider camiye gitmez
Kadısı müftüsü şeytân olanlar

Benim ne vazifem el olmuş sefîl
Ben kendi nefsime olmazım kefîl
Bir gün olur sûru çalar İsrâfîl
Boşanır mahbûs-ı zindân olanlar

Mağrip dediğimiz şark olur bir gün
Mü'minle münâfık fark olur bir gün
Cennet libâsına gark olur bir gün
Hak için şinâs-ı üryân olanlar

Sorsa ne olduğun bilmezsin îmân
Anın'çün bilinmez yahşiyle yamân
Cizye korkusundan olmuş Müslümân
Bir alay nîmeti küfrân olanlar

Mehdi hurûç etse nizam verilse
Dünya mahşer olup mahlûk derilse
Yeniden Eflatun Lokmân dirilse
İlaç kabul etmez hicrân olanlar

Anlayana sivri sinek sâz olur
Anlamaza davul zurna az olur
Sûrette insanlar hîlebâz olur
Öyledir sîrette hayvân olanlar

Gerçek mi âlemde el için gussa
Zulumla kelâmı uzattı kıssa
Azıcık kıssadan çok olur hisse
Akleder sahibi iz'ân olanlar

Bizleri bu ateş haşre dek yakar
Sanma şimdi sular engine akar
Boşuna zannetme gırtlağa çıkar
Ecelden kalbine fermân olanlar

Alırsın rengini yeşilli morlu
İlletin yok iken olursun çorlu
Kılıç vuran düşman olursa zorlu
Kurtulmaz sahib-i kalkan olanlar

Kimsenin kimseye yoktur sâyesi
Katıldı sütlere cehlin mâyesi
Tilkiye verildi arslan pâyesi
Tilki gölgesinde arslan olanlar

Herkes belâsını azdı da buldu
İnsanda evvelki sadâkat n'oldu
Eski sarayları beğenmez oldu
Yere sığmaz oldu sultân olanlar

Çarh-ı felek dâim dönüp ögünmez
Dönerse de dâhi eyliğe dönmez
Yedi derya suyu dökülse sönmez
Bu zulmün nârından sûzân olanlar

Seyrânî kâmiller tânın eylesin
Cahiller nutkunun zemmin söylesin
Bundan âlâ destân yapıp söylesin
Şâirlikte merd-i meydân olanlar

-168-
Geldi bu dükkâna baktı bir güzel
Dedi bu dükkânda ay ne yaparlar
Cezbeyledi beni mümtâz bir göz el
Acâib nâz ile ay ne yaparlar

Celâllendi dilber dedi bu ay ne
Recep midir Şâban mıdır bu ay ne
Dedim hakîkâtsız ayne bu ayne
Cemâline nisbet ayne yaparlar

Dedim hayran oldu dîdem ayneye
Dedi ben var iken gökte ay neye
Aldı cemâline baktı ayneye
Aynesiz yüzlere ayne yaparlar

Seyrânî der kumaş nedir bahâ ne
Dedi nedir bilmem kumaş bahâne
Dedi zât ayneye bulmam bahâne
Ben dururken gökte ay ne yaparlar

Garip bülbül gibi beklen gülşeni
Cami bülbülleri olun hâfızlar
Gece gündüz okursunuz Kur'ân'ı
Ay ve güneş nûru olun hâfızlar

Tanrı kelâmıdır dilde virdiniz
Câmilerdir mekânınız yurdunuz
Kırâat-ı Âsım üzre durdunuz
Ak yeşilli sarık sarın hâfızlar

Cümleden kendinizi ednâ bilin
Hidâyet Mevlâ'dan murâda erin
Bütün mü'minlerden siz duâ alın
Gıll ü gıştan ârî olun hâfızlar

Ha fe zal ile okunur isminiz
Dolaştım cihânı yoktur misliniz
Seyrânî medheder sizin aslınız
Hakkın hazinesi olun hâfızlar

-169-

Aşkın mühendisi güzel gönlümün
Ölçüp hesâbını almadan oynar
Dağda kısrakları aşınca azgın
Dizginin boynuna salmadan oynar

Pazarlık sazının tellerin düzer
Gönül deryâsında fırtına sezer
Martı kuşu deryâ yüzünde gezer
Karabatak gibi dalmadan oynar

Devecizâdenin sürülmez izi
Hiç bir an devenin tüylenmez dizi
Köçekçi feleğin oynatıp bizi
Ettiği yanına kalmadan oynar

Geçinmez bir sofu ile beynamâz
Bir ocakta iki kazan kaynamaz
Ârif köçek çalmayınca oynamaz
Bu deli Seyrânî çalmadan oynar

-170-
Münâfığın alâmetin söyleyim
Muhabbet ehline buğz u kin tutar
Mü'min diye münâfığı neyleyim
Muhabbet içinde gizli din tutar

Münâfık meclise gelir oturur
Muhabbetin halâvetin götürür
Şeytânı kalbinde gizli getirir
Muhabbet ehlinin başın cin tutar

Âşık Ferhat Şirin lebin öpesi
İster iken delinmiştir tepesi
Koyun kuzu kulağının küpesi
Sâhibinin mârâdınca en tutar

Seyrânî bu aşkı zevk diye bilen
Muhabbettir kalbin lekesin silen
Zevk-i aşk akıtıp muhabbet bilen
Muhabbet ehlinin kalbin şen tutar

-171-
Ecele fâide vermez güzellik
Cism-i ruh kebâbın şişlemesi var
Tımarhâne olmaz olmasa dellik
Satranç oyununun kişlemesi var

Hak güzel zülfünü yaratmasının
Hikmeti var yuyup taratmasının
Tavlada aşık da zâr atmasının
Yek dü se'yle çâr şeş beşlemesi var

Yâr zülfün tarayıp örmeden merâm
Ayna da cemâlin görmeden merâm
Hüsnüne çift koşup sürmeden merâm
Dâne saçıp orak içlemesi var

Seyrânî Azrâil gelse kovulmaz
Vermeyince cânı baştan savulmaz
Hüsnî Yusuf olsa ecel sevilmez
Öperken ısırıp dişlemesi var

-172-
Ey gönül muradın ne ise söyle
Sıdk-ı hulûs ile Hannân'a yalvar
Arsa-i erlerde ol kemer beste
İsm-i Husnâlardan Mennân'a yalvar

Sen ol İlyas gibi uğra hayata
Tut bu aşkı sonra dönme memâta
Beri gel Tâif'ten bu Arafât'a
Lebbeyik diyerek lisâna yalvar

Bir mürşîde el ver hak olam dersen
Dû-cihânda yüzüm ak olam dersen
Şefâat bahrine gark olam dersen
Medîne'de yatan Sultâna yalvar

Ravza-i mazharı bulmağa yürü
Nûr-u münevveri görmeğe yürü
Sen haccü'l haremeyn olmağa yürü
Harem-i Şerif'te cânâna yalvar

Hazret-i vâlide Havva'ya yüz sür
Cidde Mısır Halep Urfa'ya yüz sür
Var Şam-ı Şerif'te Yahya'ya yüz sür
Üçler kırklar yedi hûbâna yalvar

Bilâd-ı Bağdad'a hûb sahrâya var
Anda mevcut her bir evliyâya var
Ol Hasan Hüseyn-i Kerbelâ var
Şeyh Abdülkadir Geylâna yalvar

Her diyârda her makâma yüz süren
Ne devlettir aklın pirlere veren
Alıp kendin uyuz deve götüren
Sırr-ı gâib şîr-i Yezdân'a yalvar

Medh-i zıllullahta ol esrâ ile
Seyyid Battal Gazi iftihâr ile
Fethetsin küffarı Zülfikâr ile
Esedullah Şâh-ı Merdân'a yalvar

Kınamasın bizi âşık görenler
Bize böyle vergi vermiş verenler
Maşrıkta mağripte yatan erenler
Cümlesi sendedir sen câna yalvar

Tahtı İstanbul'dur âleme seyrân
Eyyûb el-Ensâri orada mihmân
Bursa da medfundur ol Emir Sultân
Yüz sürüp pâyine her âna yalvar

Seyrân et gönülden cihân bucağın
Yedi iklim her dört köşenin dağın
Cezayir çöllerin Tunus ocağın
Git Yemen'de Veysel Karân'a yalvar

Her evliya Hakk'ın ser esrârıdır
Ricâl-i gaipler mihnet bârıdır
Hak Habibullah'ın çâr-yârıdır
Ebûbekir Ömer Osman'a yalvar

Mevlâm münâcâtın âbâd eylesin
Ağlayan dilleri dil şâd eylesin
Hayırlı fetihler küşâd eylesin
Seyrânî cennet-i handâna yalvar

-173-
Zâtına maletmiş bizi Yaradan
Arayerde ne ben ve ne de sen var
Yetmiş bin hicâbı çekip aradan
Câm-ı aşk dolusu gidip içen var

Köçekler üstâdın reyince raksân
Gönül sevdiğine hâk ile yeksân
Atalette edip tedbirde noksân
Takdir-i Mevlâ'ya kulda küsen var

Seyrânî reise inâyet hüdâ
Eyleyip yaratmış deryâda ada
Şâhların darphânesinden mâadâ
Kalpazânlık edip sikke kesen var

-174-
Seyrimde bir şehre eyledim nazar
Gördüm elvân türlü meyhâneler var
Teşne var mı diye sâkiler gezer
Ellerinde dolu peymâneler var

Bir takım doldurur bir takım sunar
Bir takım susamış bir takım kanar
Bir takım söyünmüş ber takım yanar
Bir takım çevrilir pervâneler var

Bir eli kâseli bir eli taslı
Bir takım keyflidir bir takım yaslı
Bir takım deli var bir takım uslu
Bir takım aşk içre mestâneler var

Âşık olan mürşidine yan verir
Bu Seyrânî dilden dile şân verir
Hast'olmadan pîr önünde cân verir
Nice bizim gibi divâneler var

-175-
Gülşende bülbüle güller gülünce
Dikenlerde hâra batık demiş var
Hayvanlar içinde tenâsülünce
Ana tarafından nâtık demiş var

Sağ ve sol alt ve üst ön ve arkadan
Üryânım medet yok tâc ü hırkadan
Semâda misali nücûm fark eden
Hâl-i dîdârına çatık demiş var

Nûr-ı çeşmim mâh-ı mihr-i tâbından
Mahdut kişi geçmiş gam hicâbından
Kur'ân'ın hakkında ilim bâbından
Âna Kelâmullah nâtık demiş var

Mâlik oldum satıp şöhreti şâna
Var gel ey Seyrânî sen yana yana
Meşhur misâl bilmez misin dîvâne
Nâçârlıkta balda katık demiş var

-176-
Hüsn-i ezelî-yi vâhidu'l vücûd
Manzûr-ı mir'ât-i devrân olan yâr
Mazhar-ı nigâhın olmaz mı mes'ûd
Ser defterde şâh-ı hûbân olan yâr

Esrâr-ı derûnum sana âşikâr
Dû cihan zâtınla eyler iftihâr
Âteş kalbe su ver katre-i mikdâr
Deryâ-yı rahmete rahmân olan Yâr

Bende bir âteş var yanmadan tüter
Tütünsüz âteşe yandığım yeter
Lutfuna muhtâcım iş sende biter
Sensin cümle derde dermân olan yâr

Mücrim Seyrânî'ye eyle şefâat
Hak vücûdun kılmış âleme rahmet
Verildi zâtına tac-ı nübüvvet
Muhabbet şem'ine sûzân olan yâr

-177-
Gül yüzünden bülbül gibi dilimde
Bu ne âhtır bu ne figân bu ne zâr
Aşkınla irâdem değil elimde
Bu ne fiil bu ne amel bu ne kâr

Rahmet ile toprak ıslanır kurur
Ecel nişangâha aldığın vurur
Hüsnün civârında toplanmış durur
Bu ne ejder bu ne yılan bu ne mâr

Her güzel âlemde dengini bulmaz
Dökülen çanaklar meseldir dolmaz
Canlı kulda böyle beyaz ten olmaz
Bu ne kırcı bu ne bora bu ne kar

Seyrânî'yi pişirmeğe başladın
Âteş-i aşkınla yakıp haşladın
Sevdin önce sonra dönüp boşladın
Bu ne gayret bu ne nâmus bu ne âr

-178-
Kurtla kuştan alıp benim haberim
Kalkıp yoluma mı baktın birâder
Geldiğin duyunca arttı kederim
Gözlerimden yaş akıttın birâder

Nasıl geçtin boz bulanık sellerden
Haberin mi aldın esen yellerden
Yâdigâr mı geldin bizim ellerden
Gül reyhân misâli koktun birâder

Sen geldin de bilemedim yüzünden
Yolda yürüyünce bildim izinden
Melûl mahzun yavruların yüzünden
Öpüp sevip de mi geldin birâder

Yolda yürümekten şişmiş tabanı
Çeker de yırtarım mintan abamı
Ak sakallı pîr ihtiyâr babamı
Korkarım ki dîvân'ettin birâder

Acep çift olanın nic'olur teki
Buna bir akıl ver bilmem bu ne ki
Bir bezirgân gelmiş gam imiş yükü
Metâın bizlere sattın birâder

Kesilmez buranın yağmuru karı
İzin verse bize Yaradan bârî
Cümle ahbâblarım iyi mi bâri
Kimler bize selâm etti birâder

Aman Sultan seni redif almasın
Yavruların melûl mahzûn kalmasın
Buna sebep olan çâre bulmasın
Derdim birken beşe arttı birâder

Sılada nicedir körpe kuzular
Uzattık arayı bizi özüler
Âşık Seyrânî'yim yaram sızılar
Ateş ciğerimi yaktı birâder

-179-
Hak yolunda benim çalımıma bak
Ehl-i tarîk olan bu çalım gider
Benim anda olan gidişime bak
O da benim gibi bu çalım gider

Ezelden bu aşka böyle giderdim
Kâh akar kâh döner böyle giderdim
Ben kalbim pasını böyle giderdim
Gel sen de bak bana bu çalım gider

Eser kaba poyraz eseri kalmaz
Göçer güzelliğin eseri kalmaz
Kötünün dünyada eseri kalmaz
Bu kesim kıyâfet bu çalım gider

Rast geldim ben tatar ile ulağa
Sefinemiz düştü şimdi kolağa
Seyrânî her sözü koymaz kulağa
Bu çalımda geldi bu çalım gider

-180-
Ey enbâzı hüsn-i Yûsuf-ı mümtâz
Seni güzellere server dediler
Bâzılar leblerin rengin al kiraz
Bâzılar yakut u ahmer dediler

Küntü kenzi bunda mahfî nümâyân
Sıfâtın zâtullah olmakla âyân
Vücûdun gevher-i kân-ı dû cihan
Seni sultânlara serdâr dediler

İsmi resmi cümle mahlûk mevcûdât
Zuhûr-ı mümkinât cümle kâinât
Maden-i vücûdun ettiler isbât
Sıfât-ı zâtına cevher dediler

Mahrem-i şânından masun cemâlin
Zerre noksân kabûl etmez kemâlin
Cümle mağrip maşrık kıble şimâlin
Ednâsı Seyrânî kemter dediler

-181-
Kırlangıçta iki kanat bir kuyruk
Şimdi herkes kendi başına buyruk
İçip benden kanmadılar susuzluk
Herkes başka yere göleklendiler

Sekiz oldum dokuz oldum on oldum
Er pîr mutfağında piştim hûn oldum
Değirmensiz ben öğündüm un oldum
Bilmem amma eller eleklendiler

Seyrânî'yim hem yıktılar yaptılar
Beni gördükleri yoldan saptılar
Kimi haça kimi puta taptılar
Âkıbet günâhım şeleklendiler

-182-
Evvel nûr-u kudret kandilde iken
Şefâat-i Mustafa'ya verdiler
Ervâhlar karınca şeklinde iken
Şerîatı ulemâya verdiler

Hissedâr ol bu hikmet-i Çalab'tan
Âlimler tefsiri buldu Kitap'tan
Yüz Yirmi dört bin enbiyâ türaptan
Semâvâtı Mesîhâya verdiler

-183-
Gönül bir boyadan rengin almadı
Her boyaya tâvus gibi dalıyor
Cehennem nârına hâcet kalmadı
Aşk odu içimde dâim yanıyor

Gam suyuyla mayam böyle karılmış
Ki levh üzre kalem böyle yarılmış
Ciğerimin memesinden sarılmış
Gam yılanı kanım emip kanıyor

Bir sedef yerini tutmaz zencefîl
Sanki Mevlâm cümle rızkıma kefîl
Ben sağken ailem oldu çok sefîl
Yediğini yetim hakkı sanıyor

Seyrânî'nin iki gözü yaş oldu
Gönül derdi cümle derde baş oldu
Kadı mutfağında pişmiş aş oldu
İçerimde fıkır fıkır kaynıyor

-184-
Celâli cemâli gönül seçemez
Nâr-ı Celâl nûr-ı Cemâle düşer
Bir yerinden geçit bulup geçemez
Nûr-ı Cemâl nâr-ı Celâle düşer

Bezirgân devesi gerektir çanlı
Öküz yük götürür cızlayan kağnı
Emzirdiği süte ananın gönlü
Gâhi harâm gâhi helâle düşer

Tabib gösterdiğin bilse gerektir
Cerâhât lekesin silse gerektir
Bu Seyrânî yarın dese gerektir
Seni seven niçin bu hâle düşer

-185-
Sana ağyarlardan olur mu vefâ
Aklını fikrini sadık yâre ver
Yeter yâr yüzünden çektiğin cefâ
Mansûr gibi milki kıdem dâra ver

Her güzelin olmaz yeşili alı
Her arının olmaz çecinde balı
Muhabbete nasip olmayan malı
Hâkime hekime nâra kara ver

Aşkın metâından düzdüm bohçemi
Seyrânî'yim yan basamam ökçemi
Ben veririm muhabbete akçemi
Sen yel çalış ömrün rûzigâra ver

-186-
Fıkhın elfâzını zâhidler okur
Sen bunları kuru iftihâra ver
Örümcek misâli bir perde dokur
Sen nûr-ı çeşmin boş intizâra ver

Cân içinde cânân vardır cân döker
Şân içinde şâyân vardır şân döker
Bâtınından cân bağışlar kân döker
Sen zâhirden al sat Zülfikâra ver

Zülfikârı Şâh-ı Merdân takındı
Telkininden kâfir dine akındı
Secde tesbihinden sanma sakındı
Sen İbn-i Mülcem'i yoktan vâra ver

Müfsitler dünyanın zâhir şöhretin
Sevip inkâr eder Ali hürmetin
Bilen bilir Şâh-ı Merdân kıymetin
Bilmeyeni âba yahut nâra ver

Seyrânî'yim satarım bağ bahçemi
Vâlidemden miras kalan bohçemi
Ben veririm muhabbete akçemi
Sen yel çalış ömrün rûzigâra ver

-187-
İnsâfla merhamet kimde var ise
Mü'min-i kâmildir îmân andadır
Her kim ki hasisle ahbâp yâr ise
Mü'min mi değil mi gümân andadır

Mü'min oldur eğer îmân olursa
Gönül gözden düşer yaşı kurursa
Kim kimin ayıbın yüze vurursa
Fitne okun atar kemân andadır

Mekteb-i irfânda okunmaz hece
Ârifler kolayı uğratmaz güce
İnd-i Hakta kimin rütbesi yüce
Olsa dağ misâli duman andadır

Seyrânî'ye hak söz tatlıdır cândan
Zikir kalbe yakın damardan kândan
Münezzehtir Allah sûret mekândan
Nerde zikrin etsen hemen andadır

-188-
Sâkî-i devrânın meyhânesinde
Ne bir gün ne bâde ne de cân kalır
Mecâzi şâhların darphânesinde
Ne sikke ne tuğra ne de nâm kalır

Muhkem kal'a yapmış şehr-i Vidin'e
Gûya muâvenet etmiş bu dîne
Ne Kâbe ne Mekke ne de Medîne
Ne Halep ne Mısır ne de Şam kalır

İsrâfîl'in üfürdüğü hengâmlar
Bakır gibi erir sîm gibi damlar
Yıkılır yedi kat direksiz damlar
Bekâbillah bir yıkılmaz dam kalır

Kul keyfince kudret meyvesin bitmez
Kâdirin işine kudretler yetmez
Câhilin meyvesi kemâle yetmez
Seyrânî'nin keyfi gibi ham kalır

-189-
Ana kızkardeşi hem kız evlâdı
Evde bulunsa da elden sayılır
Leylâ'nın Mecnûn'u Şirin Ferhâd'ı
Yâd yabancı dağda belden sayılır

Dağda eniş yokuş düzden gayrısı
Yılda kış bahar yaz güzden gayrısı
Kezzâblarda iki sözden gayrısı
Kabâhat denilen yelden sayılır

Vâli hâkim dahi doğmuş anadan
Kısmet toplamağa gezer ey nâdan
Bir susuz derede bir fırtınadan
Uğrayıp geçici selden sayılır

Ömrün var gecesi hem gündüzleri
Tükenir mi eniş yokuş düzleri
Seyrânî'nin kaba değil sözleri
Haddeden çekilmiş telden sayılır

-190-
Susturdu sazları fennin rebâbı
Bu rebâb şeytânı cinden çıkarır
Ateş şöyle dursun tütün azâbı
Tilkiyi çakalı inden çıkarır

Evlâd âlim olmaz okutmayınca
İplik gömlek olmaz dokutmayınca
Ayılar et yemez kokutmayınca
Yallılar ölüyü sinden çıkarır

Ey Seyrânî var mı sözün hatâsı
Bulunmaz dünyânın elbet ötesi
Ermeni'nin Rum'un yağlı ketesi
Kaypak müslümânı dinden çıkarır

-191-
İlim remilinde ülyâ-yı remmâl
Noktasın hâne-i mâle uğratır
Sorarsan müftîden dînî bir suâl
Suâlini kîlden kâle uğratır

Sâbit oldu Hakka hamd ü senâda
Kimse ile düşme sözde inâda
Ağzın açar açmaz bağ-ı fenâda
Bülbül gülün ağzın lâle uğratır

Gör dilberin ilm-i hâle vukûfun
Giderir vuslatı hicr-i mehûfun
Kitab-ı vuslatın lafz-ı hurûfun
Mânasının zevkin bâle uğratır

Layık mı rişte-i ümmidim üzre
Nergis gibi çeşm-i mestini süze
Gül de âşık olup bir güler yüze
Bülbül yolun daldan dâle uğratır

Cevherdir kelâmım aşktır madenim
Âşka maden olmuş can ile tenim
Âşık Seyrânî'yim başımı benim
Sevdâ türlü türlü hâle uğratır

-192-
Zalim felek pek zulmetme acele
Bilirsin eğlencem gurbet eldedir
Susamadım bu genç yaşta ecele
Bülbülüm hevesim gonca güldedir

Âhım bulut gibi göğe dolanır
Gâhî parelenir gâhî ulanır
Gâm yeli estikçe gönül bulanır
Sanma bulanıklık hemen seldedir

Birbirine âşık koyun kuzular
Köşeğin özleyen deve bozular
Yaralarım göz göz olmuş sızılar
Fitiller içinde yaram beldedir

Seyrânî halletmez felek müşkülüm
Yaktı âteşlere savurdu külüm
Ya ayrılık ya bir ecelsiz ölüm
Elbet bu ikinin biri eldedir

-193-

Eğlen hocam eğlen bir suâlim var
İz'ân nedir erkân nedir yol nedir
Seni bana gayet fazıl dediler
İçerimde bir yaram var bil nedir

Cennetin kapısın bismillah açar
Şerîat işini Muhammed seçer
Seksen bin evliyâ yurdundan göçer
Onları bekleten mutlu kul nedir

Muhammed dinidir taptığım tapı
Bozulmaz Mevlâmın yaptığı yapı
On iki bahçede kırk sekiz kapı
Eşiği bekleyen iki kul nedir

Kıldan ince derler sıratın yolu
Önünde Devletli ardında Ali
Üç yüz altmış birdir servinin dalı
Dalında açılan iki gül nedir

Başına bağlamış al yeşil çember
Kokuyor ağzından misk ile amber
Seksen bin evliyâ yüz bin peygamber
Önünde gidiyor iki kul nedir

Seyrânî der diyâr diyâr gezmedim
Kalem alıp kaşın gözün yazmadım
Elim ile bir gemicik düzmedim
Gemi nedir deryâ nedir yol nedir

-194-
Âşıkların kalbi kenz-i Rahmân'dır
Kalbi âşık evvel sâni değildir
Bu sırrı anlayan ehl-i irfândır
Bilmeyen marifet kânı değildir

Şeddâd'ın cenneti şehr-i Aden'de
Anılmaz her kale şehr-i Vidin de
Her nakkâşın adı diyâr-ı Çin'de
Şöhret bulan Behzad Mani değildir

Aç kolların kadir Mevlâm toklayan
Kul kalbine nazar edip yoklayan
Âşıklarda minnet gülün koklayan
Pâyitaht-ı aşkın hânı değildir

Arılara hastır çiçek devşirmek
Âriflere mahsus çiğ söz pişirmek
Âşık Seyrânî'yi gözden düşürmek
Merhamet ehlinin şânı değildir

-195-
Elbette bu çarhı bir döndüren var
Tehî döner çarh-ı felek değildir
Gelmiş olanları bir gönderen var
Gitmiş olan gelmek dilek değildir

Şem-i vuslatına sezâ sönmemek
Ne mümkün mahlûka fâni denmemek
Bu çarhın elinde değil dönmemek
Galiba binası dölek değildir

Bu dünyaya gelen yine göçmekte
Ekmeğine uygun mahsul biçmekte
Herkes kendi rızkın yiyip içmekte
Kul kula sebeptir şelek değildir

Kuran kurmuş böyle yolu erkânı
İz'ân erkan pîrî şefâat kânı
Ehlinin malûmu aşık Seyrânî
Çiğ süt emmemiştir kelek değildir

-196-
Ana rahîminden yere düşmeden
Dokuz ay ben oldum anda misâfir
Geldim ise yine elbet giderim
Düzüldü kervânım handa misâfir

Mü'minlerin defterine bakarlar
Münâfığın ahretini yıkarlar
Mengeneden bir kıl gibi çekerler
Cesedin içinde cân da misâfir

Mü'minler hep Hak yoluna çevrilir
Münâfıklar bir araya derilir
Bâsîret perdesi gözden sıyrılır
Semânın yüzünde gün de misâfir

Camilerde olur oturak mimber
İçinde kokuşur misk ile amber
Seyrânî de der ki Rasûl-i Server
Bir gün ümmetlerin sende misâfir

-197-
Ey bir kez düşmeyi görmeyen düş de
Gör ki yahşi hâlin ne yamân gelir
Bülbülün elbette hayâlde düşte
Hatırına zevk-i gülistân gelir

Farz sünnet amma ki helâl kisb ü kâr
Ahvâli âlemdir malûmu nigâr
Gâhî gelir gül açıcı rûzigâr
Gâh da soldurucu mihricân gelir

Ne var divâneye zincir takmasa
Ne var pervânesin nârâ yakmasa
Mecnûn gönlüm Leylâ'sına bakmasa
Korkarım başına bir ziyân gelir

Seyrânî takdîr-i ilm-i ezeli
Kimisi usludur kimisi deli
Kâfirin hakkından Hazret-i Ali
Devlerin hakkından Süleymân gelir

-198-
Gönül ahvâline kıldım temâşa
Bir şâhlar şâhına bakıp eğlenir
Cemâlini gören gözler kamaşa
Lutf-ı penâhına bakıp eğlenir

Bu çarh-ı gaddârın düşen eline
Sanma mağrur olur kendi hâline
Kimi emlâkine kimi mâline
Kimi de câhına bakıp eğlenir

Seyrânî bir sözü söylemiz sırsız
Üstâdı kâmildir değildir pîrsiz
Dürr-i yektâ olsa kadri belirsiz
Baht-ı siyâhına bakıp eğlenir

-199-
Toprak ejder olmuş varanı yutmuş
Gaflet beşiğinde sağı unutmuş
Kedi var aslanın yerini tutmuş
Aslan var adına kedi söylenir

Bir kötünün eli erse varlığa
Derler ana aman beni yarlığa
Bir iyinin eli düşse darlığa
Veliyyullah olsa gidi söylenir

Yolcular yanılır yollar yanılmaz
Merhemin bulmayan yara onulmaz
Şu dünyâda kötü iyi anılmaz
Herkesin şerefi sütü söylenir

Haydar gibi sen de deven yedince
Canını Mevlâ'ya teslim edince
Seyrânî dünyadan göçüp gidince
Anılır dillerde adı söylenir

-200-
Muhabbet meclisin Hazreti Allah
Şol medine havasına dönderir
Akşam ile sabah bir olur her gâh
Dertlilerin devâsına dönderir

Bir muhabbet meclisine münâfık
Gelse kazâ ile bir kalbi fâsık
Mü'minler meclisi cennete lâyık
Olsa zakkum tavasına dönderir

Münâfık gıybeti sevici olur
İftirâ etmeye evici olur
Onun bunun etin gevici olur
Ağzın geriz obasına dönderir

Mü'minin mü'mine dokunmaz şeri
Bilirim Seyrânî er oğlu eri
Telveci dalkavuk vardığı yeri
İbibiğin yuvasına dönderir

-201-
Gam bahrinden doldurmuşum eleğim
Çevirir çalkanır hiç elendirir
Bir şâkirt bilmezse hoca emeğin
Çalışır çabalar hiçe indirir

Yazı yaz bilenler yazı yaz anlar
Dolaşıp geliyor yazı yazanlar
Yirmi dokuz harften yazı yazanlar
Çatar imlâsını hecelendirir

Yâr beni hânede bir kez okursa
Gam değil sineme bir ok dokunsa
Bir tâlib dersini yanlış okursa
Tekrar hocasından hecelendirir

Seyrânî kaynıyor kalpte kazanlar
Elfâzı olmayan kazı kaz anlar
Ölmedik adama mezar kazanlar
Diker iki taşı hecelendirir

-202-
Her kim temizlese taşlı pirinci
Kendi gözü nûru ile bakıyor
Akıl bir ipliğe diziyor inci
Fikir meramınca delip takıyor

Her kuş kendi kanatların sallıyor
Her arı yaptığı çeci ballıyor
Gönül binmiş aşk atını nallıyor
Tırnağına göre nal mıh çakıyor

Lâle nergis sende açılır dağlar
Gül sümbüle bülbül başına ağlar
Kimi su çağlamaz kiminde çağlar
Deresine göre sular akıyor

Hem soğuğu vardır hem de sıcağı
Bulunmaz dünyanın ucu bucağı
Fitillendi aşktan bağrım ocağı
İçim beni dışım eli yakıyor

Ne çâre Seyrânî böyledir kader
Taşlara dökülmüş ektiğin bider
Kemin kemliğinden bana ne keder
İyiler iyliğin başa kakıyor

-203-

Gönül bir boyadan rengin almadı
Her boyaya tâvus gibi dalıyor
Cehennem nârına hâcet kalmadı
Aşk odu içimde dâim yanıyor

Gam suyuyla mayam böyle karılmış
Ki levh üzre kalem böyle yarılmış
Ciğerimin memesinden sarılmış
Gam yılanı kanım emip kanıyor

Bir sedef yerini tutmaz zencefîl
Sanki Mevlam cümle rızkıma kefîl
Ben sağken ailem oldu çok sefîl
Yediğini yetim hakkı sanıyor

Seyrânî'nin iki gözü yaş oldu
Gönül derdi cümle derde baş oldu
Kadı mutfağında pişmiş aş oldu
İçerimde fıkır fıkır kaynıyor

-204-

Asırda acâib işler çoğaldı
Bilmem bu işleri kimler ediyor
Dünyayı hep rezil köpekler aldı
Gelen ümerâya karşı gidiyor

Biraz bahsedeyim ehl-i zamandan
Yahşiler aşağı düştü yamandan
Aralık itleri olmuş kumandan
Uyuz it kurtları kumand'ediyor

Buğday unu beğenmiyor köpekler
İplikten aşağı düştü ipekler
Hep sedire geçti itler köpekler
Hânedân ayakta hizmet ediyor

Koltuk kılı fark olmuyor sakaldan
Tüccarlar aşağı indi bakkaldan
Arslanlara çoban düşmüş çakaldan
Şimdi arslanları çakal güdüyor

Mekteple medrese ortadan kalktı
Meyhâne kerhâne meydana çıktı
Âr namus denen şey ortadan kalktı
Şimdi kişi bildiğine gidiyor

Sarhoşlar çoğaldı kalmadı ayık
Bu asra böylece hâller de lâyık
Müzevvirin adı muhbir-i sâdık
Şimdi kişi bildiğine gidiyor

İsimlerin tebdîl etsem satılmaz
Cisimlerin tahvîl etsem zat olmaz
Altın eğer vursam eşek at olmaz
Şimdi kişi bildiğine gidiyor

Şahinler yurdunu tuttu yarasa
Baklava yerine geçti pırasa
Şimdi rağbet deyyûs ile terese
Zamâne bunlara rağbet ediyor

Boy kürkünü beğenmiyor köçekler
Babasına akl'öğretir çocuklar
Yumurtadan burnu çıkan cücükler
Horoz oldum diye cık cık ediyor

Küçükler büyüğe çorap giydirir
Tatlıyı insana acı yedirir
Seyrânî zamâne böyle dedirir
Şimdi kişi bildiğine gidiyor

-205-
Her ırmağa bir yol vermiş akıyor
Cümlesini bir deryâya döküyor
Her kumaşı bir tarakta dokuyor
Şeridini pazarlara çözüyor

Bülbülün aşkına sebep gül oldu
Ona kafes ağzındaki dil oldu
Cânım ateşlere attı kül oldu
Ne taraftan bir yel değse tozuyor

Kimi dikenini gülünden seçer
Herkes ektiğinin mahsûlün biçer
Gâm yeme Seyrânî bu gün de geçer
Yüce dağ başında duman geziyor

-206-
Battâl'ın hilâle attığı bir ok
Ol ok Hazret-i İlyas'ın okudur
Azrâil'in gelip attığı bir ok
Ya ecel ya mergad ya sin okudur

Dost demez deryâya ya dalma ya dal
Kırılan ya köktür ya budak ya dal
Hoca ders gösterir ya hı'dır ya dâl
Ya zel ya re ya ze yâ sin okutur

Nedir dîvân okutmakta merâmın
Şiir dîvân okutmakta merâmın
Mahşer dîvân okutmakta merâmın
Seyrânî gücüne Yâsin okutur

-207-
Levh-i kâlbe yazı yazan kalemin
Ağzın açıp dilin yarmak yok mudur
Derûnunda olan derd ü elemin
Çâresin ehlinden sormak yok mudur

Derde göre derman libâs biçene
Derdi dertten beğenmeyip seçene
Acı denizlerin suyun içene
Tatlı sudan akan ırmak yok mudur

Harman muhtaç olur bir süpürgeye
Bir kuşa bin dâne Hak esirgeye
Küpünde acıyıp azan sirkeye
Çatlatıp kabını kırmak yok mudur

Ey Seyrânî nişan diken tirlere
Tepik vurup yıkmak için yerlere
Rüyâ ta'bir eden muabbirlere
Şer düşleri hayra yormak yok mudur

-208-
Dîni bütün müslümanın gözleri
Merhamet bahrine dalmada olur
Ârif dinlemeden duyar sözleri
Kıssadan hisseyi almada olur

Bul ârifi cânım kurban vereyim
Ayağı altına yüzüm süreyim
İyi gün dostuna bin gül dereyim
Bir gözü kusura kalmada olur

Ârif olan kalkan eder hilmini
Anınla def eder zalim zulmünü
Anlamayan avcı avın ilmini
Kuşunu dumana salmada olur

Tabiblerin ilmin ehl-i dert okur
Seyrânî ilmini alan dert okur
Ham sofular tesbih çeker virt okur
Gözü hayvan yemin çalmada olur

-209-
Âdem tabiatlı melek sıfatlı
Şâh olursan sana gedâ bulunur
Her kim güler yüzlü ve dili tatlı
Olsa anda lutf-ı Hudâ bulunur

Pehlivânlık edip nefsin yıkarsan
Îmânın nurundan şem'ân yakarsan
Mûsâ gibi Tûr-ı aşka çıkarsan
Sana gökten inen nidâ bulunur

'Kâlû belâ' ikrârını güdersen
Anda olan borcu bunda ödersen
İsmâil veş cânın teslim edersen
Sana gökten inen gıda bulunur

İkrâr kapısında taşrada durdun
Seyrânî sen andan ne haber duydun
Denizde mermer taş içinde kurdun
Ağzında yeşil ot gıda bulunur

-210-
Dünyanın malından sorar bazısı
Bizde sîm yerine emrâz bulunur
Böyle imiş alnımızın yazısı
Âşığın elinde bir saz bulunur

Âşıklar beyhûde gurbeti gezer
Eller ârif olur neylersen sezer
Güzellerde vefâ bizde sîm ü zer
Ne bahar bulunur na yaz bulunur

Seyrânî kıssadan bu hisse pendin
Bu aşkın nârına yandıkça yandın
Sakın bir kimseye inanma kendin
Doğrusun ararsan pek az bulunur

-211-
Câna cânânımdan yakın kimse yok
Ten zâhirde göze hicâp görünür
Dilden çıkan sözün her biri bir ok
Kimi günah kimi sevap görünür

Hak her cânı bir cisimle sınadı
Cân cevheri haktır etme inadı
Dest-i kudretinde çarhın kanadı
Bize döndürdüğü dolap görünür

Hakîkat kapısın muhabbet açar
Muhabbetten kaçan haktan da kaçar
İylik el kuşudur kanatsız uçar
Kötüye iylikten azâb görünür

Her gülün kokusu kendi özünde
Zanneyleme yokuşunda düzünde
Hakkı buldum âriflerin sözünde
Hak söz Seyrânîye kitab görünür

-212-
Haçan vâlidemi rüyada görsem
Kan ağlar gözleri yaşlı görünür
Bize edenlerin defterin dürsem
Ejder olmuş yedi başlı görünür

Haktan bulsun bize eden muzular
İki bacım kardeş der de özüler
Sılada bağrışır körpe kuzular
Mor sümbüllüm siyah saçlı görünür

Gezerim gurbetlik kisb ile kârım
Çektiğim gurbetim nâmusum ârım
Âşkının bâdesin içtiğim yârim
Âhu gözlü kalem kaşlı görünür

Seyrânî'yim kaldı dostlar yasımda
İçtiğim su zehir oldu tasımda
Eşim dostum yolum gözler Kasım'da
Düz ovalar bize taşlı görünür

-213-
Anamın rahminden inmezden evvel
Dokuz ay eğlendim kanda misâfir
Bugün geldim ise yarın giderim
Bir ulu kervânım handa misâfir

Mü'minlerin defterine bakılır
Münâfığın âhireti yıkılır
Can boğazdan çalı gibi çekilir
Cesedin içinde râh da misâfir

Birgün Hakkın dîvânına varılır
Münâfıklar mü'minlerden ayrılır
Semânın perdesi birden sıyrılır
Semânın yüzünde gün de misâfir

Der Seyrânî seni verene yalvar
Bu dünyanın bin bir iki hâli var
Şefâat kânısın ey Perverdigâr
Ümmetlerin bir gün sende misâfir

S
-214-
Her kimin andırmış Hak ismin âşık
Marifet bâhrine eylemiş gavvâs
Hazîne-i Rahmân demeye lâyık
Durmuş âşık kâlbin dinle kulak as

İsmi kenz-i Rahmân hazînedârı
Etmiş âşık kâlbin Yaradan Bâri
Her kimin var ise Hakkı inkârı
Hak anı inkârdan eylesin halâs

Her kim ki aşığın kâlbini yıkar
Gide gide Hakkı inkâra çıkar
Hak ânı cehennem nârına yakar
Eyler âhirette kısasa kısas

Açıl var Seyrânî solmak dilersen
Makbûl-i indallah olmak dilersen
Eğer sen de Hakkı bulmak dilersen
Sıdk ile târih-i âşka kadem bas

Ş
-215-
Tevekkül bâbına eyle intisâb
Çekme kasâveti medâr-ı maaş
'Nahnü kesemnâ' da kesilmiş cevab
Az rızkın çoğalmaz gel etme telâş

Ölür ana baba çıkar aradan
Yetimler hakkını görür Yaradan
Dert ehli ümidin kesmez çâreden
İki el baş için ederler savaş

Akan su serinden olagör âgâh
Senden âgâh olan gedâ olur şâh

Değirmenin çarhı zikri illallah
Hu ismin zikreder döne döne taş

Bir ekmenin olur bir de biçmesi
Bir konmanın olur bir de göçmesi
Her kimin var ise yiyip içmesi
Değirmenden alsın dersin karındaş

Yaratmış Seyrânî Hak ağzında dil
Dilini söyleyip durma Hakkı bil
İsm-i cismin ateş âb u türab bil
Cân Ruhulkudüs'ten çekmez ayrı baş

-216-
Evvel giymez iken ipek mintânı
Giyersin eğnine çul yavaş yavaş
Ferâgat kıl bırak aşk ü sevdâyı
Olma bir dilbere kul yavaş yavaş

Heder olsa bir pul için her demin
Muhannet bâbına basma kademin
Emsâliyle konuşmayan âdemin
Altın ismi olur pul yavaş yavaş

Soyundum libasım oldum üryâni
Seyrettim köşeyi çarh-ı devrânı
Bu dünyanın işi bitti Seyrânî
Başına bir çâre bul yavaş yavaş

-217-
İmân bahçesine güman biderin
Ekenin mü'minlik suyu kalmamış
Gümân ehli olan çeksin kederin
Zülfünün o eski bûyu kalmamış

Bir koyun başına bin kurt yığılmış
Koyun kurttan korkup sütü soğulmuş
Tekke harap olmuş derviş dağılmış
Virt edecek ismi Hû'yu kalmamış

Üstâd ol çırak ol sırrın şaşırma
Çiğ nefsinden başka bir şey pişirme
Seyrânî'yi medet Rabbim düşürme
Nefsin kazmadığı kuyu kalmamış

-218-
Taş bağırlı değirmenin ununu
Kepeğinden seçip eler var imiş
Kırk bin sene evvel Âdem donunu
Giyip Havva için yeler var imiş

Haber duymuş kulak Havva sesinden
Cennette yok iken bilmem nesinden
Doğmadan Âdem'in sol eğesinden
Doğmuş gibi çözüp beler var imiş

Vücûd-ı Hazret-i Âdem gelmeden
Âdem Havva Havva Âdem bilmeden
Anlar birbirine bakıp gülmeden
Hâline anların güler var imiş

Çarhın arabası cızılamadan
Öküzün yüreği sızılamadan
Koyun yaratılıp kuzulamadan
Kurdun kulağına meler var imiş

Derûn-ı Seyrânî öz benim değil
Dilden işitilen söz benim değil
Seyr-i cihân eden göz benim değil
Ben yok iken gözde neler var imiş

-219-
Aşkımın rüzgârı eser içimde
Gezer yüz bin şehir yorulmaz imiş
Rabbim bize yardım eyle ol günde
Ecel gelse bir an durulmaz imiş

Kirâmen Kâtibîn amelimi yaz
Gece gündüz ettim ben Hakka niyâz
Hakkın emrettiği beş vakit namaz
Kaynar sac üstünde kılınmaz imiş

Kimi günah işler kimisi zelle
Kimi kantar çeker kimisi kille
Kimi aba giyer kimisi hûlle
Hakkın hikmetinden sorulmaz imiş

Bir duâ vardır 'rabbenâ âtinâ'
Melekler dizilmiş göğün katına
Dünyada ukbâda Hak rahmetine
Meğer dalmak ile doyulmaz imiş

Seyrânî'nin hali sorulmayınca
Tomurcuk gülleri derilmeyince
Bir kısmette Haktan verilmeyince
Yüz bin taleb etsen anılmaz imiş

-220-
Her hangi hâneye bir kadın gerek
Ansız hiçbir yuva kurulmaz imiş
Neler gösterecek devrân-ı felek
Kabâhat yüzlere vurulmaz imiş

Evlâdı olanlar elbet kız arar
Bilmediği kıza dünür mü salar
Bir hafta geçmeden sâhibin talar
İt midir tazı mı bilinmez imiş

Zamâne kızları fingili fisten
Hayır beklenir mi böyle bir pisten
Kimi çengi kimi çingene cinsten
Ne mikrop olduğu görünmez imiş

Zamâne kadını şeytânın pîri
Terbiye görmemiş ellide biri
Lif ile arınmaz ağzının kiri
Sanki paçavraya silinmez imiş

Kalmış da arada belâsın arar
Böylesi bir kadın kimlere yarar
Urgan da zaptetmez zinciri kırar
Soyu pâk her yerde bulunmaz imiş

İyi kadınlara asla doyulmaz
Altın baha bulur kadına konmaz
Küp uçuran cadı kadın sayılmaz
Kabiliyet satın alınmaz imiş

Seyrânî bu işi sen iyi düşün
Çatma nâmussuza çatlatır başın
Zehirler evdeki ekmeğin aşın
Zehiri yutunca gülünmez imiş

-221-
Eski libâs gibi âşığın gönlü
Söküldükten geri dikilmez imiş
Ne kadar olsa da gerdanı benli
Her güzelin kahrı çekilmez imiş

Bülbül eder daldan bir dala sekiş
Anın için eyler gül ile çekiş
Aşkın iğnesiyle dikilen dikiş
Kıyâmete değin sökülmez imiş

Dilber böyle değil idin sen ezel
Aşkımın bağına düşürdün gazel
İbrişimden nazik sandığım güzel
Meğer pulat gibi bükülmez imiş

Seyrânî'nin gözü kanlı yaş imiş
Aşk u sevdâ cümle derde baş imiş
Toprak sandım benim bağrım taş imiş
Meğer taşa tohum ekilmez imiş

-222-
Kudret lisânından Kur'an okundu
Halkın lisânından mânâ verilmiş
Tarağına göre bezi dokundu
Âdem'e ta'limu'l-esmâ verilmiş

Îsâ göğe kaçmış zulm-i zeminden
Kim kurtardı gönlün âh u eninden
Kendi sıfatından kendi teninden
Âdem'e eğlence Havva verilmiş

Kul ne kadar harceylese tedbîrin
Bozmak mümkün değil Hakkın tedbirin
Ezel her Ferhâd'a bir leb-i Şirin
Her Mecnûn'a birer Leylâ verilmiş

Hak bahr-i kudrete daldığı zaman
Levh üstüne kalem çaldığı zaman
Herkes istihkâkın aldığı zaman
Seyrânî'ye aşk-ı Mevlâ verilmiş

-223-
Zerremiz eylemiş şemse azîmet
Katre-i aşkımız deryâya gitmiş
Erenler bulmamış kesrette vahdet
Her biri kûşe-i tenhâya gitmiş

Mecnûn'u bend etmiş sağ ve solundan
Zincir-i aşk çözülmemiş kolundan
Ermiş Mevlâ'sına Leylâ yolundan
El sanmış Mecnûn'u sahrâya gitmiş

Seyrânî nazmımın mazmûnu fasîh
Gerçi şiir amma burhan-ı sahîh
Feryâd ü nâlemiz mânendi Mesîh
Yer ehlinden göğe şekvâya gitmiş

-224-
Mutfak-ı aşkımın pilav zerdesin
Pişiren âteşi gözden korumuş
Hissiz eller zevkin yırtmış perdesin
Dökmüş hicâp suyun yüzden korumuş

Ne mümkün yanmasa çiğler pişmeler
Ağlamak sayılır bu gülüşmeler
Şerîat şehrinde akan çeşmeler
Bütün susuz kalmış gözden kurumuş

Şeyhülislâmdan sor ey âli cenâp
Sevâbâ günah der günaha sevâp
Fukara hakkında hayırlı cevâp
Söyleyecek diller gözden kurumuş

Seyrânî şer düşü hayra yorması
Sevâp düşmüşlerin halin sorması
Şehr-i Medîne'yle Mekke hurması
Bitmez olmuş kökten özden kurumuş

-225-
Yârab ihsânına bin şükür olsun
Ulemâya rağbet ne kadar uymuş
Yâdında bizleri ibâdet kılsın
İnsana da rahmet ne kadar uymuş

Nâçâr olanlara lâzımdır niyâz
Hafız-ı kelâma gerektir avâz
Din-i İslamda farz mü'mine namâz
Salâta cemâat ne güzel uymuş

Yaz günü safalı kış gününde kar
Sâdıklara rıdvân kâziplere nâr
Güzellere vefâ âşıklara zâr
Kâmillere sohbet ne güzel uymuş

Sâimlere sabır mü'mine gaza
Mülhide cehennem âsiye cezâ
Seyrânî günahkâr çıkamaz yüze
Âsîye şefâat ne güzel uymuş

T
-226-
Her kimin kalbinde varsa havfullah
Alâmeti kuldan etmez ihtiyat
Bulur Allah'ını giden doğru râh
Korkmayan Allah'tan geçemez sırat

Her kim ikrârına duramaz kavî
Keşfin gösterse de olamaz veli
Vefasız âdemin cennette evi
Olsa ettirmesin Rabbim ihtilât

Her kim ki etmezse ahdine vefâ
O kimsedir eden cânına cefâ
Maraz-ı küfrüne îmandan şifâ
Bulup da edemez o farzı ıskat

Seyrânî nâmerdin yüzüne bakma
Cömerdi gözden gönülden bırakma
Hasîsin mumundan mumunu yakma
Zulmete râzı ol manendi Tavat

-227-
Hazret-i Havva'dan mevcûd olalı
Ola gelmiş çingân cimri muhabbet
Yezid birbirinden erkân bulalı
Görmemiştir münkir ömrü muhabbet

Münkir olan inkârına dayanmış
O Yezid Mervan'dan boya boyanmış
Gaflet uykusundan mü'min uyanmış
Bulmuş halâveti temr-i muhabbet

Hazreti Hallâk-ı cihan-ı bâkî
"Sekâhum rabbuhum" mü'mine sâki
Değil içtiğimiz şarab u rakı
Bizi mesteyleyen hamr-ı muhabbet

Seyrânî duyup da muhabbet sesin
Hakikâtten almış kendi hissesin
Münkir olan Hakk'a ne derse desin
Hak da Haklık aklık emr-i muhabbet

-228-
Bilmediğin nâsa olursan kefil
Ağrını kesemez tarçın zencefil
Düşer îtibârın olursun sefil
Cerâimin süt kardeşi kefâlet

Misâfir bulursan hânene götür
Bir içim su ile keyfini yetir
Bir mümkün hâceti olursa bitir
Sen tîğ-i emrine eyle itâat

Örtülmüşü açma açığı örtme
Er isen Seyrânî bir can ürkütme
Hasîsin bahîlin gayretin gütme
Sonradan görmüşten alma emânet

-229-
Resm-i münâcatım ola makbûlüm
Bi-hakkı Ahmed-i Muhtâr-ı kudret
Bağışla cürmümü ben mücrîm kulun
Bi-aşk-ı Haydar-ı Kerrâr-ı kudret

Beni âdem eden bir katre meni
Sensin yâ Hazreti Allah yâ Ganî
Şehvet halâveti aldatmış beni
Kurulduğu zaman bâzâr-ı kudret

Teyrek eylemeye kâdir zehrini
Lûtfa tebdil eylemeye kahrını
Yarattığı zaman gönlüm şehrini
Kütübhâne etmiş mimar-ı kudret

Ne yer benî âdem ağzında delik
Deri et yağ damar kan kemik ilik
Bir kılın Seyrânî kırkta bir bölük
Mikdârı değil mi âsâr-ı kudret

-230-
Sevdiğim dilberin aslın sorarsan
Ne Avşar'dır ne Reyhan'lı ne Cerid
Eğer şer düşleri hayra yorarsan
İstersen olursun muabbir ferit

Hekim kadrin bilmez olmayan hasta
Çıraklık etmeyen olamaz usta
Dün tekkeye gelen şeyh olsa posta
Eski post şeyhine olamaz mürit

Bübül gülistânda yapmaz yuvayı
Gülende bulmasa derde devâyı
Kimi yünden tutmuş atlas sıvâyı
Kimi bağlar çözer derd-i gam şerit

Sen hemen Seyrânî kıl hakka niyâz
Aşk-ı muhabbetin dersin oku yaz
Her soğan kebâba çekilmez piyâz
Her yahni suyuna doğranmaz tirit

U
-231-
Kavs-ı kâmetinin fehmeyle fendin
Kaşların resminde yay bu nedir bu
Mir'at-ı hüsnünde aksetmiş kendin
Görse kamer söyler ay bu nedir bu

Semâya ne mikdâr dolmuş kevâkib
Hüsnünde hüveydâ aks-i kevâkib
Hesâbın bilmeye tedbir-i sâib
İster inanmazsan say bu nedir bu

Bence hüsnün gören Yusuf'u anmaz
Temâşâ eyleyen gözler usanmaz
Senin aşkınla tek Seyrânî yanmaz
Kim görse der sana vay bu nedir bu

-232-
Emr-i Hakla gelmeseydin cihâna
Uğramazdın böyle seyrâna yâhû
Rabbini bilmezdin nefsin bilmesen
Aşk olsun böyle bir irfâna yâhû

Saz-ı irfanını düzüp çal hemân
Bahr-i aşkın deryâsına dal hemân
Gözlerin var ise ibret al hemân
Bak kalb-i ayna-yı devrâna yâhu

Okuyup Seyrânî elifle Yâsin
Bâ ve sâ'nın tâ'ye ettik kıyasın
Okuyup da bildik sûre'i Yâsin
"Âmentü billâh"ı" Kur'an'a yâhû

-233-
Emr-i Hak bizleri dil dolandırır
Feleğin işine hile olur mu
İnsanı gafletten aşk uyandırır
Bize bundan özge çile olur mu

Okuyup hıfz ettik biz yârin adın
Sundu ağzımıza lezzetin tadın
Biz şâhlar şâhının yedik tokadın
Bize başka yerden sille olur mu

Biz gam metâından aldık bir kıyye
Bu aşk-ı ilâhi Haktan hediyye
İletsem cennette İdris nebîye
Örümcek perdesi hûlle olur mu

Bir araya gelse hep tercümânlar
Bir dilden eylesek ahd ü amanlar
Havâda bulutlar dağda dumanlar
Kovansız toplara gülle olur mu

Aç gözünü hayalleme Seyrânî
Muhaneti kovalama Seyrânî
Nâfileye çabalama Seyrânî
Öyle olmayınca böyle olur mu

-234-
Ey güzel âteş-i aşkınla senin
Elverir yandığım nâre doğrusu
Gerçi düşkünüyüm o sîmin tenin
Ammâ kaşın gözün kara doğrusu

Top top olmuş siyah zülfün mâr gibi
Sofu tabiyatlı ziyânkâr gibi
Olsa dahi gövden beyaz kar gibi
Âhım kaba yeldir kara doğrusu

Nasıl arz edeyim sana hâlimi
Harceyledim sende olan malımı
Kabayel elinden karın ölümü
Mevte bulmuş yoktur çâre doğrusu

Muhabbet biderin kalbe saçtığın
Biçmeden mahsûlün yeter kaçtığın
Âşık Seyrânî'ye senin açtığın
Merhem kabul etmez yara doğrusu

Ü
-235-
Gönül gayrı ümid etme nâfile
Yâre gerçekliğin yalan göründü
Yazmış belli defterine hem dile
Aklımı başımdan alan göründü

Yoldu sakalımı tarağım benim
Şimdi yanmaz oldu çerâğım benim
Eski maden oldu turağım benim
Altınım mihenge çalan göründü

Güzel gam çeker mi âşık bulmağa
Ukde-i muhabbet bağın yolmağa
Her gül âmâdedir bir gün solmağa
Pençesin kalbime salan göründü

Sevdiğinin herkes bağlı özüne
Seyrânî'nin kulak versen sözüne
Aşkım rakîbinin malûl gözüne
Bir güle dolanmış yılan göründü

-236-
Yâkub gibi gam evinde bulanıp
Gözüm Yusuf için ağla gez yürü
Hüsn-i hayâlinin çarkına çalıp
Hasret kılıcını zağla gez yürü

Ey çeşmimin akan ab-ı revânı
Firkat deresinden tutmuş mekânı
Buluncaya kadar bahr-i ummânı
Kızılırmak gibi çağla gez yürü

Havalarda bulut gibi bulanıp
Gül misâli şebnem ile sulanıp
Pervâneler gibi şem'a dolanıp
Nâr-ı aşka cânın dağla gez yürü

Şeddâd'ın cenneti bağ-ı irem'i
Yere geçmiş malı Kârun haremi
Seyrânî kimseden umma keremi
Sıdkını Mevlâ'ya bağla gez yürü

Z
-237-
Her harfinde olan nokta-i esrâr
Zannetme ki taht-ı bâ'da olamaz
Olması Leylâ'nın Hakka irşâdkâr
Mecnûn'a mahsustur yâda olamaz

Kur'ân'a İncil'e Zebur Tevrat'a
İmân eden etmiş Vahdet-i Zâta
Biri nefye memur biri isbâta
Lâ illâ'da illâ lâ'da olamaz

Yılanın âdeti adamı sokmak
Değildir Seyrânî ağzına akmak
Her kimin başına yadırgı tokmak
Değmiş olsa asilzâde olamaz

-238-
Bu aşkın esrârın şerh edem desem
Cevâba elkâba lisâna sığmaz
Mahbûblar şâhını methedem desem
Kitâba hesâba dehâna sığmaz

Mahbûbun aşkını âyân eylesem
Hak sözü derûnda pinhân eylesem
Bir noktanın ilmin beyân eylesem
Deftere fermâna dîvâna sığmaz

Gönül bu meydânda mestâne olsa
Ayılmaz haşre dek irfâne olsa
Aşk ile bir kişi dîvâne olsa
Dünyaya uhrâya cihâna sığmaz

Seyrânî gözyaşın şarap eylesem
Yaka yaka sînem kebâb eylesem
Derdimin zerresin hisâb eylesem
Kantara batmana mîzâna sığmaz

-239-
Gül gibi açılmış herkeste bir huy
Ecel gelmeyince solmaz ki solmaz
Ârif ol imâm-ı zevk-i aşka uy
Îmânında gümân olmaz ki olmaz

Bir yanmış yerime dökmezsem suyu
Başını yastıktan kaldırma uyu
Câhilin misali bir susuz kuyu
Elden su koymakla dolmaz ki dolmaz

Yedi iklim dört köşeyi bir âdem
Arayıp Seyrânî gezse demâdem
Mezhebince âdem bulamaz demem
Mâ-yı meşrebince bulmaz ki bulmaz

-240-
Tövbekâr ol gönül tarikten çıkma
Nâmertten şefâat şifadâr olmaz
İyilik et sakın bir gönül yıkma
Görüşme kötüyle onda âr olmaz

Dinleme dünyânın kıyl ü kâlini
Düşürme üstüne el vebâlini
Gözetle kâmilin bir kemâlini
Zira böyle kişi bahtiyâr olmaz

Nâmertler içinden hicret et durma
İyilik edersen kimseden sorma
Kendin zâdelikle Seyrânî kurma
Mezar taşı ile iftihâr olmaz

241-
Hak bir kula açsa bir bâb-ı kerem
Hak açtığın kulda kapar bulunmaz
Kısmet kapısını bulur lâ-cerem
Kısmette yolundan sapar bulunmaz

Arılar zevk alır çiçek özünden
Rüzgarlar kül alır ateş közünden
Mecnûn sevmiş Hakkı Leylâ yüzünden
Halkta Haktan gayri tapar bulunmaz

Devr-i aşkta puta tapan bulunur
Seyrânî yolundan sapan bulunur
Güzelin yıktığın yapan bulunur
Âşığın yıktığın yapan bulunmaz

-242-
Koyun ve keçiden hikmet-i Hüdâ
Doğmayınca kuzu oğlak melemez
Kuşlar yavrusunun ağzına gıdâ
Yumurta içinde vermek dilemez

Cânım kurban olsun er oğlu ere
Kötüler yaramaz hayırla şere
Toplansalar yüz bin Ferhât bir yere
Âşığın taş bağrın asla delemez

Orak ekin biçmez bilemeyince
Un kepeğin seçmez elemeyince
Gözlü birbirinden silemeyince
Kör körün gözünden çapak silemez

Bu Seyrânî söyler sözün gerçeğin
Bul mantarın tohmun bırak çiçeğin
Düşün yarasanın tüyle saçağın
Tülese de yâd kuş gibi tülemez

-243-
Kudret tesbihini Hazret-i Allah
Kul keyfince delip çakmak istemez
Güzele bakan göz eder eyvallah
Çirkin yüze kimse bakmak istemez

Yanmasa âteşin yanmaz tütünün
Allah yardımcısı sıdk-ı bütünün
Çirkin nal mıh olsa güzel atının
Gönül tırnağına çakmak istemez

El vurmadım toprak ile taşına
Soğuk su katmadım pişmiş aşına
Seyrânî Yaradan kulun başına
Güzel çirkin başa kakmak istemez

-244-
Üç beş hurûfâttan hisse kapanlar
Her âlimi her hocayı beğenmez
Bir iki ilaçla devâ yapanlar
Eflâtun'u ve Lokman'ı beğenmez

Her tarafa meydân vurup laf eden
Hevâ-yı nefsine ömrün sarf eden
Karanlıkta gölgesine hayfeden
Rüstemi Zal pehlivânı beğenmez

İbâre okuyup mânâ seçmeyen
Aşkın şarabından damla içmeyen
Kendi karısına sözü geçmeyen
Adâlette Süleymân'ı beğenmez

Dost benimdir bana kimse değmesin
Bu sevdâdan gayrı vazgeç demesin
Cânân huzûrunda boyun eğmesin
Kemter Seyrânî'yi bir kul beğenmez

-245-
Seyrânî
Molu karyesinde kilim dokuyan
Gelir Kayseri'ye kilim beğenmez
Şöyle böyle bir kaç harfi okuyan
Gider medreseye ilim beğenmez

Revâi
Benden selam söylen çattım çanağa
Kokmadıktan sonra gül güllenmesin
Sokmayın kargayı gül olan bağa
Gübre mübtelâsı bülbüllenmesin

Seyrânî
Bir çok zaman ömrü sazlıkta geçer
Orağını alır berdiyi biçer
Belki de gönlünden saraylar geçer
Hasbahçeye girse gülüm beğenmez

Revâi
Doksan bin nefes de verse bir kula
Birisini hayra sarfeder m'ola
Lisânımız Türkçe darılır m'ola
Arabîden başka dil dillenmesin

Seyrânî
Ellerin evinde çul firâş olur
Burnu sümüklüdür gözü yaş olur
Bayramdan bayrama bir traş olur
Gider berbere de selim beğenmez

Revâi
Lihye-i şerîften var mı mûteber
Evvelki tıraşta kim idi berber
Revâi bir gülün medhini eder
Gülâbudan sırma tel tellenmesin

Seyrânî
Giydiği abanın her yanı delik
Satıyor Seyrânî sana efelik
Bir kuru ekmek yer bazen çökelik
Konaklarda yağlı dilim beğenmez

-246-
Ormanda büyüyen adam azgını
Çarşıda pazarda seyrân beğenmez
Medrese kaçkını softa bozgunu
Selâm vermek için insan beğenmez

Âlemi tân eder yanına varsan
Seni de yanıltır mesele sorsan
Bir "cim" bile çıkmaz karnını yarsan
Meclise gelir de erkân beğenmez

Her çeşit insandan bir kaç eşi var
Mektepten koğulmuş günah işi var
"Rabbi Yessir"de dört yanlışı var
Tahsil etmek için irfân beğenmez

Çıkmış yükseğine kaval öttürür
Çoban köpeğine koyun güttürür
Başını baltayla traş ettirir
Gider berbere de dükkan beğenmez

Yayladan yaylaya konup göçer de
Arpayı buğdayı ekip biçer de
Mısır yaprağını kıyıp içer de
Tütünü bulunca duman beğenmez

Fâni benliğine vermiş özünü
Lisânından çıkar bilmez sözünü
Ömründe görmemiş cengin yüzünü
Zırh u silah kılıç kalkan beğenmez

Bir odası vardır gayet küçücek
Kendi aklı sıra keyf yetirecek
Bir çanağı yoktur ayran içecek
Kahveyi bulunca fincan beğenmez

Seyrânî söyledi bu doğru sözü
Haddeden çekilmiş doğrudur sözü
Bir zengine varsa görmemiş kızı
Lâl ü güher ister mercân beğenmez

-247-
Âlem-i ervahta rûhlara Mevlâ
Ten mülkün vermedi ahd ü amansız
İkrâr-ı ezelde duranlar hâlâ
Mü'mini kâmildir şeksiz gümânsız

Câhilin rüyâsı hayra yorulmaz
Tecellînin cilvesinden sorulmaz
Eğri okla doğru nişan vurulmaz
Doğru ok atılmaz eğri kemânsız

Bir içim su içmedin mi elimden
Duymadın mı bir nasîhat dilimden
İkrâr silahlarım çektin belimden
Cânıma kastettin behey îmânsız

Kim gülü dikenden ayırıp seçer
Herkes amelinin mahsûlün biçer
Gam yeme Seyrânî bugün de geçer
Yüce dağın başı olmaz dumansız

-248-
İmdâda erişsin ol üftâdeler
Şem'aya kıvranan pervâneyiz biz
Aşkı ver ki yansın şol mûtâdeler
Mest olan mestâne meyhâneyiz biz

Takdîr-i ezelde yazılan gelir
Arayan âşıklar mâşukun bulur
Bu derdime vâkıf olanlar bilir
Olmayan ne bilir dürdâneyiz biz

Seyrânî'yim aşka düştüm ezeli
Severler cihânda elbet güzeli
Kevser şarâbından bâde süzeli
Arsa-i aşk içre merdâneyiz biz

-249-
Böyle mi Müslümanlığın usûlü
Bıyığınız ağzınıza basılı
Hazret-i Ali yaptı gusulü
Gelsin imtihana bilenleriniz
Yoktur kitabınız şeytân piriniz
Hep murdardır ölenlerle diriniz
Gayyâ deresidir sizin yeriniz
Dolanır boynunuza yılanlarınız

Allah diye taptığınız Ali'dir
Ali Allah değil haşa velidir
Gittiğiniz yollar şeytân yoludur
Dört kitaptan hariç olanlarınız

Çektiğiniz emek bütün hiç oldu
Sizden türeyenler bütün ..ç oldu
Ali öldü Allah'ınız niç'oldu
Açığa çıktı mı yalanlarınız

Gel yanma Seyrânî Hüseyin için
Allah bilmiyor mu Yezid'in suçun
Gusülsüz ölüyü gömeniz niçin
Acem düzmesidir planlarınız.

-250-
Sofu olmaz bizim ham demirimiz
Haddeden çekilmiş teli biliriz
Yürütmüştür cansız duvar pîrimiz
Temiz zevki temiz dili biliriz

Sofu bilmiş olsa hakkı rızâyı
Sazdan sözden kaçıp etmez riyâyı
Ay gün yıldız gibi vermez ziyâyı
Kuru arktan akan seli biliriz

Biz de bu dünyânın bina temelin
Cism-i cânla bildik ilm-i amelin
Sanma bizi Arab taze kız gelin
Öpüp tükürecek eli biliriz

Vâkıfız bu aşkın biz mânâsına
Talip ol Seyrânî dal deryâsına
Hazret-i Mevlânın ehibbâsına
Âşinâ olmayan ili biliriz

A
1
(fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilün)

Şem-i vahdetten tecellî etmiş envâr ibtidâ
Eylemiş feyz-i nübüvvet sırrını var ibtidâ

Zât-ı vâhid lafz-ı mânâ-yı nübüvvet nûrunu
Halk ederken kendisi etmiştir ikrâr ibtidâ

Hıss-i tevhid doğmamıştır insanda binlerce asır
Hâlık-ı isbat muahhar oldu inkâr ibtidâ

Lafz-ı "küntü kenzi mahfi" vahdetin mâ'nâsını
Layıkıyla fehmeden Muhtâr-ı Serdâr ibtidâ

Ahmed-i Muhtar'dır sermâye-i feyz-i vücûd
Eylemiştir hilkatin esrârın izhâr ibtidâ

Ben bir abd-i hakperestim ey Nebiy-yi muhterem
Âşığın Seyrânî'yi et kendine yâr ibtidâ

2
(mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün)

Fitil veş giy külâhı şem'â-yı sûzâneden çıkma
Dolaş şem'in civârın merkez-i pervâneden çıkma

Eğer maksat seyahatsa gönül deryâ-yı vahdette
Habâb-ı bâde veş devret leb-i peymâneden çıkma

Eğer yârin yanağın okşamak öpmek ise arzun
Derâgûş eyle dendânı dehânı şâneden çıkma

Eğer Seyrânîye sûret-perest dersen bu deyrin sen
Asıl dîvârına sûret gibi büt-hâneden çıkma

3
(fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilün)

Ka'rı dilden cûş eder ummânım Allâh aşkına
Arş-ı âlâya çıkar efgânım Allâh aşkına
Bâd-ı aşkın zühre burcundan eser leyl ü nehâr
Savurur ömrümdeki harmânım Allâh aşkına

Makes-i hüsn-i ezelsin şüphesiz sen ey nigâr
Düşmüşüm ben aşkına aklım değil başımda yâr
Esmemiştir kimseler başında böyle rûzigâr
Sineni arzet bana cânânım Allâh aşkına

Aksi hep kalbimdedir şem-i hayâl-i hazretin
Hazret-i Yûsuf gibi seyr-i cemâl-i gaybetin
Yok mudur bir kuşa hiç çalı kadar dost gayretin
Merhamet kıl sen benim sultânım Allâh aşkına

Hâl-i müstakbel miyim bilmem muzâri miyim
Yoksa bir mânâ-yı hîç'in ser nümâ elfâzıyım
Öldürürse vuslatın Seyrânî'yi tek râzıyım
Ey cemâl-i âfet-i devrânım Allâh aşkına

4
(fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilün)

Öyle bir şem-i cemâle yandı kalb pervânesi
Benzemez hiç bir cemâlin şem'inin müştakına

Yanmadan uslanmadı gitti dil-i dîvâneler
Ya neler var aşk ile yanmış tutuşmuş yâneler

Döne döne yanmayınca bilmedi pervâneler
Nur mu nâr mı künhünü o şem'in asl-ı zâtına

Sırr-ı aşkın künhünü bilmez diyen bilen demez
Zevk-i vuslat nimetin bilmez yiyen bilen yemez

Vak'a-yı Mûsâ'yı zahit dinlesen de benzemez
İntizâr-ı vuslat-ı cânân kelim mikâtına

Tur-u Hak Seyrânî'nin kalbine olmuş müstetir
Benzemez ebyât-ı aşk Mûsâ Kelîm Tevrât'ına

5
(fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilün)

İzzetin kadri bilinmezdi rezâlet olmasa
Minberin kadri bilinmezdi hitâbet olmasa

Yapışıp bir dâle hâkim beklemezdi mahkeme
Arz eder ahvâlini ehl-i şikâyet olmasa

İp gerip üstünde câmbâz oynamazdı cân için
O oyun câmbâza esbâb-ı ticâret olmasa

Sıçrayıp üstünde gâh altında ipin oynamaz
Eylemez arz-ı hüner ehl-i ferâset olmasa

Bir velî Seyrânî'ye göstermez idi keşfini
Anlayıp kenz-i kanâatte kerâmet olmasa

6
(mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün)

Benim aşkım tecelli Tur kalbimdir benim Mûsâ
Yedi âzâm Yed-i beyzâsına nisbet yed-i beyzâ

Asâ-yı Mûciz-i Mûsâ bir ammâ bende bî-gâye
Benim bu niyze-i şi'rim kırılmaz hiç asâ asâ

Ger olduysa asâ ejder adûye dest-i Mûsâ'da
Olurdu düşmana sözüm ana nisbet bir ejderhâ

Veli ben halk-ı dünyanın gözüne çok görünsem de
Görünmez çeşmime zerre benim dünya ve mâfihâ

Meâl-i muzmer-i mafizzamirim anlamış isen
Bu Seyrânî sana esrâr-ı aşkı eyledi ifşâ

E
7
(fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilün)

Tuttu vahdet vechine kesret sıfâtın Hak nikâb
Künh-i Zât-ı vahdete etmez sıfâtı feth-i bâb

Etti idhâl bir türab unsurda bin bir ma'deni
Âbı harı bâdını bu vechile sen et hisâb

Zâhiren bin bir hakîkat ismi dört bin dört olur
Her bir ismi çeşm-i irfâna açılmış bir kitab

İlm-i mahluk ol hakikât ilmine nisbetle bil
Çeşm-i mur veş noktadır Allah'u alem bissavâb

Nokta miktârı ilimden dörtte üçün verdi hak
Emr-i levlâkinde fahri âleme sen duy cevâb

Halk-ı âlem dörtte bir ilmi seninle müşterek
İster isen bul içinden sehmini al ey şebâb

Ger bu bilgi Şems-i Haktan doğmasaydı hârice
Tanrı Seyrânî demezdi Dâvûd'a "faslelhitâb"

E
8
(mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün)

Cemâl-i hüsnî Yûsuf kim dil-i Yâkub'unu derde
Düşürmek layık olmuş şân-ı re'yi kudret-i ferde

Olup sermest-i mağrur cemâl-i hüsn-i Yûsuf'tan
Çekilmiş çeşm-i Yakub'a tehassürden beyaz perde

Haset emrâzının ıslâhının tedbîrine çâre
Olan bir pul imiş dermân-ı mâ-beyn-i birâderde

Şuâ-yı hüsn-i Yûsuf berk urur ufk-ı Filistîn'e
Eder hem mahbes-i Mısr'ın derûnun nurla perverde

Olup sonra zimâm-ı ad-ı Yûsuf destine teslim
Dilerse kavm-i Ken'an kavm-i Mısr'ı tâc eder serde

Gel ey Seyrânî'ye ednâ diyen a'lâ ibâdullah
Şefâat etme senden ister işem Rûz-i mahşerde

9
(fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilün)

Ey tabîb elden gelirse yâremi gel emleme
Yâr elinden gelmedir bu yâreyi merhemleme

Havf-ı Bâri yenmez içilmez verilmez borçluya
Hâkim ü vâlîlerin cisminde cânın yemleme

Esb-i rüşvet dizginin artırmış ister koşmağa
Ağzına ver bir dişindirik hemen bir gemleme

Bir zaman bir bûseyi cânım verirken vermedin
Şimdi var git gül yüzün çeşmim neminden nemleme

Sohbet-i ehl-i riyâyı dinlemekten hoş gelir
Dest-i sâkiden harâbât ehline dem demleme

Bulmamış hasb-i devâ eden tabibi bir marîz
İstemem senden devâ Seyrânî'yi tek semleme

10
(fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilün)

Müstemi' oldum hezâran vâizin takrîrine
Gayreti yok mâsivâdan kalbinin tathîrine
Cennet ile güldürür gâhî tamuyla ağlatır
Nefsinin kürsîden inmezden düşer tedbîrine

Ders-i aşkın neş'esinden hiç haberdâr olmamış
Zevki sönmüş âşinâ-yı bezm-i gülzâr olmamış
Bir zaman aşkın tuzağında giriftâr olmamış
Lâfz-ı aşkın manâsın kâdir değil tefsîrine

Tûtiye ta'lim edenler o suhen-perverliği
Kâmile ta'lim eden tarîkte cahil erliği
Dîne hiç mahdem değilken ad eder rehberliği
Rehberimdir aşk rağmen vâizin tekfîrine

Görmedim zâhir ulûmunda muhabbetten eser
Bilseler anlar da bir nebze verirlerdi haber
Hayretim arttı tarîkat pîrine ettim sefer
Beste oldum tiz muhabbet dâmının zincirine

Bir metindir ki muhabbet lâfzı mânâsı asîr
İlm-i hâli bilmeyen câne değil fehm-i yesir
Derd-i aşk eshâb-ı zevki etti dâmında esir
Aldı bu Seyrânî'yi de kabza-i teshîrine

11
(mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün)

Giyinmiş kâkülün kaşın gözün kirpiklerin kâre
Yakışmış birbirine bârekallah sun-ı sitâre
Yüzünde o lâtif renk örnek olsun reng-i gülzâre
Ne gam varsın hazan çöksün çemende reng-i ezhâre
Güzel renkler yüzünde imtizâç etmiş nedir çâre
Bakılmaz ki bakılsın böyle yüzle böyle ruhsâre

Yarım gözle bakarken gözlerinde bir süzülmek var
Hele kirpiklerinde ok gibi bir bir düzülmek var
Gülünce kıl gibi cânımda incelmek üzülmek var
Sana bağlı yüreğim sanma ki senden çözülmek var
Güzel renkler yüzünde imtizâç etmiş nedir çâre
Bakılmaz ki bakılsın böyle yüzle böyle ruhsâre

Kucağına başım koysam yüzünü eylese teslîm
O pembe renkli ruhsârın elimle eylesem telsîm
Bunu Seyrânî bilmem ki ne yolla yâr eder tevsîm
Bu bence bir güzel manzar güzel bir levha-i tersîm
Güzel renkler yüzünde imtizâç etmiş nedir çâre
Bakılmaz ki bakılsın böyle yüzle böyle ruhsâre

12
(fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilün)

Cümle halkın dînîn Allah dîn-i İslâm eylese
Kalmaz hiç mazlum eğer Hak zulmü ilzâm eylese

Din-i İslâm'dan murat tutmaktır Allah emrini
Yapmamaktır nehyini bin devri eyyâm eylese

Hakka bir adem riyâ ile ibâdet etmeden
Belki yeğdir kendini rüsvâ-yı bed-nâm eylese

Ehl-i kibrin tâatı makbûl-i indallah değil
Üç yüz altmış gün orûcun tutsa bayram eylese

Âdem isen Âdem'in halin düşün bir ibret al
Nefsine ârif olursun kalbin ilhâm eylese

Cahilin dermânını nûş etme kâmil zehrin iç
Cahile aldanma Seyrânî bin ikrâm eylese

13
(fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilün)

Ma'deni aşka emin oldum sığındım hazrete
Mâlik oldum cevher-i asl-ı veliyyinni'mete

Al suâline cevâbım bil veliyyinni'metim
Hayder-i Kerrâr ki sâhiptir müebbet şöhrete

Taht-ı arşta devredip ervâh-ı Mevlânâ gibi
Sâbit oldu bendelik yazıldı ismim huccete

Hâkimim dil oldu ağzım mahkeme dâvam duâ
Düştü kavli seyyidü'l-ahkâm -ı Sûlh-u himmete

Nâfizü-l-ahkâm hükmünden döner hâkim değil
Dinle da'vâmı mutâbıktır Kitab u sünnete

Düş tevekkül bâbına yalvar Mucibü'd-da'vete
Git gide her işin başı dayanır hikmete

****

Pâdişâhlık olmaya nîklikle nâm almak gibi
Olmaya nîklik adûdan intikâm almak gibi

Şâh-ı İskender giderken zulmete aldığı mum
Şeb çerağ-ı Hızr'a nisbet muma çam olmak gibi

Terk-i âzm-i dîn eden zâlim Yezîd'e yok murad
Subh-ı îmân-ı bekâya küfr-i şâm olmak gibi

Düş tevekkül bâbına yalvar mücîbü'd-davete
Bâşını aç hazır ol tâc-ı hümâ-yı devlete

*****

Dost gibi düşman ilâcından sağalmış yâre bul
İlde tel kırmaz tarak vardır sakalın târe bul

Zor gönülden düşme gökten düşmeden ben bilirim
Kalb-i sultandan düşen kul parçasından pâre bul

Rû-berû parlar güler zağlı kılıç elmas gibi
Adl'için kından çıkarılmış kılıçta kâre bul

Kıl kadar nân ü nemek hakkın gözetmezsen eğer
Merd isen düş kendi başın derdine bir çâre bul

Gözden ağlar düşman özden ağlamaz dost mevtine
Eğri özde bulmadım ben doğru sözlü âre bul

Düş tevettül bâbına yalvar mücîbü'd-da'vete
Gitgide her bir işin başı dayanır hikmete

* * * * * *

Kul eder mîzan hülyâsında Kaf dağı dirhem
Gelse elden binde bir dilden gelen söz lâ-cerem

"Gözlerimsin sen benim" derse severken kes ümit
Umma kendin görmeyip gayri gören gözden kerem

Derd-i aşk büktü belim bu derdimi nidem eğer
Çeşm-i insâf ile bakmazsa veliyyi muhterem

Düş tevekkül bâbına yalvar mücîbü'd-davete
Gitgide her bir işin başı dayanır hikmete

I
14
(fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün)

Bahr-i aşka Hazret-i Nuh'un gemisi dalmadı
Hak belâ tufânına ehl-i necâtı salmadı
Aşkımız sazı bozulmuş bir makâmı çalmadı
Yâr başımdan aklım aldı gönlümü hiç almadı
Yaktı gönlümü bir güzel Tamûya hâcet kalmadı

Zevk-i aşk biçâre Mansur'u "enelhak" dârına
Etti berdâr işte meydanda ziyânı kârı ne
Âşığın rüsvâlığı maşuk olanın ârına
Gelse yakmazdı beni böyle firâkın narına
Yaktı canım bir güzel Tamûya hâcet kalmadı

Âşığa dilber mutî olmaz söz ile sâz ile
Perçeminde gezmedim hiç dilber-i mümtâz ile
Çehreme gülmez ümit bu tali-i nâ-sâz ile
Aşığı Seyrânî'nin ömrün tüketti nâz ile
Yaktı canım bir güzel Tamûya hâcet kalmadı

15
(fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilün)

Lâfz-ı mahlûkatta olmuş müstetir Hak varlığı
Kenz-i mahfî-i vücutta o yapan bâzarlığı

Hâlikın mâlûmudur mahlûk-ı nâciz olduğum
Ayb-ı mahlûkâtın örter Hâlikın settârlığı

Bâtın ilminden haberdâr olmayan âdemlere
Şüphesiz olmazdı belli Câfer'in tayyarlığı

Âlemin bünyâdına atmış merâmınca temel
Mümkün olmaz Halika mahlûkunun mimarlığı

Kerbelâ'da yendi haksızlık hakkı Seyrânî
Hırs-ı zâlimdir Yezid'e yaptıran hunharlığı

İ
16
(mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün)

Sanırlar bu kubbenin abdalı bu dünyaya bir geldi
Şerîat-ı din-i İslâm yolu dünyaya bir geldi

Gelip geçmiş iki yüz yirmi dört bin peygamber vardır
Habîb-i Ahmed-i Muhtar velî dünyaya bir geldi

Yürütmüş cansız ol dîvârı göstermiş kerâmetler
Bizim çün ger Hacı Bektaş Veli dünyaya bir geldi

Murâdım maksadım aldım cihân hakkı bana bin bir
Desinler kim bu Seyrânî deli dünyaya bir geldi

17
(mef'ûlü/mefâîlü/mefâîlü/feûlün)

Baksam yüzüne bende olan göz tükenir mi
Ya sende olan böyle güler yüz tükenir mi
Vasfınla senin dilde olan söz tükenir mi
Bir yılda bahar kış ile hiç yaz tükenir mi
Bir mâh gibi bir gün gece gündüz tükenir mi
Âlemde ölüm var ise öksüz tükenir mi

Geçmiş deve vardır yük ile ince elekten
Lâzım bir elek pâk edici halkı kepekten
Her âdeme efdâl diyemem gökte melekten
Mümtüz diyemem her meleği felekten
Bir mâh gibi bir gün gece gündüz tükenir mi
Âlemde ölüm var ise öksüz tükenir mi

Kör körlüğe râzı olarak gözsüz olur mu
Gündüz gecesiz gece gündüzsüz olur mu
Hüsnünde solar fasl-ı bahar güzsüz olur mu
Bir mâh gibi bir gün gece gündüz tükenir mi
Âlemde ölüm var ise öksüz tükenir mi

Rabbim bana ver bir dem-i devrân-ı tecelli
Baykuş gibi kaldın yine zulmette teselli
Bu derd-i elemin ne ise çare-i halli
Âid sana Seyrânî'ye ver nûr-u teselli
Bir mâh gibi bir gün gece gündüz tükenir mi
Âlemde ölüm var ise öksüz tükenir mi

18
(mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün)

Ne var gülbank-ı tevhide cevâbım bir hû'dan gayrı
Hayatıma sebep yok 'küllü şey'in' bir sudan gayrı

Araştırsan eğer var her nefeste doğru yol Hakka
Soran râhı bulunmaz hiç yanılmış yolcudan gayrı

Hudâ'nın lûtfuna her şey için bir ihtiyaç vardır
Şefâat kânına muhtaç olan yok borçludan gayrı

Büyük küçük günâhım var ise elbet bilir Gaffâr
Ümid-i mağrifette müşkülüm yok borçludan gayrı
Azâb-ı âhiretten hıfz eder Tanrı lütufkârdır
Aziz câna azâb olmaz cihânda korkudan gayrı

Diyorlar en büyük düşman cihânda nevm ü gaflettir
Fakat Seyrânî'ye yok istirâhat uykudan gayrı

19
(fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilün)

Bilse bir dîvâne idrâkinde noksâniyyeti
Müsterih olmak ne mümkün kalb-i cismâniyyeti

Hazret-i Mûsâ eğer "el-ilmü indallah"dan
Olmasa gafil yapar mı kibr-i şeytâniyeti

Âdeme Tanrı bütün esmâyı tâlim eyledi
Nâr-ı şehvet yaktı sonra nûr-u irfâniyeti

Hızra mahsûs eylemiş Mevlâ ledünnün ilmini
Gayre mahsûs etmemiş bu fazl-ı rüçhâniyeti

Anla harf lafzını "men lem yezûk lem ya'rif"in
İlme cehlin cehle ilmen var mı seyyâniyyeti

Ârifin her bir kelâmında kemâl-i müstetir
Merd-i Hak dilden komaz Seyrânî hakkaniyeti

K
20
(fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilün)

Boynu eğri olmamıştık kâfire bi'l ittifâk
Müslümânın kalmadı iş erlerinde baş ayak
Olmağa vâreste gerdân-bestelerden yok ümid
Söndü ümmidi adâlet kalmadı ızhâr-ı Hak

Pençe-i zâlimlerin attı o şâhinler bugün
Yoldular mazlum kebûterlerde bitti tüy tozak

Mürtekipler seddi bend etti adâlet kal'asın
Feth-i bâb etmez tüfenk top yay kılınç okla bıçak

Bul adâlet çeşmesinin katresinden bir eser
Yandı tüttü bende zulmün âteşinden dil dudak

Doldu zulmün çillesi halk oldu yarım müslüman
Şeyhulislamlar zemâne başına versin sebak

Lâfzı var mânâsı yok ahkâm-ı şer'in şimdilik
İsmini yâd etmeğe dillerde resmen bir tuzak

Vah yazık Tûbâ-yı adl-i saltanatta hâsılı
Kalmadı Seyrânî'ye meyve verir bir dal budak

21
(mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün)

Ayıptır ehl-i zevke bir hayat için savaş etmek
Seri vermek kolay billâhi güçtür sırrı fâş etmek

Dilersen bilmemek bilmek içinde bilmemek mümkün
Dilersen gülmek gülmemek içinde gülmemek mümkün
Evet ölmek dirilmek haktır amma ölmemek mümkün

Ayıptır ehl-i zevke bir hayat için savaş etmek
Seri vermek kolay billâhi güçtür sırrı fâş etmek
Atıldım ben dem-i aşka Halîlullah gibi nâre
Lütuf ummam melekten ben tenim olsa hezar pâre
Bilir esrârımı lâkin düşer münkir bu inkâre
Anın sermâyesi inkâr-ı Hak yok başka bir çâre

Ayıptır ehl-i zevke bir hayat için savaş etmek
Seri vermek kolay billâhi güçtür sırrı fâş etmek

Okur şi'rim velâkin anlamaz hâlim gazel anlar
Ne bilsin ârifin esrârını aklı perîşânlar
Acep kimdir veren Îsâ deminden mürdeye canlar
Bu istifhâmı mübhemle eder Seyrânî seyranlar

Ayıptır ehl-i zevke bir hayat için savaş etmek
Seri vermek kolay billâhi güçtür sırrı fâş etmek

22
(mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün)

Uyan gafletten ey gâfil nedir sende bu nâdanlık
Bilirsin fâide vermez sana sonra peşîmânlık

Uyanmış senden ednâlar eder tesbîhin Allâh'ın
Uyanmazsın yatıp İslâm iken sen bu ne hayvanlık

Niçün sen gitmeye gösterdiğim yolda heveslenmem
Olur mu müslümanlık böyle da'vâ ile sultânlık

Çakaldan beş beter çarık çekip dağa çıkarırsın
Riyâ ile niçin halka satarsın ehl-i irfânlık

Senin var yer içersin ya yemez içmezlerin hâlin
Düşünmezsin behey kardaş olur mu böyle ihvânlık
Düşüp Kârun gibi mal cem'inin hırs u telâşına
Tamahkârlık edip dâim çekersin sen peşîmânlık

Seni kim güldürür düşman seni kim ağlatır dosttur
Olur câhil olan sûfinin işi aynı şeytânlık

Düşün Dâvud'un ahkâmın düşün evlâd-ı encâmın
Ne oldu pâdişâhlık saltanat Sultan Süleymân'lık

Eğer insan isen elden koma ihsânı Seyrânî
Olur manâ-yı harf-i ihsân ile insanlık

K
23
(fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilün)

Belki öpmek ihtimâli var tükürme yed'e gel
Tut bırakma elde sabrın dâmenin her şeyde gel

Ârif isen nefsinin ıslâhına bir çâre bul
Tut dilin söyletme kem söz nefsi Amr u Zeyd'e gel

Mürdeye mahz-ı hayatı ayn-ı feyz-i câvidân
Neş'e-mendi zevk-i aşk olmaksa maksat "mey"de gel

Nağme-i Hakkı işitmek ister isen merd-i hûş
Cân kulağından haberdâr ol sadâ-yi neyde gel

Zâhirinden etme istikrâh bâtının zevkin al
Sanma sen vahşîce bir bâzîçe var hey hey de gel

Halka rengi resmi mâlûm olmayan bir hırka tâc
Bul getir Seyrânî'ye göstermeden sen giy de gel
24
(mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün)

Geçip karşımda sen gülme meh-horluğum sofi
Sözüm tut bâdeden sen iç fakat sen geç riyâdan gel

Yönel mihrâb-ı zevke uy imâm-ı kalb-i uşşâka
Hitâb-ı Hakkı dinle bil nedir fermânı "fe'l-ya'mel"

Duyar ârif olanlar zevk-i Kur'ân-ı ilâhiden
Olur bu câmi-i aşka cemâat Şafiî Hanbel

Olup ağzın yanan külhan ocağından beter sofi
Fener hâcet değil zulmette yanmış gözlerin meş'al

Eğer Ferhâd gibi Şirin'e Seyrânî tutulmuşsan
İşitmek'çün hitâb-ı dilberi kalbin kulağın del

25
(fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilün)

Zât-ı Hak bâtıllığı mümkün değil etmez kâbûl
Hakka batıldır diyenler var ise bâtıldır ol

Hâce Nasreddin batırmış çorbaya kürkün yenin
Sadr-ı mecliste kuûd ettirmemiştir köhne çul

Ahsen-i sûret nübüvvet sırrına mahrem olur
Aşk-ı Leylâ ile Mecnûn Hakka bulmuştur vusûl

Belki âcizdir bunu halletmeye fikr-i beşer
Hak yaratmış belki bu Leylâ'yı Mecnûn'a resûl

Hâlik'ın indinde varsa kıymeti mahlûkunun
Nakd-i enfâs-ı hayâtından gider Hâllâk'a yol

Söyledi Seyrânî'ye bir söz bilen söz kadrini
Kıymetin ölçer bu sözün şüphesiz ehl-i ukûl

M
26
(mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün)

Sorarsan sevdiğim benden edep erkân hayâ bilmem
Bilirsin gözlerin nûrundan artık bir zıyâ bilmem

Ne şahsa yüz suyu dökmek ne halka minnetim vardır
Rızâ bâbından artık bir daha bâb-ı rızâ bilmem

Bana mecnûn veyâ âkil demek bence müsâvîdir
Tımarhâne nedir dîvâne kimdir uslu ya bilmem

Devâ-yı âriyettir hep etıbbânın tedâvisi
Gubâr-ı hâk-i pâyinden müessir bir devâ bilmem

Bana Hızr'ın hayâtından memât-ı Haydar'ın yeğdir
Bana rahmeyleyen Ahmed'den özge enbiyâ bilmem

Namâz ehli niyâz ehli beni varsın hakir görsün
Sevâbım yok günâhım çok bu Seyrânî riyâ bilmem

27
(fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilün)

Var mıdır ey dil cihânda ben gibi erbâb-ı gam
Cins-i gamdan bende mihmândır ulü'l-erbâb-ı gam
Ahmed'in hicret şebinde sevgili ashâbıyla
Ben de birlikte bulundum âl-î gam ashâb-ı gam

Hızr'a vermiş sâkiler pîri dolu âb-ı hayât
Bize himmet eyleyen işte ol âli sıfât
Girdiğim meyhânenin bâbında yazılmış bu hat
A'lem haze'l-bevvâbın ismi hû ebvâb-ı gam

Dâhil oldum ben de ol meyhâneye kıldım nazar
Bir bedesten okşamaz andaki satı' vü bâzâr
İlm-i hikmetten anın her biri bir dîvân yazar
Kâtibi gâm kağıdı gam okuyan ahbâb-ı gam

Derdimend bir abdiyim ben ol Keremler Kânı'nın
Hasretiyim lûtfunun ben hem dahi ihsânının
Tâlihinden mi nedir bu âşık-ı Seyrânî'nin
Yediği nan içtiği su giydiği esvâb-ı gam

28
(mef'ûlü/mefâîlü/mefâîlü/feûlün)

Zülfün gibi ah aklı perîşânım efendim
Kurban tenine bende olan cânım efendim

Dîvâneyim aşkınla değil elde irâdem
Uslanmağa yok elde bir imkânım efendim

Her derde devâ olmağa var sende liyâkat
Aşkın bilirim derdime dermânım efendim

Kalbimde karâr eyleyeli nakş-ı hayâlin
Gülşendeki güller gibi handânım efendim

Seyrânî'ye ver vârını var yok değil aslâ
Ey Vâcib-i Mevcûd-i kerem kânım efendim

29
(mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün)

Eğer seylâb-ı ikbâle sürüklenseydi hâşâ kim
Kazâ-yı mübreme kalkan olurdum ben de ey hâkim

Yüzüne bülbülün gülmüş açılmış hârda gül ammâ
Benim gülmez açılmaz gonca-i ikbâl-i sâd-çakim

Pazarlık uymamış mâbeynimiz ıslâh iken hasbî
Su vermiş galibâ bay ü şirâya aynı nemnâkim

Atım yüğrük koşup "Atlı Bekir"den üncül almıştım
Dilimde vird bulunsa elde tesbih belde misvâkim

Zirâatçi eder tahsil-i cinsin ektiği tohum
Tecellî tohmuna mahkûm mu olmuş bir avuç hâkim

Kirâmen Katibîn Seyrânî'nin hayrın şerrin yazmış
Efendi sen kalem katma ne malım var ne emlâkim

30
(fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilün)

Bir erişmez menzil-i maksûde râhım var benim
Bir atılmaz yâye bağlı tîr-i âhım var benim
Nokta döktüm cümle usturlab-ı aşkı yokladım
Lutfu değmez kahrına bahtı siyâhım var benim

Düşman olmaz âşığa âlemde bahtı şûm gibi
Necm-i ikbâlim münevver olmadan mahrûm gibi
Bir şem'adan sabrı sûze ben dikildim mum gibi
Gam duhânından çıkar başta külâhım var benim

Çille çekmek saltanattır âşık-ı üftâdeye
Âşık-ı sâdıkların yok nisbeti şehzâdeye
Sâki-i devrân beni kandırmadı hiç bâdeye
Zülcelâlin affına muhtaç günahım var benim

Tok olanlar belki Seyrânî seni de tok sanır
Aç olanlar dünyâda hiç tokluğu da yok sanır
Bilmeyenler merhamet ehli cihânda yok sanır
Merhametli kimse yok illâ ilâhım var benim

31
(fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilün)

Sine-i hilkâtte meknûz kânı ben bilmez miyim
"Küntü kenz"inden mukaddem şânı ben bilmez miyim
Bir elif bir hâ ile dâl oldu üç harfli isim
Gösterir bu bir olan Yezdân'ı ben bilmez miyim

Üç ehad dört Ahmed'in harfi olur cem'an yedi
Lafzatullah'la yedi harfin hisâb-ı ebcedi
İki altmış altı yüz otuz ikinin mevlidi
Bu adet beyninde mîzânı ben bilmez miyim

Kudret-i Hallâkı beyni hâ-i dâle harfi mim
Vasledip harf oldu dört amma ki lâfzî bir isim
Oldu Ahmed lâfzının mânâsı ben hamdeylerim
Vahdete etti delâlet anı ben bilmez miyim

Hak lisânı kudretinde kavl-i "kün" bir nûr idi
Nûr içinde on sekiz bin âleme mestûr idi
Nûr-ı Ahmed on sekiz bin âleme mestûr idi
Lâfz-ı levlâk'indeki ünvânı ben bilmez miyim

Vech-i zâte Lâfz-ı "innî lenterânî"den nikâb
Tuttu zeytin yaprağından verdi Mûsâ'ya cevâb
Âlem-i ervahda Haktan duydu Seyrânî hitâb
İtikâda bağlı din îmânı ben bilmez miyim

N
32
(mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün)

Cemâlin câmiî en-nûr kâşını mihrâb sandım ben
Sücûd ettim yüzüne bakmağa senden utandım ben
Fakat alnım delindi secdeden kalktım usandım ben
Sana sermâye-i îmân ile küfrü kazandım ben

Şarâb-ı aşkını su zannedüp içtikçe kandım ben
Bana sen bir sulu şeftâli ver yandıkça yandım ben

Sana ta'lim edince küfr ü îmânı heman dilden
Dedim müşmil geçer bu gül dikenden bu diken gülden
Çöker mâtem geçer mül neş'elikten neş'elik mülden
Gelip geçti harâret bende gitti ihtiyâr elden

Şarâb-ı aşkını su zannedip içtikçe kandım ben
Bana sen bir sulu şeftâli ver yandıkça yandım ben

Meğer hüsnün için Tanrı yaratmıştır bu ekvânı
Bu ezmânı zemini âsumânı çarh-ı meydânı
Geçirmiş zaptına câri cinâna hükmü fermânı
Bir iştir ki bilinmez başa geldi geçti Seyrânî
Şarâb-ı aşkını su zannedip içtikçe kandım ben
Bana sen bir sulu şeftâli ver yandıkça yandım ben

33
(fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilün)

Ey nazargâh-ı celîlinden beni mechûr eden
Şânına layık mıdır bu bî-vefâlıklar neden

Varlığın yokluk kabul etmez senin bir vech ile
Evvel ü âhir zâhir ü bâtın gelen sensin giden

Şems-i cevherinle göğündüm yok mu bir gölgen senin
Haşre dek yansın mı böyle bendeki bu cân u ten

Yastığım olsan da yatsam zıll-ı lutfunda İlâh
Bir muhabbet görmedim zâtınla yâr incinmeden

Müşterek bir cilve var mâbeynimizde sevdiğim
Tende mutlak sen değilsin gayret-i ahdin güden

Bende benliktir sana sensin diyen sen dediren
Bülbül-i Seyrânî'ye aşkın sebeb ey gülbeden

34
(mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün)

Bahâeddin Muhammed'den o pîr-i Nakşibendi'mden
Yetişti fikrime rûhâni himmet dil pesendimden

Olur mu hiç velîler birbirinden ayrı himmetde
Demâdem çiğniyorlar bir ağızdan çıkma kandimden

"Feleğin Kâf-ı aşk-ı pertevinden çok nişan gördüm"
Diyenler bir nişan göstermemişler bî-menendimden

Bu aşk deryasının bir katresi de Nuh'a tûfandır
Dua ile gemi mümkün mü kurtulsun kemendimden

Eğer yağı tükenmiş sönmüş ise şem'a-i himmet
Yanıp aşka kül oldum ben de geçtim kendi kendimden

Beni gâm bahrine köprü misâli kursa Seyrânî
Kadem basıp efendim geçse ben geçmem efendim

35
(mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün)

Buyurmuş var Hüdâ dilinde her bir eşyânın
Velâkin katresin fehmeylemez gafil bu deryânın

Uyardı Hazret-i Nuh'a inat etmezdi evlâdı
Meâlin anlamış olsaydı "bismillahi mecrâ"nın

Mısırda tanrılık davâsını güden o Fir'avnın
Boğulması denizde himmetidir darb-ı Mûsâ'nın

Rahimde eylemiş ret Yahuûdi efken-i Îsâ
Bu reddolmuş delîl-i ismetine ümm-i Îsâ'nın

Zulüm desti celî bir hakkı ezdirmiş tebâh etmiş
Bu dîne atılmış bir darbesidir Âl-i Mervân'ın

Hayalinde düşünde her ne gördüyse bu Seyrânî
Serâpa lûtfudur âsâr-ı âşk-ı Şâh-ı Merdân'ın

36
(fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilün)

Zihnime sığmaz ilâhi Künh-ü Zât-ı Vahdet'in
Müncelî her zerrede âsâr-ı feyz-i kudretin

Muhtelif mevcûdu icâd eyleyen bir emr-i "kün"
Nârı nûr'da nûr'u nâr'da meczeden hep hikmetin

Zâhiren vermez semer kurur şecer olur türâb
"Keyfe yuhyi'l-arda ba'de mevtihâ"dır ibretin

Nokta-i merkez bilip halk kendi mevcûdiyyetin
Etmede tenzih cihât-ı sitteden ferdiyyetin

Istırârından döner ecrâm boşlukta bütün
Cümle çarhı döndüren âb-ı merâm-ı hazretin

Aklı kasırdır tefekkür de bu "devr"in menşein
Kimse idrâk etmemiştir sırrını bu hilkatin

Anlamaz Seyrânî ey vâiz sözünü bir zaman
Bildiğin "el-ilmü indallah"a ancak nisbetin

R
37
(mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün)

Vücûdun on sekiz bin âlemin bir kânda bulmuşlar
Bu kânı Ahmed'in dârındaki mihmânda bulmuşlar

İlim bir noktadır amma ki gafiller çoğaltmıştır
Bu ilmi hakşinâsân hep Şâh-ı Merdân'da bulmuşlar

Zebur İncil ü Tevrât yüz suhuf manâların cümle
Cihânın Fahri'ne nâzil olan Kur'ân'da bulmuşlar

Bu sırra âşina olan olur makbûl-i Hak elbet
Kitab-ı aşkı cânânın meâlin cânda bulmuşlar

Döverler kâh söverler kâh kovarlar kâh severler kâh
Ne çâre yalınız Seyrânî'yi meydânda bulmuşlar

38
(fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilün)

Gönlümü put hâne kıldı gâm sücûd-ı Lât eder
Her ne yapsa kullanır gönlüm alıp âlât eder
Ye'si zevki bir ağızda bir dil ile söylenir
Ağlatır kahrın beni lûtfun yine ıskât eder

Elverir âmâya bir göz ârife bir gül yeter
Bir dikensiz gül arar bulmaz akıl baştan yiter
Âkıbet benzim gibi sarı çiçekli ot biter
Âşık-ı sâdıklığım kabrim sana isbât eder

İsm-i nefs-i Âdem'in bir oldu eczâsı yedi
Muhtelif eşyâ bütün vahdette o maden idi
Birler üçler kırklar üç yüzler yedilerden yedi
Üç iki bir oynasa satrançta şâhı mât eder

Söyle Rabbim cürmümü söyle sana ben neyledim
Bir lisân-ı vecd ile Seyrânî coştum söyledim
Ben sanırdım tavr-ı aşkımla münacât eyledim
Şüphesiz Mûsâ bile bu şirimi Tevrât eder

39
(fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilün)

Kalbe kalbin yâr eden yârını bulmaktır hüner
Kalbe kalpten yol giden erkânı bulmaktır hüner
Köşe taşı yerde kalmakla yerin bulmaz değil
Kabil-i tamir olan virânı bulmaktır hüner

Karda gezse ârif-i billah hiç bildirmez izin
Kûşe-i mihnette kalmaz isem giryânı hazin
Âşık oldur kim muhabbet atına binmeksizin
Şânına lâyık olan meydânı bulmaktır hüner

Olmasa ölmezden evvel ölmenin bir sûreti
Diline almazdı sultân enbiya bu sohbeti
Sen senin başından tâc-ı hümâ-yı devleti
Başına koymuş olan sultânı bulmaktır hüner

Sen senin kendinden eğer olursan âgâh gibi
Câna cânânı yakın bil mîr ü mihri mâh gibi
Atılıp Seyrânî İbrahim Halîlullah gibi
Nâr-ı Nemrûd'a düşüp gülşânı bulmaktır hüner

40
(mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün)

Çıkar tenden bu cân bak nûr-ı na'îmden mekân ister
Cevâhir kansız olmaz çâre yok elbette kân ister

Çıkar mı ism-i kudret madeninden cevher-i cânım
Nişangâh-ı kemânı kudretin tîrî nişân ister

Celâlinde cemâlin gizlenmiştir vahdet-i kudret
Lisân-ı kudretinde sanma Hakkı tercümân ister

Denizde katreden incinme yoktur zerreden şemse
Dikenli çalılar dalında vird-i şâdümân ister

Kimi dağın yaratmış üstüne orman eder gölge
Kimi dağın misâli Erciyes başı duman ister

Karınca denlû kadrin var ise dîvâne Seyrânî
Süleymân'a çekirge budu mürden armağan ister

41
(fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilün)

Gün gibi âlemde senden gayriye bir sâye ver
Etme pâmâl-i hakâret herkese ber pâye ver

Cevher-i aşk-ı hakîkat bâbının miftâhıdır
Kalb-i âşık kenz-i Rahmân'dır kulak mâ'nâya ver

Ben metâ-ı mârifetle ahz u îtâ edeyim
Sen hemen bâzâr-ı aşka gitmeğe sermâye ver

Şerr-i şeytân nefsi emmâre adüvvü ekberin
Hilesinden kurtulam dersen dilin Mevlâ'ya ver

At eğer durma Seyrânî ol adûdün pembesi
Vârını Hallâc gibi tokmak kirişe yâye ver

42
(fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilün)

Hak Muhammed'de Muhammed nûr-u îmânımdadır
Nûr-u îmânım fitili şem-i irfânımdadır
Şem-i irfânımda parlar nûr-ı zât-ı lemyezel
Şûle-i kandil-i aşkım kalb-i sûzânımdadır

Kalb-i sûzânım vukûd-ı iktibâs-ı nûr-ı ferd
Ferd-i cismi lâ mekân ismi güherkânımdadır

Bu lisân mecrâ-yı aşkım kalbi rûhum membaı
Sırr-ı aşk âyinesi zevkimde seyrânımdadır

Aynı aşka "sümme vechullah" sırrı âşikâr
Çehre-i zât-ı ilâhi sanma hicrânımdadır

Ben "veli" Seyrânî'yim "hidmen li-nefs" ise "deli"
Arz-ı dîdâr-ı kemâl indimde noksânımdadır

43
(mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün)

Felekte bir dönüş göksün vukûâta giriş vardır
Bu çarhın kurulalı aksine bir dönderiş vardır
Yedi kat yerleri minder gibi suya seriş vardır
Bir âyine gibi baksan hezârân gösteriş vardır

Pazar günü kurulmasında dünyanın bir iş vardır
Pazar kande kurulur anda bir alış veriş vardır

Yedi deryâ ile ummân çanağında bir içim su
Yedi kat yer içinde ağzının bir lokması yâhû
Yemez içmez cevirin lokmasın yutmaz felektir bu
Giden gelmez gelen durmaz gider elbet ne iştir bu

Pazar günü kurulmasında dünyanın bir iş vardır
Pazar kande kurulur anda bir alış veriş vardır
Bu arzda muhtelif iklimlerin başka havası var
Semâda ay güneş yıldızların elvân zıyâsı var
Bahâr faslında arzın yemyeşil ottan libâsı var
Cihânda nâr ile âbın samimi âşinâsı var

Pazar günü kurulmasında dünyanın bir iş vardır
Pazar kande kurulur anda bir alış veriş vardır

Ne var dünya ve mâfîhâda Seyrânî yalan gerçek
Gelir bir bir gider bir bir kalır Tanrı buna yok şek
Pazar günü kurulmasında dünyanın bir iş vardır
Pazar kande kurulur anda bir alış veriş vardır

44
(mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün)

Kemân-ı dest-i kudret tîr-i cânım hasme atmıştır
Tenimde gül gibi gülmüş açılmış kane batmıştır

Vücudum tîr-i kavs-ı zât-ı Haktan örnek almıştır
Hızır âb-ı hayâtın lezzetin zulmette tatmıştır

Ecel hak kaçmazam ölmek tenimde varsa dönmek yok
Neden mevt bu türâbı bir avuç kana susatmıştır

Benim Leylâ-yı câna çeşm-i Mecnûn'um olup âşık
Komuş başın muhabbet dağının taşında yatmıştır

Yanan Mecnûn öten kuştan ne almıştır ne satmıştır
Görüp Mevlâ yüzün Leylâ yüzünde göz kapatmıştır

Türâb u âb bâd u nâr rûh u ten rab bu yedi unsur
Kitâb-ı kâinatta mümteziç bir külli mutlaktır

Bu esmânın müsemmâsı "nefahtü fîhi min rûhi"
Cevâbın bilmeyip cândan suâl eden ne ahmaktır

Güzellik tende mi yoksa cânda mı hikmet de resmin al
Hüküm kadının amma mes'ele mecliste ortaktır

Seni bir kıt'a fetvâ döndürür hükmünden ey hâkim
Resim dönmez değil döner geri hak sanma korkaktır

Dönüp Mecnûn başına aşk-ı Leylâ kuş gibi geldi
İşi Leylâ köyünün çöplerinden yuva yapmaktır

Saçın Leylâ mışat-ı aşkı Mecnûna taratmıştır
Demiş Mecnûn ki "Mevlâ hüsn-i Leylâ'mı yaratmıştır"

Kemânı eğmeyince doğru atmak tîri mümkün mü
Kirişin çekmeyince tîre bulmak seyri mümkün mü

Hadîsin âyetin mânâları elfâza muhtaçtır
Okunmazsa hadîsin âyetin tefsîri mümkün mü

Âziz-i Mısr'ın rüyâsını Yûsuf eder ta'bir
Görülmüş olmayan rüyâların ta'biri mümkün mü

Dehânında zebânı olmasa Seyrânî'nin böyle
Kemâlin hâk-i pâye nazm ile takrîri mümkün mü

Güzeldir akl-ı Mecnûn reng-i aşka ip boyatmıştır
Güzel bahtı başına kuş kondurur çöple donatmıştır

45
(fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilün)

Şâir-i sâzende-i çarhın elinde sâzı bir
Yok değildir perdesi her perdenin avâzı bir

Muhtelif âlât amelde iştirâk tavrın kabul
Etmeyince birbiriyle olamaz enbâzı bir

Veche-i pervâzı gerçi murg-i aşkı ârifin
Muhtelif yollardan ammâ gâye-i pervâzı bir

Kadd-i mahlûkun biçen âlât gerçi muhtelif
Batınen tezgâh dest-i kudretinde kazı bir

Lâfz-ı aşkı mûcizâtından kerâmet yazdığı
Hâme-i Seyrânî'nin sihri helâl icâzı bir

46
(fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilün)

Şu cihân zindân mıdır dünya mıdır bilmem nedir
Şer midir mahşer midir kavga mıdır bilmem nedir

Uğrasınlar Tanrı'nın kılıcına iş erleri
Cümlesi sağır mıdır ağma mıdır bilmem nedir

Müslümanlıktan murad tutmaktır Allah emrini
Müslümanlık bir kuru dâva mıdır bilmem nedir

Oldu sarıklar emini beyt-i mâl-i müslimîn
Beytülmâli müslimîn yağma mıdır bilmem nedir

Mültezimlik eylemek lâyık mı kürsü şeyhine
Eylemekten etmemek evlâ mıdır bilmem nedir

Bağrımı kaldırmayan yerden benim bu doğru söz
Aşk ile gayret midir sevdâ mıdır bilmem nedir

Hak söze razı olan Seyrânî'yi incitmesin
Saz mıdır bu söz müdür şekvâ mıdır bilmem nedir

47
(fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilün)

Aks-i ruhsârınla baksam ayn-ı cân âteşlenir
Korkarım vasfın beyânında zebân âteşlenir
Gelmemek mümkün değil yâr hayâlin hâtıra
İktibâs-ı nâr-ı aşkından dehân ateşlenir

Perde-i gaybiyyeden cânân çıkınca şâhide
Tûr'da tâkat kalmamış seyr-i Cemâl-i Vâhid'e
"Vak'a-yı Tûr" aks-i tesir yaptı rûh-ı zâhide
Sâmirî'nin kıssasından zâhidân âteşlenir

Cümle mahlûkat ki yetirmiş tek bir habbeden
Yok mu ikrâmı gören destâr u tâc u cübbeden
Olmayıp tab'ı sükûnet âb-ı çarh-ı kubbeden
Râd-ı aşkım şulesinden âsumân âteşlenir

Hüsn-i tesir eylemezdi yâre ettiğim niyâz
Âşığı Seyrânî'ye etmezdi dâim böyle nâz
Hâlet-i şekvâ değil bu âşıkâne bir namâz
Yoksa dûd-ı ıstırabımdan cihân ateşlenir

48
(fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilün)

Belde sûsen goncasın hançer gibi dik gösterir
Kim bozuk çıkrıkla eğri iğden iplik gösterir

Dâimâ yâver olur mu tâlihi zâlimlerin
Tôk oturmaz her zaman aşşık bil çik gösterir

Sevdiği postu çalar meşhûr mesel debbâğ yere
Postu rengîn gösterir kıl sanma tiftik gösterir

Gel kanâat kıl helâl rızka harâmı katma sen
Bu harâm pişmiş helâl üstünde çiğlik gösterir

Nefsine bir âşinâ bulmak merâm eden güzel
Cisminin bir mevziinde zahm-i çimdik gösterir

S
49
(fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilün)

Herze-gû vâiz sözün sen çok uzatma kısa kes
Herkese yol gösterip sen gitmeğe etmen heves

Sen duyurmak ister isen aklım almaz nâfile
Zât-ı Haktan duymayan sağır kulağa bu ne ses

Yuyucu pâk olmayınca yuduğu olmaz temiz
Kelp semiz olsa eti yenmez hımâr olmaz feres

Hazret-i Âdem atadan yetmiş iki milletin
Hak yaratmış çâr anâsırdan mürekkep bir kafes

Bir kafes toprakta bitmiş türlü türlü ot gibi
Resm ile açar çiçek renkçe kokar her bir nefes

Dilde ezhârım açılmış neşreder bû-yı lâtif
Solma yok ki sen acı poyraz gibi hiç durma es

Cenneti cömerde Seyrânî revâ görmüş gören
Mutlaka çıkmaz cehennemden olan nâmerd-kes

Ş
50
(fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilün)

Dil-i âdem evvelâ irfân eden takdîr imiş
Bî-nihayet varlığın ummân eden takdîr imiş
Gizlice cânân içinde cân eden takdîr imiş
Âşığa bir katreyi ummân eden takdîr imiş

Hazret-i Eyyûb geçirdi ömrünü dert ile
Kaldı Hazreti Yakub'un gözleri nem nem ile
Tahtı divler getirdi Süleymân hâtem bile
Mısr içinde Yûsuf'u sultân eden takdir imiş

Seyrânî'yim gam bezedim dünyâ ve ukbâ için
Soyunup tâc ile tahtı ülfet-i Mevlâ için
Nice çöl sahrâ dolaştı Mecnûn o Leylâ için
İbrâhim Edhem şahı üryân iden takdîr imiş

T
51
Tecellîden bin içtim bâde-i gülgûn adı şerbet
Sunan peymâneyi bir pîrine bir pîr-i pür-hikmet
İçince nûr-ı ilhâmât açıldı ufku ruhumda
Kapandı zulmet-i şüphe dağıldı şüphe-i zulmet

Bu şûle cevher-i zât-ı hakîkatten mücellâdır
Tecellî-i zıyâ bâşıyla kalktı perde-i hilkat
Havâdan addi-veş keskin mehibce bir sedâ duydum
Bu sayha Haydar'ındı semâyı kapladı hayret

Bu sırra âşinâ olan bulunmuştu kevâkibten
Kibirden hep dağılmış kalmamış o eski ünsiyyet
Fakat bir seb'a-i seyyâre ile farktan kalmış
Değil beyhûde bir tedbîr için zannım bu cem'iyyet

Günâhımda sağâir yok kebâirden bunaldım ben
Hemen lûtfun temennâsındayım affınla kıl rahmet
Gezer Seyrânî serde mübtelâdır böyle bir derde
Su serpmezsen yanıp kalbim tutuşmak cânıma minnet

52
(fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilün)

Vardır elbet tâlibin işinde bir matlûb dost
Âlem-i hestîdeki zerre bile meczûb dost

Nûr-ı zâtından yaratmış Tanrı'mız âlemleri
Eylemiş zat-ı sıfâtın cümlesin mahbûb dost

Halk tecelli eylemişse dostluğundan Halıkın
Fi'l-i mahlûk ind-i fi'linde olur merğûb dost

Rûyine tutmuş sıfatından nikâbı zât-ı Hak
Hikmetin bilmem ki kimden oluyor mahcûb dost

Fi'l-i mahluk Hâlikın indinde olmaz bâtıl hiç
Dostun ef'âlin görür mü bir zaman ma'yûb dost

Kâmet-i Seyrânî'yi etsin koma aşkı pîc ü tâb
Çünkü gitmez bükmeden dürülmeden mektûb dost

53
(fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilün)

Ey şarâbı nûş eden dest-i istiğfârı tut
Boşla takrîr-i günâhı dâmen-i inkârı tut

Vâizin kürsîde tutma va'zı mahlûtun sakın
Ettiğin bezm-i elestte duyduğun ikrârı tut

Nûr-ı Zât-ı Kibriyâyı görmek istersen eğer
Şem'aya meftun olan pervâne veş sen nârı tut

Câvidânî bir hayâta mazhar olmaksa merâm
Rûz ü şeb Cemşîd gibi câm-ı mey serşârı tut

Vech-i Mevlâ'yı temâşâ çeşm-i Leylâ'dan eğer
Etmek istersen heman bir dâmen-i kûhsârı tut

Maksadın Seyrânî râh-ı Hakkı bulmaksa eğer
Kendi rûhundan taşan o hissi ilhâmkârı tut

54
(mef'ûlü/mefâîlü/mefâîlü/feûlün)

Ey dil bu sözüm rütbede kimyâ ile bir tut
Dinle bunu âyine-i ferdâ ile bir tut

Bir çeşme ki bir teşneye ger etse kifayet
Katre ise de sen onu derya ile bir tut

Zengin ki eğer kimseye bir faydası yok
Bir akçaya yetmez gücü ednâ ile bir tut

Bir âlim eğer olmaya ilmiyle âmil
Koy bir kafese bülbülü karga ile bir tut

Seyrânî senin hak sözünü kim ede ibtâl
Davânı aleyhindeki fetvâ ile bir tut

U
55
(fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilün)

Çektiğim bu ıstırâbı sanma merhem yokluğu
Setr-i irfân ettiğim esrâra mahrem yokluğu
Hak kulun sabrın sınar şânına düşmez bâhil
Çektirirdi yoksa Mısra o demâdem yokluğu

Nicedir bû-yi basal bilmez kabuğun soymayan
Bir avâç hâke doyar kenzi cihâna doymayan
Mâsivâ ehli yanında kıymetimi koymayan
Eğnim üzre sofiyâne bir libâsım yokluğu

Andelîbim gül gerek dal yokluğu yokluk değil
Dervişim hırkam yeter şal yokluğu yokluk değil
Âşığım Seyrânî'yim mal yokluğu yokluk değil
Eyleyen dildin dile destânı âdem yokluğu

56
(mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün)

Rumuz-u aşkı hallet ki bu zihnin kavrasın Tûr'u
Hitâb-ı Hakkı Mûsâ'yı onu cezbeyleyen nûru

Benim bu muzmer-i mâ-fi'z-zamîrim ukdesin hallet
Süleymân'a niçin tercih ederler o hakir mûru

Ne hikmet ehl-i irfânın çalınsa meclisinde
Müsâvî addederler ergânûna savt-ı tamburu

Niçin kurban edilmişler Nesîmî Şeyh-i Ekberler
Kim öldürdü "enelhak" zâkiri Hallâc-ı Mansûru

Eğer böyle zamanda gelse Dâvud ve Eflâtun
Ne haddi eylemek îcad kemân u sâz u santûru

Yanarken od gibi izhâr eder hoş bûyi Seyrânî
Buhar ile ederler feth-i bâb-ı beyt-i zemburu

57
(fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilün)

Sunmuşum dinle efendim arzuhâlim doğrusu
Dinlemezsen boynuna olsun vebâlim doğrusu

Feyz-i Hak'tan almayınca meyve verir mi ağaç
Ben de eski bir kök üzre bir nihâlim doğrusu

Varıcak dîvânına kalb-i selîm ister Hüdâ
Kul anındır ben demem ehl ü ayâlim doğrusu

Halk ayak bastığı toprağa der ise pâyimâl
Ben ayak altındayım hem pâyimâlim doğrusu

Dâd eder Seyrânî aşkı zahm ile her dem medet
Kalmadı tenimde takât yok mecâlim doğrusu

Z
58
(fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilün)

Yok yere nâlinde bülbül rûz ü şeb zâr eylemez
Boş yere pervâne kendin tâlib-i nâr eylemez
İçtinâb eylerdi nârdan olmasa bir bildiği
Âşık-ı mâşûka vaslın canla pazar eylemez

Zulme karşı cân için minnet yakışmaz âdemâ
Bak nasıl davrandı zulme Şâh-ı dest-i Kerbelâ

Etmedi secde Yezid'e eyledi cânın fedâ
Merd olanlar böyle cenkte korku izhâr eylemez

Öyle bir hâl oldu ki nâsa kefâ billah inan
Birbirin ısırmada güya ki oldular yılan
Mahkeme rüşvetçi fetvâ süpheli şahit yalan
Hakkı iptâl eylemekten kadılar âr eylemez

Şems-i Hak Seyrânî söyle ya nice berk eylesin
Çeşm-i âşıklar bunu mikyâs tutup fark eylesin
Dalga çakmak taşını deryâya bir gark eylesin
Âteşin mahvetmeye yüz bin deniz kâr eylemez

59
(mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün/mefâîlün)

Benim gönlüm güzel sevmekten asla içtinâb etmez
Bu bâbı terk edip bir gayrı bâba intisâb etmez

Ümîd-i vasl-ı dildâr ile yeğdir hâbe varmaklık
Hayâl-i yâr ile bîdâr olan göz meyl-i hâb etmez

Teninde saçlarının sayısınca âşığı vardır
Beni kendine lâyık bir âşıktan hesâb etmez

Şârâb-ı zulm-i zâlim mûcib-i vîrân-ı âlemdir
Adâlet bâdesi mâmur edip mest ü harâb etmez

Seni mazlûmun âhı nâ-bedid eyler be hey zâlim
Felek kânûnunun mızrâbı gamsız ıstırâb etmez

Cihânın cîfe esmiş dinleyip îmân eden mü'min
Cihanda iltifât-ı semt-i sevdâ-yı âzab etmez

Süzüp peymâne-i meyhâne-yi kalb-i meşâyıhtan
Cihânda var mı bir derviş acep nûş-ı şarâb etmez

Bu nâr-ı muzmer-i mâfizzamîrin bir zaman sönmez
Bu Seyrânî denizden katre istimdâd-ı âb etmez

60
(fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilün)

Âşığız lafz ile mânâ ile âşık değiliz
Sâdığız aşk ile sevdâ ile sâdık değiliz

İhtiyârız gücümüz kuvvetimiz yok güzelim
Severiz tâzesini sarmağa lâyık değiliz

Korkarım kan düşürür ortaya o kanlı gözün
Gezeriz mest-i müdâm aşk ile ayık değiliz

Göz göre el öper okşar bize nisbetler için
El için ortada kuru kalabalık değiliz

Yeter oldu yeter ey kahpe felek gayrı yeter
Eski kaftanına bir tâze yamalık değiliz

Sana yetmezse gücüm kendime elbet yeter
Her zaman keyfine Seyrânî muvâfık değiliz

SÖZLÜK

(Kısaltmalar: Ar: Arapça, F: Farsça, Mec: Mecazi, İbr: İbranice)

–A–

âb. (F.) Su, âb-ı hayat, âb-ı hayvan: Ölümsüzlük suyu, hayat suyu.
âbad. (F.) İmar edilmiş, bayındır.
abdal. (Ar.) Dünya ile ilişkisini kesip Allah'a yönelmiş kimse. Evliyalar, erenler. Gezginci derviş.
adâvet. (Ar.) Düşmanlık, husumet, kın.
adem. (Ar.) Yokluk, hiçlik, ölüm.
âdem. (İbr.) İnsan, adam.
âdem. (İbr.) Allah'ın yarattığı ilk insan, insan soyunun atası ve ilk peygamber.
adû. (Ar.) Düşman, hasım.
âfet. (Ar.) Büyük felaket, belâ, musibet. Mec.: Çok güzel kadın, dilber
âfitab, âftab (F.) Güneş. Mec.: Güzel, çok parlak yüz.
âgâh. (F.) Bilgili, haberli, uyanık, âfif.
ağmak. Yükselmek, yukarıya doğru hareket etmek, havalanmak.
ağniyâ. (Ar.) Zenginler, malı çok olanlar.
ağyar. (Ar.) Yabancılar, başkalar, eller.
ahd. (Ar.) Söz verme, yemin, and.
ahz. (Ar.) Alma. Tutma, ahzüita: Alışveriş.
al. Parlak kırmızı renk, kızıl. Hile, dolap.
âl. (Ar.) Yüce, yüksek. Aile, evlat, nesil, soy, hanedan.
alâmet. (Ar.) İşaret, iz, nişan. Sembol, belirti. Alamet dumanı: Kıyamet belirtisi, felâket işareti.
âlem. (Ar.) Kâinat, dünya, insanlar, halk. âlem-i hesti: Varlık dünyası.
"Allahu a'lem bi's-savab". "Allah en doğru olanı bilendir" anlamına gelir.
amid. (Ar.) Hasta, aşk hastası. Önder komutan.
anka. (Ar.) Renkli tüylü, yüzü insan yüzünü andıran, uzun boyunlu, kendisinde her hayvandan bir alâmet olan, Kaf dağında yaşadığına inanılan büyük kuş, masal kuşu.
Arasat. (Ar.) Kıyamet günü bütün ölülerin diriltilerek toplanacağı yer, mahşer meydanı.
âriyet. (Ar.) Ödünç, iğreti
artık. Fazla, ziyade, artan, geriye kalan, üstün.
âsan. (F.) Kolay.
âsuman. (F.) Gök, sema. felek.
aşık. Koyunun ayak bileğinden çıkarılan, yaklaşık 3x2x1 cm. ebadında, dikdörtgen yapıda, bir tarafı nisbeten düz karşı tarafı pütürlü kemik. Aşık kemiğiyle oynanan miskete benzer oyun.
âteş-i firkat. Ayrılık ateşi, acısı.
ayan, ıyân. (Ar.) Belli, açıkta, meydanda.
âzade. (F.) Kayıtlardan bağlardan kurtulmuş, serbest, hür.
azil, azl. (Ar.) İşine son verme, azletme, görevden uzaklaştırma.

–B–

bâb. (Ar.) Kapı, giriş. Sığınma yeri. Kısım, bölüm, bahis. Bâb-ı mezar: Kabir kapısı
bâd. (F.) Rüzgar, yel. Bâd-ı sabâ: Sabah rüzgarı, tanyeli.
bâde. (F.) İçki, bade, mey. **Bâde süzmek**: Şarap içmek
bahil. (Ar.) Cimri, pinti.
baht-ı şum. Kara baht, kötü talih
bâki. (Ar.) Kalıcı, sürekli, devamlı. Arta kalan, geriye kalan.
bâri. (Ar.) Yaratan, yaratıcı.
bay u gedâ. (F) Zengin ve yoksul.
baziçe. (F.) Oyuncak, eğlencelik.
bedesten. (F.) Kumaş, mücevher ve benzeri şeylerin alınıp satıldığı kapalı çarşı.
belemek. Çocuğu kundaklamak, sarıp sarmalamak. Bulamak. Karıştırmak.
bedban. (F.) Kötü, kötülük kaynağı.
bednam. (F.) Kötü nam kazanmış, adı kötüye çıkmış, kötü şöhretli.
beyhûde. (F.) Boşuna, neticesiz, faydasız, manasız.
beyn. (Ar.) Ara, aralık (beynimizde: aramızda).
bes. (F.) Kafi, yeter, yetişir.
beyt. (Ar.) Ev, hane, mesken. Oda. Hane. Aile. Cami. **Beytullah**: Kâbe.
beytullah. (Ar.) Allahın evi, Kabe.
bey u şira. (Ar.) Alım-satım, alışveriş.
bezm. (F.) Meclis, arkadaş toplantısı. Sohbet, muhabbet ve içki meclisi. Bezm-i gülzar: Sevgilinin meclisi, sohbeti.
bî-. (F.) Kelimelerin başına gelen olumsuzluk takısı.
bider. Tohum.
bi-hûş. (F.) Sersem, şaşkın, deli.
bi-menend. (F.) Eşsiz, benzersiz.
bitek. Bitki yetiştirmeye elverişli toprak, dal.
bozulamak. Ağlamak, inlemek. Melemek.
burc. (Ar.) Kalelerin köşelerine yapılan daha yüksek ve daha kalın çıkıntı, kule. Tek hisar. Güneş sisteminde yer alan oniki takım tıldızın herbiri.
burc u baru. Kale kulesi ve duvar.
bûse. (F.) Öpücük, öpüş.
bû, buy. (F.) Koku. Buy-i fülfül: Yüzdeki ben kokusu, karabiber kokusu.

buymak. Donarak ölmek. Çok üşümek.
bühtan. (Ar.) Haksız suç isnad etme, iftira.
büvelek. Isırdığı hayvanı çılgına çeviren ısırıcı ve kan emici bir sinek.

–C–

Câfer-i Tayyar. Hz. Peygamber'in amca oğlu Cafer b. Ebi Talib için kullanılır. Mute savaşında şehid olmuştur.
câm. (F.) Bardak, kadeh. Câm-ı aşk: Aşk şarabı. Tasavvufta âşığın kalbini temsil eder.
cânib. (Ar.) Yan. taraf, cihet, yön.
câvid, câvidani. (F.) Ebedi, sonu olmayan.
cehûd. (Ar.) Çıfıt, yahudi.
cemâl. (Ar.) Yüz güzelliği. Güzellik. İç ve dış güzellik. Tasavvufta Allah'ın rahmetle tecellisi. Allah'ın lütuf, ihsan vb. sıfatları.
Cemşid, Cem. (F.) Şarabı keşfettiği söylenen İran hükümdarı.
cezbe. (Ar.) Çekme, çekiş, ruhi heyecan, coşkunluk.. Ruhun coşkunlukla bedenden ayrılıyormuş gibi olması, kendinden geçme hali. Tas.: Allah'ın kulunu kendisine doğru çekmesi ve bundan doğan manevî hal, vecd hali.
cidâ. (F.) Ayrı kalmış. ayrılmış, uzak düşmüş.
cihat-ı site. (Ar.) Altı yön.
cünün-u aşk. Aşk delisi, mecnun.
cüst u cü. (F.) Arama, araştırma.
cüş. (F.) Kaynama, coşma, aşırı heyecanlı.

–Ç–

çah. (F.) Kuyu, çukur. Zindan.
çarh, çerh. (F.) Çark, gök, felek. Talih. baht. Şarh-ı gerdûn: Dönen gökyüzü.
çattımçanak. Gelincik çiçeğinin kabası.
çeç. Harmandan sonraki buğday, arpa yığını. Yığın. Dalak halindeki balsız petek.
çelebi. "Bey, efendi" gibi bir hitap sözcüğüdür.
çember. Yemeni, kadın başörtüsü.
çerağ. (F.) Yağ kandili, lamba, mum.
çeşm. (F.) Göz. Çeşm-i mest: Mahmur bakışlı göz.
çevrilmek. Bir şeyin etrafında dönmek.
çik gelmek. Aşık oyununda aşık kemiğini atınca (bkz. aşık) pütürlü tarafına konması, tersi tôk.
çor. Felç. Hastalık, dert. Ağaç ve hayvan hastalığı.
çuha. (F.) Yünden dokunmuş sıkı, kalınca havlu kumaş.

–D–

dâmen. (F.) Etek.
dânâ. (F.) Bilen, bilgili, bilgiç, alim.
darphane. (Ar.F.) Para basılan yer, madeni para basılan bina.
demâdem. (F.) Her an. sık sık.
dem. (F.) An. zaman. Nefes. soluk. İçki. Tas.: Tecellinin zuhur ettiği an.
dendân-ı dehân. (F.) Ağızda bulunan dişler; dişlerin.
derâguş (F.) Kucaklama. kolları ile sarma.
derdment. (F.) Dertli, tasalı, kederli. Zavallı.
dergâh. (F.) Eşik kapı. Tekke, dervişlerin ibadet ve zikir maksadıyla biraraya geldikleri yer; makam. Dergah-ı Mevlâ: Tanrı tekkesi, dünya.
derûn. (F.) İç, ız kısım, dahil. Kalb, yürek ruh, gönül.
dest. (F.) El.
destâr. (F.) Sarık.
destgir. (F.) El tutan, yardım eden. El uzatan.
devâ-yı âriyet. Geçici. çâre.
Devletlu. Seyrânî'nin şiirinde Hz. Peygamber'e atıf olarak kullanılır.
devran. (Ar.) Deveran. Dünya, felek, kainat. Talih, kader. Zaman. devir.
devir, devriye. (Ar.) Devir nazariyesini işleyen tasavvufi şiire devriye denir. Devir nazariyesine göre; gayb (bilinmezlik) âleminden şuhûd (görünen) âleme inen varlık önce cansız sonra bitki, sonra hayvan ve en sonda da insan biçimine tecelli eder. Böylece eşya, bitki, hayvan unsurlarından geçerek insan mertebesine ulaşan varlık; hakikatine aslına kavuşmak diler. Bu dilek ve ihtiyaçla varlık Hakk'a. Mutlak Kudret'e ulaşır. İşte buna "devir" denir. Devir'de gayb âleminden şuhûd alemine inmeye "seyr-i nüzûl"; asıl kaynağına yani Hakka varmaya ise "seyr-i urûc" denmektedir. Tasavvuf edebiyatında bu türün bolca örnekleri vardır.
deyyus. (Ar.) Karısının veya yakını olan kadının kötü yolda olmasına aldırmayan kimse.
dîdâr. (F.) Yüz çehre. Güzel yüz. Görme. Cemal, Allah'ın cemâli.
dil. (F.) Gönül, kalp.
dilpesend: Gönül vermiş, sevmiş.
dişindirik. Bazı hayvanların ısırmalarını engellemek için ağızlarına takılan alet. İpten yapılmış bir tür gem.
dîvan. (F.) Yan, yer, huzur. Sedir, meclis. Bir şairin tüm şiirlerini içeren şiir kitabı. Saz şairlerinin dörtlü bentler şeklinde yazdıkları ve belli bir beste ile okunan manzumeler.
dizlemek. Diz çökmek. diz üstü sürünmek.
dolap kurmak. (mec.) Aldatmak, tuzak kurmak.
döleşmek. Düzelmek. yer tutmak. yerleşmek.
dörtlük. Bozuk para, ufak para.
dûde. (F.) Ocak, aile. soy. Mürekkep imalinde kullanılan is.
dudu. Farsça tûtî'den bozma, papağan.
dürdâne. (Ar.) İnci tanesi. Mec. Sevgili. güzel.
düvel. (Ar.) Devletler.

–E–

ebyât. (Ar.) Beyitler. iki mısradan oluşan şiir birimi. Ebyat-ı aşk: Aşk şiirleri.
ecrâm. (Ar.) Cisimler, ruh taşımayan eşya.
ednâ. (Ar.) Düşük, alçak, aşağı.
efgân. (F.) Feryat figan etme, ıstırapla inleme.
efkâr. (Ar.) Fikirler. Tasa, endişe, kaygı.
eğin. Omuz. Eğnim: Omzum
ehibbâ. (Ar.) Dostlar. sevgililer.
ehl-i dîl. (F.) Gönül ehli, âşık, derviş.
ehl-i necât. Kurtuluşa erenler.
ehl-i zamîr. Gönül ehli.
Elestü bezmi, elest bezmi. Araf suresinin 172. ayetinde geçen her insandan ruhlar aleminde söz alındığına dair simgesel sözleşmeye bir atıftır. Buna tasavvuf jargonunda "elest bezmi" adı verilir.
elfâz. (Ar.) Sözler, kelimeler.
El-firaru mimma la yutak. "Kaçış, güç yetirelemez olandandır" anlamına gelen Arap deyimi.
El-insan abîdu'l-ihsan. "İnsan iyiliğin kulcuğudur" anlamına gelen bir Arap deyimi.
elkâb. (Ar.) Lakaplar, ünvanlar.
elvân. (Ar.) Renkler, renkli.
em. İlaç, merhem. Emleme: İlaç verme, deva sunma.
emsâl. (Ar.) Benzer olan. eş, denk, yaşıt.
emvâl. (Ar.) Mallar, servet. Emvâl-i eytâm: yetim malı.
enbâz-ı hüsn. (F.Ar.) Güzellik dostu.
encam. (F.) Akıbet. son.
Ene'l-hak. (Ar.) "Ben Hakkım" anlamına gelen, Hallac-ı Mansur'u canından eden ve vahdet-i vücut felsefesinin sembolü haline gelmiş olan söz.
enik. Köpek yavrusu.
enîn. (Ar.) İnilti. figan.
"ente'l-Hak". (Ar.) "Sen Haksın". Ene'l-Hakk'ın zıddı.
eren. Yetişen, ulaşan. Ermiş kişi, veli. cesur, yiğit.
erkân. (Ar.) Edep kuralları. yöntemler, usuller.
esrâr-ı derûn. İç dünyanın sırları, gizlilikler.
etbâ. (Ar.) Uşaklar, bağlılar, hizmetçiler.
Everek. Develi'nin eski adı, "çabuk olmak" anlamına gelen "evmek"ten.
evkât (Ar.) Vakitler. Evkât-ı hamse: Beş vakit.
evzân-ı melih. (Ar.) Güzel vezinler. uyaklar
eytâm. (Ar.) Yetimler.

–F–

fak. (Ar.) Tuzak, hile.
fâriğ. (Ar.) Boşa çıkmak, bitirmek, vazgeçmek.
fâsih. (Ar.) Fesheden. bozan, vazgeçen.
fâş etmek. Açıklamak, ifşa etmek. yaymak.
fehm. (Ar.) Anlayış, kavrayış. Fehmi yesîr: Anlaması kolay.
"fe'l-ya'mel". (Ar.) "O artık yapsın" anlamına gelir. Kur'an'da geçen ayetlerin içerisinden bir ibaredir.
ferağat. (Ar.) Hakkından vaz geçmek.
ferda. (F) Yarın. ertesi gün. Mec. Kıyamet.

–G–

gavvâs. (Ar.) Dalgıç.
gazel. Sararıp dökülmüş ağaç yaprağı.
gedâ. (F) Dilenci. yoksul. Mec.: Âşık.
gerdûn. (F) Dönen, devreder. Felek, gök, gezegen.
girdâb. (F) Su dönencesi. burgaç.
giriftâr. (F) Tutulmuş, yakalanmış. Esir. düşkün.
giryân. (F) Ağlayan, yaş döken. Giryân-ı hazîn: Hazin ağlayış.
gövünmek. Yanıp kavrulmak.
gubâr. (Ar.) Toz.
gurâb. (Ar.) Karga.
gûş. (F) Kulak. Gûş etmek: Dinlemek.
güft. (F) Söz, lakırdı. Güft ü gû: Dedikodu.
güher. (F) Cevher, değerli maden.
gülbank. (F) Gülsesi, bülbül şakıması. Topluca okunan dua.
gül-i rânâ. (F) İçi sarı dışı kırmızı gül.
gümân. (F) Sanı, zan, vesvese.
günlük. Tütsü için kullanılan ağaç sakızı.
gümrâh. (F) Bol, gür. Yolunu kaybeden, azan, kötü yola düşen.
gürk. Kuluçka.

–H–

hâb. (F.) Uyku. Rüya. Ölüm.
habâb. (Ar.) Yağmur damlalarının su üstünde oluşturduğu kabarcık.
hacâlet. (Ar.) Utanç, mahcubiyet.
Hacı Bektaş Veli. (1242-1337) Yesevi dergahına bağlı kolonizatör dervişlerden biridir. Anadolu'nun İslamlaşmasında önemli bir rol üstlenmiştir. 15. yüzyılda kurulan bektaşilik kendisini onun adına nisbet etmiştir.
haçan. Ne vakit. ne zaman?
hadde. (Ar.) Eritilmiş madenden tel çekmeye yarayan delikli alet.
hâk. (Ar.) Toprak. Hâk-i pây: Ayağın bastığı toprak.
halâs. (Ar.) Kurtuluş.
halâvet. (Ar.) Tatlılık, şirinlik.
halef. (Ar.) Birinin yerine geçen, ardıl.
hâlet. (Ar.) Hal, durum, konum. Takdir.
Hallac-ı Mansur. Savunduğu vahdet-i vücutçu tezlerden dolayı yargılanıp ölüme mahkum edilen ünlü sûfî. Onun "Ene'l-Hakk: Ben Hakkım" sözü, ölüm gerekçelerinden biri olarak gösterilmiştir.
hâme. (F.) Kalem.
hânedân. (F) Konuksever, cömert. Asil aile, konuksever aile.
hâr. (F.) Diken.

harâç. (Ar.) Cizye, vergi. Zor kullanılarak alınan para.
harîm. (Ar.) Namahremlerin girmesi yasak olan yer. Sevgilinin mekanı. Sırdaş, yakın, sevgili.
hasbahçe. Saray bahçesi. Cennet. Mec.: İdeal mekan.
hasbî. (Ar.) Karşılık beklemeden, gönülden koparak.
hasîs. (Ar.) Cimri. Adi, bayağı.
hâtem. (Ar.) Mühür, yüzük, damga. Son, sonuncu.
Hâtem Tâyî. Tay kabilesinin cömertliğiyle ünlü reisidir. Misafirine ikram edecek hazır bir şey bulamayınca dillere destan atını keserek ikram etmesiyle şöhret bulmuştur.
havas. (Ar.) Haslar, seçkinler. Aydınlar, üst tabaka.
havf. (Ar.) Korku. Havf-ı bârî: Allah korkusu.
Haydar-ı Kerrâr. Saldıran Arslan. Mec.: Hz. Ali'nin ünvanı.
"hayyealessalah". "Haydin namaza" anlamına gelen ezanda geçen çağrı cümlesi.
herzegû. (F.) Kararsız. Saçmalayan. Maymun iştahlı.
hezâr. (F.) Bin. Bülbül.
"hıdmen li-nefsihi". "Kendi nefsine hizmet etmek" anlamına gelir. Bencillikten kinaye olarak kullanılmıştır.
Hızır, Hızr. (Ar. Hıdr'dan) "Yeşil adam" anlamına gelir. Kehf suresinde Musa ile arkadaşlık yapan "bir kul"un Hızır olduğu yorumları yapılmıştır. Tasavvuf kültüründe "ilm-i ledün" adı verilen özel bir bilgi türüne sahip olduğu var sayılır. İslam geleneğinde efsanevi bir kişilik olarak yaşatılagelmiştir.
hûb. (F.) Güzel, hoş, sevimli.
hulle. (Ar.) Cennet giysisi. Kıymetli elbise.
hûş. (F.) Akıl, fikir, bilinç. Ölüm. Zehir.
hüccet. (Ar.) Delil, isbat. Vesika, senet.
hüsn. (Ar.) Güzellik.
hüveydâ. (F.) Belli, âşikar, açık.

-I-

ığralanmak. Sallanmak, çırpınmak.
ıstırâr. (Ar.) Mecburluk, zorunluluk.

-İ-

ibrişim. (F.) İpekten yapılmış iplik.
İbn-i Mülcem. Hz. Ali'yi namaz kıldırırken şehid eden Harici fedaisi.
İbn-i Vakkas: Sa'd b. Vakkas. Hz. Peygamber'in seçkin sahabesindendir. Okçuluğuyla ünlüdür.
icrâ-yı rüsum. Gerekeni yapmak, mevzuata uymak.
ikâb. (Ar.) Eza, cefa, azab.
iktizâ. (Ar.) Gereklilik.
illâ. (Ar.) istisna edatıdır. Kelime-i Tevhid'deki "illallah"ın illâ'sını temsil eder. Lâ olumsuzlamayı, illâ olumlulamayı ifade eder.
iltizam. (Ar.) Lüzumlu sayma. Taraftarlık.
imâret. (Ar.) İnşa etmek, yapmak, bina etmek.
imtizac. (Ar.) Uyuşma, bağdaşma.
İnnî enallah. "Elbette Benim, ben: Allah!" anlamına gelen bu ibare Taha 12, 14'ten mülhem olsa gerektir. Bu ayetlerde Hz. Musa'nın Allah'ın kelamını ilk duyduğu an aktarılmaktadır. Tasavvufta Âşıkla Maşuk'un kavuşma sahnesini temsil eder.
intizâr. (Ar.) Bekleme, gözleme.
İskerder-i Zülkarneyn. Kur'an'ın Kehf suresinde kendisinden söz edilen cihangir hükümdar. Kimliği konusunda farklı yorumlar vardır. En doğru görüşe göre Zülkarneyn, Güney Arabistan merkezli çok yüksek bir uygarlık kurmuş olan adil bir hükümdardır.
istiğnâ. (Ar.) Kanaat etme, tokgönüllülük.
istikrâh. (Ar.) Kötü görme, tiksinme, iğrenme.
istimdat. (Ar.) İmdat dileme, yardım isteme.
ivmek. Acele etmek.

-K-

kadem. (Ar.) Ayak, adım.
Kahraman. İran hükümdarlarından birinin oğlu olan Kahraman-ı Kâtil lakaplı bir pehlivan.
kak eylemek. Kaldırmak, kalk emri.
kalem çalmak. Yazmak.
kân. (F.) Maden, ocak, kaynak. Allah.
kande. Nerede, nasıl.
kat-ı ümîd. (Ar.F) Ümit kesme.
kavs. (Ar.) Yay.
"kefâ billah". "Allah yeter" anlamına gelir. Kur'an'da bir çok ayette geçer.
Kelep, gelep. Büyük iplik yumağı.
kevâkib. (Ar.) Yıldızlar.
"keyfe yuhyi'l-arda ba'de mevtiha". "O yeryüzünü ölümünün ardından nasıl da diriltiyor" anlamına gelir. Rum suresinin 50. ayetinde geçen bir ibaredir. Ölümden sonra dirilişe gösterilen bir örnektir.
Kırklar. Tasavvufta, "nücebâ" da denilen, başlarında "kutbu'l-aktab"ın bulunduğu, dünyayı idare ettiğine inanılan kırk ermiş kişi.
kizir. Köy kahyası, muhtar yardımcısı.
koyak. İşlenmemiş arazi.
köçek. Kadın kıyafetiyle dans eden erkek, zenne.
kökecek. Köke kadar.
köşek. Deve yavrusu.
kûh. (F.) Dağ. Kûhsâr: Dağlık.
küşe-i mihnet. (F) Sıkıntı köşesi, dert köşesi.
külhan. (F.) Hamam ocakçısı. Hamamı ısıtmaya yarayan kazan.
"künfekân". (Ar.) Kur'an'da (16.40, 40.68) geçen varlığın oluşuyla ilgili bir ibareden mülhemdir. Aslı "kün feyekûn"dur. İbarenin ait olduğu cümle şöyledir: "O bir şeyin olmasını dilediği zaman ona "ol" demesi yeterledir; o hemen oluverecektir."
"küntü kenz". Anlamı "Ben gizli bir hazineydim" bu söz İbn Arabi tarafından Hz. Peygamber'e atfedilerek nakledilse de, hadis kaynaklarında bulunmamaktadır.

yaratılışın ilk sebebine dair metafizik bir tezi dillendiren bir rivayetin girişine teşkil eder.

–L–

lâ. Yok, hayır. Kelime-i tevhid'deki "la-ilâhe"nin lâ'sını temsil eder. Allah dışındaki tüm tanrılık iddia edenlere yönelik reddi temsil eder.
lacerem. Kuşkusuz, elbette, şüphe yok ki.
lâl. (Ar.) Kırmızı renkli kıymetli taş. Mec.: Sevgilinin dudağı.. Şarap.
lâne. (F.) Yuva, ev.
leb. (F.) Dudak. Kıyı. Kenar.
"len terânî". "Sen beni asla göremezsin" anlamına gelir. Araf suresinin 143. ayetinde geçen Hz. Musa'ya Allah tarafından yapılmış hitabın bir kısmıdır.
levh (Ar.) Levha.
"levlâk". "Sen olmasaydın" anlamına gelir. Tasavvuf edebiyatında çok anılan bu rivayet hadis kaynaklarında yer almamaktadır. Tamamının anlamı şudur: "Eğer sen olmasaydın, bu alemi yaratmazdım."
leyl u nehâr. (Ar.) Gece gündüz.

–M–

mâfiş. (Ar.) Yok, bulunmaz. Bir tür yumurtalı hamur tatlısı.
mâh. (F.) Ay. Mec.: Sevgili. Mâh-ı tâbân: Parlak ay, ay yüzlü sevgili.
manend. (F.) Eş, benzer.
mâr. (F.) Yılan.
mârifet. Tasavvufta keşf ve ilhamla ortaya çıkan vasıtasız bilgi, manevi ilim, irfan.
mâsivâ. (Ar.) Allah'tan başkası, dünyevi olan herşey.
medhûş. (Ar.) Dehşete düşmüş, korkmuş, ürkmüş.
mehcûr. (Ar.) Hicret etmiş, uzaklaşmış, gitmiş.
Mefhar-i Âlem. (Ar.) Âlemin iftiharı, övüncü. Hz. Peygamber için kullanılır.
meknûz. (Ar.) Saklanmış, gizlenmiş.
melamet. (Ar.) Kınama, ayıplama, suçlama.
me'mûl. (Ar.) Umut edilen, beklenen. Mümkün.
"men lem yezuk lem ya'rif". "Tatmayan bilmez" anlamına gelen bir Arap deyimi.
mergûb. (Ar.) Rağbet gören, istenilen.
mihmân. (F.) Konuk.
mihr (F.) Güneş. Sevgi.
mihribân. (F.) Şefkatli, merhametli, sevgili.
mir'ât. (Ar.) Ayna.
Muhammed Bahaüddin Nakşibend (1318-1389). Nakşibendilik tarikatının kendisine nisbet edildiği Buharalı büyük tasavvuf önderlerinden.
muhannet. (Ar.) İhanet eden, alçak, namert.
mûr. (F.) Karınca.
murg-i aşk. Aşk kuşu.
musahhar. (Ar.) Boyun eğen, itaat eden, emrine âmâde olan.
mûy. (F.) Kıl, tel.
mübrem. (Ar.) Kaçınılmaz, savuşturulamaz olan.
müdâhin. (Ar.) Dalkavuk.
müdâm. (Ar.) Daima, sürekli.
mümtezic. (Ar.) Uyuşan, kaynaşan.
müreccah. (Ar.) Tercih edilen.
mürüvvet. (Ar.) Yiğitlik, insanlık, mertlik, iyilik.
müstemi. (Ar.) Dinleyen.
müştâk. (Ar.) Zevkli, arzulu.

–N–

nâbedîd. (F.) Belirsiz, kayıp.
nâim. (Ar.) Uyuyan.
natır. (Ar.) Kadın tellak.
nedîm. (Ar.) Sohbet arkadaşı, dost.
"nefahtu fîhi min rûhî". "Ona ruhumdan üfledim" anlamına gelir. Kur'an'ın Hicr 29 ve Sâd 72. ayetlerinden iktibas edilmiş bir ibaredir. İnsanın kendisini insan kılan değeri Allah'tan aldığına delalet eder.
Nesîmî. 14. yüzyılda Bağdat'ta yaşamış Hurûfî bir şairdir. Küfür sözler söylediği gerekçesiyle mürted kabul edilerek ölüme mahkum edilmiş ve cezanın infazından sonra aleme ibret olsun diye derisi yüzülmüştür. Bu acı akıbet Nesîmî'yi tekke edebiyatının sembollerinden biri yapmıştır.
nevâ. (F.) Ses, nağme. Şarkı, ahenk.
nigâh. (F.) Bakış, nazar.
nîklik. (F.) İyilik, güzellik.
nûş etmek (F.) İçmek.
nümâyân. (F.) Görünen, ortada olan.

–O–

od. (F.) Ateş. Cehennem.
okka. (Ar.) 1283 gramlık ağırlık ölçüsü.

–Ö–

Öze. Özemekten emir kipi. "Yağımı çıkar, sık suyumu çıkar" anlamına.

–P–

pâymâl. (F.) Ayak altına alma, çiğneme.
pertev. (F.) Işık, parıltı.
Pervaz. (F.) Uçma, havalanma.
peymâne. (F.) Büyük kadeh.
pinhân. (F.) Gizli.
pulat. (F.) Çelik, kılıç. Mec.: Sağlam.

–R–

"Rabbi yessir". (Ar.) "Rabbim kolaylaştır" anlamına ge-

lir. Bir duanın başlangıç ibaresidir.
râh. (F.) Yol. Meslek. Yöntem.
râz. (F.) Gizli tutulan şey, sır.
rebâb. (F.) Kemençeye benzeyen yanık sesli yaylı saz.
renc. (F.) Zahmet, eziyet, sıkıntı.
remmâl. (Ar.) Falcı, kuş falına bakan remilci.
res. İçerisi taş ile örülmüş kuyu. Mec.: Gönül, ruh.
res. (F.) Erişen, ulaşan, yetişen.
ruhsâr. (F.) Yanak.
Ruhulkuds, Ruhulemin. (Ar.) Vahiy meleği, cebrail.
rüçhaniyyet. (Ar.) Öncelik, üstün olma.
Rüstem. İran mitoloji kahramanı. Zaloğlu Rüstem diye anılır.

–S–

sâib. (Ar.) Hedefe ulaşan, isabetli. Doğru.
Sallallah. (Ar.) Hz. Peygamber'e salâvatı ifade eder.
salib. (Ar.) Haç.
santûr. Kanundan daha küçük, telle ya da tokmakla çalınan telli saz.
sâye. (F.) Gölge. Mec.: Yardım, yarar.
"sekâhum Rabbuhum". (Ar.) İnsan suresinin 21. ayetinden bir ibare. Anlamı "Rableri onlara içecekler sunar" şeklindedir. Cennet nimetlerine bir atıf içerir.
selvâ. (Ar.) Bıldırcın kuşu.
sermest-i mağrur. (F.Ar.) Gururla kendinden geçen, kibirli.
sevâyi. (Ar.) Eskiden dokunan ipekli ve sırmalı kumaş.
seyf. (Ar.) Kılıç.
seylâb. (F.) Sel suyu, şiddetli akarsu.
sezâ. (F.) Münasip, uygun, layık.
sıklet. (Ar.) Ağırlık. Mec.: Sıkıntı.
sırac. Kötü kokulu bir bitki.
sikke. (Ar.) Madeni paralara vurulan damga. Üzeri yazılı madeni para.
sin. Çukur, mezar.
söğünmek. Sönmek. Mec.: Ölmek.
subh u şâm. Sabah ve akşam.
sühân. (F.) Söz, kelam.
Sure-i nûn ve'l-kalem. Kur'an'ın 68. suresi olan Kalem suresidir. Bu ibare ilk ayetine göndermedir.
sun'. (Ar.) İş, eser.
suûbet. (Ar.) Zorluk, zahmet.
sûzân. (F.) Yakan, yanan.
"sümme vechullah". (Ar.) Aslı "fesemme vechullah"tır. İbarenin ait olduğu metin Bakara 115. ayete aittir. Tamamı "her nereye yönelirseniz yönelin Allah'ın zatı oradadır" anlamına gelir.
süsen. (F.) Susam.
süsmek. Tos vurmak, boynuzlamak.

–Ş–

şâm. (F.) Akşam.
şebâb. (Ar.) Gençlik.
Şeddâd. Yemen'de uygarlık kuran Ad hükümdarlarındandır. Aden'de inşa ettirdiği "İrem bağları"nı cennet olarak nitelendirip, tanrılık davasında bulunmuştur. Hz. Hud'un davetini reddettiği için bir helak sayhasıyla iktidarı ve uygarlığıyla birlikte helak olmuştur.
şekvâ. (Ar.) Şikayet, yakınma.
şelek. Yük, ağırlık. Küfe, denk.
şem'a. Mumlu fitil
Şems-i Tebrizî. Mevlana Celaleddin Rûmî'nin mürşidi ve dostudur.
şikâr. (F.) Av, av hayvanı. Esir. Ganimet.
şikeste. (F.) Kırık, kırılmış.
şîr. (F.) Arslan. Mec.: Hz. Ali'nin ünvanı.
şor. Acı su, mantının atılan suyu.

–T–

tâb. (F.) Güç, kuvvet. Işık.
tamu. Cehennem.
tanı. Tanık.
tapı. Tapınılan şey, mabut.
taraç. Yağma, çapul
taş çarh. Su değirmeni.
tatar. Posta. ulak.
teber. Bir tür savaş baltası. Teberdâr: Balta taşıyan savaşçı. Horasanlı Eba Müslim'in ünvanıdır.
tecellî. Tasavvuf terimidir. Allah'a yönelen kalplere teveccüh eden Yaratıcının o kalbe yansıyan nuru.
teşne. (F.) Susuz, susamış. Mec.: Arzulu, heveskar.
tıfl, tıfıl. (Ar.) Çocuk, küçük.
tîğ. (F.) Kılıç.
tîr. (F.) Ok.
tôk gelmek. Aşık oyununda, aşık kemiğinin düz tarafının yere gelmesi.
tor. Ağ, örgü. Tuzak.
toy. Avlanan kızıl tüylü bir göçebe kuşu.
toplamak. Ziyafet çekmek.
tozak. İnce kuş tüyü.
tura. Tuğra, madeni paranın resimli yüzü.
tûtî. (F.) Papağan, dudu kuşu.
türab. (Ar.) Toprak.

–U–

uğrun. Gizli.
usturlab. Yıldızların hareketlerini ve mesafelerini ölçmede kullanılan alet.
uşşak. (Ar.) Aşıklar.

–Ü–

üftâde. (F.) Düşkün, zavallı, âşık.
ümerâ. (Ar.) Emirler, yöneticiler.
üryân. (Ar.) Çıplak.
üryânî. (Ar.) İnce kabuklu bir cins erik.

–V–

vâfir. (Ar.) Bol. çok.
vâkıf-ı esrar. Sırları bilen.
verâ. (Ar.) Şüpheli şeylerden kaçınmak.
verd. (Ar.) Gül.
veş. (F.) Gibi.
vird. Belli vakıtlerde düzenli olarak okunan ayet, salâvat, dua, tesbih.

–Y–

Yakîn. "Kesin, zan içermeyen bilgi" anlamına gelir. Tasavvufta sık kullanılan kavramlardandır. Üç derecesi vardır: a) İlme'l-yakîn (öğrenme yoluyla edinilen kesin bılgi). b) Ayne'l-yakîn (görme yoluyla edinilen kesin bılgi). c) Hakka'l-yakîn (yaşayarak doğrudan elde edilen kesin bilgi).
yan vermek. Taraf olmak.
yediler. Tasavvuf geleneğinde varlığına inanılan, her birı yedi iklimden her birini idare eden ermişler kuruludur. Bunlara abdâl, büdelâ, ahyâr" adı da verilir.
yedmek. Hayvanın yularını tutarak götürmek.
yekta. (F.) Yalnız. tek, eşsiz.
yoğun. Kalın, iri.
yolak. Patika.
yorga. Rahvanla eşkin arası at yürüyüşü.
yoz. Terbiye edilmemiş, yabanı, bozulmuş.
yezdân. (F.) Tanrı, İlah.

–Z–

zağ. Kesici aletlere verilen keskınlik.
Zât-ı Lem-Yezel. Kendisi için yokluk olmayan. ebedi olan Zat. Allah.
zeban. (F.) Dil, lisan.
zem. Yergi, hıciv.
zen. (F.) Kadın.
zevil-ukûl. (Ar.) Akıllılar.
zimâm. (Ar.) Dızgin, yular. Mec.: Bir şeyin idaresi, yönetimi.



Seyrânî

HAYATI • KİŞİLİĞİ • SANATI • ŞİİRLERİ

20 yıllık bir hikaye bu.

Kütüphanemi karıştırıyordum. Hiç gözden ve elden geçirmediğim bir köşesinde, adeta görünmemek için 'zulaya' saklanmış gibi duran kalın bir dosya ilişti gözüme. Elime aldım. Elle yapılmış karton kapağında büyücek "Seyrânî" yazıyordu. İnce pelür kağıda, daktiloyla inci gibi dizilmiş satırlar...

20 yıl öncesine gitti zihnim. Birden hatıralarım canlandı. Buruk duygular kapladı içimi. Bu benim ilk kitap çalışmamdı. Hemşehrim ünlü halk ozanı Seyrânî ve şiirlerini içeriyordu. Fakat yayımlanamamıştı.

Bu yayımlanamayışın ilginç bir de hikayesi var:

Ben eseri bitirdikten sonra geçtiğimiz yıllarda kaybettiğimiz can dostum Hasan Ali Kasır, biraz da kendisine tahmil edilen bir görevi yerine getirmek için "Seyrânî"sini hazırlamaya başladı. Rahmetli dostumun kısa sürede tamamladığı eser 1984'te basıldı. Kasır'ın Seyrânî'si basıldıktan sonra ben kendi eserimi basmaktan vazgeçtim.

Çok daha büyüklerini hak eden bir dostluk için, küçük bir jestti bu.

Üzerinden on yıllar geçti. Benim için farklı bir hatırası olan bu ilk çalışmamı ben bile unutmuştum. Ta ki, gizlendiği köşede tevafuken elime geçinceye kadar. "Demek ki" dedim kendi kendime, "kitapların da bir yazgısı var". Öyle ya, Seyrânî'min bahtı, yazıldıktan tam yirmi sene sonra açılmıştı.

İşte bu kitap, o kitap.



DÜŞÜN YAYINCILIK
Fatma Sultan Mh. Kahhalbağı Sk. No:49/A Topkapı-İstanbul
Tel: (0.212) 524 75 24 - 635 27 66 Fax: (0.212) 631 06 15
www.dusunyayincilik.com - dusun@dusunyayincilik.com

ISBN 975-550-154-1